

DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING

Van fundamentele rechtszekerheid naar opportunistische beleidsmakerij
Analyse van het huidige rechtskader en voorstellen tot wijziging

Aantal woorden: 75.586

Lisa Verslyppe

01205463

Promotor: Prof. dr. Philip Traest

Commissaris: dhr. Nicholas De Nil

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de richting rechten

Academiejaar: 2016 - 2017

Voorwoord

Finis coronat opus. Opgelucht leg ik de laatste hand aan mijn masterproef door het schrijven van dit voorwoord. Een periode van hard werken wordt hierbij afgesloten. Afgelopen maanden speelde het thesissen een belangrijke rol in mijn leven. Hoewel dit soms gepaard ging met verzuchtingen, was het toch een leerrijk en boeiend proces. Het strafrecht intrigeerde mij al in het eerste jaar van de opleiding. Het rechtsdomein waarbinnen ik mijn masterproef zou schrijven, was dan ook snel gekozen. Van de verjaring van de strafvordering wordt vaak gezegd dat zij saai, theoretisch en weinig diepgaand is. Gelukkig heb ik dit nooit zo ervaren. Mijn onderwerp wist me steeds te verrassen. Net omdat er zoveel verschillende aspecten aan verbonden zijn, was het schrijven van deze masterproef nooit eentonig.

Een rechtenopleiding is echter meer dan het schrijven van een masterproef alleen. Afgelopen vijf jaar kreeg ik de kans om mezelf te ontwikkelen, nieuwe inzichten te verwerven en kennis te verzamelen. Zonder anderen die mij daarin steunden en motiveerden, stond ik niet waar ik vandaag sta. Naast opluchting, voel ik daarom vooral dankbaarheid.

In de eerste plaats wil ik mijn ouders bedanken. Jullie moedigden me aan en zorgden ervoor dat ik deze opleiding kon voltooien. Hetzelfde geldt voor mijn zus, met wie ik onvergetelijke momenten beleefde gedurende ons kotleven. Dankjewel voor jullie niet-aflatende steun.

Daarnaast wil ik ook mijn promotor Philip Traest en commissaris Nicholas De Nil bedanken. Jullie lieten mij volledig vrij tijdens het schrijfproces, maar waren steeds bereikbaar voor vragen, raad en feedback. Dankjewel voor het begeleiden van deze masterproef.

Verder wil ik Thijs en mama bedanken voor het zorgvuldig nalezen van mijn masterproef. Hierdoor kon ik mijn werk naar een hoger niveau tillen, want na maanden schrijven was ik blind geworden voor mijn eigen fouten. Dankjewel daarvoor.

Ook mijn vrienden wil ik bedanken voor de aanmoedigingen en fijne momenten afgelopen jaren. Jullie boden steeds de nodige ontspanning, waardoor ik de wereld van verjaringstermijnen af en toe kon verlaten.

Tot slot wil ik Viktor bedanken. Niet alleen trok ik me op aan ons gezwoeg samen in de bib van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, maar ook aan jouw optimisme en je voortdurende aanwezigheid. Onze koffiepauzes, gezamenlijke verzuchtingen, gedeelde vreugde en zoveel meer zijn herinneringen die onlosmakelijk vasthangen aan *den thesis*. Dankjewel allerliefste Viktor om er altijd te zijn.

Lisa Verslyppe

Gent, 15 mei 2017

Inhoud

VOORWOORD

INHOUD	1
INLEIDING	1
DEEL 1 – DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING NAAR BELGISCH RECHT	2
HOOFDSTUK 1 – OVER DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING	3
AFDELING 1 – SITUERING EN RATIO LEGIS	3
AFDELING 2 – KENMERKEN EN GEVOLGEN	4
HOOFDSTUK 2 – INITIËLE VERJARINGSTERMIJN	7
AFDELING 1 – DRIELEDIGE INDELING VAN DE MISDRIJVEN VOLGENS HUN AARD	7
§1 De misdrijven	7
§2 De straffen.....	7
§2.A. Straffen in concreto en straffen in abstracto.....	7
§2.B. De impact van het onderscheid tussen hoofdstraffen en bijkomende straffen.....	9
AFDELING 2 – DE IMPACT VAN DE STRAFVERMINDERING EN –VERZWARING OP DE VERJARINGSTERMIJN	10
§1 Omstandigheden die de strafmaat en de kwalificatie van het misdrijf wijzigen.....	10
§1.A. Verzwarende omstandigheden	10
§1.B. Poging tot misdrijf	12
§2 Omstandigheden die de strafmaat wijzigen zonder de kwalificatie te wijzigen	12
§2.A. Verlaging van de strafmaat.....	12
§2.A.1. Verzachtende omstandigheden	12
§2.A.2. Verschoningsgronden	14
§2.B. Verhoging van de strafmaat	15
§2.B.1. Wettelijke herhaling.....	15
§2.B.2. Meerdaadse samenloop	16
AFDELING 3 – EVOLUTIES INZAKE DE DUUR VAN DE VERJARINGSTERMIJN	17
§1 Code d’Instruction Criminelle	18
§2 Toenemende tendens naar een uitholling van het verjaringsconcept	18
§2.A. Overtredingen	18
§2.B. Wanbedrijven.....	19
§2.C. Misdaden	19
AFDELING 4 – VERJARINGSTERMIJN NA POTPOURRI.....	23
§1 Overtredingen	23
§2 Wanbedrijven	23
§3 Misdaden.....	23
§3.A. Verjaring na 20 jaar	23
§3.B. Verjaring na 15 jaar	24
§3.C. Verjaring na 10 jaar	24
§3.D. Correctionalisering.....	25
§3.E. Onverjaarbare misdaden	25
§3.F. Verkrachting of aanranding van de eerbaarheid met de dood tot gevolg.....	26
§4 Bijzondere wetgeving.....	26
CONCLUSIE.....	26

HOOFDSTUK 3 – AANVANG VAN DE VERJARING	28
AFDELING 1 – INDELING VAN DE MISDRIJVEN VOLGENS DE UITVOERINGSWIJZE	29
§1 Aflopende en voortdurende misdrijven	29
§1.A. Aflopende misdrijven	29
§1.A.1. Algemeen	29
§1.A.2. Gevolgmisdrijven	30
Onopzettelijke slagen en verwondingen in medische context.....	31
§1.B. Voortdurende misdrijven.....	33
§1.B.1. Algemeen.....	33
§1.B.2. Valsheid in geschriften en het gebruik van valse stukken	34
§1.B.3. Belang van de akte van aanhangigmaking.....	37
§2 Gelegenheidsmisdrijven en gewoontemisdrijven	39
§2.A. Gelegenheidsmisdrijven	39
§2.B. Gewoontemisdrijven	39
§3 Enkelvoudige en voortgezette of collectieve misdrijven	40
§3.A. Enkelvoudig misdrijf.....	40
§3.B. Voortgezet, collectief of samengesteld misdrijf	40
§3.B.1. Definiëring.....	40
§3.B.2. Verjaringsregime.....	41
AFDELING 2 – UITGESTELD AANVANGSPUNT BIJ BEPAALDE MISDRIJVEN TEGEN MINDERJARIGEN	44
CONCLUSIE.....	47
HOOFDSTUK 4 – SCHORSING VAN DE VERJARING	48
AFDELING 1 – CONTRA NON VALENTEM AGERE, NON CURRIT PRAESCRIPTIO.....	48
AFDELING 2 – SCHORSINGSGRONDEN.....	50
§1 De in de wet voorziene schorsingsgronden.....	50
§1.A. Schorsingsgronden in 1867	50
§1.B. Wetswijzigingen van 1998	51
§1.B.1. Preliminare excepties van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid.....	51
§1.B.2. De inleiding van de zaak voor de vonnisrechter	53
§1.C. Wetswijziging van 2001: laster en lasterlijke aangifte	54
§1.D. Wetswijziging van 2002.....	55
§1.D.1. Schrapping van de inleiding van de zaak als schorsingsgrond.....	55
§1.D.2. Het wettelijk beletsel	57
§1.E. Wetswijziging van 2013: bijkomend onderzoek.....	58
§1.E.1. Situering	58
§1.E.2. Analyse van de nieuwe wettelijke bepalingen	60
Bijkomend onderzoek en de regeling van de rechtspleging.....	60
Bijkomend onderzoek en de procedure voor de vonnisrechter	61
§1.E.3. Toetsing van de nieuwe schorsingsgrond door het Grondwettelijk Hof	61
Principesarrest van 11 juni 2015	61
Navolgende verduidelijking door het Grondwettelijk Hof.....	64
§1.F. Wetswijzigingen van 2016: het ongedaan of onontvankelijk verzet	66
§2 Schorsingsgronden anno 2017: een beknopt overzicht	67
AFDELING 3 – BEREKENING VAN DE SCHORSING	68
§1 Schetsing van de problematiek.....	68
§2 Een proeve tot oplossing	69
§3 Conclusie	72
CONCLUSIE.....	72

HOOFDSTUK 5 – STUITING VAN DE VERJARING	73
AFDELING 1 – BEGRIP EN WERKING VAN DE STUITING.....	73
AFDELING 2 – DADEN VAN ONDERZOEK EN DADEN VAN VERVOLGING	76
§1 Definiëring.....	76
§1.A. Begripsomschrijving.....	76
§1.B. Rechtsgeldigheid	78
§2 Toepassingsgevallen	79
AFDELING 2 – BEREKENING VAN DE STUITING	80
§1 De laatste nuttige stuitingsdaad.....	80
§2 Stuiting en schorsing: onderlinge verhouding.....	80
CONCLUSIE.....	81
HOOFDSTUK 6 – EINDE VAN DE VERJARINGSTERMIJN	82
CONCLUSIE.....	83
HOOFDSTUK 7 - ALGEMENE CONCLUSIE: ONDUIDELIJKHEID TROEF	84
DEEL 2 – VOORSTEL TOT HERZIENING VAN DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING.....	87
HOOFDSTUK 8 – DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING: <i>PERSONA NON GRATA</i>?	88
AFDELING 1 – DE BESTAANSGRONDEN VAN DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING: DODE LETTER OF BRANDEND ACTUEEL?	88
§1 De wet van het vergeten	88
§2 De verjaringstermijn als strafvervanging.....	89
§3 De betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal.....	90
§4 Geen fundamenteel recht	91
§5 Conclusie	91
AFDELING 2 – DE REDELIJKE TERMIJN IN STRAFZAKEN: EEN NUTTIG ALTERNATIEF?.....	92
§1 Situering.....	92
§1.A. Ratio legis	92
§1.B. Wettelijk kader	92
§2 Wat is redelijk?.....	94
§2.A. EHRM	94
§2.B. Hof van Cassatie	95
§3 Begin- en eindpunt van de redelijke termijn.....	95
§3.A. Beginpunt.....	95
§3.B. Eindpunt.....	98
§4 Gevolgen van het verstrijken van de redelijke termijn	98
§5 De redelijke termijn als alternatief voor de verjaring van de strafvordering?.....	99
§5.A. Twee concepten die elkaar aanvullen	99
§5.B. Een uniform sanctiemechanisme?	100
§5.B.1. Het verval van de strafvordering als sanctiemogelijkheid.....	100
§5.B.2. Een jurisprudentiële opening voor de toepassing van het verval	102
§5.C. Conclusie	105
CONCLUSIE.....	105

HOOFDSTUK 9 – EEN INSTELLINGSVERJARING MET DE REDELIJKE TERMIJN ALS WAARBORG	107
AFDELING 1 - SITUERING	107
AFDELING 2 – SANCTIONERING VAN DE OVERSCHRIJDING VAN DE REDELIJKE TERMIJN IN HET SYSTEEM VAN DE INSTELLINGSVERJARING	107
§1 Invoering van het verval van de strafvordering.....	107
§1.A. Verantwoording.....	107
§1.B. Concretisering.....	108
§2 Afschaffing van de strafvermindering als sanctiemogelijkheid	109
AFDELING 3 – VOOR- EN NADELEN VAN DE INSTELLINGSVERJARING	110
CONCLUSIE.....	111
HOOFDSTUK 10 – DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING IN EEN NIEUW JASJE	113
AFDELING 1 – SITUERING	113
AFDELING 2 – ZIJN DE VERJARINGSTERMIJNEN TE KORT?	114
§1 Verlenging van de termijnen: oppervlakkig opportunisme of diepgewortelde noodzaak?	114
§2 Een uitbreiding van het aantal onverjaarbare misdrijven.....	116
AFDELING 2 – WIJZIGINGEN MET BETREKKING TOT HET AANVANGSPUNT VAN DE VERJARINGSTERMIJN ...	118
§1 Problematiek	118
§2 Verschuiving van het aanvangspunt naar de ontdekking van het misdrijf.....	119
§3 Codificatie of afschaffing van de collectieve misdrijven.....	120
§4 Conclusie	121
AFDELING 3 – DE AARD VAN HET MISDRIJF IN ABSTRACTO: EEN BETER UITGANGSPUNT?	121
§1 De aard van het misdrijf <i>in concreto</i> : probleemstelling.....	121
§2 De aard van het misdrijf <i>in abstracto</i> als uitgangspunt.....	122
§2.A. Duidelijke voordelen.....	122
§2.B. ...maar toch tegenkanting	123
§2.C. De sprong van Koen Geens	124
§3 Conclusie	125
AFDELING 4 – SCHORSING: AANPASSEN OF AFSCHAFFEN?	127
§1 Afschaffing of behoud van de schorsing?.....	127
§2 Aanpassing van de schorsing	127
§2.A. Beperking van het aantal schorsingsgronden	128
§2.B. Berekening van de schorsing	129
§2.B.1. Wettelijke methodiek.....	129
§2.B.2. Beperking van de schorsing in de tijd	130
AFDELING 5 – SLEUTELN AAN DE STUITING VAN DE VERJARING?	130
§1 Noodzakelijkheid van de stuiting	131
§2 Beperking van de stuitingsgronden	131
§3 Stuiting enkel binnen de oorspronkelijke verjaringstermijn of ook daarbuiten?.....	133
§3.A. Verantwoording.....	133
§3.B. Kritiek en tegemoetkomingen	133
§4 Maximale verjaringstermijn	135
§5 Conclusie	135
HOOFDSTUK 11 – ALGEMENE CONCLUSIE: DE DRIE PADEN VAN DE HERZIENING VAN DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING.....	137
EINDBESLUIT	141

BIJLAGE A: DE VERJARING VAN DE STRAFVORDERING – EEN STAPPENPLAN..... 142

STAP 1 VASTSTELLING VAN DE TOEPASSELIJKE VERJARINGSTERMIJN AAN DE HAND VAN DE AARD VAN HET MISDRIJF	143
STAP 2 VASTSTELLING VAN HET AANVANGSPUNT VAN DE VERJARINGSTERMIJN AAN DE HAND VAN DE UITVOERINGSWIJZE VAN HET MISDRIJF	144
STAP 3 VASTSTELLING VAN DE SCHORSINGSGRONDEN GEDURENDE DE OORSPRONKELIJKE TERMIJN.....	146
STAP 4 VASTSTELLING VAN DE LAATSTE NUTTIGE STUITINGSDAAD BINNEN DE OORSPRONKELIJKE TERMIJN, EVENTUEEL VERLENGD INGEVOLGE SCHORSING	148
STAP 5 VASTSTELLING VAN DE SCHORSINGSGRONDEN GEDURENDE DE GESTUITE TERMIJN.....	148

BIJLAGE B: EXEMPLATIEVE LIJST VAN DADEN VAN ONDERZOEK EN DADEN VAN VERVOLGING MET EEN STUITENDE WERKING..... 149

DADEN VAN ONDERZOEK EN VERVOLGING MET STUITENDE WERKING.....	149
GEVALLEN WAARIN GEEN STUITING VAN DE VERJARING PLAATSVINDT	152

BIJLAGE C: TIJDLIJN VAN DE SCHORSINGSGRONDEN..... 153

BIJLAGE D: EXEMPLATIEVE WEERGAVE VAN DE SCHORSINGSGEVALLLEN EX ARTIKEL 24, EERSTE LID V.T.SV..... 154

BIJLAGE E: VOORSTELLEN TOT HERZIENING – SCHEMATISCHE WEERGAVE 156

BIBLIOGRAFIE..... I

1. WETGEVING	I
Internationale en Europese normen	i
Belgische normen	i
Vorbereidende documenten.....	iii
2. RECHTSPRAAK	IV
Supranationale rechtspraak	iv
Belgische rechtspraak.....	v
Hogere rechtscolleges	v
Lagere rechtscolleges	xii
3. RECHTSLEER	XII
Boeken, reeksen en verzamelwerken.....	xii
Tijdschriften.....	xiv
Online bronnen	xvi
4. BUITENLANDSE BRONNEN	XVII
Duitsland	xvii
Frankrijk	xvii
Luxemburg	xvii
Nederland.....	xvii

Inleiding

1. In alle rechtstakken duikt de figuur van de verjaring op. De functie ervan is nagenoeg altijd dezelfde, namelijk garanderen dat er geen al te grote tijdsperiode verstrijkt tussen het ontstaan van de vordering en de uitoefening ervan.

Cassatie omschreef de verjaring als “*een wijze van verval van de vordering wegens het verstrijken van de door de wet vastgestelde termijn om de vordering in te stellen*”.¹ Wil men iets eisen van de ander, dan moet dit gebeuren binnen de daartoe wettelijk vastgelegde termijn. Bij laattijdigheid vervalt de vordering, waardoor geen enkele mogelijkheid meer open staat om deze alsnog in te stellen.

2. Deze masterproef belicht enkel de verjaring van de strafvordering. De oorspronkelijke bedoeling van dit systeem was het in stand houden van de rechtszekerheid. Vandaag blijkt echter dat de toepassing ervan op verschillende vlakken wordt geschuwd. Zowel de wetgeving als de rechtspraak en de rechtsleer hebben verschillende (niet altijd even geslaagde) wijzigingen ondergaan, waardoor er nu veel onzekerheid heerst. In die optiek is het voor de betrokken partijen vaak een aartsmoeilijke taak om te bepalen wanneer de verjaring van de strafvordering exact intreedt.

Het eerste deel geeft aan hoe de huidige regeling in elkaar zit en situeert daarbij de verschillende pijnpunten. Hierbij gaat de aandacht niet alleen uit naar de huidige stand van zaken, maar ook naar de verschillende evoluties die deze rechtsfiguur heeft doorlopen. Het tweede deel analyseert verschillende voorstellen die van de verjaring van de strafvordering een efficiënter, doeltreffender en rechtvaardiger systeem zouden kunnen maken. Telkens wordt teruggekoppeld naar de (oorspronkelijke) doelstellingen die de wetgever voor ogen had. Inzicht daarin helpt immers om een nieuw wettelijk kader te bekomen dat wél voldoet aan de actuele noden en behoeften.

¹ Cass. 18 maart 2013, AR S.12.0084.F.

Deel 1 – De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht

3. Het eerste deel van deze masterproef poogt een zo volledig en duidelijk mogelijk overzicht te geven van de verjaring van de strafvordering zoals zij op vandaag bestaat in het Belgische recht. De aandacht gaat daarbij niet alleen uit naar het wettelijke kader, maar ook naar de rechtspraak en rechtsleer. Deze zijn immers van onmisbare waarde, aangezien de wet leemten en onduidelijkheden vertoont waaraan de praktijk tegemoet probeert te komen.

4. In het eerste hoofdstuk volgt een korte beschrijving van wat de verjaring van de strafvordering juist is en waarom deze bestaat. Een toelichting van de verschillende aspecten van de verjaring volgt in de daaropvolgende hoofdstukken. Daaruit zal blijken dat de berekening van de verjaring van de strafvordering geen sinecure is. Ten eerste gelden er verschillende initiële verjaringstermijnen naargelang de aard van het misdrijf. Deze problematiek komt aan bod in het tweede hoofdstuk. Ten tweede zal het aanvangspunt van de toepasselijke termijn afhangen van de uitvoeringswijze van het misdrijf of van de hoedanigheid van het slachtoffer. De uiteenzetting hiervan volgt in het derde hoofdstuk. Ten derde kan die initiële verjaringstermijn verlengd worden ingevolge de toepassing van stuitings- en schorsingsgronden. De schorsing en stuiting van de verjaring komen aan bod in respectievelijk het vierde en vijfde hoofdstuk van deze masterproef.

Ter illustratie van het ingewikkelde karakter van de verjaringsproblematiek in het algemeen, kan verwezen worden naar originele rechtspraak van het hof van beroep te Gent. In zijn arrest van 17 oktober 2013 oordeelde het hof immers dat het onderzoek naar de toepasselijke verjaringstermijn en de toepassing ervan in een concreet geval een middelenverbintenis uitmaakt.² Deze rechtspraak druist in tegen de traditionele kwalificatie als resultaatsverbintenis van de plicht van een advocaat om tijdig een vordering in te stellen. De cliënt moet met andere woorden bewijzen dat de advocaat niet heeft gehandeld als een normaal, zorgvuldig advocaat.³ Hierbij lijkt het hof van beroep te Gent de ingewikkeldheid van de verjaring te erkennen en een opening te creëren om aan beroepsaansprakelijkheid te ontsnappen voor advocaten die het bos door de bomen niet meer zien.

² Gent 17 oktober 2013, *NjW* 2014, 704, noot S. GUILLIAMS.

³ S. GUILLIAMS, “Dwaling omtrent de toepasselijke verjaringstermijn leidt niet noodzakelijk tot aansprakelijkheid advocaat” (noot onder Gent 17 oktober 2013), *NjW* 2014, 708.

Hoofdstuk 1 – Over de verjaring van de strafvordering

Afdeling 1 – Situering en ratio legis

5. In de materie van het strafrecht *sensu lato* bestaat een onderscheid tussen de verjaring van de strafvordering enerzijds en de verjaring van de straf anderzijds. Dit laatste betreft een volledig beëindigde strafvordering en impliceert de vatbaarheid voor tenuitvoerlegging van een definitief opgelegde straf. Wanneer de straf is verjaard, is de tenuitvoerlegging ervan niet meer mogelijk. De veroordeling blijft evenwel bestaan.⁴

De verjaring van de strafvordering daarentegen omschrijft zich als de verjaring van het misdrijf. Verstrekt de door de wet bepaalde termijn, dan vervalt⁵ de uit het misdrijf ontsprongen strafvordering, ongeacht of zij reeds werd ingesteld. Een beslissing over de grond van de zaak is dan niet langer mogelijk.⁶ Die door de wet bepaalde termijn begint te lopen vanaf de dag waarop het misdrijf werd gepleegd.⁷

Daarnaast bestaan in het kader van het strafproces ook specifieke verjaringsregels met betrekking tot de afwikkeling van de burgerlijke belangen voortvloeiend uit een misdrijf. Dit aspect valt echter buiten het bestek van deze masterproef.

6. De regelen omtrent de verjaring van de strafvordering zijn terug te vinden in de artikelen 21 tot en met 25 V.T.Sv. en de artikelen 28 en 29 V.T.Sv. De verjaringsregels zijn van toepassing op alle⁸ misdrijven, ongeacht de ernst en ongeacht de hoedanigheid van de beklaagde.⁹ Deze gedachte veruitwendigt zich in artikel 29 V.T.Sv., dat deze materie toepasselijk verklaart op misdrijven gepleegd door krankzinnigen of door personen die zich bevinden in een staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid. Ingevolge artikel 25, eerste lid V.T.Sv. vinden zij eveneens toepassing op bijzondere misdrijven voor zover de desbetreffende bijzondere wetten daar niet van afwijken.¹⁰ Dit is een toepassing van het principe *lex specialis derogat legi generali*.

4 Cass. 13 november 1985, *Arr.Cass.* 1985, 336.

5 Zo leiden onder andere ook de dood van de verdachte, de minnelijke schikking, de bemiddeling in strafzaken, de dading enzoverder tot verval van de strafvordering. Voor een uitgebreide bespreking hieromtrent, zie R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 86-175.

6 R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 103, nr. 190.

7 C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 832.

8 Het algemeen karakter van de verjaring was aanvankelijk absoluut. Inmiddels bepaalde de wetgever dat verschillende misdrijven onverjaarbaar zijn (*infra*).

9 R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 103, nr. 191 en F. DISCEPOLI, “La prescription de l’action publique” in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 310. Zie bijvoorbeeld Corr. Luik 26 juni 2009, *JLMB* 2010, 787.

¹⁰ Zie bijvoorbeeld Cass. 18 november 2009, AR P.09.1023.F., *Arr.Cass.* 2009, 2.728.

7. De zoektocht naar de grondslagen van de verjaring is niet onbelangrijk om de verschillende evoluties die zij doormaakte te begrijpen. Hoewel er verschillende motieven voorhanden zijn, steunt de *ratio legis* hoofdzakelijk op drie elementen.¹¹ Ten eerste is de maatschappelijke orde niet gebaat bij het vervolgen van “oude en vergeten” misdrijven. De verjaring moet dus voorkomen dat men oude koeien uit de gracht haalt.¹² Ten tweede heeft de angst voor vervolging, waaronder de dader gedurende de hele verjaringstermijn gebukt gaat, een strafvervangend karakter.¹³ Ten derde kunnen vorderingen niet onbeperkt in de tijd uitgeoefend worden ter vrijwaring van de rechtszekerheid. Het verstrijken van de tijd bemoeilijkt immers het voorleggen van afdoende en betrouwbaar bewijs, zowel *à charge* als *à décharge*. Het instituut van de verjaring moet met andere woorden gerechtelijke dwalingen voorkomen. De verjaring van de strafvordering loopt dus niet enkel in het belang van het individu, maar evenzeer in het algemeen belang.¹⁴

Afdeling 2 – Kenmerken en gevolgen

8. De instandhouding van de rechtszekerheid dient het algemeen belang en daarom is de verjaring van de strafvordering van openbare orde. Een eerste gevolg daarvan is dat de rechter de verjaringsregels ambtshalve moet toepassen. Verder kunnen de partijen niet afwijken van of verzaken aan deze regelgeving. Dit laatste kan in het voordeel van de verdachte spelen, maar kan ook nadelig zijn voor hem.¹⁵ Als de verjaring is ingetreden, kan hij immers geen beslissing meer verkrijgen over de grond van de zaak. Zijn eventuele onschuld zal dus nooit kunnen worden uitgesproken, waardoor de smet van het misdrijf aan zijn naam blijft kleven.

Aangezien de verjaring niet bestaat in het persoonlijk belang van de rechtsonderhorige, zal een cassatieberoep aangetekend door de beklaagde tegen een eindbeslissing die de verjaring vaststelde nooit ontvankelijk kunnen worden verklaard.¹⁶ Ook het Openbaar Ministerie kan geen cassatieberoep aantekenen tegen een vrijspraak wanneer zij de mening was toegedaan dat de verjaring van de strafvordering moest worden uitgesproken¹⁷

¹¹ J. MEESE, “Redenen van verjaring” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 26-27, nr. 25.

¹² R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 103, nr. 190 en C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn Maklu, 2014, 832.

¹³ J. VERMEEREN, “De verjaring van de strafvordering”, *Jura Falconis* 2005-06, 41.

¹⁴ Cass. 24 november 2015, AR P.14.0722.N., RABG 2016, 504.

¹⁵ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 69, nr. 79.

¹⁶ Cass. 22 maart 1926, *Rev.dr.pén.* 1926, 579.

¹⁷ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 69, nr. 79 en voetnoot 329.

Een tweede gevolg van het openbare ordekarakter is dat de partijen de verjaringsregels in elke stand van het geding kunnen inroepen, dus ook voor het eerst voor het Hof van Cassatie.¹⁸ Het Hof zelf moet de verjaring van het misdrijf ambtshalve opwerpen.¹⁹ Het kan dat echter enkel doen vertrekkende vanaf de datum die de bodemrechter vaststelde als datum van het misdrijf. De beoordeling van die datum is immers een feitenkwestie waarvoor Cassatie niet bevoegd is.²⁰ Omwille van het openbare ordekarakter moet de rechter de verjaring van de strafvordering ambtshalve onderzoeken en vaststellen.²¹ Kwam er ondanks de verjaring toch een veroordeling, dan vernietigt het Hof van Cassatie deze in principe zonder verwijzing.²²

9. De verjaring werkt *in rem*. De gevolgen ervan strekken zich uit tot alle daders, mededaders, medeplichtigen, slachtoffers en zelfs tot het Openbaar Ministerie.²³ De berekening gebeurt evenwel voor alle verdachten afzonderlijk, in functie van de misdrijven die zij elk hebben gepleegd.²⁴

10. Naast ontslag van rechtsvervolgning door het vonnis- of onderzoeksgerecht, brengt de verjaring van de strafvordering bovendien met zich mee dat de kosten van de strafvordering in geen geval ten laste van de beklaagde kunnen vallen.²⁵

11. Tot slot zijn bepalingen betreffende de verjaring zogenaamde procedurewetten, aangezien ze vreemd zijn aan de bepaling van het strafbaar feit of de straf. Dit betekent dat zij in principe onmiddellijk toepasselijk zijn, zelfs op vorderingen die ontstaan na de datum van inwerkingtreding en dit voor feiten gepleegd voor die datum, mits de verjaring nog niet bereikt

¹⁸ F. DISCEPOLI, "La prescription de l'action publique" in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 310; J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 70, nr. 69.

¹⁹ Met dien verstande dat het Hof dit niet moet doen wanneer het cassatieberoep uitgaat van de burgerlijke partij. In dat geval is de beslissing over de strafvordering, met in begrip van de beslissing over de verjaring van de strafvordering, immers definitief. Zie bijvoorbeeld Cass. 11 maart 2015, AR P.14.1788.F.

²⁰ R. VERSTRAETEN (ed.), *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2005, 128, nr. 204.

²¹ Cass. 4 juli 1904, *Pas.* 1904, 323.

²² Cass. 1 maart 1994, AR P.93.0253.N., *Arr.Cass.* 2000, 530; Cass. 4 maart 1992, AR 9500, *Arr.Cass.* 1991-92, 634; Cass. 27 juni 1989, AR 2776, *Arr.Cass.* 1988-89, 1.286 en *RW* 1989-90, 1.220, noot A. VANDEPLAS en Cass. 22 november 1988, AR 2679, *Arr.Cass.* 1988-89, 363.

²³ F. DISCEPOLI, "La prescription de l'action publique" in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 310.

²⁴ Cass. 8 maart 2000, AR P.99.1583.F., *Arr.Cass.* 2000, 530.

²⁵ Cass. 6 september 2011, AR P.11.0141.N., *Arr.Cass.* 2011, 1.742. *In casu* stelde de strafrechter de verjaring van de strafvordering vast. Niettemin veroordeelde hij beklaagde tot betaling van de kosten van een deskundigenonderzoek. Cassatie vernietigde deze uitspraak in zoverre die kosten ten laste van beklaagde gelegd werden.

was.²⁶ Een nieuwe wet kan echter nooit een strafvordering die reeds vervallen was onder de oude wet doen herleven.²⁷

²⁶ Cass. 18 september 2001, AR 99.1806.N., *Arr.Cass.* 2001, 1.462; Cass. 11 april 2000, AR P.99.1117.N - P.00.0062.N, *Arr.Cass.* 2000, 772 en *T.Strafr.* 2000, 214, noot R. DECLERCQ; Cass. 20 september 1995, AR P.95.529.F., *Arr.Cass.* 1995, 803 en *R.Cass.* 1996, 184, noot E. VAN MUYLEM; Cass. 25 november 1981, *Arr.Cass.* 1981-82, 421; Cass. 10 september 1980, *Arr.Cass.* 1980-81, 30; Cass. 7 mei 1980, *Arr.Cass.* 1979-1980, 1.121 en F. DISCEPOLI, “La prescription de l’action publique” in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 315.

²⁷ F. DERUYCK, “De strafvordering” in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 44.

Hoofdstuk 2 – Initiële verjaringstermijn

Afdeling 1 – Driedelige indeling van de misdrijven volgens hun aard

§1 De misdrijven

12. Wat betreft de duurtijd van de verjaringstermijn bestaat er een onderscheid tussen de gemeenrechtelijke misdrijven uit het Strafwetboek en de bijzondere misdrijven omschreven in de desbetreffende bijzondere wetgeving. Artikel 21 V.T.Sv. bevat de gemeenrechtelijke verjaringstermijnen, bepaald volgens de wettelijke driedelige indeling volgens de aard van het misdrijf, zijnde de overtredingen, wanbedrijven en misdaden.

De toepasselijke termijn is met andere woorden gelinkt aan de zwaarwichtigheid van de gepleegde feiten. De reden daarvoor is dat de verjaring bestaat in het algemeen belang. De maatschappelijke nood aan bestraffing is immers sterk afhankelijk van de ernst van de gepleegde feiten.²⁸ Bovendien is het voor de politiediensten en het gerecht vaak moeilijker een exhaustief en correct strafdossier samen te stellen in geval van ernstige feiten, waardoor meer tijd en dus een langere verjaringstermijn is aangewezen.

13. Het Belgisch strafrecht categoriseert misdrijven op basis van zwaarwichtigheid. Luidens artikel 1 Sw. is een misdaad een misdrijf strafbaar met een criminele straf. Een wanbedrijf is strafbaar met een correctionele straf en een overtreding is strafbaar met een politiestraf. De straf gesteld op een misdrijf bepaalt dus de aard ervan. In wat hierna volgt gaat de aandacht kort uit naar deze indeling. De aard van het misdrijf is immers richtinggevend voor de toepasselijke rechtsfiguren en regels.²⁹ Een exhaustieve bespreking hiervan zou echter buiten het doel van deze masterproef vallen.

§2 De straffen

§2.A. Straffen in concreto en straffen in abstracto

14. Om te weten of een bepaald misdrijf is verjaard, moet men vertrekken vanuit de straf gesteld op het misdrijf. Deze bepaalt de aard van het misdrijf, die op haar beurt determinerend is voor de verjaringstermijn.

Politiestrafpen zijn de politiegevangenisstraf³⁰ van één tot zeven dagen, de geldboeten³¹ van één euro tot 25 euro en de werkstraffen³² van twintig tot 45 uur. De correctionele

²⁸ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 75, nr. 81.

²⁹ Zie C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Indeling van de misdrijven” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 185-186.

³⁰ Artikel 28 Sw.

³¹ Artikel 38, eerste lid Sw.

³² Artikel 37ter, §2 Sw.

gevangenisstraf³³ van acht dagen tot vijf jaar, de geldboeten³⁴ van 26 euro en meer en de werkstraffen³⁵ van 46 tot 300 uur zijn kenmerkend voor het wanbedrijf. De misdaad tot slot is strafbaar met levenslange of tijdelijke opsluiting of hechtenis, met een minimum van vijf jaar en met geldboeten van 26 euro en meer.³⁶

15. Bovengenoemde strafmaten bepalen de aard van misdrijven *in abstracto*, ook wel de voorlopige aard genoemd.³⁷ De straf die de rechter *in concreto* oplegt kan immers lager zijn dan de door de wet vastgestelde strafmaat. Een correctionele sanctionering van misdaden is mogelijk na inachtneming van verzachtende omstandigheden of door toepassing van strafverminderende verschoningsgronden. In diezelfde hypothesen kunnen wanbedrijven bestraft worden met politiestrafen. Deze denaturatie uit zich in de correctionalisering en contraventionalisering. Het gedetureerde misdrijf wordt dan geacht dat karakter te hebben vanaf de dag waarop het misdrijf is begaan.³⁸

16. De opgelegde straf in laatste aanleg bepaalt het definitieve karakter van het misdrijf en bijgevolg de te hanteren verjaringstermijn.³⁹ Het in kracht van gewijsde gegane vonnis of arrest is met andere woorden determinerend voor de definitieve aard van het misdrijf.⁴⁰ Daaruit volgt dat de appelrechter niet gebonden is door de in eerste aanleg opgelegde straf. Denaturatie door de onderzoeksgerechten bindt hem daarentegen wel. Om de aard van het misdrijf en bijgevolg de verjaringstermijn te bepalen, zal hij moeten afgaan op de wettelijke straf *in abstracto*. Voor de definitieve bepaling van de aard van het misdrijf moet hij de eventuele straf in aanmerking nemen die hij zelf oplegt.⁴¹

Voor de partijen is het dus belangrijk niet af te gaan op een eerste kwalificatie van de feiten. Zij moeten een nakende verjaring steeds indachtig zijn, aangezien de verjaringstermijn bij de definitieve uitspraak korter kan zijn dan op het eerste zicht het geval was. Willen de partijen toch afgaan op een voorlopige kwalificatie, dan kan zich een probleem stellen wanneer de

³³ Artikel 25, eerste lid Sw.

³⁴ Artikel 38, tweede lid Sw.

³⁵ Artikel 37ter, §2 Sw.

³⁶ Artikel 8-11 Sw. en artikel 38, tweede lid Sw.

³⁷ Cass. 7 oktober 1942, *Arr.Cass.* 1942, 115.

³⁸ S. VANDROMME, "Het bepalen van de aard van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf en de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering" (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Strafr.* 2004, 236, nr. 15.

³⁹ Cass. 30 oktober 2012, AR P.12.0423.N.; Cass. 7 januari 1935, *Pas.* 1935, 199; Cass. 30 juni 1913, *Pas.* 1939, 358; Cass. 22 juni 1891, *Pas.* 1891, 194; Cass. 2 maart 1868, *Pas.* 1868, 273 en VANDROMME, S., "Het bepalen van de aard van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf en de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering" (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Strafr.* 2004, 234, nr. 3.

⁴⁰ J. MEESE, "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in Centrum voor beroepsvervolmaking in de rechten (CBR) (ed.), *De verjaring: vierde Antwerps juristencongres*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 40, nr. 10.

⁴¹ S. VANDROMME, "Het bepalen van de aard van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf en de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering" (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Strafr.* 2004, 235, nr. 6.

minimumstraf en de maximumstraf tot een verschillende categorie van misdrijven behoren.⁴² In dat geval bepaalt de maximumstraf de voorlopige aard.⁴³

17. Het probleem van het onderscheid tussen de mogelijke straf *in abstracto* en de opgelegde straf *in concreto* is irrelevant wanneer bijzondere wetgeving voorziet in een specifieke verjaringstermijn. In dat geval is die bijzondere verjaringstermijn van toepassing, ongeacht de hoogte van de definitief opgelegde straf.⁴⁴

§2.B. De impact van het onderscheid tussen hoofdstraffen en bijkomende straffen

18. Naast de gevangenisstraf (opsluiting of hechtenis), de werkstraf en de geldboete bestaan er ook nog andere straffen. Artikel 7 Sw. somt onder meer de ontzetting van bepaalde politieke en burgerlijke rechten, de terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank en de bijzondere verbeurdverklaring op. Verder in het Strafwetboek worden de afzetting⁴⁵, het verbod om een beroep of een bepaalde activiteit uit te oefenen⁴⁶ en de bekendmaking⁴⁷ van vonnissen of arresten vernoemd. Ook bijzondere wetgeving voorziet soms in nog andere straffen, bijvoorbeeld het verval van het recht tot sturen.⁴⁸

19. De algemene regel stelt dat enkel de hoofdstraf bepalend is om de aard van het misdrijf vast te stellen.⁴⁹ De vrijheidsstraf en de werkstraf zijn altijd hoofdstraffen. De rechter kan deze dus afzonderlijk uitspreken. De geldboete is alleen een hoofdstraf als er geen vrijheidsstraf wordt opgelegd of als de veroordeelde een rechtspersoon is.⁵⁰ Een geldboete zonder vrijheidsstraf is enkel mogelijk wanneer het een overtreding of wanbedrijf betreft.⁵¹ De overige sancties zijn altijd bijkomende straffen. De bijzondere verbeurdverklaring, de afzetting, de

⁴² In de materie van het wegverkeerrecht doet deze situatie zich bijvoorbeeld voor. Aangezien de bijzondere wetgeving echter afwijkende verjaringstermijnen bepaalt voor verkeersmisdrijven, is dit voorbeeld niet relevant voor het gemeen strafrecht.

⁴³ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 82-83, nr. 90.

⁴⁴ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 44.

⁴⁵ Artikel 19 Sw.

⁴⁶ Zie diverse bijzondere wetgeving en Strafwetboek.

⁴⁷ Artikel 37bis Sw.

⁴⁸ Artikelen 38 tot en met 41 en artikelen 45 tot en met 49/1 Wegverkeerwet.

⁴⁹ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 81, nr. 85.

⁵⁰ Cass. 11 december 1972, *Arr.Cass.* 1973, 356 en J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 81, nr. 85.

⁵¹ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (eds.), *Handboek Belgisch Strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 361, nr. 655.

ontzetting, de publicatie van vonnissen en arresten kunnen enkel uitgesproken worden samen met een vrijheidsstraf, werkstraf of geldboete.⁵²

Afdeling 2 – De impact van de strafvermindering en –verzwaring op de verjaringstermijn

20. Bepaalde omstandigheden met betrekking tot de gepleegde feiten kunnen ertoe leiden dat het misdrijf een andere kwalificatie krijgt. Ofwel komt het misdrijf dan terecht in een lagere categorie, met een lichtere strafmaat *in abstracto* en een kortere verjaringstermijn tot gevolg. Ofwel belandt het in een hogere categorie met een zwaardere strafmaat *in abstracto* en een langere verjaringstermijn. Zoals eerder vermeld is het in elk geval de opgelegde straf *in concreto* die de kwalificatie en aard van het misdrijf en dus de verjaringstermijn bepaalt. De impact van de omstandigheden die én de strafmaat én de kwalificatie van het misdrijf wijzigen, mag bijgevolg niet overdreven worden.⁵³

Daarnaast zijn er ook elementen die de strafmaat *in abstracto* wijzigen, maar evenwel zonder de kwalificatie en dus de aard van het misdrijf te beïnvloeden. Aangezien de opgelegde straf belangrijk is voor de aard en de verjaringstermijn, kan hier wel een verschil in kwalificatie ontstaan omdat de straf *in concreto* verschilt van deze *in abstracto*.⁵⁴

§1 Omstandigheden die de strafmaat en de kwalificatie van het misdrijf wijzigen

§1.A. Verzwarende omstandigheden

21. VAN DEN WYNGAERT omschrijft verzwarende omstandigheden als “*factoren die een strafverzwaring kunnen meebrengen, waardoor een straf kan worden opgelegd die het maximum, bepaald voor het basismisdrijf, overtreft, of waardoor de minimumstraf, bepaald voor het basismisdrijf, wordt opgetrokken*”.⁵⁵ Gelet op het legaliteitsbeginsel kunnen verzwarende omstandigheden alleen toepassing vinden indien zij uitdrukkelijk in de wet voorzien zijn.

⁵² C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Overzicht van de sancties” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 390.

⁵³ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafprocesrecht. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 87, nr. 97.

⁵⁴ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafprocesrecht. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 87, nr. 97.

⁵⁵ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 280.

De toepassing van verzwarende omstandigheden heeft tot gevolg dat het misdrijf een andere kwalificatie krijgt. Die nieuwe kwalificatie kan vervolgens een impact hebben op de aard van het gepleegde misdrijf. Het misdrijf wordt dan eigenlijk een *ander* misdrijf.⁵⁶

22. Meer specifiek bestaat een onderscheid tussen enerzijds objectieve en anderzijds subjectieve verzwarende omstandigheden.

MEESE definieert objectieve verzwarende omstandigheden als volgt: “*De objectieve verzwarende omstandigheden hebben betrekking op het misdrijf zelf, op de wijze waarop het werd gepleegd, of op de gevolgen die eruit voortvloeien*”.⁵⁷ Zij werken dus *in rem*.⁵⁸ Aangezien het feitelijkheden betreft met betrekking tot het misdrijf zelf, strekken deze verzwarende omstandigheden zich uit tot alle deelnemers van het misdrijf. Voor subjectieve verzwarende omstandigheden geeft hij de volgende definitie: “*De subjectieve verzwarende omstandigheden hebben geen betrekking op het misdrijf zelf, maar op de persoon van de dader ervan*”.⁵⁹ Zij werken met andere woorden *in personam*.⁶⁰ Deze verzwarende omstandigheden zijn persoonlijk en strekken zich niet uit tot alle deelnemers.

23. Verzwarende omstandigheden leiden er dus toe dat het gepleegde misdrijf een nieuwe kwalificatie krijgt. Teneinde te beoordelen of de feiten al dan niet zijn verjaard, zal de rechter toepassing moeten maken van de verjaringstermijn gesteld op het verzwaarde misdrijf. In die zin kan het misdrijf van aard veranderen, waardoor de verjaringstermijn langer wordt. Zo zal de verkoop van verdovende middelen leiden tot een gevangenisstraf van drie maanden tot vijf jaar, waardoor sprake is van een wanbedrijf.⁶¹ Gebeurt de verkoop echter aan een minderjarige tussen twaalf en zestien jaar, dan bedraagt de gevangenisstraf *in abstracto* tien tot vijftien jaar, waardoor de feiten een misdaad uitmaken.⁶² Oudermoord bijvoorbeeld blijft

⁵⁶ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 266.

⁵⁷ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafprocesrecht. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 87, nr. 98.

⁵⁸ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 282.

⁵⁹ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafprocesrecht. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 88, nr. 97.

⁶⁰ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 282.

⁶¹ Artikel 2bis, §1 Wet van 24 februari 1992 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, BS 6 maart 1992, 1.834. Hierna: Drugwet.

⁶² Artikel 2bis, §2 Drugwet.

echter de aard van misdaad behouden, ook al is er sprake van de verzwarende omstandigheid van bloedverwantschap (artikel 395 Sw.).⁶³

§1.B. Poging tot misdrijf

24. Het loutere voornemen om een bepaald misdrijf te plegen, maakt geen strafbaar feit uit. Pas wanneer de dader effectief overgaat tot begin van uitvoering van dat misdrijf kan er sprake zijn van een poging.⁶⁴ Het Belgisch strafrecht stelt echter niet elke poging strafbaar. Poging tot misdaad is op grond van artikel 51 Sw. in elk geval strafbaar. De toepasselijke straf is deze die overeenkomstig de artikelen 80 en 81 Sw. onmiddellijk lager is dan deze gesteld op de misdaad zelf. Een levenslange gevangenisstraf wordt daarbij gereduceerd tot een gevangenisstraf van twintig tot 30 jaar.⁶⁵ Krachtens artikel 53 Sw. zijn poging tot wanbedrijf (en poging tot overtreding) enkel strafbaar in de mate waarin de wet dat zelf uitdrukkelijk bepaalt. Het desbetreffende artikel vermeldt daarbij telkens de strafmaat. Opnieuw is het de opgelegde straf *in concreto* die beslissend is voor de toepasselijke verjaringstermijn.

§2 Omstandigheden die de strafmaat wijzigen zonder de kwalificatie te wijzigen

25. De omstandigheden die de strafmaat wijzigen zonder daarbij in te grijpen op de kwalificatie van het misdrijf, kunnen wel tot gevolg hebben dat het misdrijf dezelfde kwalificatie behoudt, maar onderworpen is aan een mildere of strengere straftoemeting. Daardoor ondergaan de aard van het misdrijf en bijgevolg ook de verjaringstermijn veranderingen.

§2.A. Verlaging van de strafmaat

§2.A.1. Verzachtende omstandigheden

26. Verzachtende omstandigheden zijn elementen die de rechter in acht kan nemen om een lagere straf op te leggen dan het wettelijk bepaalde minimum.⁶⁶ Deze elementen hebben geen impact op de kwalificatie van het misdrijf, maar wel op de straftoemeting. Door het opleggen van een lagere straf, kan ook de aard van het misdrijf veranderen. Een kortere verjaringstermijn zal dan toepasselijk zijn. De verzachtende omstandigheden zijn wettelijk vastgelegd en moeten niet verplicht worden toegepast. De rechter geniet ter zake een volledig vrije beoordeling.

⁶³ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 282.

⁶⁴ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Strafbare poging en strafbare deelneming" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 340.

⁶⁵ Artikel 52 Sw.

⁶⁶ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 278.

DUPONT en VERSTRAETEN omschrijven verzachtende omstandigheden samengevat als “soeverein door de rechter in aanmerking te nemen omstandigheden, eigen aan de te beoordelen feiten of aan de dader, waarop hij zijn beslissing steunt om een strafmaat te bepalen die onder het niveau blijft van de wettelijke bovengrens en desgevallend zelfs onder de wettelijke ondergrens van de straftoemeting, in de gevallen bij wet bepaald”.⁶⁷

27. Denaturatie (contraventionalisering of correctionalisering) door aanneming van verzachtende omstandigheden kan op verschillende manieren gebeuren. Ten eerste is het mogelijk dat het Openbaar Ministerie de dader van een misdaad of wanbedrijf rechtstreeks dagvaardt voor de correctionele rechtbank of voor de politierechtbank. Ten tweede kunnen de onderzoeksgerechten de dader naar deze rechtbanken verwijzen als zij menen dat daar gronden toe zijn. Ten derde kan de vonnisrechter zelf ook beslissen om een correctionele in plaats van criminele straf, of een politiestraf in plaats van correctionele straf, op te leggen.⁶⁸

Gaat de bodemrechter over tot denaturatie, dan zal dat gevolgen hebben bij de straftoemeting. Is het daarentegen een onderzoeksgerecht dat verzachtende omstandigheden aanneemt, dan zal de zaak verwezen worden naar een lagere rechtbank (ofwel de correctionele rechtbank, ofwel de politierechtbank). Zo de raadkamer of kamer van inbeschuldigingstelling dit regelmatig doet, is die verwijzing ook bindend voor het vonnisgerecht.⁶⁹ Hiertoe is wel vereist dat het onderzoeksgerecht melding heeft gemaakt van het bestaan van de verzachtende omstandigheid en deze ook heeft geconcretiseerd.⁷⁰ Aangezien het de bodemrechter is die de finale kwalificatie van het misdrijf bepaalt, moet hij ook nagaan of de feiten wel vatbaar waren voor de aanneming van verzachtende omstandigheden.⁷¹

Dit laatste probleem zal zich minder vaak stellen sinds de inwerkingtreding van Potpourri II. Deze wet wijzigde artikel 2 Wet op de verzachtende omstandigheden in die zin dat een ruimere correctionalisering voortaan mogelijk is. De wetgever koos er immers voor om het derde lid uit voornoemd artikel te schrappen. Dat lid bevatte een limitatief overzicht van de gevallen waarin tot correctionalisering kon worden overgegaan. Bijgevolg zijn alle misdaden voortaan correctionaliseerbaar. Deze wijziging kadert in het stijgende aantal assisenzaken en de toenemende complexiteit ervan. Reeds in 2009 probeerde de wetgever in te grijpen door het aantal niet-correctionaliseerbare misdaden terug te dringen.⁷² De toen genomen maatregelen

⁶⁷ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (eds.), *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 473, nr. 859.

⁶⁸ F. DERUYCK, “De strafvordering” in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 44.

⁶⁹ Artikel 3, eerste lid en artikel 5, eerste lid Wet Verzachtende Omstandigheden.

⁷⁰ Cass. 22 juli 1988, AR 6869, *Arr.Cass.* 1987-88, 1.448; Cass. 4 maart 1987, AR 5691, *Arr.Cass.* 1986-87, 891; Cass. 16 april 1986, AR 4995, *Arr.Cass.* 1985-86, 1.113 en Cass. 25 september 1985, AR 4621, *Arr.Cass.* 1985-86, 91.

⁷¹ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafprocesrecht. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 91, nr. 102.

⁷² Wet van 21 december 2009 tot hervorming van het hof van assisen, BS 11 januari 2010, 751.

bleken echter onvoldoende om de rechtsbedeling in het hof van assisen vlotter te laten verlopen.⁷³

§2.A.2. Verschoningsgronden

28. Verschoningsgronden zijn kort samengevat in de wet omschreven verzachtende omstandigheden.⁷⁴ Ook deze laten de rechter toe om een straf op te leggen beneden het wettelijk minimum. In tegenstelling tot wat het geval is bij verzachtende omstandigheden, geniet de rechter veel minder beoordelingsvrijheid bij de toepassing ervan. Verschoningsgronden zijn immers per misdrijf bij wet bepaald en de rechter moet deze verplicht toepassen. Deze gedachte werd verankerd in artikel 78 Sw. Ook verschoningsgronden laten de kwalificatie van het misdrijf onveranderd. Zij grijpen alleen in op de straftoemeting, waardoor een kortere verjaringstermijn van toepassing kan zijn.

Zowel de bodemrechter als de onderzoeksgerechten kunnen deze onder dezelfde voorwaarden als verzachtende omstandigheden toepassen. Neemt het onderzoeksgerecht enkel verschoningsgronden aan, dan kan de vonnisrechter altijd nog verzachtende omstandigheden aannemen. Op die manier kan een misdaad uiteindelijk de aard van een overtreding krijgen.⁷⁵

29. Een eerste categorie van verschoningsgronden omvat deze die aanleiding geven tot strafvermindering. Hieronder vallen de uitlokking of provocatie (artikel 411 *juncto* artikel 414 Sw.), de mislukte aanslag op de Koning (artikel 101, tweede lid Sw.) en de aangifte van drugdelicten waarop een criminele straf staat (artikel 6, derde lid Drugwet⁷⁶). Een gelijktijdige toepassing ervan met verzachtende omstandigheden is mogelijk.⁷⁷ Een tweede categorie bestaat uit strafuitsluitende verschoningsgronden. Deze impliceren dat het misdrijf en de

⁷³ Verslag in eerste lezing namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Özlem ÖZEN en Kristien VAN VAERENBERGH, *Parl.St.* Kamer 2015-16, 54 1418/005, 20.

⁷⁴ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 267.

⁷⁵ S. VANDROMME, "Het bepalen van de aard van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf in de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering" (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Straf.* 2004, 234, nr. 5.

⁷⁶ Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, *BS* 6 maart 1921, 1.834.

⁷⁷ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in R. DECLERCQ, J. DE PEUTER en A. DE NAUW, (eds.), *Strafrecht voor rechtspractici, I*, Leuven, Acco, 1985, 145, nrs. 115-118.

burgerlijke gevolgen ervan blijven bestaan, maar dat de straf wegvalt. Een voorbeeld hiervan is te vinden in artikel 462 Sw., dat handelt over diefstal tussen familieleden.^{78,79}

§2.B. Verhoging van de strafmaat

§2.B.1. Wettelijke herhaling

30. Recidive kenmerkt zich door het feit dat de dader in het verleden al werd veroordeeld door een in kracht van gewijsde getreden vonnis of arrest.⁸⁰ Opdat sprake zou zijn van wettelijke herhaling die leidt tot strafverzwaring, moet voldaan zijn aan de toepassingsvoorwaarden vermeld in de artikelen 51 tot 56 Sw. Algemeen stelt de wetgever drie eisen voorop. Ten eerste moet er sprake zijn van een vroegere strafrechtelijke veroordeling die in kracht van gewijsde is getreden op het ogenblik van het plegen van het nieuwe misdrijf.⁸¹ Die veroordeling moet in principe uitgaan van een Belgische rechter.⁸² Ten tweede moet er sprake zijn van een nieuw misdrijf, waarbij het eveneens om een overtreding moet gaan indien de dader voorheen werd veroordeeld voor een overtreding.⁸³ Ten derde mag tussen het eerste en tweede misdrijf maximum vijf jaar verlopen zijn vanaf de dag waarop de veroordeelde zijn straf heeft ondergaan of vanaf de dag waarop de straf verjaard is als het later gepleegde misdrijf een wanbedrijf is (artikel 56, tweede lid Sw.). Voor ernstige misdrijven speelt de tijd die verlopen is tussen beide misdrijven geen rol. Tot slot moet de staat van herhaling bij wet bepaald zijn.

31. Potpourri II wijzigde artikel 56 Sw. Een diepgaande analyse van de regels omtrent herhaling en de straftoemeting past echter niet binnen het bestek van deze masterproef. Het vaststellen van de staat van herhaling met de daaraan gekoppelde strafverzwaring leidt er immers niet toe dat de aard van het misdrijf verandert.⁸⁴ Een wanbedrijf blijft een wanbedrijf,

⁷⁸ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 269.

⁷⁹ Voor een uitgebreide bespreking en weergave van de verschillende verschoningsgronden, zie C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Verschoningsgronden, verzachtende en verzwarende omstandigheden" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 267-278.

⁸⁰ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Straftoemeting" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 474.

⁸¹ Antwerpen 20 april 1999, *AJT* 1998-99, 1.074.

⁸² C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Straftoemeting" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 475.

⁸³ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Straftoemeting" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 475.

⁸⁴ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafprocesrecht. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 93, nr. 104.

ook al wordt er ingevolge wettelijke herhaling een gevangenisstraf uitgesproken van tien jaar. De oorspronkelijke verjaringstermijn blijft bijgevolg behouden.

Deze regel geldt echter niet voor de gevallen van herhaling voorzien in bijzondere strafwetten.⁸⁵ Strafverzwaring kan in geval van bijzondere misdrijven wel leiden tot een andere aard van het misdrijf, waardoor een langere verjaringstermijn toepasselijk kan zijn.

§2.B.2. Meerdaadse samenloop

32. Ook bij meerdaadse samenloop kan de rechter een straf uitspreken die hoger is dan het wettelijke maximum, zonder dat de aard van het misdrijf daardoor verandert. Meerdaadse samenloop bestaat wanneer de verdachte wordt vervolgd wegens verscheidene misdrijven die voortspruiten uit verschillende feiten en waarvoor nog geen strafrechtelijke veroordeling is uitgesproken.⁸⁶ In dit laatste element onderscheidt samenloop zich van herhaling, aangezien daar wel sprake is van een reeds in kracht van gewijsde gegane veroordeling. Een uitgebreidere bespreking van de regels inzake de straftoemeting is hier wel aangewezen, aangezien het niet altijd even duidelijk is wat de uiteindelijke aard van het misdrijf is.

33. Wat de samenloop betreft van misdrijven van dezelfde aard, stelt zich geen probleem. Artikel 58 Sw. bepaalt dat onbeperkte cumulatie van straffen mogelijk is bij samenloop van overtredingen. Ongeacht de uiteindelijke straf blijft de aard van overtreding dan behouden. Bij samenloop van wanbedrijven geldt echter een beperktere cumulmogelijkheid op grond van artikel 60 Sw.⁸⁷ Daarbij blijven de feiten de aard van wanbedrijf eveneens behouden. Gaat het over een samenloop van verschillende misdaden, dan spreekt de rechter alleen de zwaarste straf uit, die hij in bepaalde gevallen kan verhogen (artikel 62 Sw.). Uiteraard blijven de aard van misdaad en de bijhorende verjaringstermijn behouden.

Deze techniek van samenvoeging kan echter niet altijd toepassing vinden. In geval van samenloop van misdrijven van verschillende aard, heeft de wetgever gekozen voor de techniek van de opslorping.⁸⁸ Zo kunnen in geval van vervolging wegens een overtreding en een wanbedrijf enkel straffen opgelegd worden die binnen de maxima liggen die gelden voor samenloop tussen verschillende misdrijven (artikel 59 Sw.). Finaal zal de verdachte een veroordeling oplopen voor een wanbedrijf, waardoor de verjaringstermijn gesteld op overtredingen niet meer van toepassing is. Van echte opslorping is sprake wanneer het gaat om samenloop van een misdaad met één of meerdere wanbedrijven of overtredingen. In dat geval wordt alleen de straf uitgesproken die gesteld is op de misdaad op grond van artikel 61 Sw. In dit geval is er dan ook sprake van een misdaad. Wanneer lichtere feiten worden

⁸⁵ G. SCHUIND en R. GAILLY (eds.), *Traité pratique de droit criminel*, Brussel, Bruylant, 1942, 123-124.

⁸⁶ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Straftoemeting" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 479.

⁸⁷ Artikel 60 Sw. werd gewijzigd door Potpourri II.

⁸⁸ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Straftoemeting" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 480.

opgeslorpt tot een wanbedrijf of misdaad, kunnen deze alleen nog aanleiding geven tot een kortere verjaringstermijn na contraventionalisering of correctionalisering.⁸⁹

De meerdaadse samenloop verschilt van de eendaadse samenloop uit artikel 65, eerste lid Sw. Deze figuur slaat op het geval waarin eenzelfde feit verscheidene misdrijven oplevert of waarin verschillende misdrijven de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van eenzelfde misdadig opzet en gelijktijdig worden voorgelegd aan eenzelfde feitenrechter. In dergelijke gevallen spreekt de rechter alleen de zwaarste straf uit. Deze zal dan bepalend zijn voor het bepalen van de verjaringstermijn. De meerdaadse samenloop heeft echter geen impact op het vertrekpunt van de verjaring van de strafvordering.⁹⁰

Afdeling 3 – Evoluties inzake de duur van de verjaringstermijn

34. De verjaring is een onderwerp dat leeft en blijft leven in de maatschappij. Verschillende factoren hebben bijgedragen tot het complexe kluwen van regelgeving. Met het oog op de zoektocht naar efficiëntere en duidelijkere regelgeving, is het belangrijk deze vaststellingen in het achterhoofd te houden. Deze afdeling beperkt zich evenwel tot een bespreking van de evolutie van de verjaring van de strafvordering sinds haar codificatie in de *Code d’Instruction Criminelle* (1808).⁹¹

35. Voorafgaandelijk is het belangrijk om weten dat verjaringswetten in principe onmiddellijk toepasselijk zijn, aangezien het procedurewetten zijn. Een wet die voorziet in een verlenging van de verjaringstermijn is dus niet alleen toepasselijk op strafvorderingen die ontstaan vanaf de datum van inwerkingtreding. Ook alle strafvorderingen die vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet zijn ontstaan en op die datum nog niet zijn verjaard vallen onder het toepassingsgebied.⁹² Hoewel ongunstig voor de beklaagde, is dit niet in strijd met artikel 7 EVRM, dat enkel de bestraffing betreft.⁹³ Een verjaringswet kan echter nooit de strafvordering die is vervallen vóór de inwerkingtreding doen herleven.⁹⁴

⁸⁹ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Duur van het strafprocesrecht. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 94, nr. 104.

⁹⁰ S. VANDROMME, “De verjaring van de strafvordering bij collectieve misdrijven en bij valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken” (noot onder Arbitragehof 22 juni 2005), *NC* 2006, 117, nr. 8.

⁹¹ Voor een analyse die verder terugkeert in de tijd, zie J. MEESE, “Historische beschouwingen omtrent de verjaring” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 9-25, nrs. 5-24.

⁹² Cass. 25 november 1981, AR 1810, *Arr.Cass.* 1981-82, 421.

⁹³ Cass. 23 mei 2000, AR P.00.0377.N., *Arr.Cass.* 2000, 968.

⁹⁴ Cass. 28 mei 1997, AR P.97.0566.F., *Arr.Cass.* 1997, 581, *RW* 1999-2000, 218, noot M. GELDERS en *Act.dr.* 1998, 581, noot F. KUTY; Cass. 12 november 1996, AR P.95.1171.N., *Arr.Cass.* 1996, 1.039.

§1 Code d'Instruction Criminelle

36. De *Code d'Instruction Criminelle* omschreef zowel de verjaring van de straf, de burgerlijke vordering en de strafvordering. De verjaring van de strafvordering kende toen al verschillende verjaringstermijnen in functie van de ernst van het misdrijf. Misdaden verjaarden na tien jaar, wanbedrijven na drie jaar en overtredingen na één jaar. Deze termijnen namen telkens aanvang op het moment van het plegen van de feiten.⁹⁵

Die twee elementen, de duur en het aanvangspunt, weerspiegelen in zekere zin de *ratio legis* van de verjaring. Zodra de dader het misdrijf heeft gepleegd, leeft hij in de voortdurende angst voor bestraffing. De tijd gedurende dewelke hij onder die angst gebukt gaat, wordt gekoppeld aan de ernst van de gepleegde feiten zodat die onzekerheid als een afdoende straf kan worden beschouwd.⁹⁶

Van onverjaarbare misdrijven was indertijd nog geen sprake. Elk misdrijf verjaarde na verloop van tijd, maar de termijn kon gestuit worden in geval van wanbedrijven en misdaden. Ook de schorsing van de termijn vond herhaaldelijk doorgang, hoewel de wet hier niet in voorzag en de rechtsleer de toepassing ervan in het strafrecht fel betwistte.⁹⁷

§2 Toenemende tendens naar een uitholling van het verjaringsconcept

§2.A. Overtredingen

37. In 1878 breidde de wetgever het Wetboek van Strafvordering uit met een Voorafgaande Titel. De bepalingen omtrent de verjaringstermijnen werden daarin overgenomen en tevens gewijzigd. Overtredingen zouden voortaan niet langer verjaren na één jaar, maar wel na zes maanden. Diezelfde kortere verjaringstermijn was ook van toepassing op gecontraventionaliseerde wanbedrijven. Bovendien werd de mogelijkheid om de verjaringstermijn te schorsen verankerd in het toenmalige artikel 27 V.T.Sv.⁹⁸

Deze wijzigingen vormden al de vroege voorbode van een evolutie waarin men zich meer en meer afzet tegen de verjaring.⁹⁹ Tot op vandaag tonen zowel de publieke opinie, de wetgever, de rechtspraak en de rechtsleer zich afkerig van een systeem waarin het intreden van de

⁹⁵ J. MEESE, "Historische beschouwingen omtrent de verjaring" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 19, nr. 21.

⁹⁶ J.-L. COUSTURIER (ed.), *Traité de la prescription en matière criminelle*, Parijs, Auguste Durand, 1849, 14, nr 14.

⁹⁷ J. MEESE, "Historische beschouwingen omtrent de verjaring" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 20, nr. 21.

⁹⁸ J. MEESE, "Historische beschouwingen omtrent de verjaring" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 21, nr. 21.

⁹⁹ J. MEESE, "De aversie voor de verjaring" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 58, nr. 58.

verjaring schering en inslag is. De termijnen worden opgetrokken en de stuitings- en schorsingsgronden vinden een steeds ruimer toepassingsgebied. Hierna volgt een summier overzicht van het verdere verloop van de regelgeving, waarbij de tendens tot een bijna- uitholling van de verjaring duidelijk merkbaar is.

38. Vervolgens trok de wet van 30 mei 1961¹⁰⁰ de verjaringstermijn voor gecontraventionaliseerde wanbedrijven op van zes maanden op tot één jaar.

§2.B. Wanbedrijven

39. In 1993 werd de verjaringstermijn voor wanbedrijven verlengd van drie jaar tot vijf jaar door middel van een wijziging van artikel 21 V.T.Sv.¹⁰¹ Deze wetswijziging is een veruitwendiging van het fenomeen van de zogenaamde *symptoomwetgeving*. De verlenging vond immers zijn oorsprong in de nakende verjaring van een strafzaak aangaande zware fiscale fraude.¹⁰² *In casu* had de voorzitter kritiek geuit op de te korte verjaringstermijn die van toepassing was op ingewikkelde financiële en fiscale misdrijven. De toenemende complexiteit van dergelijke zaken leidde er immers toe dat het gerecht er vaak niet tijdig in slaagde bewijsmateriaal te verzamelen en een gefundeerd dossier samen te stellen. De verjaring van bepaalde grote zaken zorgde voor heel wat maatschappelijke ophef, die de minister van Justitie in de toekomst wilde vermijden.¹⁰³

De oorspronkelijke bedoeling was dan ook om de termijn enkel op te trekken voor a) gecorrectionaliseerde misdaden, b) misdrijven uit hoofdstuk II van titel IX, boek II Sw. en c) fiscale fraude.¹⁰⁴ Uiteindelijk besliste de wetgever toch om de vijfjarige termijn toepasselijk te verklaren op alle wanbedrijven, enerzijds omdat deze ook een ingewikkeld karakter kunnen vertonen en anderzijds om meer uniformiteit te garanderen.¹⁰⁵ De verlengde termijn was van toepassing op misdrijven waarvan de verjaring nog niet bereikt was vóór 31 december 1993.¹⁰⁶

§2.C. Misdaden

40. In 1999 werd gesleuteld aan het principe dat de verjaring in principe een algemeen karakter kent en toepasselijk is op alle misdrijven, ook op deze omschreven in bijzondere wetten indien de desbetreffende wetgeving daar niet van afwijkt.¹⁰⁷ Lange tijd bestond daarop

¹⁰⁰ Wet van 30 mei 1961 tot wijziging van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en tot aanvulling van artikel 32 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen, *BS* 10 juni 1961, 1.265.

¹⁰¹ Programmawet van 24 december 1993, *BS* 31 december 1993, 29.257.

¹⁰² R. TOURNICOURT, "De verlenging van de verjaringstermijn voor wanbedrijven. Niets meer dan symptoombestrijding", *VI. Jurist* 1994, 2.

¹⁰³ Ontwerp van programmawet, *Parl.St.* Kamer 1993-94, nr. 48-1211/8, 2-3.

¹⁰⁴ Ontwerp van programmawet, *Parl.St.* Kamer 1993-94, nr. 48-1211/1, 5 en nr. 48-1211/8, 2-3.

¹⁰⁵ Ontwerp van programmawet, *Parl.St.* Senaat 1993-94, 909-2, 21.

¹⁰⁶ Arbitragehof 12 juli 1996, nr. 46/96, *BS* 14 augustus 1996, 21.547.

¹⁰⁷ Artikel 25 V.T.Sv.

geen enkele uitzondering. De wetgever moest dit principe echter verlaten onder invloed van internationale wetgeving.

In nasleep van de Tweede Wereldoorlog groeide de aandacht voor de juridische mogelijkheid om internationale misdaden te vervolgen en te bestraffen. Verschillende internationale verdragen kwamen tot stand, waarbij de aandacht uitging naar definiëring, opsporing, vervolging, bestraffen en uitvoering.¹⁰⁸ Daarbij bevestigde men verschillende keren de onverjaarbaarheid van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid.¹⁰⁹

Om aan die internationale wetgeving te voldoen, vaardigde de Belgische wetgever in 1993 de zogenaamde Genocidewet¹¹⁰ uit. Na een wetswijziging in 1999¹¹¹ werd deze uiteindelijk opgeheven en vervangen door de wet van 5 augustus 2003¹¹². Artikel 19 van deze wet wijzigde artikel 21 V.T.Sv. in de zin dat “*de strafvordering verjaart [...]*” werd vervangen door “*behoudens wat de misdrijven betreft omschreven in de artikelen 136bis, 136ter en 136quater van het Strafwetboek, verjaart te strafvordering [...]*”. Voornoemde ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht worden met andere woorden onttrokken aan de verjaring.

41. Verder werd de verjaringstermijn in 2000 aangepast voor bepaalde gecorrectionaliseerde misdaden.¹¹³ De wetswijziging had betrekking op de misdrijven opgesomd in artikel 21 *bis* V.T.Sv., dat bepaalde feiten gepleegd op minderjarigen omschrijft.¹¹⁴ Het nieuwe tweede lid van artikel 21 *bis* V.T.Sv. bepaalde dat de misdaden uit het eerste lid toch nog verjaarden na verloop van tien jaar na correctionalisering. Het eerste lid werd tevens uitgebreid, waardoor ook de daarin opgesomde misdrijven kwamen te verjaren na tien in plaats van vijf jaar. De nieuwe regeling gold voor misdrijven die nog niet verjaard waren op 27 maart 2001.

¹⁰⁸ Voor een uitgebreide analyse hiervan, zie J. WOUTERS en H. PANKEN, “Waar naartoe met de Genocidewet?”, www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/wp/WP30ned2.pdf.

¹⁰⁹ Exemplatief kan verwezen worden naar het Europees Verdrag van Straatsburg van 25 januari 1974 over de onverjaarbaarheid van oorlogsmisdaden en van misdaden tegen de mensheid; het Verdrag van de Verenigde Naties van 26 november 1968 betreffende de onverjaarbaarheid van oorlogsmisdaden en van misdaden tegen de mensheid, *United Nations Treaty Series*, vol. 754, 73 en Resolutie 194 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (11 december 1948), *UN Doc. A/RES/194(III)* (1948).

¹¹⁰ Wet van 16 juni 1993 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, *BS* 5 augustus 1993, 40.506.

¹¹¹ Wet van 10 februari 1999 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, *BS* 23 maart 1999, 9.286.

¹¹² Wet van 5 augustus 2003 betreffende de ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, *BS* 7 augustus 2003, 40.506.

¹¹³ Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *BS* 17 maart 2001, 8.495.

¹¹⁴ Deze specifieke regeling voor bepaalde misdrijven gepleegd jegens minderjarigen wordt verder in deze masterproef toegelicht onder een aparte titel.

42. De wet van 16 juli 2002¹¹⁵ wijzigde vervolgens artikel 21 V.T.Sv. in die zin dat niet-correctionaliseerbare misdaden voortaan verjaarden na verloop van vijftien jaar indien de verjaring nog niet bereikt was op 5 september 2002. Die vijftienjarige termijn werd dan geacht *ab initio* toepasselijk te zijn.¹¹⁶ De correctionaliseerbare misdaden waren deze opgesomd in artikel 2, derde lid Wet op de verzachtende omstandigheden.¹¹⁷ Ook deze wetswijziging is een vorm van *symptoomwetgeving*. Mede onder maatschappelijke druk wilde de wetgever vermijden dat de zaak van de *Bende van Nijvel* zou verjaren. Gecorrectionaliseerde misdaden verjaarden nog steeds na verloop van vijf jaar, aangezien de wet daaromtrent niets uitdrukkelijk bepaalde.

De Commissie Franchimont stelde in 2004 vast dat dergelijke vorm van *ad hoc*-wetgeving moest vermeden worden.¹¹⁸ In haar voorontwerp houdende het Wetboek van Strafvordering bracht zij daarom de vijftienjarige termijn terug tot een verjaringstermijn van tien jaar. Enerzijds sloot deze beter aan bij de *ratio legis* van de verjaring, anderzijds was de verlenging enkel ingegeven door de nakende verjaring van één welbepaalde zaak en niet door algemene redenen. In haar advies bevestigde de Hoge Raad van Justitie dit standpunt.¹¹⁹ In 2006 besliste de Kamer echter de werkzaamheden omtrent de Grote Franchimont stop te zetten, waardoor deze wijziging nooit is doorgevoerd.

43. Enkele jaren later sleutelde de wetgever opnieuw aan de verjaringstermijnen inzake misdaden. De wet tot hervorming van het hof van assisen¹²⁰ voegde in 2009 een nieuw lid toe aan artikel 21 V.T.Sv., dat stipuleerde dat een misdrijf verjaart na verloop van tien jaar indien het om een gecorrectionaliseerde misdaad gaat die strafbaar is met meer dan twintig jaar opsluiting. Deze wetswijziging maakte de berekening van de verjaring alleen maar ingewikkelder.¹²¹ Voor andere gecorrectionaliseerde misdaden, abstractie makende van de seksuele misdaden gepleegd op minderjarigen, bleef de verjaringstermijn van vijf jaar immers bestaan. Aangezien de verjaringstermijn wordt vastgesteld aan de hand van de definitieve aard van het misdrijf, weten de partijen pas bij de definitieve rechterlijke beslissing onder welk regime de feiten vallen (*supra*).

¹¹⁵ Wet van 16 juli 2002 tot wijziging van verschillende bepalingen teneinde inzonderheid de verjaringstermijnen voor de niet-correctionaliseerbare misdaden te verlengen, *BS* 5 september 2002, 40.498.

¹¹⁶ Voor meer hierover, zie L. ARNOU, "Wijzigingen aan de verjaring van de strafvordering en de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen anno 2003" in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist*, Gent, Academia Press, 2003, VII, 107, nr. 9.

¹¹⁷ Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, *BS* 5 oktober 1867, 5.505.

¹¹⁸ Voorontwerp van Wetboek van Strafprocesrecht opgesteld door de Commissie Strafprocesrecht, *Parl.St.* Kamer 2001-2002, 50-2043/001 Hierna: Grote Franchimont.

¹¹⁹ Advies van de Hoge Raad van Justitie over het Wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht (Commissie Franchimont), goedgekeurd door de algemene vergadering op 23 juni 2004, 9-10.

¹²⁰ Wet van 21 december 2009 tot hervorming van het hof van assisen, *BS* 11 januari 2010, 751.

¹²¹ F. DISCEPOLI, "La prescription de l'action publique" in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 312, voetnoot nr. 17.

44. In 2011 kreeg artikel 21 V.T.Sv. er opnieuw een lid bij dat de verjaringstermijn voor bepaalde misdrijven gepleegd jegens minderjarigen aanpaste.¹²² De door de wet opgenoemde misdaden gepleegd op min-achttienjarigen konden voortaan pas door verloop van vijftien jaar verjaren. Deze wijziging had ook een impact op artikel 21 *bis* Sv. Het tweede lid koppelt de verjaringstermijn voor die specifieke misdaden, die omgezet worden in een wanbedrijf, aan de verjaringstermijn vermeld in artikel 21 V.T.Sv. Waar dit ingevolge de wet van 28 november 2000 nog tien jaar was, verjaren ook deze gecorrectionaliseerde misdaden voortaan ten vroegste na vijftien jaar.

Deze wet werd doorgevoerd naar aanleiding van de verschillende pedofilieschandalen in de Kerk. Uit de praktijk was immers gebleken dat de verjaringstermijn van 10 jaar, die aanving op de dag van de meerderjarigheid, vaak ontoereikend was. Het duurde vaak jaren voor het slachtoffer naar buiten kwam met zijn verhaal, waardoor het gerecht en de politiediensten er vaak niet tijdig in slaagden het nodige bewijsmateriaal te verzamelen en voor te leggen. Teneinde een krachtig signaal van nultolerantie naar de maatschappij uit te sturen en om het slachtoffer de nodige tijd te gunnen, werd de verjaringstermijn opgetrokken. De wetgever koos voor een vijftienjarige termijn om de coherentie in de wetgeving te behouden. Deze termijn was toen immers al toepasselijk op de niet-gecorrectionaliseerde misdaden.¹²³

45. De laatste wijzigingen in deze materie situeren zich in de Potpourriwetten van minister van Justitie Koen Geens. Met deze recente justitiële hervormingen tracht hij een efficiëntere en rechtvaardigere rechtsbedeling te bekomen. Inmiddels traden reeds Potpourri I¹²⁴ en Potpourri II¹²⁵ in werking. Beide wetten sleutelen op verschillende punten aan de verjaringsregelen en komen verder in deze masterproef aan bod. Verder traden ook Potpourri III¹²⁶ en IV¹²⁷ in werking. Aangezien deze laatste geen impact hebben op de verjaring van de strafvordering, worden zij niet onder de loep genomen.

¹²² Wet tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *BS* 20 januari 2012, 4.386.

¹²³ Wetvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53-1639/001, 4.

¹²⁴ Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 22 oktober 2015, 65.084.

¹²⁵ Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 19 februari 2016, 13.130.

¹²⁶ Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 13 mei 2015, 31.338.

¹²⁷ Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 30 december 2016, 91.963.

Afdeling 4 – Verjaringstermijn na Potpourri

46. Uit de voorgaande uiteenzetting blijkt dat er heel wat komt kijken bij het bepalen van de toepasselijke verjaringstermijn. Doorheen de geschiedenis hebben de regels omtrent de verjaring van de strafvordering verschillende metamorfoses ondergaan. Om volledige klaarheid te scheppen over de duur van de initiële verjaringstermijn, schetst deze afdeling de termijnen waarna misdrijven op vandaag de dag verjaren. Hierbij moet men echter indachtig zijn dat het in elk geval de opgelegde straf is die de aard van het misdrijf en dus de toepasselijke verjaringstermijn bepaalt.

§1 Overtredingen

47. Overtredingen verjaren volgens artikel 21, eerste lid, 6° V.T.Sv. in principe na verloop van zes maanden, te rekenen vanaf de dag waarop het misdrijf is gepleegd. De Potpourriwetten hebben hieromtrent dus geen veranderingen aangebracht. Deze termijn is in principe ook toepasselijk op overtredingen uit bijzondere wetgeving, tenzij deze daarvan afwijkt (artikel 28 V.T.Sv.).

Een overzicht van de afwijkende bijzondere wetgeving is weinig zinvol. Daarom wordt hier louter exemplatief verwezen naar artikel 68 Wegverkeerswet¹²⁸, dat bepaalt dat de strafvordering met betrekking tot de overtredingen uit diezelfde wet en de vastgestelde besluiten ter uitvoering ervan verjaren na verloop van één jaar. Tevens wordt een opsomming gegeven van overtredingen waarvoor de verjaringstermijn drie jaar bedraagt.¹²⁹

§2 Wanbedrijven

48. De principiële verjaringstermijn voor wanbedrijven bedraagt vijf jaar krachtens artikel 21, eerste lid, 4° V.T.Sv. Gecontraventionaliseerde wanbedrijven verjaren na verloop van één jaar op grond van artikel 21, eerste lid, 5° V.T.Sv. De recente justitiële hervormingen hadden dus geen impact op deze termijnen.

§3 Misdaden

49. Voor misdaden onderscheidt artikel 21 V.T.Sv. drie verschillende verjaringstermijnen. Eveneens bestaat er een categorie van onverjaarbare misdaden.

§3.A. Verjaring na 20 jaar

50. Voor het in voege treden van Potpourri I en II verjaarden niet-correctionaliseerbare misdaden na 15 jaar en andere na 10 jaar. Ingevolge de recente hervormingen is er een extra categorie van misdaden ontstaan die verjaart na 20 jaar. Tevens koos de wetgever voor een verruimde mogelijkheid tot correctionalisering.

¹²⁸ Wet van 16 maart 1998 betreffende de politie over het wegverkeer, *BS* 27 maart 1968, 3.146.

¹²⁹ Het gaat om inbreuken op artikel 30, §1 Wegverkeerswet, artikel 30, §3 Wegverkeerswet, artikel 33 Wegverkeerswet, artikel 34, §2 Wegverkeerswet, artikel 35 Wegverkeerswet en artikel 37 *bis*, §1, 1° en 4° tot 6°.

51. Twee categorieën van misdaden verjaren vandaag krachtens artikel 21, eerste lid, 1° V.T.Sv. door verloop van 20 jaar. Enerzijds gaat het om misdaden die strafbaar zijn met levenslange opsluiting, anderzijds om specifiek opgesomde misdaden gepleegd tegen een minderjarige. Concreet zijn dit de misdrijven die voor de wetwijziging niet-correctionaliseerbaar waren en waarop een vrijheidsstraf van twintig tot 30 jaar stond.¹³⁰ Aangezien Potpourri II alle misdaden correctionaliseerbaar maakte, moest de wetgever deze lijn ook doortrekken naar de verjaringstermijn. Zo niet, zouden zware misdrijven reeds verjaren na vijf jaar. Worden deze misdaden gecorrectionaliseerd, dan blijven zij hun verjaringstermijn van twintig jaar behouden op grond van artikel 21, tweede lid V.T.Sv.

Potpourri II trok de oorspronkelijke verjaringstermijn voor deze (toen nog) niet-correctionaliseerbare misdaden op van vijftien tot twintig jaar, om te voorkomen dat de verjaring intrad in het dossier van de *Bende van Nijvel*.¹³¹ Opnieuw is er sprake van *symptoomwetgeving*. Nochtans benadrukte minister van Justitie Koen Geens dat het in geen geval om gelegenheidswetgeving gaat, aangezien het de bedoeling was de verlengde termijn ook toe te passen “*op andere bijzonder ernstige misdaden, waarvan de verjaring evenzeer schokkend zou zijn*”.¹³² Deze opmerking springt in het oog, nu het net de bedoeling is van wetgeving dat zij op meerdere gevallen toepasselijk is. Het is dus niet nodig dit uitdrukkelijk te beklemtonen. Bovendien geeft de minister op dezelfde pagina toe dat de aanleiding van de wetwijziging de nakende verjaring van de zaak van de *Bende van Nijvel* was, die zou intreden op 8 november 2015. De wetwijziging vond dus wel degelijk plaats naar aanleiding van een concrete zaak. De minister lijkt zich met deze stelling te willen indekken tegen de veelgehoorde kritiek dat er nooit fundamentele ingrepen gebeuren.

§3.B. Verjaring na 15 jaar

52. Artikel 21, eerste lid, 2° V.T.Sv. lijst de misdrijven op die verjaren na verloop van vijftien jaar. Enerzijds betreft het de opsomming van misdaden die verjaren na twintig jaar wanneer ze worden gepleegd ten aanzien van een minderjarige (artikel 21, eerste lid, 1°, tweede streepje V.T.Sv.). Deze regel is onveranderd gebleven sinds 2002 (*supra*). Een tweede regel die onveranderd is gebleven en dit sinds 2012, is de verjaring van zedenmisdrijven, genitale verminking en mensenhandel gepleegd jegens minderjarigen (*supra*).

§3.C. Verjaring na 10 jaar

53. De overige misdaden verjaren na verloop van tien jaar en dit op grond van artikel 21, eerste lid, 3° V.T.Sv. Concreet gaat het om de misdaden die niet tot de specifiek omschreven gevallen behoren.

¹³⁰ K. BEIRNAERT, “Verjaring van de strafvordering” in T. DE MEESTER (ed.), *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 45.

¹³¹ J. MEESE, “Potpourri II: een overzicht van de belangrijkste wijzigingen op vlak van strafprocesrecht”, *RW* 2015-16, 1.564, nr. 2 en X., “Start verjaringstermijn uitgesteld”, *Juristenkrant* 2016, afl. 328, 2.

¹³² Wetsontwerp houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *Parl.St.* 2014-15, 54-1219/001, 38.

§3.D. Correctionalisering

54. Artikel 21, tweede lid V.T.Sv. bepaalt dat de misdaden die strafbaar zijn met levenslange opsluiting en de misdaden uit artikel 21, eerste lid, 1°, eerste streepje V.T.Sv. hun verjaringstermijn van twintig jaar behouden na correctionalisering. Deze wetswijziging gebeurde reeds door Potpourri I. Potpourri II trok deze regel door naar de zedenmisdrijven gepleegd op minderjarigen ex artikel 21, eerste lid, 2°, tweede streepje V.T.Sv., waardoor ook de vijftienjarige termijn behouden blijft in geval van denaturatie. Ook de misdaden die strafbaar zijn met opsluiting van twintig jaar of meer blijven hun oorspronkelijke verjaringstermijn behouden na correctionalisering. *A contrario* volgt hieruit dat de verjaringstermijn de denaturatie van de misdaad die verjaart na tien jaar wel volgt. In dergelijk geval verjaart de strafvordering na verloop van vijf jaar.¹³³

55. Wat betreft artikel 21, tweede lid V.T.Sv. kan de vraag zich stellen wat de wetgever exact bedoelt met misdaden die strafbaar zijn met een opsluiting van meer dan twintig jaar. Enerzijds kan worden uitgegaan van de maximumstraf zoals bepaald door het Strafwetboek en anderzijds kan rekening worden gehouden met een vermindering van de maximumstraf ingevolge poging (artikel 52 Sw.) en/of strafbare deelneming (artikel 67 Sw.). Deze laatste optie lijkt de meest logische in het licht van een tekstuele interpretatie van het tweede lid. Enkel de vermindering of wijziging van de straf wegens verzachtende omstandigheden komt daarin aan bod. Aangezien de regels inzake poging en deelneming toepassing vinden vóór deze met betrekking tot de verzachtende omstandigheden, lijkt het logisch dat zij mee bepalend zijn.¹³⁴

§3.E. Onverjaarbare misdaden

56. De verschillende recente wetswijzigingen veranderden niets aan de regel dat de misdaden vervat in de artikelen 136*bis*, 136*ter* en 136*quater* Sw. niet aan verjaring onderworpen zijn.

¹³³ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2017, 47.

¹³⁴ A. BAILLEUX, J. HUYSMANS en J. VANDEUREN, "Overzicht van enkele recente wijzigingen in het straf- en strafprocesrecht", *Vigiles* 2016, 177.

§3.F. Verkrachting of aanranding van de eerbaarheid met de dood tot gevolg

57. Potpourri II toont opnieuw het ondoordacht handelen van de wetgever op vlak van de verjaringstermijnen aan. Aan het misdrijf verkrachting of aanranding van de eerbaarheid met de dood tot gevolg (artikel 376, eerste lid Sw.) zijn immers drie verschillende verjaringstermijnen gekoppeld, waarvan twee onderling onverenigbaar zijn.

Enerzijds verjaart de strafvordering na vijftien jaar wanneer het misdrijf niet gepleegd is op een minderjarige (artikel 21, eerste lid, 2°, eerste streepje V.T.Sv.). Anderzijds heeft de wetgever twee verschillende termijnen gekoppeld aan verkrachting of aanranding van de eerbaarheid van een meerderjarige met de dood tot gevolg. Daarbij gaat het om verjaringstermijnen van vijftien en twintig jaar.¹³⁵ In afwachting van verduidelijking door de wetgever, lijkt de voorkeur uit te gaan naar de vijftienjarige termijn. Deze is voor de beklaagde immers het meest gunstig.¹³⁶ Bovendien zou het onlogisch zijn een kortere verjaringstermijn te koppelen aan feiten gepleegd tegen minderjarigen, aangezien de straf in dat geval ook zwaarder is.

§4 Bijzondere wetgeving

58. Tot slot wordt de aandacht nogmaals kort gevestigd op de rol van bijzondere wetgeving. Bepaalt een bijzondere wet een van het gemeen recht afwijkende verjaringstermijn, dan is deze altijd toepasselijk. Daarnaast is het ook zo dat een eventuele denaturatie van de feiten geen impact heeft op de toepasselijke termijn. In dat opzicht wijkt bijzondere wetgeving dus af van het gemeen regime, aangezien het in dat laatste geval altijd de aard, zoals bepaald door de opgelegde straf in het in kracht van gewijsde getreden vonnis of arrest, is die de verjaringstermijn bepaalt. Ook wanneer de bijzondere verjaringstermijn gelijk is aan deze uit artikel 21 V.T.Sv. blijft denaturatie zonder gevolg.¹³⁷

Conclusie

59. De initiële verjaringstermijn is afhankelijk van de aard van het misdrijf. Om een voorlopige inschatting te maken van de verjaringsdatum, kunnen de partijen in eerste instantie afgaan op de aard *in abstracto*. Deze wordt bepaald door de straffen die de wet op het misdrijf stelt. Uiteindelijk zal het wel de aard *in concreto* zijn die de definitieve verjaringsdatum definieert. Hiervoor is de in kracht van gegane rechterlijke uitspraak belangrijk. De rechter kan bij de straftoemeting immers enerzijds rekening houden met omstandigheden die de strafmaat en de kwalificatie van het misdrijf wijzigen en anderzijds met omstandigheden die de strafmaat wijzigen zonder daarbij aan de kwalificatie te raken. De betrokken partijen moeten dus steeds voorzichtig zijn indien zij afgaan op de voorlopige aard van het misdrijf.

¹³⁵ Respectievelijk artikel 21, eerste lid, 1°, tweede streepje V.T.Sv. en artikel 21, tweede lid, 2°, tweede streepje V.T.Sv.

¹³⁶ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Beginnelsen van de strafrechtspleging*, Brugge, die Keure, 2017, 48.

¹³⁷ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2017, 49.

Met betrekking tot de duur van de verjaringstermijn werd vastgesteld dat deze doorheen de tijd steeds werd opgetrokken. Bovendien evolueerde het strafprocesrecht van drie verjaringstermijnen naar een pak meer verjaringsregimes. De maatschappij, de rechtsleer, de rechtspraak en de wetgever stellen zich hiertegen avers op. Deze tendens naar uitholling van de verjaring zal ook opduiken in de hiernavolgende hoofdstukken.

Hoofdstuk 3 – Aanvang van de verjaring

60. In tegenstelling tot het burgerlijk procesrecht, kent het strafprocesrecht geen eigen algemene bepalingen omtrent het berekenen van termijnen.¹³⁸ Om die reden moet worden teruggegrepen naar artikel 2 Ger.W., dat de regels uit het Gerechtelijk Wetboek toepasselijk verklaart op alle rechtsplegingen. Een uitzondering geldt wanneer andere wetsbepalingen of rechtsbeginselen in een regeling voorzien waarvan de toepassing onverenigbaar is met de bepalingen uit het Gerechtelijk Wetboek. Aangaande de berekening van termijnen zijn de artikelen 52 tot 54 Ger.W. belangrijk. Deze gelden echter enkel voor proceshandelingen, waardoor ze niet van toepassing zijn op de verjaring van de strafvordering.¹³⁹ Aangezien het strafprocesrecht slechts in beperkte mate regels formuleert met betrekking tot de berekening van de verjaring van de strafvordering, duiken hier en daar problemen op.

61. De verjaring van de strafvordering neemt aanvang vanaf de dag waarop het misdrijf is gepleegd, aldus artikel 21 V.T.Sv. Een misdrijf is voltrokken en dus gepleegd zodra de constitutieve bestanddelen verenigd zijn.¹⁴⁰ Wanneer het om een poging tot misdrijf gaat, komt de datum van die strafbare poging in aanmerking als startpunt. Die dag, de *dies a quo*, zit op grond van artikel 23 V.T.Sv. inbegrepen in de verjaringstermijn. De dag waarop het misdrijf werd gepleegd of werd gepoogd te plegen komt volledig in aanmerking. De berekening gebeurt dus niet van uur tot uur, maar wel van dag tot dag.¹⁴¹

De vaststelling van het aanvangspunt is een feitenkwestie waarvoor de bodemrechter bevoegd is.¹⁴² Kan de datum niet met zekerheid worden vastgesteld, dan speelt de twijfel in het voordeel van de beklaagde en geldt de datum die voor hem het meest gunstig is.¹⁴³

62. Traditioneel omvat een misdrijf twee constitutieve bestanddelen. Enerzijds gaat het om een materieel element dat de handeling of het verzuim omvat die een overtreding van de strafwet inhoudt. Er moet met andere woorden sprake zijn van een concrete gedraging die een

¹³⁸ T. DECAIGNY, "Berekening van termijnen" (noot onder K.I. Antwerpen 3 januari 2008), *T.Strafr.* 2008, 131, nr. 1.

¹³⁹ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 171, nr. 187.

¹⁴⁰ Cass. 18 januari 2011, AR P.10.0930.N., *Arr.Cass.* 2011, 226, middel 2 en *RW* 2011-12, 915 noot S. VAN OVERBEKE; F. DISCEPOLI, "La prescription de l'action publique" in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011 317.

¹⁴¹ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 127-128, nr. 145 en 171, nr. 187.

¹⁴² Cass. 22 november 1989, AR 7577, *Arr.Cass.* 1989-90, 407.

¹⁴³ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 71, nr. 79.

door de wet beschermde waarde schendt op een door de wet omschreven manier.¹⁴⁴ Anderzijds omvat een misdrijf ook een moreel element dat impliceert dat de dader schuldig moet zijn aan zijn gedraging. De strafbare gedraging moet hem verwijtbaar zijn, wat neerkomt op de begrippen *opzet* en *onachtzaamheid*.¹⁴⁵ Naast deze traditionele bestanddelen moet het misdrijf ook wederrechtelijk zijn. Er mag met andere woorden geen sprake zijn van rechtvaardigingsgronden.¹⁴⁶

Een afdoende kennis en inzicht in deze constitutieve bestanddelen is onontbeerlijk gedurende de volledige strafprocedure. Enerzijds zijn zij van belang om te bepalen of er al dan niet sprake is van een misdrijf waarvoor vervolging openstaat en om de bewijslast te bepalen.¹⁴⁷ Anderzijds zijn het deze bestanddelen die het aanvangspunt van de verjaring van de strafvordering vastleggen. De volgende afdeling licht dit laatste aspect toe. Daarnaast voorziet bijzondere wetgeving ook in bepaalde gevallen in een afwijkend aanvangspunt. De partijen moeten dus in elk geval nagaan of er geen afwijkende bepalingen van kracht zijn indien het om een bijzonder misdrijf gaat.

Afdeling 1 – Indeling van de misdrijven volgens de uitvoeringswijze

§1 Aflopende en voortdurende misdrijven

§1.A. Aflopende misdrijven

§1.A.1. Algemeen

63. Het Hof van Cassatie omschrijft een aflopend of ogenblikkelijk misdrijf als “*een misdrijf dat op een bepaald ogenblik door één enkel feit voltrokken is*”¹⁴⁸ Even duidelijk is de omschrijving van DUPONT en VERSTRAETEN als “*een doen of laten op een bepaald ogenblik*”.¹⁴⁹ Aangezien een misdrijf voltrokken is zodra de constitutieve bestanddelen verenigd zijn, gaat het met andere woorden om een misdrijf waarbij de wettelijk strafbaar gestelde gedraging is voltrokken en ophoudt te bestaan zodra aan die voorwaarde is

¹⁴⁴ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Het misdrijf” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 180.

¹⁴⁵ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Het misdrijf” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 181.

¹⁴⁶ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Het misdrijf” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 178.

¹⁴⁷ Hierbij kan gedacht worden aan de talrijke discussies over de aan- of afwezigheid van schuldsluitingsgronden en de strafbare poging en strafbare deelneming die enkel toepassing kunnen vinden bij opzettelijke misdrijven. Hoewel uitermate interessant, zou een diepgaandere analyse van het moreel element van misdrijven buiten het doel van deze masterproef treden.

¹⁴⁸ Cass. 25 november 1992, AR 9270, *Arr.Cass.* 1992, 1.347 en Cass. 2 september 1981, *Arr.Cass.* 1981, 1.

¹⁴⁹ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (eds.), *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, nr. 315.

voldaan.¹⁵⁰ De tijd, in beslag genomen door de handelingen die hebben geleid tot het misdrijf, is daarbij irrelevant.¹⁵¹

Een standaardvoorbeeld van een aflopend misdrijf is diefstal (artikel 416 Sw.). Dit misdrijf is voltrokken zodra het gestolen goed is weggenomen. In de rechtspraak zijn talrijke voorbeelden terug te vinden van aflopende misdrijven, waarbij de rechter telkenmale vaststelde op welk moment aan alle constitutieve bestanddelen voldaan was.¹⁵² Nog misdrijven die onder deze categorie vallen zijn misbruik van vertrouwen¹⁵³, nachtlawaai¹⁵⁴, heling¹⁵⁵...

§1.A.2. Gevolgmisdrijven

64. Het bepalen van het aanvangspunt van de verjaringstermijn lijkt op weinig moeilijkheden te stuiten bij aflopende misdrijven. Toch kunnen problemen opduiken wanneer het gaat om zogenaamde gevolgmisdrijven. Deze kenmerken zich door het feit dat één van de constitutieve bestanddelen bestaat uit het veroorzaken van een welbepaald gevolg.¹⁵⁶

Eenzijds valt hierbij te denken aan de onopzettelijke doodslag (artikelen 418 en 419 Sw.), anderzijds ook aan het onopzettelijk toebrengen van slagen en verwondingen (artikelen 418 tot 420 Sw.). Er wordt in deze gevallen geen misdrijf gepleegd door de loutere aantasting van iemands fysieke integriteit door een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg. Pas wanneer die persoon slagen of verwondingen toegebracht krijgt of overlijdt, is er sprake van een misdrijf. De onvoorzichtigheid die heeft geleid tot de gevolgen moet met andere woorden onderscheiden worden van die gevolgen zelf.¹⁵⁷ Wanneer de poetsvrouw een product vergeet in een kleuterklasje, begaat zij daarmee geen misdrijf. Pas wanneer een kleuter sterft of gewond raakt door het product op te drinken, zal zij een misdrijf hebben gepleegd.

¹⁵⁰ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Het misdrijf" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 217.

¹⁵¹ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 132, nr. 148.

¹⁵² Voor een uitgebreid overzicht, zie R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginnelen van strafrechtspiegeling*, Mechelen, Kluwer, 2014, 109-112, nr. 207 en J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 132-137, nr. 149.

¹⁵³ Cass. 4 december 2007, AR P.07.1135.N., *Arr.Cass.* 2007, 2.379; Cass. 14 september 2004, AR P.04.530.N., *Arr.Cass.* 2004, 1.378 en Cass. 9 april 1991, AR 2941, *Arr.Cass.* 1990-91, 813.

¹⁵⁴ Cass. 24 oktober 1989, AR 2842, *Arr.Cass.* 1989-90, 261.

¹⁵⁵ Cass. 11 mei 2004, AR P.03.1705.N., *Arr.Cass.* 2004, 814.

¹⁵⁶ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Het misdrijf" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 226.

¹⁵⁷ S. VAN OVERBEKE, "Het aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering bij onopzettelijke slagen en verwondingen" (noot onder Cass. 18 januari 2011), *RW* 2011-12, 895, nr. 3.

Het misdrijf onopzettelijke doodslag is in dat opzicht voltrokken zodra het slachtoffer overlijdt. Het is ook op dat ogenblik dat de verjaring van de strafvordering begint te lopen.¹⁵⁸ Deze redenering is alleen maar logisch, nu het misdrijf bestaat uit het onopzettelijk veroorzaken van een bepaald gevolg. Vooraleer het overlijden plaatsvindt, is er dus nog geen misdrijf waarvoor de verjaring kan lopen.¹⁵⁹ Hoewel Cassatie in 1957 reeds in die zin oordeelde, is het niet altijd zo geweest. De vroegere rechtspraak¹⁶⁰ hanteerde een eerder subjectieve benadering, waarbij de focus lag op de gedraging van de dader. Voor 1957 begon de verjaring van de strafvordering dus te lopen vanaf de feiten die het gebrek aan onvoorzichtigheid of voorzorg uitmaakten en niet vanaf de dood van het slachtoffer.

Dezelfde redenering kan gevolgd worden voor het toebrengen van onopzettelijke slagen en verwondingen. Pas wanneer het slachtoffer daadwerkelijk verwondingen oploopt door het (eerdere) gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, zal de verjaringstermijn aanvang nemen.¹⁶¹

Onopzettelijke slagen en verwondingen in medische context

65. Met bovenstaande vuistregels is de kous echter nog niet af. Cassatie heeft de aanvang van de verjaringstermijn in het kader van medische aansprakelijkheid verschillende keren nader omschreven. Vaak zijn de gevolgen van medische fouten pas op termijn merkbaar. Deze situatie is absoluut verschillend van het voorbeeld waarin de poetsvrouw kuisproducten achterlaat in een kleuterklasje en een kind er *achteraf* van drinkt.

Bij medische ongevallen is de ingreep of handeling op zich er altijd op gericht de lichamelijke toestand te veranderen. Bovendien is niet elke aantasting van de fysieke integriteit een gevolg van het gebrek aan voorzorg of onvoorzichtigheid in hoede van het medisch personeel.¹⁶² Zodoende stelt zich de vraag of het misdrijf voltrokken is op het moment van het verrichten van de medische handeling en de fysieke integriteit dus reeds in de kiem aangetast wordt, dan wel of dit pas het geval is op het moment waarop de gevolgen aan het licht komen. De vraag naar het ogenblik waarop het misdrijf is voltrokken, heeft dan weerslag op de aanvang van de verjaringstermijn.

66. Cassatie oordeelde reeds verschillende keren dat de verjaringstermijn van artikel 418 en 420 Sw. in het kader van de medische sector pas begint te lopen op het moment dat de aantasting van de fysieke integriteit aan het licht komt. Pas dan is het misdrijf voltrokken in die redenering, aangezien het door het misdrijf beoogde gevolg pas op dat moment kenbaar is.¹⁶³

¹⁵⁸ Cass. 17 mei 1957, *Arr.Cass.* 1957, 780.

¹⁵⁹ S. VAN OVERBEKE, "Het aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering bij onopzettelijke slagen en verwondingen" (noot onder Cass. 18 januari 2011), *RW* 2011-12, 895, nr. 4.

¹⁶⁰ Cass. 21 juni 1917, *Pas.* 1957, 254.

¹⁶¹ R. DECLERCQ, "Enkele problemen in verband met de toepassing van de artikelen 418, 419 en 420 van het Strafwetboek" in J. DE PEUTER, P. ARNOU, A. VANDEPLAS e.a. (eds.), *Bijzonder strafrecht voor rechtspractici*, Leuven, Acco, 1990, 189.

¹⁶² S. VAN OVERBEKE, "Het aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering bij onopzettelijke slagen en verwondingen" (noot onder Cass. 18 januari 2011), *RW* 2011-12, 896, nr. 6.

¹⁶³ Cass. 18 januari 2011, AR P.10.0930.N., *Arr.Cass.* 2011, 226 en *RW* 2011-12, 915, noot S. VAN OVERBEKE en Cass. 13 januari 1994, AR 9627, *Arr.Cass.* 1994, 27.

Het Hof hanteerde deze stelling voor het eerst in 1994. Voorheen oordeelden feitenrechters dat er sprake was van onopzettelijke slagen en verwondingen zodra het letsel in de kiem werd aangebracht in het lichaam, ongeacht de duur die verstreek vooraleer het letsel werd opgemerkt.¹⁶⁴ De verjaringstermijn ging dan in onmiddellijk na het toebrengen van de slagen of verwondingen, ook al deed de schade zich pas later voor of ook al traden pas later ergere gevolgen op.¹⁶⁵

67. Deze cassatierechtspraak is echter niet vrij van kritiek. Het toebrengen van onopzettelijke slagen en verwondingen blijft immers een aflopend misdrijf, wat impliceert dat het voltrokken is zodra het door een fout of nalatigheid toegebrachte letsel *bestaat*.¹⁶⁶ Het is niet noodzakelijk dat het letsel bekend is of zich veruitwendigd heeft. Uitgaande van dit standpunt zou de verjaringstermijn vroeger beginnen lopen, wat nadeliger is voor het slachtoffer.

Mijns inziens is deze kritiek op het eerste zicht terecht. Het Hof van Cassatie verschuift eigenlijk het moment van de voltrekking van het misdrijf naar een later tijdstip dan wat het geval is voor onopzettelijke slagen en verwondingen buiten de medische sector. Dit onderscheid had aanvankelijk de bescherming van slachtoffers tot doel, aangezien het aanvangspunt van de verjaring van de burgerlijke vordering ten tijde van het arrest van 1994¹⁶⁷ nog samen viel met het aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering.¹⁶⁸ De Verjaringswet¹⁶⁹ wijzigde echter de bepalingen omtrent de verjaring van de burgerlijke vordering op grond van een misdrijf. Voortaan bepaalde artikel 26 V.T.Sv. dat deze vordering niet kon verjaren vóór de strafvordering. Bijgevolg zijn de regels uit artikel 2262*bis*, §1, tweede en derde lid BW toepasselijk.

Nu het slachtoffer zich kan beroepen op de regels uit het Burgerlijk Wetboek, is gemor aan het moment waarop aan de constitutieve bestanddelen is voldaan niet meer nodig. Toch paste Cassatie in 2011 opnieuw zijn redenering uit 1994 toe.¹⁷⁰ VAN OVERBEKE meent dat de reden hiervoor van tweeërlei aard is. Vooreerst heeft Cassatie in 1994 niet louter het startpunt van de verjaringstermijn verschoven, maar heeft het ook geïnterpreteerd hoe de artikelen 418 en 420 opgevat moeten worden in het kader van de medische sector. Het zou volgens hem niet

¹⁶⁴ Gent 9 juni 1980, *RW* 1980-81, 456, noot P. DEPUYDT.

¹⁶⁵ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 138, nr. 151, voetnoten 886-888.

¹⁶⁶ Zie S. VAN OVERBEKE, "Het aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering bij onopzettelijke slagen en verwondingen" (noot onder Cass. 18 januari 2011), *RW* 2011-12, 897, nr. 9 en voetnoot 23.

¹⁶⁷ Cass. 13 januari 1994, AR 9627, *Arr.Cass.* 1994, 27.

¹⁶⁸ Artikel 26 V.T.Sv. zoals van toepassing voor de wet van 10 juni 1998 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de verjaring. Hierna: Verjaringswet".

¹⁶⁹ Wet van 10 juni 1998 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de verjaring, *BS* 17 juli 1998, 23.544.

¹⁷⁰ Cass. 18 januari 2011, AR P.10.0930.N., *Arr.Cass.* 2011, 226 en *RW* 2011-12, 915, noot S. VAN OVERBEKE.

logisch zijn om daar plotsklaps een volledig andere visie aan te geven. Bovendien houdt Cassatie in het achterhoofd dat dergelijke misdrijven kunnen verjaren zelfs voor ze nog maar *konden* worden opgemerkt.¹⁷¹

Deze argumenten zijn volgens mij echter onvoldoende om deze afwijkende rechtspraak te handhaven en te rechtvaardigen. Het is inderdaad zo dat het misdrijf onopzettelijke slagen en verwondingen in een medisch kader mogelijks een andere invulling verdient, maar dit kan niet leiden tot een met de wet strijdige interpretatie. Artikel 21 V.T.Sv. bepaalt immers duidelijk dat de verjaring aanvang neemt op het tijdstip van het plegen van het misdrijf. Voor gevolgmisdrijven is dit wanneer de gevolgen *bestaan* en niet wanneer zij *aan het licht komen*. Wanneer men uitgaat van de laatste interpretatie, dan zou dit er volgens mij toe leiden dat de verjaring aanvang neemt op het tijdstip waarop het misdrijf kenbaar wordt, wat niet te verzoenen valt met de wettekst van artikel 21 V.T.Sv. Daarenboven kan de vraag zich misschien stellen of het gelijkheidsbeginsel niet wordt geschonden indien daders uit de medische zorg langer aan vervolging blootgesteld zijn dan anderen voor hetzelfde misdrijf. Een oplossing zou eventueel kunnen bestaan in het voorzien in een afzonderlijke bepaling omtrent het strafrechtelijk luik van slagen en verwondingen in het kader van de medische sector.

§1.B. Voortdurende misdrijven

§1.B.1. Algemeen

68. Wanneer het gaat om een strafbare gedraging in een ononderbroken delictuele toestand die wordt gehandhaafd, is sprake van een voortdurend misdrijf.¹⁷² Die feitelijke toestand is het gevolg van de volgehouden wil van de dader.¹⁷³ Zolang de strafbare gedraging met andere woorden blijft voortduren, gaat het om één en hetzelfde misdrijf. Kwam er een einde aan de strafbare activiteit of onthouding door de wil van de dader, externe omstandigheden of een rechterlijke uitspraak die in kracht van gewijsde is getreden, dan kunnen navolgende feiten niet meer het voorwerp uitmaken van datzelfde misdrijf.¹⁷⁴

Vaak gegeven voorbeelden van voortdurende misdrijven zijn familieverlating (artikel 391 *bis* Sw.) en kinderverlating (artikelen 423 en 424 Sw.). Verder zijn ook de wederrechtelijke vrijheidsberoving (artikelen 147 en 434 Sw.), het wederrechtelijk dragen van eretekens (artikel 228 Sw.) en vereniging van misdadigers enkele voorbeelden van misdrijven die onder deze

¹⁷¹ S. VAN OVERBEKE, Het aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering bij onopzettelijke slagen en verwondingen” (noot onder Cass. 18 januari 2011), *RW* 2011-12, 899, nr. 12.

¹⁷² C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Het misdrijf” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 217.

¹⁷³ F. DISCEPOLI, “La prescription de l’action publique” in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 318.

¹⁷⁴ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Indeling van de misdrijven” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 217.

categorie vallen. Ook de instandhouding van wederrechtelijk opgetrokken gebouwen is een voortdurend misdrijf, waaraan het herstel in de vorige toestand of het verkrijgen van een regelmatige vergunning een einde kunnen maken.^{175,176}

69. De klassieke stelling is dat de verjaring van dergelijk misdrijf pas begint te lopen wanneer de delictuele toestand een einde heeft genomen.¹⁷⁷ Dit is op het moment waarop de gevolgen van het misdrijf verdwijnen.¹⁷⁸ Het gevolg daarvan is dat voortdurende misdrijven *de facto* onverjaarbaar zijn, toch voor de tijd waarin de wederrechtelijke toestand niet wordt beëindigd.

Het is de rechter die bepaalt of het om een voortdurend, dan wel een aflopend misdrijf gaat. Hierbij moet hij aandacht besteden aan wat de wet juist strafbaar stelt. Aangezien de stempel van voortdurend misdrijf ertoe leidt dat het misdrijf *de facto* onverjaarbaar is, moet de rechter voorzichtig met deze rechtsfiguur omspringen.¹⁷⁹

§1.B.2. Valsheid in geschriften en het gebruik van valse stukken

70. Een bijzonder geval waarover al menig inkt is gevloeid, is de valsheid in geschriften¹⁸⁰ en het gebruik van valse stukken¹⁸¹.

Het misdrijf van valsheid in geschriften is op zich een aflopend misdrijf.¹⁸² Dit betekent dat de verjaringstermijn begint te lopen zodra het misdrijf is gepleegd. Is er echter ook sprake van gebruik van valse stukken, wat meestal het geval is, dan kunnen twee hypothesen zich voordoen. Als de vervalser en de gebruiker verschillende personen zijn, dan zal de valsheid in geschriften in hoofde van de vervalser een ogenblikkelijk misdrijf uitmaken. Het gebruik van valse stukken zal dan een voortgezet misdrijf uitmaken in hoofde van de gebruiker.¹⁸³

¹⁷⁵ Cass. 13 november 2007, AR P.07.961.N., *Arr.Cass.* 2007, 2.174.

¹⁷⁶ Voor meer voorbeelden, zie J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 142-144, nr. 157.

¹⁷⁷ Cass. 5 april 2006, AR P.06.0098.F., *Arr.Cass.* 2006, 817; Cass. 14 oktober 1974, *Arr.Cass.* 1974-75, 209; Cass. 2 februari 1970, *Arr.Cass.* 1970, 503; Cass. 22 april 1968, *Arr.Cass.* 1967-68, 1.059; Cass. 2 juni 1902, *Pas.* 1902, 257 en Cass. 7 januari 1867, *Pas.* 1867, 113.

¹⁷⁸ Cass. 5 april 2006, AR P.06.0098.F., *Arr.Cass.* 2006, 817; Cass. 5 oktober 1982, AR. 7264, *Arr.Cass.* 1982, 182 en Cass.14 oktober 1974, *Arr.Cass.* 1974, 209.

¹⁷⁹ L. DUPONT, "Bedrieglijk onvermogen - Definitieve afloop van een meningsverschil of voortdurende betwisting?" (noot onder Cass. 19 november 1985), *RW* 1985-86, 2.832.

¹⁸⁰ Artikelen 193-196 Sw.

¹⁸¹ Artikel 197 *juncto* artikel 213 Sw.

¹⁸² Zie bijvoorbeeld Cass. 23 april 2008, AR P.08.0163.F., *Arr.Cass.* 2008, 1.004 en Cass. 7 februari 2007, AR P.06.1491.F., *Arr.Cass.* 2007, 309.

¹⁸³ R. TOURNICOURT, "De rechtspraak van het Hof van Cassatie inzake valsheid in geschriften en gebruik ervan in fiscaal-strafrechtelijke zaken", *AFT* 1996, 282 en J. VANHALEWIJN en L. DUPONT (eds.), *Valsheid in geschriften* in *APR*, Gent, Story-Scientia, 1975, 207.

Als de vervalser echter ook de gebruiker is, gaat het om een voortdurend misdrijf volgens vaste cassatierechtspraak.¹⁸⁴ Zodra de dader dus gebruik maakt van een vals stuk met bedrieglijk opzet of met het oogmerk te schaden, zal de verjaringstermijn pas beginnen lopen vanaf het laatste feit van gebruik en dit voor beide feiten.¹⁸⁵ Meer concreet neemt de termijn aanvang op het ogenblik waarop de delictuele toestand die door het gebruik werd gecreëerd, is opgehouden te bestaan.¹⁸⁶ Zolang het door de dader beoogde doel niet is bereikt en zolang de beginhandeling nuttig gevolg heeft zonder dat hij zich daartegen verzet, duurt het gebruik van valse stukken voort.¹⁸⁷ Hiertoe is herhaalde tussenkomst van de dader niet vereist, noch dat hij een nieuw feit pleegt.¹⁸⁸

Belangrijk is dat de enkele mogelijkheid tot het gebruik van het valse stuk niet volstaat om het gebruik te laten voortduren.¹⁸⁹ De dader moet effectief gebruik maken van het valse stuk. Dit effectief gebruik moet ingegeven zijn door een bepaald doel, namelijk het vermommen van de waarheid.¹⁹⁰ Bovendien strekt de uitgestelde aanvang zich ook uit naar het misdrijf van valsheid in geschriften.

71. Deze zienswijze leidt ertoe dat valsheid in geschriften en het gebruik van valse stukken *quasi*-onverjaarbaar zijn.¹⁹¹ Het Hof van Cassatie heeft immers bepaalde criteria vastgelegd omtrent het ogenblik waarop het nuttig gebruik eindigt, maar deze zijn toch vatbaar voor ruime interpretatie.¹⁹² Dit is merkwaardig, aangezien het in feite gaat om een aflopend misdrijf.¹⁹³

¹⁸⁴ K. LAMMENS, "Nogmaals over de verjaring van het fiscaal gebruik van valse stukken" (noot onder Cass. 5 juni 2013), *NC* 2014, 289, nr. 1.

¹⁸⁵ Cass. 29 oktober 1980, *Arr.Cass.* 1980-81, 226. Zie ook Brussel 20 januari 1992, *JT* 1992, 329, Corr. Namen 18 december 1991, *RRD* 1992, 279.

¹⁸⁶ K. LAMMENS, "Nogmaals over de verjaring van het fiscaal gebruik van valse stukken" (noot onder Cass. 5 juni 2013), *NC* 2014, 289, nr. 1.

¹⁸⁷ Cass. 7 juni 2016, AR P.16.0182.N. Zie bijvoorbeeld Luik 6 januari 2009, *JLMB* 2009, 650. *In casu* oordeelde de rechter dat het nuttig gebruik van de valse stukken was opgehouden op de dag waarop de valse stukken in beslag werden genomen.

¹⁸⁸ Cass. 7 februari 2007, AR P.06.1491.F., *Arr.Cass.* 2007, 309; Cass. 12 februari 2002, AR P.01.1448.N., *Arr.Cass.* 2002, 408; Cass. 6 maart 2001, AR P.001736.N., *Arr.Cass.* 2001, 388; Cass. 23 december 1998, AR A940001.F., *Arr.Cass.* 1998, 1.166; Cass. 11 juni 1980, *Arr.Cass.* 1979-1980, 1.254; Cass. 6 februari 1979, *Arr.Cass.* 1979, 638; Cass. 18 februari 1974, *Arr.Cass.* 1974, 683 en Cass. 25 oktober 1971, *Arr.Cass.* 1972, 202.

¹⁸⁹ Cass. 4 maart 1986, AR 9496, *Arr.Cass.* 1985-1986, 917 en Cass. 29 februari 1984, AR 3295, *Arr.Cass.* 1983-1984, 820 en *RW* 1984-1985, 1.922, noot A. VANDEPLAS.

¹⁹⁰ S. VAN DYCK, "Sint-Juttemis en de verjaring in het leerstuk van valsheid in geschriften" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 72, nr. 7.

¹⁹¹ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht", J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 165, nr. 181.

¹⁹² S. VAN DYCK, "Sint-Juttemis en de verjaring in het leerstuk van valsheid in geschriften" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 70, nr. 3. Voor een bespreking van deze criteria: zie de pagina's 73-89 van dit werk.

¹⁹³ J.J. HAUS (ed.), *Principes généraux du droit pénal belge*, I, Gent, lib.gen. AD Hoste, 1879, 284, nr. 384 en 268, nr. 365 e.v.

Voor andere aflopende misdrijven waarbij de dader de vruchten blijft plukken van het wederrechtelijk feit is er immers ook geen sprake van het uitstellen van de aanvang van de verjaringstermijn naar het ogenblik waarop het misdrijf geen nuttig gevolg meer heeft. Te denken valt hierbij aan diefstal, oplichting en heling.¹⁹⁴ VAN DYCK meent daarom dat de kwalificatie als voortdurend misdrijf ingegeven is als lapmiddel om de verjaring van onderzoeken of rechtsplegingen die lang aanslepen te neutraliseren.¹⁹⁵

Daarnaast zijn er ook auteurs die dergelijke feiten kwalificeren als een collectief misdrijf.¹⁹⁶ Op die manier willen zij tegemoet komen aan de *quasi*-onverjaarbaarheid die Cassatie in het leven heeft geroepen. De verjaringstermijn begint in dat geval voor alle misdrijven te lopen vanaf het laatst gepleegde feit, mits er tussen twee opeenvolgende misdrijven geen termijn verstreken is gelijk aan de verjaringstermijn van het eerste van die twee misdrijven.

De wankel logica achter de kwalificatie als voortdurend misdrijf, blijkt ook uit het feit dat de Grote Franchimont destijds voorzag in een remediëring van deze problematiek. De Commissie Strafprocesrecht wees er op dat valsheid in geschriften en het gebruik van valse stukken aflopende misdrijven zijn, waarvan de verjaring aanvang moet nemen “*vanaf het plegen van de valsheid en vanaf ieder gebruik, afzonderlijk beschouwd, tenzij in de wet anders is bepaald*”.¹⁹⁷ Op die manier wilde men ingaan tegen de rechtspraak die deze misdrijven zo goed als onverjaarbaar stelde. In zijn advies ontkrachtte de Hoge Raad voor de Justitie echter deze problematiek, door er op te wijzen dat “*het noodzakelijk is voor het onderzoek dat inzake valsheid in geschrifte het tijdstip waarop de verjaring aanvangt, niet wordt vervroegd*”.¹⁹⁸ Hiermee lijkt de Hoge Raad de opportunistische kant uit te gaan met de verjaringsregeling.

Nu de Grote Franchimont nooit is doorgevoerd, is de onduidelijkheid en bijgevolg het gebrek aan rechtszekerheid blijven voortbestaan. Bovendien heeft het Grondwettelijk Hof de kwalificatie als voortdurend misdrijf vast gebetonneerd in de rechtsorde. In 2010 vroeg de correctionele rechtbank van Gent in een prejudiciële vraag of de cassatierechtspraak wel verenigbaar was met het legaliteitsbeginsel in strafzaken. Het Hof beantwoordde die vraag positief door te stellen dat het legaliteitsbeginsel enkel vereist dat de vervalser kon voorzien dat het valse stuk de door hem gewenste uitwerking zou hebben, zonder dat hij de duur ervan moest kunnen voorzien. Bovendien kwalificeert Cassatie het gebruik van valse stukken al

¹⁹⁴ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht”, J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 165, nr. 180.

¹⁹⁵ S. VAN DYCK, “Sint-Juttemis en de verjaring in het leerstuk van valsheid in geschriften” in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 91, nr. 38.

¹⁹⁶ S. VAN DYCK, “Sint-Juttemis en de verjaring in het leerstuk van valsheid in geschriften” in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 70, nr. 3.

¹⁹⁷ Artikel 32 Voortonwerp van Wetboek van Strafprocesrecht opgesteld door de Commissie Strafprocesrecht, *Parl.St. Kamer 2001-2002*, 50-2043/001, 46.

¹⁹⁸ Hoge Raad voor de Justitie, *Advies over het Wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht (Commissie Franchimont)*, 2004, 10.

tientallen jaren als een voortdurend misdrijf, waardoor de vervalser moet weten dat er weinig kans op verjaring is.¹⁹⁹

Tussenkomen van de wetgever op dit vlak is dus wenselijk. Hierbij zou hij zich kunnen inspireren op de Franse en Nederlandse wetgeving, die duidelijk aangeven dat het om aflopende misdrijven gaat.²⁰⁰

§1.B.3. Belang van de akte van aanhangigmaking

72. Er werd reeds verschillende keren aangehaald dat voortdurende misdrijven *de facto* onverjaard zijn. Een cassatiearrest van 14 oktober 2014 nuanceert deze stelling echter.²⁰¹ De feiten in deze zaak luiden als volgt: de feitenrechter moest oordelen over het misdrijf van instandhouding van niet-vergunde werken. De dader werd veroordeeld voor feiten tot uiterlijk op 14 februari 2000, dewelke de datum van aanhangigmaking bij de strafrechter was. Uiteindelijk kwam de zaak in 2013 voor het hof van beroep te Brussel, waarbij de veroordeelde de verjaring van de strafvordering inriep. Het hof ging niet mee in deze redenering, aangezien er nog geen einde was gemaakt aan de delictuele toestand, waardoor de verjaringstermijn geen aanvang had kunnen nemen.

Cassatie vernietigde deze appelbeslissing. In eerste instantie wees het Hof er op dat het inderdaad zo is dat de verjaring van de strafvordering bij een voortdurend misdrijf slechts aanvang kan nemen op de dag van het beëindigen van de wederrechtelijke toestand. Vervolgens wees het echter ook op de omvang van de saisine van de feitenrechter. Wanneer deze moet oordelen over een voortdurend misdrijf, is zijn saisine beperkt tot de tijdsperiode vermeld in de akte van aanhangigmaking. De feitenrechter kan zich dus niet uitspreken over feiten die dateren van na de datum van de akte van aanhangigmaking. Hij kan echter steeds de tijdsperiode wijzigen mits inachtneming van de rechten van verdediging en er kan steeds een aanvullende akte van aanhangigmaking worden opgesteld. Aangezien de akte van aanhangigmaking 14 februari 2000 als uiterste datum had vooropgesteld, kon het hof van beroep niet rechtsgeldig oordelen dat de verjaring in 2013 nog geen aanvang had kunnen nemen. *In casu* bevestigde Cassatie de stelling van de eiser dat de zaak reeds was verjaard.

73. De betekenis van dit arrest mag niet onderschat worden. Ten eerste kan de saisine van de feitenrechter niet verdergaan dan feiten met als uiterste datum deze van de akte van aanhangigmaking. Ten tweede bepaalt het Openbaar Ministerie veelal dat “*de feiten tot op heden*” standhouden, zonder daarbij een precieze einddatum te bepalen. Ook hier geldt het principe dat de saisine nooit meer kan omvatten dan de feiten die dateren van voor de datum van aanhangigmaking. Wanneer de rechter met de tijdsbepaling “*tot op heden*” wordt geconfronteerd, zal hij meestal de datum toch concretiseren, met als uiterste tijdstip de datum

¹⁹⁹ GwH 25 februari 2010, nr. 17/2010, BS 3 mei 2010, 24.884 en RW 2010-11, 995, noot K. LAMMENS.

²⁰⁰ S. VAN DYCK, “Sint-Juttemis en de verjaring in het leerstuk van valsheid in geschriften” in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 92, nr. 39.

²⁰¹ Cass. 14 oktober 2014, AR P.13.0986.N., RABG 2015, 507, noot W. DE PAUW.

van de akte van aanhangigmaking of de datum van de betekening ervan.²⁰² Concreet impliceert dit dat de verjaring van het voortdurend misdrijf wel kan beginnen lopen en dit vanaf de datum bepaald in de akte van aanhangigmaking of vanaf de door de rechter bepaalde datum, ook al is de delictuele toestand nog niet opgehouden.

Nochtans lijkt Cassatie hier een ander standpunt in te nemen dan in oudere rechtspraak. In oudere arresten was het immers van oordeel dat de feitenrechter wél mocht vaststellen dat de verjaring nog niet was beginnen lopen, aangezien de wederrechtelijke toestand nog steeds bestond op de dag van de uitspraak.²⁰³ De vraag stelt zich dus of Cassatie in 2014 al dan niet terecht van visie veranderde.

DE PAUW wijst erop dat de oudere rechtspraak strijdig is met het recht op verdediging. Aan de beklaagde worden immers feiten verweten die niet in de akte van aanhangigmaking vermeld waren. Bovendien werden die feiten *in casu* voor het eerst opgeworpen in hoger beroep. Op geen enkele manier kan de feitenrechter uitspraak doen over feiten die dateren van na de datum van de akte van aanhangigmaking. Ten eerste kan hij dit niet doen op grond van zijn verplichting om de feiten te herkwalficeren, aan te vullen en te verbeteren. Deze bevoegdheid geeft hem immers niet het recht om buiten de feitelijke afbakening van de akte van aanhangigmaking te treden. Ten tweede kunnen ook de twee uitzonderingen die Cassatie formuleert volgens hem niet leiden tot een beoordeling van latere feiten. Daarbij gaat het enerzijds om de aanpassing van de tijdsperiode vermeld in de akte van aanhangigmaking, met respect voor de rechten van verdediging. Dit houdt in dat de feitenrechter de feiten juist moet kwalificeren en omschrijven. Die verplichting kan echter niet tot gevolg hebben dat feiten die niet aanhangig zijn gemaakt, plots toch onder de *saisine* kunnen vallen. Anderzijds wijst Cassatie op de mogelijkheid van een aanvullende akte van aanhangigmaking. Deze uitzondering biedt ook geen soelaas voor later gepleegde feiten, aangezien het louter een nieuwe *saisine* is, waarbij hetzelfde probleem zich stelt voor feiten die dateren van na die aanvullende akte.²⁰⁴

74. Mijns inziens is er geen pasklaar antwoord op de vraag wat de juiste visie is. Enerzijds valt er iets te zeggen voor de stelling van DE PAUW dat het recht van verdediging gevrijwaard moet blijven. Anderzijds kan de vraag zich stellen of er wel sprake is van een schending van het recht van verdediging wanneer de feitenrechter vaststelt dat de delictuele toestand is blijven bestaan tot op de dag van de uitspraak. Het gaat immers om één en hetzelfde misdrijf, waarvan de verdachte weet dat hij er voor wordt vervolgd. Wanneer de cassatierechtspraak van 2014 doorgang vindt, heeft dit voor de dader gunstige gevolgen. Op die manier kan hij immers gedeeltelijk ontsnappen aan veroordeling. Wanneer de dader ervoor kiest om een misdrijf, waarvoor hij reeds wordt vervolgd, in stand te houden, mag dit voor hem geen

²⁰² W. DE PAUW, "Over de beoordeling van de verjaring van het voortdurend misdrijf" (noot onder Cass. 14 oktober 2014), *RABG* 2015, 511, nr.2.

²⁰³ Cass. 8 juni 1994, AR P.94.0281.F., *Arr.Cass.* 1994, 592 en Cass. 27 juni 1985, AR 7086 en 7087, *Arr.Cass.* 1984-85, 1.502.

²⁰⁴ W. DE PAUW, "Over de beoordeling van verjaring van het voortdurend misdrijf" (noot onder Cass. 14 oktober 2014), *RABG* 2015, 512-513, nrs. 4 en 5.

voordeel opleveren louter en alleen omdat het recht van verdediging anders zou geschonden zijn. Hoewel de correctheid van deze rechtspraak dus twijfelachtig is, werd zij toch reeds gevolgd door lagere rechtbanken.²⁰⁵

§2 Gelegheidsmisdrijven en gewoontemisdrijven

§2.A. Gelegheidsmisdrijven

75. Een gelegheidsmisdrijf is een misdrijf dat voltrokken is door een enkelvoudige, eenmalige wetsovertreding. Daarbij is het niet vereist dat de gedraging waarmee de wet wordt overtreden, zich herhaalt.²⁰⁶ Voor het bepalen van de verjaringstermijn stelt zich hieromtrent dus geen probleem, aangezien dit samenvalt met de voltrekking van het misdrijf (aflopend/voortdurend).

§2.B. Gewoontemisdrijven

76. Een gewoontemisdrijf kenmerkt zich door verschillende gedragingen, die afzonderlijk beschouwd geen strafbare feiten opleveren, maar waarvan de herhaling of het gewoonlijk plegen wel een misdrijf uitmaakt.²⁰⁷ Niet het plegen van een bepaald misdrijf uit gewoonte is strafbaar, maar wel het herhaaldelijk plegen van op zich niet-strafbare maatschappelijk gevaarlijke handelingen.²⁰⁸ Of het al dan niet om een gewoonte gaat, valt onder de soevereine beoordeling van de rechter.²⁰⁹ In principe zijn minstens twee feiten vereist opdat het om een gewoontemisdrijf zou kunnen gaan. Het stellen van welbepaalde handelingen moet immers blijken uit de beslissing van de rechter.²¹⁰

Het voorbeeld bij uitstek is de onwettige uitoefening van de geneeskunde.²¹¹ Het is niet verboden om eenmalig de eerste zorgen toe te dienen na een ongeval of om een ziek kind hoestsiroop toe te dienen. Artikel 2, §1, tweede lid KB nr. 78 omschrijft de onwettige uitoefening als volgt: “*Wordt beschouwd als onwettige uitoefening van de geneeskunde, het gewoonlijk verrichten door een persoon [...] van elke handeling die tot doel heeft, of wordt voorgesteld tot*

²⁰⁵ Bergen 26 november 2014, *Amén*. 2016, 166 (weergave L. DONNAY).

²⁰⁶ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Indeling van de misdrijven” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 222.

²⁰⁷ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Indeling van de misdrijven” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 222.

²⁰⁸ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (eds.), *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 205, nr. 332 en J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 150, 162.

²⁰⁹ Cass. 10 januari 1949, *Arr.Cass.* 1949, 15.

²¹⁰ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 151, nr. 162.

²¹¹ Strafbaar gesteld in artikel 2 KB nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidsberoepen, *BS* 14 november 1967, 11.881.

doel te hebben, bij een menselijk wezen, hetzij het onderzoeken van de gezondheidstoestand, hetzij het opsporen van ziekten en gebrekkigheden, hetzij het stellen van de diagnose, het instellen of uitvoeren van een behandeling van een fysische of psychische, werkelijke of vermeende pathologische toestand, hetzij de inenting”.

Dergelijk misdrijf is voltrokken op het moment van het plegen van het laatste feit. De verjaringstermijn begint dus op die datum te lopen, voor zover tussen de verschillende feiten geen tijd verstrijkt die gelijk is aan de verjaringstermijn, behoudens stuiting of schorsing.²¹² Deze laatste voorwaarde is opmerkelijk, aangezien de losstaande feiten op zich niet strafbaar zijn en er met andere woorden geen verjaringstermijn op van toepassing kan zijn.²¹³

§3 Enkelvoudige en voortgezette of collectieve misdrijven

§3.A. Enkelvoudig misdrijf

77. Een enkelvoudig misdrijf bestaat uit één enkele strafbare gedraging die aflopend of voortdurend kan zijn.²¹⁴ Voor de bepaling van het aanvangspunt van de verjaring kan verwezen worden naar de voorafgaande uiteenzetting.

§3.B. Voortgezet, collectief of samengesteld misdrijf

§3.B.1. Definiëring

78. Hoger kwam het onderscheid tussen meerdaadse (artikelen 58 tot 64 Sw.) en eendaadse samenloop (artikel 65 Sw.) reeds aan bod. Voortgezette (collectieve of samengestelde) misdrijven vallen onder deze laatste rechtsfiguur. Dergelijk misdrijf bestaat uit verschillende gedragingen die elk op zich een misdrijf uitmaken, maar samen toch als één enkel misdrijf worden beschouwd omdat ze de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van eenzelfde misdadig opzet.²¹⁵

Het gaat met andere woorden om een reeks misdrijven die elk afzonderlijk strafbaar zijn, maar door eenheid van opzet één feit, strafbaar met één straf uitmaken.²¹⁶ Eenheid van opzet impliceert dat de verschillende misdrijven door eenheid van doel en verwezenlijking met elkaar verbonden zijn. Het moet daarbij niet per se gaan om strafbare gedragingen van dezelfde

²¹² Cass. 11 april 1938, *Arr.Cass.* 1938, 83; R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginnelen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 116, nr. 215 en F. DISCEPOLI, “La prescription de l’action publique” in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 319.

²¹³ R. VERSTRAETEN (ed.), *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2005, 134, nr. 215.

²¹⁴ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Indeling van de misdrijven” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 220.

²¹⁵ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Indeling van de misdrijven” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 220.

²¹⁶ Cass. 8 januari 1985, AR 8615, *Arr.Cass.* 1984-85, 600.

aard.²¹⁷ De vraag of er sprake is van eendaadse samenloop, wordt soeverein beoordeeld door de feitenrechter.²¹⁸ Daarbij is het niet noodzakelijk dat het opzet om alle misdrijven te plegen reeds bestond bij het plegen van het eerste misdrijf.²¹⁹ Zo kan het toedienen van verschillende slagen en verwondingen gezien worden als één en hetzelfde feit. Andere voorbeelden zijn familieverlating (artikel 391 *bis* Sw.), het namaken van bankbiljetten (artikel 173 Sw.) en het niet-afgeven van kinderen (artikelen 431-432 Sw.).²²⁰

Het collectief misdrijf bestaat al lang in de rechtspraak en werd eigenlijk gecreëerd om de moeilijke regels met betrekking tot de straftoemeting bij meerdaadse samenloop te omzeilen.²²¹ In 1994 verankerde de wetgever het in artikel 65 Sw. dat stelt dat de rechter in dergelijk geval in principe de zwaarste straf uitspreekt.^{222,223}

§3.B.2. Verjaringsregime

79. Hoewel de wetgever de straftoemeting in geval van voortgezette misdrijven wettelijk heeft vastgelegd, heeft hij dit niet gedaan voor de verjaring. In tegenstelling tot de gewone regel, neemt de verjaringstermijn geen aanvang op de dag van de verschillende feiten. Cassatie heeft immers herhaaldelijk bevestigd dat de verjaring begint te lopen vanaf het laatste feit en dit voor alle feiten die samen het voortgezet misdrijf uitmaken.²²⁴ In geval van medeplichtigheid begint de verjaring voor de medeplichtige echter slechts te lopen vanaf zijn daad van medeplichtigheid.²²⁵ Deze opvatting geldt echter enkel voor zover de reeks feiten op

²¹⁷ Cass. 5 juni 1979, *Arr.Cass.* 1979-80, 1.159.

²¹⁸ Zie bijvoorbeeld Cass. 13 november 2007, AR P.07.1092.N, *Arr.Cass.* 2007, 2.175; Cass. 9 maart 2005, AR P.04.1591.F, *Arr.Cass.* 2005, 561; Cass. 8 september 2004, AR P.04.0427.F., *Arr.Cass.* 2004, 1.326 en *JT* 2004, 763; Cass. 2 mei 2001, AR P.01.0121.F, *Arr.Cass.* 2001, 782; Cass. 23 december 1998, AR A940001.F., *Arr.Cass.* 1998, 1.166 en Cass. 7 februari 1990, AR 8044, *Arr.Cass.* 1989-90, 760.

²¹⁹ Cass. 27 juni 1990, AR 8302, *Arr.Cass.* 1989-90, 1.397 en Cass. 19 april 1983, AR 7666, *Arr.Cass.* 1982-83, 988.

²²⁰ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 153, nr. 166.

²²¹ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 119, nr. 222 en C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, "Indeling van de misdrijven" in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 220.

²²² Wet van 11 juli 1994 betreffende de politierechtbanken en houdende een aantal bepalingen betreffende de versnelling en de modernisering van de strafrechtspleging, *BS* 21 juli 1994, 19.117.

²²³ Een uitgebreide bespreking van de toepasselijke straf in geval van voortgezette misdrijven is te vergaand voor deze masterproef.

²²⁴ Cass. 18 februari 2004, AR P.03.1689.F., *Arr.Cass.* 2004, 265; Cass. 2 februari 2004, AR S.03.59.N., *Arr.Cass.* 2004, 165; Cass. 16 september 1998, *JT* 1998, 656, *AJT* 1998-99, 541, *JLMB* 1999, 61 en *RW* 1998-99, 1.309; Cass. 28 maart 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 892 en Cass. 21 maart 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 851.

²²⁵ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 117, nr. 217.

hetzelfde moment aan hetzelfde gerecht worden voorgelegd.²²⁶ Slechts dan kan er sprake zijn van één strafbaar feit, waarop één straf van toepassing is.

Elk feit dat op zich een misdrijf uitmaakt kent weliswaar een eigen verjaringstermijn, maar voor het gehele voortgezette misdrijf zal de verjaring beginnen lopen op de datum van het laatste feit.²²⁷ Wanneer de samenstellende misdrijven dus verschillend van aard zijn, blijft elk misdrijf onderworpen aan de toepasselijke verjaringstermijn. Deze begint echter pas te lopen op het ogenblik van het laatste feit.²²⁸ Anders gesteld: elk misdrijf verjaart volgens zijn eigen termijn, maar alle termijnen beginnen op dezelfde dag te lopen.²²⁹

80. Twee bijzonderheden verdienen hierbij de aandacht. Vooreerst moet het laatste feit dat de verjaring doet ingaan bewezen worden verklaard.²³⁰ De rechter kan dit echter enkel onderzoeken indien de vordering ontvankelijk en dus niet verjaard is. Is de zaak verjaard, dan kan het feit ook niet bewezen geacht worden, terwijl de verjaring volgens Cassatie pas kan intreden als het laatste feit bewezen is. Om uit deze cirkelredenering te geraken, bepaalt de rechter vanaf welke datum de verjaring *eventueel* begint te lopen. Vervolgens onderzoekt hij of het geheel aan feiten al dan niet is verjaard. Is dit niet zo, dan controleert hij of het feit waarmee de verjaringstermijn begint te lopen al dan niet is bewezen.²³¹

Daarnaast heeft Cassatie reeds meerdere malen bevestigd dat er tussen de verschillende feiten geen tijdspanne mag verlopen zijn gelijk aan de op het vorige feit toepasselijke verjaringstermijn, met uitzondering van schorsing en stuiting.²³² De rechter moet met andere woorden nagaan of de verjaring voor het vroeger gepleegde feit nog niet was ingetreden bij het plegen van het daaropvolgend feit. Daartoe geldt de verjaringstermijn die vastkleeft aan de aard van dat misdrijf, ongeacht de aard van het daaropvolgende misdrijf.²³³ Eens de verjaring voor een bepaald feit is ingetreden, kan de strafvordering niet meer herleven door later gepleegde strafbare feiten. De strafrechter kan in dat geval de verdachte alleen nog veroordelen voor de niet-verjaarde feiten op zich, maar niet meer voor het feitengeheel.²³⁴

²²⁶ Cass. 9 januari 2001, AR P.99.0333.N., *Arr.Cass.* 2001, 35.

²²⁷ Cass. 2 februari 2004, AR S.03.0059.N., *Arr.Cass.* 2004 en 165 *RW* 2004-05, 1.463, noot D. DE WOLF.

²²⁸ Cass. 15 februari 1983, AR 7715, *Arr.Cass.* 1982-83, 764 en Cass. 7 maart 1972, *Arr.Cass.* 1972, 634.

²²⁹ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 46.

²³⁰ Cass. 7 april 2008, AR S.07.0058.F., *Arr.Cass.* 2008, 844; Cass. 20 oktober 2004, AR p.04.742.F., *Arr.Cass.* 2004, 1.638; Cass. 27 maart 1984, AR 7628, *Arr.Cass.* 1983-84, 981 en Cass. 15 maart 1983, AR 7660, *Arr.Cass.* 1982-83, 864.

²³¹ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 118, nr. 218.

²³² Cass. 29 januari 2013, AR P.12.832.N.; Cass. 7 april 2008, AR S.07.0058.F., *Arr.Cass.* 2008, 844; Cass. 12 februari 2007, AR S.06.51.F., *Arr.Cass.* 2007, 356 en *RW* 2007-08, 1.410, noot W. RAUWS; Cass. 2 mei 2006, AR P.06.125.N., *Arr.Cass.* 2006, 1.016; Cass. 20 oktober 2004, AR P.04.742.F., *Arr.Cass.* 2004, 1.637.

²³³ Cass. 16 januari 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 552.

²³⁴ Cass. 9 februari 1982, *Arr.Cass.* 1981-82, 751.

81. De regeling hieromtrent maakte verschillende keren het voorwerp uit van een prejudiciële vraag aan het toenmalige Arbitragehof.²³⁵ Telkens voerde de verzoeker een schending van het rechtszekerheids- en legaliteitsbeginsel in strafzaken aan, omdat de wet niet voorziet in een verjaringsregime voor voortgezette misdrijven. Het is dus telkens de rechter die uitmaakt welke feiten een voortgezet misdrijf uitmaken en op welke datum het misdrijf afloopt.

Het Arbitragehof beantwoordde de prejudiciële vragen telkens ontkennend, met dezelfde motivering. Enerzijds erkende het Hof de rechtsonzekerheid door het gebrek aan codificatie, maar anderzijds stelde het ook dat die onzekerheid niet van die mate is dat ze een schending uitmaakt van de Grondwet.

82. Voorgaande uiteenzetting is echter niet toepasselijk indien de verschillende misdrijven niet op hetzelfde moment ter berechting aan dezelfde rechter voorliggen. Dit zijn de zogezegde laattijdig vastgestelde voortgezette misdrijven. De regels omtrent de eendaadse samenloop kunnen niet toegepast worden op feiten die uit hetzelfde opzet voortkomen als andere feiten waarvoor al eerder een afzonderlijke, definitieve veroordeling bekomen was.²³⁶

Voor die laatste feiten moet de rechter altijd nagaan of deze al dan niet bewezen zijn. Er kan geen sprake meer zijn van een geheel aan misdrijven dat een eenheid van strafbaar feit uitmaakt. Moest dit wel het geval zijn, dan zou dit kunnen leiden tot een dubbele veroordeling, wat in strijd is met het *non bis in idem*-beginsel. Zodoende kan de verjaring voor alle misdrijven die voortspruiten uit hetzelfde misdadig opzet ook niet beginnen lopen vanaf het laatste feit.²³⁷ Voor de berekening van de verjaring van die tweede strafvervolgning kan dan enkel nog het op dat moment aanhangig gemaakte feitencomplex in rekening gebracht worden. Het laatst gepleegde, nog te berechten feit zal dan als beginpunt gelden.²³⁸ Voor de straftoemeting in dergelijke gevallen kan verwezen worden naar artikel 65, tweede lid Sw.

83. De soevereine beoordelingsmogelijkheid van de feitenrechter maakt oneigenlijk gebruik van het voortgezet misdrijf mogelijk. De rechtspraak (en rechtsleer) speelt hier dan ook handig op in door verschillende feiten snel te bestempelen als zijnde de uitvoering van eenheid van opzet. Enerzijds kan op deze manier de aanvang van de verjaringstermijn worden opgeschoven, zodat er meer tijd is om de zaak te onderzoeken en te berechten. Anderzijds kan men op die manier ook ontsnappen aan de ingewikkelde regels met betrekking tot de

²³⁵ Arbitragehof 21 december 2005, nr. 199/2005, *BS* 13 februari 2006, 7.646 en Arbitragehof 22 juni 2005, nr. 109/2005, *BS* 12 augustus 2005, 35.878 en *NC* 2006, noot S. VANDROMME.

²³⁶ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 119, nr. 222.

²³⁷ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 120, nr. 224.

²³⁸ S. VANDROMME, "De verjaring van de strafvordering bij collectieve misdrijven en bij valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken" (noot onder Arbitragehof 22 juni 2005, nr. 109/2005), *NC* 2006, 117, nr. 7.

straftoemeting in geval van meerdaadse samenloop.²³⁹ Wel is het zo dat de feitenrechter het laatst gepleegde feit zo nauwkeurig mogelijk in de tijd moet situeren. Is het onmogelijk om de aanvangsdatum van de verjaring vast te stellen, dan geldt de voor de beklaagde meest gunstige datum.²⁴⁰

Afdeling 2 – Uitgesteld aanvangspunt bij bepaalde misdrijven tegen minderjarigen

84. Zoals eerder vermeld gelden specifieke regels voor wat betreft bepaalde misdrijven gepleegd ten aanzien van minderjarigen. De wetgever voerde in 1995 artikel 21*bis* V.T.Sv. in, luidens hetwelk de verjaringstermijn van de strafvordering pas begon te lopen vanaf de dag waarop het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar bereikt in de gevallen bedoeld in de artikelen 372, 373, 375, 379, 380 en 380*bis* Sw.²⁴¹ Na wetwijzigingen in 2000²⁴² en 2005²⁴³ sprak artikel 21*bis* V.T.Sv. over “*de gevallen bedoeld in de artikelen 372 tot 377, 379, 380, 409 en 433quinquies, §1, eerste lid, 1° Sw.*”.

In zijn huidige versie verwijst dit artikel naar de gevallen bedoeld in artikel 21, eerste lid, 2°, tweede streepje V.T.Sv. Het gaat met andere woorden over bepaalde gevallen van voyeurisme, aanranding van de eerbaarheid en verkrachting (artikelen 371/1 tot 377 Sw. en artikel 377*quater* Sw.), bepaalde gevallen van bederf van jeugd en prostitutie (artikelen 379 en 380 Sw.), infibulatie (artikel 409 Sw.) en de uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting, gelijkgesteld met mensenhandel (artikel 433*quinquies*, §1, eerste lid, 1° Sw.).

85. Waar Potpourri II slechts in lichte mate aan het eerste lid van artikel 21*bis* V.T.Sv. sleutelde, schrapte deze wet het volledige tweede lid. In zijn oorspronkelijke versie stelde het tweede lid dat de verjaringstermijn van vijftien jaar behouden bleef na correctionalisering van de hogergenoemde misdaden. Het huidige tweede lid stelt echter dat de verjaringstermijn pas begint te lopen op de dag waarop het jongste slachtoffer achttien jaar wordt, indien de misdrijven de opeenvolgende en voortgezette uitvoering van hetzelfde misdadig opzet uitmaken. Een uitzondering daarop geldt indien de termijn tussen twee van die opeenvolgende misdrijven de verjaringstermijn overschrijdt (artikel 21*bis*, tweede lid *in fine* V.T.Sv.).

²³⁹ J. ROZIE en D. VANDERMEERSCH, J. DE HERDT, M. DEBAUCHE en M. TAEYMANS (eds.), *Commissie voor de hervorming van het strafrecht. Voorstel van voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek*, Brugge, die Keure, 2017, 160-161.

²⁴⁰ Cass. 20 december 2016, AR P.16.0382.N.

²⁴¹ Wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *BS* 25 april 1995, 10.827.

²⁴² Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *BS* 17 maart 2001, 8.495.

²⁴³ Wet van 10 augustus 2005 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de versterking van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel en tegen praktijken van huisjesmelkers, *BS* 2 september 2005, 38.454.

Voortaan bepaalt de wet met andere woorden dat de verjaring voor het geheel van de feiten pas begint te lopen op de dag waarop het jongste slachtoffer meerderjarig wordt, indien het gaat om verschillende feiten ten aanzien van verschillende minderjarige slachtoffers, gepleegd door dezelfde dader.²⁴⁴

Door dit uitgesteld aanvangspunt op te nemen in de wet komt een einde aan de rechtspraak die stelde dat de berekening van de verjaringstermijn moest gebeuren in functie van de leeftijd van elk minderjarig slachtoffer, wanneer sprake was van een collectief misdrijf bestaande uit verschillende zedenmisdrijven ten aanzien van verschillende minderjarigen.²⁴⁵ Deze wijziging valt enkel toe te juichen, nu de oude rechtspraak aanleiding gaf tot een uiterst ingewikkelde methode om de uiteindelijke verjaring te berekenen.²⁴⁶

De wet omschrijft echter niet wat juist verstaan moet worden onder “het jongste slachtoffer”. Enerzijds kan deze term slaan op de persoon die het jongst is op het moment van de feiten, anderzijds op diegene die het laatst geboren is.²⁴⁷ Minister van Justitie Koen Geens benadrukte dat de verjaringstermijn begint te lopen vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer met de meest recente geboortedatum.²⁴⁸ Dit standpunt is ook het meest logische. Elk slachtoffer moet vanaf zijn meerderjarigheid de kans hebben om een klacht neer te leggen gedurende een periode die gelijk is aan de verjaringstermijn.²⁴⁹

86. Een belangrijke nuance bestaat voor de situatie waarin het voortgezet misdrijf enerzijds bestaat uit de misdrijven ex artikel 21, eerste lid, 2°, tweede streepje V.T.Sv. en anderzijds uit misdrijven die niet in voornoemd artikel worden opgesomd, zoals openbare zedenschennis. In dat geval zijn twee verjaringsregimes toepasselijk. Het is dus niet zo dat alle misdrijven gepleegd tegen de minderjarige pas kunnen verjaren vanaf de dag waarop het (jongste) slachtoffer achttien wordt.²⁵⁰

Dit leidde vroeger tot uiterst complexe situaties. Wanneer een verdachte werd vervolgd voor een collectief misdrijf, bestaande uit enerzijds zedenmisdrijven op minderjarigen en anderzijds andere misdrijven, moesten verschillende regels met elkaar gecombineerd worden. Ten eerste begon te verjaring van de zedenmisdrijven ten aanzien van elke minderjarige te lopen vanaf

²⁴⁴ J. MEESE, “Potpourri II: een overzicht van de belangrijkste wijzigingen op vlak van strafprocesrecht”, *RW* 2015-16, 1.565, nr. 3.

²⁴⁵ Cass. 23 september 2009, AR P.09.0669.F., *Arr.Cass.* 2009, 2.091; Cass. 25 oktober 2006, AR P.06.0518.F., *Arr.Cass.* 2006, 2.111, *Rev.dr.pén.* 2007, 264, noot O. MICHIELS en *Juristenkrant* 2007, afl. 141, 5, weergave S. VANDROMME.

²⁴⁶ S. VANDROMME, “Collectief misdrijf met zedenfeiten geeft problemen bij berekening verjaring” (noot onder Cass. 25 oktober 2006), *Juristenkrant* 2007, afl. 1, 5.

²⁴⁷ K. BEIRNAERT, “Verjaring van de strafvordering” in T. DE MEESTER (ed.), *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 47.

²⁴⁸ Verslag in eerste lezing namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Özlem ÖZEN en Kristien VAN VAERENBERGH, *Parl.St.* Kamer 2015-16, 54-1418/005, 93.

²⁴⁹ K. BEIRNAERT, “Verjaring van de strafvordering” in T. DE MEESTER (ed.), *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 47.

²⁵⁰ S. VANDROMME, “Collectief misdrijf met zedenfeiten geeft problemen bij de berekening verjaring” (noot onder Cass. 25 oktober 2006), *Juristenkrant* 2007, afl. 1, 5.

diens meerderjarigheid. Dit probleem is nu van de baan door de invoering van een collectief uitgesteld aanvangspunt. Daarnaast begon de verjaringstermijn voor de andere misdrijven te lopen vanaf het laatst bewezen feit, zonder dat de meerderjarigheidsvereiste daarbij van toepassing was.²⁵¹

87. Een tweede nuance houdt in dat het uitgesteld aanvangspunt niet in elk geval tot gevolg zal hebben dat de verjaring begint te lopen vanaf de meerderjarigheid van het jongste slachtoffer. Wanneer bijvoorbeeld na diens verjaardag nog een strafbaar feit wordt gepleegd, zoals een zedendelict gepleegd ten aanzien van een meerderjarige, dan zal de verjaringstermijn beginnen te lopen vanaf dat feit indien de misdrijven door eenheid van opzet met elkaar verbonden zijn. De regels omtrent het voortgezet misdrijf blijven dus ook gelden, waardoor artikel 21 *bis* V.T.Sv. impliceert dat de verjaring *ten vroegste* kan beginnen lopen vanaf de meerderjarigheid van het jongste slachtoffer. Het jongste slachtoffer is immers niet per se gelijk aan het slachtoffer van de laatst gepleegd feiten.²⁵²

88. Het uitgestelde (collectieve) aanvangspunt kadert binnen een verstrengde aanpak van het seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen. De wetgever trachtte tegemoet te komen aan de schreeuw om een betere aanpak van pedofilie, door onder meer in te grijpen in de verjaring. Door de termijn slechts aanvang te laten nemen op de dag van de meerderjarigheid, vermijdt men het risico dat de zaak verjaard is op het moment waarop het slachtoffer effectief kan en durft op de voorgrond te treden. Zolang het slachtoffer jong is en onder de invloed van de dader staat, blijft het immers vaak zwijgen.²⁵³

In combinatie met de vijftienjarige verjaringstermijn uit artikel 21, eerste lid, 2° V.T.Sv. leidt het uitgestelde aanvangspunt tot bijzonder lange verjaringstermijnen. Zo een zesjarige verkracht wordt, zal de verjaring pas twaalf jaar later beginnen lopen. Vervolgens zal de strafvordering ten vroegste vijftien jaar later effectief verjaren. Ingevolge stuiting of schorsing kan deze termijn echter nog toenemen (*infra*). De *ratio legis* achter deze opvallend lange termijn is vanzelfsprekend. De vraag stelt zich echter of ze in de praktijk wel werkbaar is, nu het bijvoorbeeld moeilijk zal zijn om tientallen jaren later nog met enig overtuigend bewijsmateriaal voor de dag te komen.

²⁵¹ O. MICHIELS, "Le point de départ du délai de prescription de l'action publique lorsque le délit collectif est constitué par une ou plusieurs infractions d'abus sexuels sur mineur" (noot onder Cass. 25 oktober 2006), *Rev.dr.pén.* 2007, 272.

²⁵² A. BAILLEUX, J. HUYSMANS en J. VANDEUREN, "Overzicht van enkele recente wijzigingen in het straf- en strafprocesrecht", *Vigiles* 2016, 178.

²⁵³ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevr. MERCK-VAN GOEY, *Parl.St.* 1994-95, nr. 1785/3, 2.

Conclusie

89. De bepaling van het aanvangspunt van de verjaringstermijn lijkt op zich een makkelijk te klaren klus. Artikel 21 V.T.Sv. bepaalt immers dat de termijn begint te lopen vanaf de dag waarop het misdrijf is gepleegd. Die dag zit op grond van artikel 23 V.T.Sv. inbegrepen in de termijn.

De uitvoeringswijze is dus bepalend om vast te stellen wanneer het misdrijf voltrokken is. Ook hiervoor bestaan duidelijk omschreven regels. Wanneer we echter dieper inzoomen op de theorie, stuiten we al snel op moeilijkheden. Zo is er al heel wat gediscussieerd over het aanvangspunt van gevolgmisdrijven, met name de onopzettelijke slagen en verwondingen toegebracht in de medische sector. Ook met betrekking tot de valsheid in geschriften en het gebruik van valse stukken is de duidelijkheid ver te zoeken.

Samenvattend probeert Cassatie steevast het aanvangspunt uit te stellen in geval van onduidelijkheid, waardoor sommige misdrijven *de facto* vaak (onterecht?) onverjaarbaar worden. De afkeer van de verjaring blijkt ook uit het ingrijpen van de wetgever op bepaalde misdrijven gepleegd tegen minderjarige.

Hoofdstuk 4 – Schorsing van de verjaring

Afdeling 1 – Contra non valentem agere, non currit praescriptio

90. De verjaring van de strafvordering is een toepassing van het adagium *contra non valentem agere, non currit praescriptio*. Of anders gezegd: de verjaring van een vordering loopt niet tegen degene die in de onmogelijkheid verkeert de vordering in te stellen wegens een beletsel. De schorsing van de verjaring van de strafvordering is terug te vinden in artikel 24 V.T.Sv.

Schorsing impliceert dat een lopende verjaringstermijn tijdelijk tot stilstand komt, om vervolgens weer verder te lopen zonder dat het reeds verworven gedeelte verloren gaat.²⁵⁴ Die tijdelijke stilstand komt er omdat er een wettelijke onmogelijkheid tot vervolging is ontstaan.²⁵⁵ Er is echter geen schorsing bij een onmogelijkheid tot vervolging die in de gewone procedure is voorzien en waarmee de betrokken actoren dus rekening moeten houden.²⁵⁶ Enkele voorbeelden hiervan zijn de wettelijke dagvaardingstermijn, de termijn waarbinnen betaling van het voorstel tot minnelijke schikking moet worden betaald²⁵⁷ enzoverder.

De verjaringstermijn loopt verder de dag na deze waarop de schorsingsgrond is opgehouden te bestaan en de onmogelijkheid tot vervolgen dus is verdwenen.²⁵⁸ De reeds verstreken termijn blijft behouden. De verjaringstermijn wordt op die manier verlengd met de duur van de schorsing.²⁵⁹ In tegenstelling tot stuiting, is schorsing te allen tijde mogelijk, mits de verjaring nog niet is ingetreden (*infra*). De verjaringstermijn kan met andere woorden geschorst worden zelfs buiten de wettelijke verjaringstermijn indien er reeds stuiting plaats heeft gevonden. Wanneer verschillende schorsingsgronden elkaar overlappen, is het echter niet zo dat die periodes van schorsing bij elkaar worden opgeteld.²⁶⁰

²⁵⁴ C. VAN DEN WYNGAERT EN B. DE SMET, "Vorderingen die uit het misdrijf voortvloeien" in C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 843.

²⁵⁵ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 202, nr. 214.

²⁵⁶ R. DECLERCQ, "Schorsing van de verjaring" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 140, nr. 156.

²⁵⁷ Cass. 19 februari 1992, AR 9464, *Arr.Cass.* 1991-92, 577 en Cass. 20 november 1979, *Arr.Cass.* 1979-80, 359.

²⁵⁸ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 202, nr. 214.

²⁵⁹ Cass. 15 maart 2000, AR P.99.1697.F., *Arr.Cass.* 2000, 587 en *JT* 2000, 557, noot A. JACOBS en Cass. 21 november 1932, *Pas.* 1932, 13.

²⁶⁰ Corr. Gent 17 november 2010, *NC* 2012, 242.

91. In beginsel werkt de schorsing *in rem*. Dit betekent dat de schorsing doorwerkt ten aanzien van alle daders en medeplichtigen van hetzelfde misdrijf en voor samenhangende²⁶¹ feiten, ook al heeft de schorsingsgrond slechts betrekking op één persoon.²⁶² Deze basisregel vindt echter niet altijd doorgang. Wanneer de ene beklaagde bijvoorbeeld verzet aantekent tijdens de buitengewone termijn en een andere beklaagde hoger beroep aantekent, wordt de verjaring voor die laatste beklaagde niet geschorst door de buitengewone verzetstermijn die de verjaring wel schorst ten aanzien van eerste beklaagde.²⁶³

Cassatie stelde in 2011 dan ook samenvattend: “*In de regel schorsen de wettelijke beletselen, die de behandeling van de strafvordering ten aanzien van een beklaagde verhinderen, de verjaring van de strafvordering ook ten aanzien van andere beklaagden, wanneer het gaat om hetzelfde feit of om feiten die daarmee samenhangend zijn, maar die regel geldt niet indien ingevolge het aanwenden van een rechtsmiddel de vervolging van een beklaagde haar eigen weg gaat en in geen opzicht afhankelijk is van de vervolging van een andere beklaagde; indien een beklaagde tegen een beslissing hoger beroep instelt en een andere beklaagde dezelfde beslissing bestrijdt met een verzet en gebeurlijk vervolgens tegen de beslissing op verzet hoger beroep aantekent, hebben de schorsingsgronden die kunnen ontstaan ingevolge deze verzetsprocedure en het eventueel daarop volgend hoger beroep, geen uitwerking tegenover de eerste beklaagde*”.²⁶⁴

Dit impliceert dat de rechter enerzijds moet nagaan of er samenhang is en anderzijds of de schorsing die voor de ene beklaagde of voor een bepaald feit geldt, ook een weerslag had op het verderzetten van de vervolging voor de andere beklaagden of voor andere feiten.²⁶⁵ Deze rechtspraak druist in tegen de visie die Cassatie voorheen onderschreef, maar die sterk werd bekritiseerd in de rechtsleer.²⁶⁶

²⁶¹ Artikel 227 Sv. geeft een omschrijving van samenhangende misdrijven. Pro memorie: het begrip samenhang is een louter procedureel begrip, dat verduidelijkt kan worden doordat de materieelrechtelijke begrippen samenloop, deelneming, collectief misdrijf... toepasselijk zijn.

²⁶² Cass. 13 september 1995, AR P.95.171.F., *Arr.Cass.* 1995, 777; Cass. 31 mei 1989, AR 7513, *Arr.Cass.* 1988-89, 1.156; Cass. 22 februari 1989, AR 7259, *Arr.Cass.* 1988-89, 706; Cass. 16 juni 1947, *Arr.Cass.* 1947, 210; R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 151, nr. 283 en J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 224, nr. 247.

²⁶³ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 152, nr. 284.

²⁶⁴ Cass. 27 september 2011, AR P.11.350.N., *Arr.Cass.* 2011, 1.939.

²⁶⁵ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 152, nr. 284.

²⁶⁶ Cass. 31 mei 1989 AR 7512, *Arr.Cass.* 1988-89, 1.156; R. DECLERCQ, “Oude recepten en nieuw recht. Drie jaar cassatierechtspraak over strafrechtspleging” in X. (ed.), *Liber Amicorum arc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 72 en A. JACOBS, “La loi du 11 décembre 1987 relative à la prescription de l’action publique”, *JT* 1999, 179.

Afdeling 2 – Schorsingsgronden

92. Hoewel artikel 24 V.T.Sv. de gevallen opsomt die aanleiding kunnen geven tot schorsing van de lopende verjaring, biedt dit artikel geen allesomvattend, duidelijk overzicht. Daarnaast ontwikkelde ook de rechtspraak aanvankelijk verschillende gronden die aanleiding konden geven tot schorsing. Tot slot bevat ook bijzondere wetgeving vaak een specifieke regeling omtrent de schorsingsgronden. In wat hierna volgt probeert deze masterproef een overzicht te geven van wat vandaag de dag bestaat aan schorsingsgronden. Daarbij gaat de aandacht uit naar de verschillende wetwijzigingen, de rechtspraak en kritische stemmen in de rechtsleer.

§1 De in de wet voorziene schorsingsgronden

93. Artikel 24 V.T.Sv. vormt de wettelijke basis voor het schorsen van de verjaring. Doorheen de tijd heeft dit artikel verschillende (al dan niet succesvolle) wijzigingen ondergaan. De wetgever greep immers verschillende keren in door nieuwe schorsingsgronden toe te voegen en andere te schrappen. Zo wijzigde voornoemd artikel in 1998²⁶⁷, 2001²⁶⁸, 2002²⁶⁹, 2013²⁷⁰ en in 2016²⁷¹. Hierna volgt een overzicht van deze verschillende wetwijzigingen, waarbij gepoogd wordt tot een duidelijk overzicht te komen van de verschillende schorsingsgronden die artikel 24 V.T.Sv. aanreikt. Een chronologisch overzicht van de evolutie van artikel 24 V.T.Sv. is daarbij het meest aangewezen. Bijlage C omvat bovendien een tijdlijn waarop de evolutie van de schorsingsgronden beknopt weergegeven wordt.

§1.A. Schorsingsgronden in 1867

94. Artikel 24 V.T.Sv. voorzag aanvankelijk in slechts twee schorsingsgronden. Enerzijds ging het om de verwijzing tot beslissing van prejudicieel geschil, anderzijds om het geval van laster of lasterlijke aangifte (artikel 447, derde lid Sw.).

95. De schorsingsgrond met betrekking tot het prejudicieel geschil had betrekking op artikel 16, tweede lid Sv. en artikel 17 Sv. Concreter werd de verjaring van de strafvordering geschorst gedurende de verwijzing naar de burgerlijke rechter die moest oordelen over een betwisting over de echtheid van een geschrift of over een betwisting over een onroerend zakelijk recht.²⁷²

²⁶⁷ Wet van 11 december 1998 tot wijziging, wat de verjaring van de strafvordering betreft, van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, *BS* 16 december 1998, 39.945. Verder: Securitaswet.

²⁶⁸ Wet van 4 juli 2001 tot aanvulling van artikel 447 van het Strafwetboek en tot wijziging van artikel 24, 3° van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, *BS* 10 augustus 2001, 27.252.

²⁶⁹ Wet van 16 juli 2002 tot wijziging van verschillende bepalingen teneinde inzonderheid de verjaringstermijn voor de niet-correctionaliseerbare misdaden te verlengen, *BS* 5 september 2002, 39.249.

²⁷⁰ Wet van 14 januari 2013 houdende fiscale bepalingen betreffende Justitie, *BS* 31 januari 2013, 5.294.

²⁷¹ Potpourri II.

²⁷² R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 141, nr. 257.

Deze bepalingen moesten voorkomen dat de benadeelde de toelaatbaarheidsvereisten van het burgerlijk recht met betrekking tot het bewijs zou omzeilen.²⁷³ Deze schorsingsgrond zit nu vevat in de algemene regel dat de verjaring is geschorst als er een wettelijk beletsel bestaat dat de instelling of de uitoefening van de strafvordering verhindert (*infra*).

96. Laster en lasterlijke aangifte impliceren dat de (vermeende) dader iemand een bepaald, niet bewezen, feit ten laste legt dat zijn eer kan krenken of hem aan de openbare verachting bloot kan stellen. Artikel 447, derde lid Sw. bepaalt “*indien het ten laste gelegde feit het voorwerp is van een strafvervolgning of een aangifte waarover nog geen uitspraak is gedaan, wordt de vordering wegens laster geschorst tot het definitief vonnis of tot de eindbeslissing van de bevoegde overheid*”. Als het slachtoffer van de laster dus een vordering instelt tegen de dader, zal die vordering geschorst zijn in afwachting van een beoordeling ten gronde van het ten laste gelegde feit.²⁷⁴ Een logisch gevolg daarvan is dat de verjaring van de strafvordering wegens laster of lasterlijke aangifte niet loopt gedurende de periode waarin wordt gewacht op een uitspraak over de gegrondheid van het aangetijgde feit.²⁷⁵

97. Deze bij wet bepaalde schorsingsgronden waren in geen geval limitatief. Ter aanvulling werd teruggegrepen naar de gevallen van schorsing aangehaald in bijzondere wetgeving en naar deze gecreëerd door de rechtspraak.²⁷⁶

§1.B. Wetswijzigingen van 1998

§1.B.1. Preliminaire excepties van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid

98. De Kleine Franchimont vulde artikel 24 V.T.Sv. aan met een derde schorsingsgrond.²⁷⁷ Voortaan zou de verjaring ook geschorst zijn “*gedurende de behandeling van een door de verdachte, de burgerlijke partij of de burgerlijk aansprakelijke partij voor het vonnisgerecht opgeworpen exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid*”. Er is echter geen schorsing indien het vonnisgerecht de exceptie gegrond verklaart of indien de beslissing over de exceptie bij de zaak zelf wordt gevoegd.

²⁷³ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 205, nr. 218.

²⁷⁴ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 141, nr. 258.

²⁷⁵ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 206, nr. 221.

²⁷⁶ L. ARNOU, “Wijzigingen aan de verjaring van de strafvordering en de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen anno 2003” in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist*, Gent, Academia Press, 2003, VII, 109, nr. 10.

²⁷⁷ Wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998, 10.027. Hierna: Kleine Franchimont.

Wanneer één van de partijen, met uitzondering van het Openbaar Ministerie, dus overgaat tot het neerleggen ter zitting van een conclusie waarin een exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijk of nietigheid vervat zit, is de verjaring geschorst tot aan de uitspraak daarover.²⁷⁸ De verjaringstermijn wordt dus maximaal verlengd met de tijd die nodig is om een beslissing te nemen over de exceptie. Die schorsing vindt enkel plaats wanneer dergelijke exceptie wordt opgeworpen voor het vonnisgerecht (in eerste aanleg of in hoger beroep) en niet wanneer dit gebeurt voor de onderzoeksgerechten.²⁷⁹

Bovendien schorst de exceptie de verjaring alleen indien de vonnisrechter deze ongegrond verklaart bij tussenvonnis. *De facto* impliceert dit dat de rechter zelf kan bepalen of de verjaringstermijn al dan niet wordt geschorst.²⁸⁰ Verder is er geen schorsing indien slechts één van de opgeworpen excepties gegrond wordt verklaard.²⁸¹

99. Samengevat kan er enkel sprake zijn van schorsing wanneer de partijen, met uitzondering van het Openbaar Ministerie, voor het vonnisgerecht één van de opgesomde excepties invoeren en de vonnisrechter deze verworpt bij wijze van vonnis of arrest alvorens recht te doen. Op die manier wilde de wetgever vermijden dat partijen misbruik zouden maken van proceduremiddelen om dilatoire redenen.²⁸² De kritiek luidde echter dat deze bepaling niet strookt met de grondslagen van de schorsing, aangezien het niet om een gebeurtenis gaat die de uitoefening van de strafvordering verhindert.²⁸³

Deze schorsingsgrond staat echter nog altijd in artikel 24, tweede lid V.T.Sv., waardoor bovenstaande uiteenzetting nog steeds toepasselijk is.

²⁷⁸ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspiegeling*, Mechelen, Kluwer, 2014, 142, nr. 259.

²⁷⁹ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 207, nr. 222.

²⁸⁰ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 50. De rechter kan immers beslissen om de exceptie bij de zaak zelf te voegen.

²⁸¹ R. VERSTRAETEN (ed.), *Handboek Strafproceduur*, Antwerpen, Maklu, 2005, 144, nr. 239.

²⁸² R. VERSTRAETEN, "Algemene regeling" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 42-43, nr. 36.

²⁸³ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 50, nr. 2; J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 207, nr. 222.

§1.B.2. De inleiding van de zaak voor de vonnisrechter

100. Enkele maanden later werd artikel 24 V.T.Sv. volledig vervangen door de hoger besproken Securitaswet. Naast een bevestiging van de drie voornoemde schorsingsgronden, opteerde de wetgever voor de invoering van een vierde schorsingsgrond. Voortaan zou ook de inleiding van de strafvordering voor de vonnisrechter de verjaring schorsen.²⁸⁴ Zoals eerder vermeld wilde de wetgever hiermee verhinderen dat de verjaring zou intreden in de *Securitaszaak*. Daarnaast wilde men ook tegemoetkomen aan het feit dat sommige zaken niet konden worden berecht binnen de verjaringsdatum, ook al waren zij tijdig aanhangig gemaakt bij de rechter (onder meer door een langdurig deskundigenonderzoek, de overdracht van bewijsmateriaal uit het buitenland...²⁸⁵).

101. Concreet nam de schorsing aanvang op de datum van de zitting waarop voor het eerst werd gedagvaard, namelijk de inleidingszitting.²⁸⁶ De keuze voor de “inleidingszitting” als aanvangsdatum is op zijn minst opmerkelijk, nu deze terminologie niet gangbaar is in het strafrecht. In elk geval mag men ervan uitgaan dat de wetgever doelde op de eerste zittingsdag waarop de strafzaak voorkomt.²⁸⁷

102. De verjaringstermijn begon in slechts vier welomschreven gevallen opnieuw te lopen, waardoor het buiten kijf staat dat de schorsing de regel was en het lopen van de verjaringstermijn de uitzondering. Ten eerste eindigde de schorsing vanaf het verstrijken van de termijn van één jaar te rekenen vanaf de inleidingszitting. Dook er binnen die éénjarige termijn nog een tweede schorsingsgrond op die pas eindigde na het verstrijken van dat jaar, dan bleef de schorsing duren tot de tweede grond verdwenen was.²⁸⁸ Vond binnen dat jaar een stuitingsdaad plaats, dan moest de aanvang van de nieuwe termijn opschuiven tot na de beëindiging van de schorsing.²⁸⁹ Deze regel werd ingevoerd om ervoor te zorgen dat het vonnisgerecht binnen een bepaalde termijn tot een uitspraak zou komen.²⁹⁰

²⁸⁴ Er werd ook voorzien in vier uitzonderingsbepalingen. Hierop wordt echter niet dieper ingegaan. Zie R. VERSTRAETEN en P. HELSEN, “De wet van 16 juli 2002 betreffende de verjaring van de strafvordering: verjaring van talrijke misdrijven op 1 september 2003?”, *T.Strafr.* 2003, 64, voetnoot 15.

²⁸⁵ Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging, wat de verjaring van de strafvordering betreft, van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* Kamer 1997-98, nr. 49-1387/2 en Toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging, wat de verjaring van de strafvordering betreft, van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* 1996-97, nr. 49-1387/1, 2.

²⁸⁶ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECERLCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 142, nr. 260 en J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering na de ‘Securitaswet’ van 11 december 1998”, *T.Strafr.* 2000, 4, nr. 7.

²⁸⁷ Verslag namens de commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Jo VANDEURZEN, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr.49-1387/6, 23.

²⁸⁸ F. DERUYCK, “De strafvordering” in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 51.

²⁸⁹ Cass. 18 februari 2003, P.02.0891.N., *Arr.Cass.* 2003, 426 en *T.Strafr.* 2003, 121, noot J. MEESE.

²⁹⁰ Verslag namens de commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Jo VANDEURZEN, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr.49-1387/6, 20.

Ten tweede nam de verjaring opnieuw aanvang vanaf de dag van de beslissing van het vonnisgerecht, ambtshalve of op verzoek van het Openbaar Ministerie, om de behandeling van de zaak voor onbepaalde tijd (*sine die*) uit te stellen. De verjaring werd vervolgens weer geschorst op de dag waarop de rechter de zaak hervatte. Dergelijke beslissing impliceert immers dat het dossier onvoldoende werd voorbereid en er eventueel bijkomende onderzoekshandelingen nodig zijn. De vraag daartoe zal in dat geval meestal uitgaan van de inverdenkinggestelde en dit mocht volgens de parlementaire voorbereidingen geen negatieve impact teweegbrengen voor hem.²⁹¹

Ten derde begon de termijn weer te lopen op de dag van de beslissing van de vonnisrechter, ambtshalve of op verzoek van de partijen, om de behandeling van de zaak uit te stellen met het oog op het verrichten van bijkomende onderzoeksdaden. De schorsing begon dan weer te lopen op de dag waarop de behandeling van de zaak werd hervat.

Tot slot nam de verjaring terug aanvang vanaf het aantekenen van hoger beroep *enkel* door het Openbaar Ministerie tegen de uitspraak over de strafvordering, tot de dag van de inleiding ervan bij de appelrechter. Ging het hoger beroep uit van anderen dan het Openbaar Ministerie, dan bleef de verjaring evenwel geschorst.²⁹² De reden hiervoor was dat hoger beroep uitgaande van het Openbaar Ministerie geen nadeel mocht berokkenen aan de verdachte.²⁹³

§1.C. Wetswijziging van 2001: laster en lasterlijke aangifte

103. De wet van 4 juli 2001 sleutelde aan de schorsingsgrond met betrekking tot de laster en lasterlijke aangifte.²⁹⁴ Deze wet voegde een vijfde lid toe aan artikel 447 Sw., waardoor een nieuwe ontwikkeling in het onderzoek naar het aangetijgde feit de strafvordering wegens laster of lasterlijke aangifte schorste. Deze schorsing nam aanvang op de dag waarop die nieuwe ontwikkeling zich voordeed en eindigde bij het definitieve vonnis of bij een eindbeslissing daaromtrent.²⁹⁵ Ook deze schorsingsgrond zit nu vervat in de algemene regel dat de verjaring is geschorst als er een wettelijk beletsel bestaat dat de instelling of de uitoefening van de strafvordering verhindert.

²⁹¹ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Jo VANDEURZEN, *Parl.St. Kamer* 1996-97, nr. 49-1387/6, 20.

²⁹² F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht, Brugge*, die Keure, 2014, 51-52 en R. VERSTRAETEN, "Algemene regeling" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 45-52, nrs. 42-56.

²⁹³ Verslag namens de commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Jo VANDEURZEN, *Parl.St. Kamer* 1996-1997, nr.49-1387/6, 23.

²⁹⁴ Wet van 4 juli 2001 tot aanvulling van artikel 447 Sw. en tot wijziging van artikel 24,3° van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, *BS* 20 augustus 2001, 27.252.

²⁹⁵ Cass. 16 mei 2007, AR P.07.306.F., *Arr.Cass.* 2007, 1.039 en J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 206, nr. 221.

§1.D. Wetswijziging van 2002

§1.D.1. Schrapping van de inleiding van de zaak als schorsingsgrond

104. De inleiding van de zaak als schorsingsgrond was overhaast ingevoerd in 1998 om te vermijden dat de *Securitaszaak* zou verjaren. Omdat er verschillende interpretatieproblemen²⁹⁶ opdoken, besloot de wetgever in 2002 om deze schorsingsgrond te schrappen.²⁹⁷ Bovendien paste zij niet binnen de *ratio legis* van de schorsing, nu het niet ging om een geval waarin het onmogelijk is om de strafvordering in te stellen of verder uit te oefenen.²⁹⁸ De schorsing vond immers plaats tijdens een periode waarin het vonnisgerecht de zaak behandelde en beoordeelde. Verder was ook de schorsing bij het opwerpen van een exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid daardoor zo goed als overbodig geworden.²⁹⁹

105. Belangrijk is echter dat door de afschaffing van de inleiding van de zaak als schorsingsgrond heel wat zaken dreigden te verjaren.³⁰⁰ Verjaringswetten zijn immers procedurewetten, die in beginsel onmiddellijk van toepassing zijn op alle hangende strafzaken op grond van artikel 3 Ger.W. Om die reden stipuleerde de wetgever dat de nieuwe versie van artikel 24 V.T.Sv. enkel toepassing zou vinden op misdrijven gepleegd na 1 september 2003, de datum van inwerkingtreding.³⁰¹

Het Arbitragehof oordeelde dat dit onderscheid in behandeling niet in strijd was met het gelijkheidsbeginsel, omdat de wetgever te allen tijde op een eerder gemaakte keuze kan terugkomen.³⁰² Hiermee voorkwam het dat daders van verschillende (zware) misdrijven straffeloos zouden blijven, wat enerzijds toe te juichen valt. Anderzijds leidde deze rechtspraak

²⁹⁶ Amendementen bij wetsvoorstel tot verlenging van de verjaringstermijnen voor de niet-correctionaliseerbare misdaden, *Parl.St.* Kamer 2001-2002, nr. 50-1625/2, 2-3. Zie ook J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering: de wanhoop nabij", *Rec.Cass.* 2001, 338 en R. VERSTRAETEN en P. HELSEN, "De wet van 16 juli 2002 betreffende de verjaring van de strafvordering: verjaring van talrijke misdrijven op 1 september 2003?", *T.Strafr.* 2003, 62.

²⁹⁷ Wet van 16 juli 2002 tot wijziging van verschillende bepalingen teneinde inzonderheid de verjaringstermijnen voor de niet-correctionaliseerbare misdaden te verlengen, *BS* 5 september 2002, 39.249.

²⁹⁸ H.-D. BOSLY en D. VANDERMEERSCH, "L'action publique" in H.-D. BOSLY en D. VANDERMEERSCH (eds.), *La procédure pénale*, Brugge, die Keure, 2000, 164-167; F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 48 en A. JACOBS, "La loi du 11 décembre 1998 relative à la prescription de l'action publique", *JT* 1999, 108.

²⁹⁹ L. ARNOU, "Wijzigingen aan de verjaring van de strafvordering" in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist*, Gent, Academia Press, 2003, 111, nr. 10.

³⁰⁰ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer ISTASSE, *Parl.St.* Senaat 2003, nr. 3-137/5, 2.

³⁰¹ Programmawet van 5 augustus 2003, *BS* 7 augustus 2003, 40.498.

³⁰² Arbitragehof 23 maart 2005, nr. 66/2005, *BS* 11 mei 2005, 22.211 en Arbitragehof 19 januari 2005, nr. 12/2005, *BS* 11 maart 2005, 10.556.

er wel toe dat de oude versie van artikel 24 V.T.Sv. bleef bestaan, met alle daaraan gekoppelde interpretatiemoeilijkheden tot gevolg.³⁰³

Nu verjaringswetten procedurewetten zijn, was de nieuwe regeling in principe onmiddellijk toepasselijk op de nog lopende verjaringstermijnen. Hieromtrent rezen echter vragen, aangezien de verjaring vlugger kon worden bereikt door de wetswijziging. Het Hof van Cassatie oordeelde dat het beginsel van de retroactieve toepassing van de minst zware straf, verankerd in artikel 2, tweede lid Sw. niet toepasselijk is op wetten die de berekening van de verjaring wijzigen. Bijgevolg kan de wetgever dus perfect de werking in de tijd van een nieuwe wet die een schorsingsgrond opheft, uitstellen.³⁰⁴

Een uitgebreide analyse van de werking in de tijd van de inleiding van de zaak als schorsingsgrond, zou veel te vergaand zijn voor deze masterproef, gelet op de complexiteit daarvan.³⁰⁵ Het belang ervan mag echter niet onderschat worden, aangezien de gevolgen hiervan zich nog tientallen jaren zullen laten voelen.³⁰⁶ In bepaalde dossiers worden immers misdrijven gepleegd voor en na 1 september 2003 samen vervolgd, eventueel als voortgezet misdrijf. Elk van die misdrijven behoudt in dat geval zijn eigen verjaringstermijn, wat de berekening van de verjaring nóg ingewikkelder maakt.³⁰⁷

106. Een gevolg van deze tweedeling heeft betrekking op de voortgezette misdrijven. Het komt regelmatig voor dat het Openbaar Ministerie meent dat er sprake is van eenheid van opzet, waardoor oudere feiten toch aan vervolging onderworpen blijven. Beslissen zij dat er eenheid van opzet bestaat tussen enerzijds misdrijven gepleegd voor 1 september 2003 en anderzijds misdrijven gepleegd na deze datum, dan zal de volledige strafvordering beheerst worden door het artikel 24 V.T.Sv. van na de wetswijziging van 2002. De verjaring begint dan immers pas te lopen vanaf het laatste bewezen feit. In dat geval zal de inleiding van de zaak dan ook niet meer tot gevolg hebben dat de verjaringstermijn geschorst is.³⁰⁸

³⁰³ S. VANDROMME, "Nog niet verlost van ingewikkelde berekeningen verjaring strafvordering" (noot onder Arbitragehof 19 januari 2005, nr. 12/2005), *Juristenkrant* 2005, afl. 104, 8.

³⁰⁴ Cass. 29 juni 2011, AR P.11.0472.F., *Arr.Cass.* 2011, 1.683 en Cass. 11 april 2000, AR P.99.1117.N. – P.00.0062.N., *Arr.Cass.* 2000, 772 en *T.Strafr.* 2000, 214, noot R. DECLERCQ.

³⁰⁵ Voor uitgebreide uiteenzettingen, zie L. ARNOU, "Wijzigingen aan de verjaring van de strafvordering" in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist*, Gent, Academia Press, 2003, VII, 118-122; J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 208-217, nrs. 223-234; R. VERSTRAETEN en P. HELSEN, "De vaudeville van de verjaring", *T.Strafr.* 2003, 163-165; R. VERSTRAETEN en P. HELSEN, "De wet van 16 juli 2002 betreffende de verjaring van de strafvordering: verjaring van talrijke misdrijven op 1 september 2003?", *T.Strafr.* 2003, 62-68.

³⁰⁶ Voor een toepassingsgeval zie Corr. Brussel 13 juni 2007, *T.Strafr.* 2008, 408, noot P. HELSEN.

³⁰⁷ R. VERSTRAETEN en P. HELSEN, "De vaudeville van de verjaring", *T.Strafr.* 2003, 164.

³⁰⁸ R. VERSTRAETEN, "Algemene regeling" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 40, nr. 33.

§1.D.2. Het wettelijk beletsel

107. Vanaf 2002 omschreef artikel 24 V.T.Sv. nog slechts twee schorsingsgronden. Enerzijds bleef de schorsing wegens preliminaire excepties van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid bestaan.³⁰⁹ Anderzijds vond de schorsing van de verjaring plaats wegens een wettelijk beletsel, dat de instelling of de uitoefening van de strafvordering verhindert.

Voor de invoering hiervan aanvaardde de rechtspraak de schorsing van de verjaring van de strafvordering, telkens wanneer vóór of tijdens een strafproces een obstakel opdook dat de instelling of verdere uitoefening van de strafvordering belette.³¹⁰ Die jurisprudentiële schorsingsgronden konden voortaan teruggebracht worden op artikel 24, eerste lid V.T.Sv.³¹¹ Deze bepaling stelt in zijn huidige vorm “*de verjaring van de strafvordering is geschorst wanneer de wet dit bepaalt of wanneer er een wettelijk beletsel bestaat dat de instelling of de uitoefening van de strafvordering verhindert*”.

108. De oorspronkelijke schorsing wegens een prejudicieel geschil en de schorsing van de vervolging wegens laster en dit tijdens het onderzoek naar het van laster betichte feit vallen sinds 2002 onder deze bepaling. Algemener gesteld is de verjaring van de strafvordering telkens geschorst wanneer de wetgever voorziet in een grond van schorsing van de strafvordering en wanneer er een wettelijk beletsel bestaat.³¹² Alle jurisprudentiële schorsingsgronden konden voortaan teruggebracht worden tot deze bepaling.³¹³

Grosso modo vindt schorsing op grond van deze bepaling plaats ofwel ten gevolge van prejudiciële vragen, ofwel ten gevolge van prejudiciële geschillen. In geval van een prejudiciële vraag maakt de strafrechter een (rechts)vraag aanhanging bij een ander rechtscollege. De strafvordering en de verjaring ervan is dan geschorst tot aan het antwoord. Bij een prejudicieel geschil is de strafvordering geschorst zodat de partijen een procedure kunnen voeren voor een andere rechter over een punt met betrekking tot een andere, extrapenale, rechtstak.³¹⁴

³⁰⁹ Amendementen bij wetsvoorstel tot verlenging van de verjaringstermijn voor de niet-correctionaliseerbare misdaden, *Parl.St.* Kamer 2001-2002, nr. 50-1625/2, 3 en F. DERUYCK, “De strafvordering” in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 48.

³¹⁰ R. VERSTRAETEN, “Algemene regeling” in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 53, nr. 58.

³¹¹ Zie bijvoorbeeld Corr. Gent 17 november 2010, NC 2012, 237. *In casu* wees de rechter er op dat de wraking van een onderzoeksrechter geen wettelijk beletsel vormt, aangezien het wrakingsverzoek niet impliceert dat het onderzoek of de vervolging in zijn geheel wordt stilgelegd. Het cassatieberoep dat in dit verband wordt aangetekend, schorst de verjaring van de strafvordering bijgevolg niet.

³¹² R. VERSTRATEN, “Algemene regeling” in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 41 nr. 34.
³¹³

³¹⁴ F. DERUYCK, “De strafvordering” in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 36.

Concreter gaat het dan om prejudiciële vragen aan het Grondwettelijk Hof, aan het Hof van Justitie en aan het Benelux-Gerechtshof. Enkele voorbeelden van prejudiciële geschillen zijn betwistingen over de echtheid van een geschrift, betwistingen over onroerende zakelijke rechten, laster en lasterlijke aangifte, afstamming... Bijlage D omvat een weergave van enkele beletselen die al dan niet een schorsende werking kennen op grond van artikel 24, eerste lid V.T.Sv.

109. Het beletsel dat aanleiding kan geven tot schorsing moet aan twee voorwaarden voldoen. Ten eerste moet het de instelling of de uitoefening van de strafvordering verhinderen. Met instellen doelt de wetgever op de aanhangigmaking van de zaak bij de strafrechtsmachten, zijnde de onderzoeksrechter of de rechter ten gronde. Het uitoefenen van de strafvordering gebeurt dan weer door het Openbaar Ministerie, dat de vervolgediging van het dossier en de vooruitgang van de procedure moet nastreven. Ook de strafrechters zelf oefenen de strafvordering uit door te oordelen in concrete zaken.³¹⁵ Ten tweede moet het beletsel ook wettelijk zijn. Feitelijke belemmeringen kunnen bijgevolg geen aanleiding geven tot schorsing van de verjaring.³¹⁶

110. Het invoeren van een algemene bepaling omtrent het wettelijk beletsel zorgde in grote mate voor een herstel van de grondslag van de schorsing. De verwijzingen naar het prejudicieel geschil en het onderzoek naar het van laster betichte feit waren immers louter voorbeelden van een ruimere categorie.³¹⁷

§1.E. Wetswijziging van 2013: bijkomend onderzoek

§1.E.1. Situering

111. Na kort op elkaar volgende wetswijzigingen bleef het ongeveer tien jaar stil omtrent de schorsing van de verjaring van de strafvordering. Met de wet van 14 januari 2013 voegde de wetgever echter opnieuw twee nieuwe schorsingsgronden toe aan artikel 24 V.T.Sv.³¹⁸ Kort samengevat ging het om de schorsing van de verjaring naar aanleiding van verzoekschriften en beslissingen tot bijkomend onderzoek tijdens de regeling van de rechtspleging en tijdens de procedure voor het vonnisgerecht. Bijkomend onderzoek tijdens het gerechtelijk onderzoek kende geen schorsende werking.

De datum van inwerkingtreding van de desbetreffende bepalingen is 10 februari 2013. De nieuwe schorsingsgronden waren dus onmiddellijk toepasselijk op strafvorderingen waarvan de verjaring bij de inwerkingtreding nog niet was ingetreden.

³¹⁵ L. ARNOU, "Wijzigingen aan de verjaring van de strafvordering" in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist*, Gent, Academia Press, 2003, 114, nr. 16.

³¹⁶ L. ARNOU, "Wijzigingen aan de verjaring van de strafvordering" in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist*, Gent, Academia Press, 2003, 116, nr. 16.

³¹⁷ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Hugo COVELIERS, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 50-1625/5, 10.

³¹⁸ Wet van 14 januari 2013 houdende fiscale en andere bepalingen betreffende Justitie, *BS* 31 januari 2013, 5.294.

Opvallend is evenwel dat enkel de versie die van toepassing is op misdrijven gepleegd na 1 september 2003 werd aangevuld. Voor misdrijven gepleegd vóór die datum bleven deze twee nieuwe schorsingsgronden bijgevolg zonder gevolg.³¹⁹ Kort samengevat kon de verjaring van misdrijven gepleegd vóór 1 september 2003 op dat moment in slechts drie gevallen worden geschorst.³²⁰ Voor deze van na die datum kon dat in vier gevallen.³²¹

112. De wetgever koos voor deze nieuwe schorsingsgronden om verdragingsmanoeuvres te vermijden. Tijdens de parlementaire voorbereidingen had men immers vastgesteld dat inverdenkinggestelden net voor de zitting van de raadkamer al te vaak verzochten om bijkomende onderzoekshandelingen met de bedoeling de rechtspleging te vertragen. Een schorsing tijdens de periode waarbinnen de bijkomende onderzoekshandelingen worden uitgevoerd moest daaraan verhelpen.³²² Deze problematiek was voornamelijk aan de orde in grote financiële en fiscale dossiers.³²³

113. De invoering ervan bleef toch niet vrij van kritiek, aangezien de nieuwe schorsingsgrond niet past binnen de *ratio legis* van de verjaring. Het ging immers opnieuw niet om een gebeurtenis die de uitoefening van de strafvordering verhindert. Het achterliggende principe blijft nog steeds dat schorsing plaatsvindt wanneer de uitoefening van de strafvordering niet mogelijk is. Door ervoor te kiezen de strafvordering te schorsen in geval van verzoeken tot bijkomend onderzoek, koos de wetgever ervoor om een schorsingsgrond in te voeren die net betrekking heeft op de periode waarin de zaak ter beoordeling voorligt aan het vonnisgerecht.³²⁴ De kritiek luidt dan ook dat de wetgever in 2013 dezelfde fout maakte als in 1998, met het invoeren van de Securitaswet.

Bovendien is het vrij onlogisch om de verjaring te schorsen tijdens de uitvoering van bijkomend onderzoek. Deze mogelijkheid is immers voorzien in het kader van de waarheidsvinding. Wie dus om bijkomend onderzoek vraagt en op die manier de onvolledigheid of slechte kwaliteit

³¹⁹ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 49.

³²⁰ Zijnde 1) schorsing wegens wettelijk beletsel (de schorsing wegens een prejudicieel geschil en de schorsing van de vervolging wegens laster gedurende het onderzoek naar het van laster betichte feit); 2) de schorsing wegens preliminaire excepties van onbevoegdheid, niet-ontvankelijkheid of nietigheid en 3) de schorsing wegens de inleiding van de zaak.

³²¹ Zijnde 1) de schorsing wegens wettelijk beletsel; 2) de schorsing wegens preliminaire excepties van onbevoegdheid, niet-ontvankelijkheid of nietigheid; 3) de schorsing in het kader van regeling van de rechtspleging door verzoekschriften en beslissingen tot bijkomend onderzoek en 4) de schorsing in het kader van de procedure voor de vonnisrechter door uitstel van de zaak m.o.o. het verrichten van bijkomend onderzoek.

³²² Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Renaat LANDUYT en Christian BROTCORNE, *Parl.St. Kamer 2012-2013*, 53-2430/005, 4.

³²³ I. VOGELAERE, "Schorsing verjaring strafvordering bij bijkomende onderzoekshandelingen deels vernietigd", www.jura.be/secure/documentview.aspx?id=kl1903488&state=changed.

³²⁴ P. WAETERINCKX, "Securitas revisited? Morrelen aan de verjaring van de strafvordering als beleidsinstrument?" in F. DERUYCK, E. GOETHALS, L. HUYBRECHTS, J. LECLERCQ, J. ROZIE, M. ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN (eds.), *Amicus curiae. Liber amicorum Marc De Swaef*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 533.

van het onderzoek aanklaagt, moet dit bekopen met een schorsing van de verjaringstermijn.³²⁵ De wetgever had beter voorzien in andere middelen voor de gerechtelijke autoriteiten om dergelijke dilatoire manoeuvres aan te pakken.³²⁶

§1.E.2. Analyse van de nieuwe wettelijke bepalingen

Bijkomend onderzoek en de regeling van de rechtspleging

114. Artikel 24, derde lid V.T.Sv. heeft betrekking op de situatie waarin sprake is van bijkomend onderzoek tijdens de fase van de regeling van de rechtspleging.

De inverdenkinggestelde en de burgerlijke partij kunnen op grond van artikel 61 *quinquies* en 127, §3 Sv. bij de onderzoeksrechter een verzoekschrift indienen met de vraag bijkomend onderzoek te verrichten en dit voorafgaand aan de zitting van de raadkamer over de regeling der rechtspleging. Wijst de onderzoeksrechter dat verzoek af, dan staat hoger beroep open bij de kamer van inbeschuldigingstelling.

Wanneer dergelijk verzoek wordt ingediend, verkeert de raadkamer niet in de mogelijkheid om uitspraak te doen over de regeling van de rechtspleging, aangezien de zitting van rechtswege wordt uitgesteld. Om die reden is er schorsing van de verjaring van de strafvordering. Deze neemt aanvang op de eerste dag van de zitting voor de raadkamer die werd vastgesteld met het oog op de regeling van de rechtspleging. Zij eindigt op de dag voor de eerste zitting waarop het onderzoeksgerecht de regeling van de rechtspleging hervat, dus totdat het verzoek definitief is behandeld. De maximale schorsingsduur bedraagt één jaar. Deze beperking bestaat ter bescherming van de rechtszoekende en geldt voor elke bijkomende onderzoeksdaad.³²⁷ Het is irrelevant voor de schorsing of het verzoek al dan niet werd ingewilligd.

Ook wanneer de onderzoeksrechter of de kamer van inbeschuldigingstelling ambtshalve of op verzoek van het Openbaar Ministerie beslist tot bijkomend onderzoek, wordt de verjaring van de strafvordering geschorst. De begindag, de laatste dag en de maximale duur zijn daarbij dezelfde als hoger besproken.

³²⁵ P. WAETERINCKX, "Securitas revisited? Morrelen aan de verjaring van de strafvordering als beleidsinstrument?" in F. DERUYCK, E. GOETHALS, L. HUYBRECHTS, J. LECLERCQ, J. ROZIE, M. ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN (eds.), *Amicus curiae. Liber amicorum Marc De Swaef*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 535.

³²⁶ F. KONING, "La loi du 14 janvier 2013: une nouvelle cause de suspension de la prescription en cas de devoirs d'enquête", *JT* 2013, 254.

³²⁷ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Renaat LANDUYT en Christian BROTCORNE, *Parl.St.* 2012-13, nr. 53-2430, 5 en B. DE SMET, "Aanpassing van de schorsing van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2012-13, 1.397 en F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 50.

115. Samengevat kan de verjaring dus in twee gevallen geschorst zijn tijdens de regeling van de rechtspleging:

- Wanneer de onderzoeksrechter of kamer van inbeschuldigingstelling ambtshalve of op verzoek van het Openbaar Ministerie beslist dat bijkomend onderzoek nodig is;
- Wanneer de raadkamer de regeling van de rechtspleging schorst na een verzoek tot bijkomende onderzoeksdaden uitgaande van de in verdenking gestelde of burgerlijke partij.

Bijkomend onderzoek en de procedure voor de vonnisrechter

116. Artikel 24, vierde lid V.T.Sv. heeft dan weer betrekking op bijkomend onderzoek tijdens de procedure voor de vonnisrechter. Wanneer de vonnisrechter beslist tot bijkomend onderzoek, is de verjaring van de strafvordering geschorst vanaf de dag waarop hij beslist de zaak uit te stellen. De schorsing eindigt op de dag vóór de zitting waarop de behandeling van de zaak wordt hervat, met een maximale duur van één jaar per bijkomende onderzoeksdaad.³²⁸ De schorsing vindt plaats zowel wanneer de rechter hier ambtshalve toe beslist, als wanneer hij dit doet op verzoek van de partijen of op vordering van het Openbaar Ministerie. Daarbij is het irrelevant of dat verzoek al dan niet werd ingewilligd.

§1.E.3. Toetsing van de nieuwe schorsingsgrond door het Grondwettelijk Hof

Principesarrest van 11 juni 2015

117. Op verzoek van de *Ordre des barreaux francophones et germanophone* stelde het hof van beroep te Brussel twee jaar na de wetswijziging een prejudiciële vraag met betrekking tot deze nieuwe schorsingsgronden.³²⁹ Meer bepaald was zij de mening toegedaan dat de regeling een schending inhield van de artikelen 10, 11 en 12 Gw. Het Grondwettelijk Hof ging mee in die redenering door te stellen dat er inderdaad problemen waren met de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie.³³⁰

De nieuwe schorsingsgronden hielden een schending van het gelijkheidsbeginsel in, aangezien de wetgever een schorsend effect had gekoppeld aan bijkomende onderzoeksdaden, ongeacht wie deze vroeg of beval en ongeacht de fase in het onderzoek.

118. Ten eerste had de verzoeker het verschil in behandeling van de verdachte aangevoerd naargelang deze een verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen indiende tijdens het gerechtelijk onderzoek, dan wel tijdens de fase van de regeling van de rechtspleging. In dat

³²⁸ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Renaat LANDUYT en Christian BROTCORNE, *Parl.St.* 2012-13, nr. 53-2430, 5.

³²⁹ Ook het hof van beroep te Bergen en het hof van beroep te Luik stelden hieromtrent prejudiciële vragen, zie P. CATRICE, noot onder Cass. 27 november 2013, *Rev.dr.pén.entr.* 2014, 272..

³³⁰ GwH 11 juni 2015, nr. 83/2015, *BS* 11 augustus 2015, 50.960, *T.Strafr.* 2015, 201, noot P. HELSEN en *NjW* 2016, 18, noot J. HUYSMANS. Zie ook I. VOGELAERE, "Schorsing verjaring strafvordering bij bijkomende onderzoekshandelingen deels vernietigd", www.jura.be/secure/documentview.aspx?id=kl1903488&state=changed.

eerste geval schorste dat verzoek de verjaring van de strafvordering niet, terwijl dit wel zo was in het laatste geval.

Het Hof ontkende dat dit verschil in behandeling een schending van het gelijkheidsbeginsel uitmaakte. Het schorsend effect van het verzoek tot bijkomend onderzoek ingediend tijdens de fase van de regeling van de rechtspleging spoort de verdachte immers aan niet te wachten met zijn verzoek tot op dat moment. Doordat de schorsing van de verjaring voor hem nadelig is, zal hij zijn verzoek reeds indienen tijdens het gerechtelijk onderzoek. Op die manier verloopt het onderzoek efficiënter, aangezien de verdachte zijn eventuele verwijzing naar het vonnisgerecht niet kan vertragen om zo de verjaringsdatum te bereiken.

119. Ten tweede had de verzoeker geargumenteed dat er een schending van het gelijkheidsbeginsel voorlag in het feit dat het verzoek tot bijkomend onderzoek, ingesteld door de inverdenkinggestelde tijdens de regeling van de rechtspleging, altijd een schorsende werking had, ongeacht of het al dan niet werd ingewilligd.

Het Hof ontkrachtte ook dit argument. De wetgever moet immers geen onderscheid maken tussen verzoeken tot bijkomend onderzoek die nuttig zijn voor het gerechtelijk onderzoek en deze die daar niet nuttig voor zijn. In beide gevallen kunnen er immers dilatoire motieven achter het verzoek schuilen.

120. Ten derde was de verzoeker de mening toegedaan dat er een schending van het gelijkheidsbeginsel voorlag in de gelijke behandeling van het verzoek tot bijkomend onderzoek uitgaande van de inverdenkinggestelde of burgerlijke partij enerzijds en het bijkomend onderzoek ambtshalve bevolen door de onderzoeksrechter, de kamer van inbeschuldigingstelling en het vonnisgerecht anderzijds.

Enerzijds oordeelde het Hof dat de schorsende werking van het verzoek tot bijkomend onderzoek, uitgaande van de burgerlijke partij tijdens de regeling van de rechtspleging, niet redelijk was. Hiertoe maakte het de vergelijking met de inverdenkinggestelde. Ook de burgerlijke partij moet zorgvuldig optreden om het onderzoek te bespoedigen. In dat licht moet de wetgever vermijden dat de burgerlijke partij wacht met haar verzoek tot bijkomend onderzoek tot de regeling van de rechtspleging. Het is logisch dat zij dat wel doet, wanneer haar verzoek op dat moment wel een schorsende werking kent en zij merkt dat het risico bestaat dat het gerechtelijk onderzoek niet zal kunnen worden afgesloten voor de verjaringsdatum.

Anderzijds meende het Hof dat ook de schorsende werking van de ambtshalve beslissing tot bijkomend onderzoek door de onderzoeksrechter, de kamer van inbeschuldigingstelling en het vonnisgerecht een schending uitmaakte van het gelijkheidsbeginsel. Omdat deze actoren onpartijdig zijn, zou in eerste instantie gedacht kunnen worden dat zij geen tegengesteld belang hebben aan de inverdenkinggestelde en dat een gelijke behandeling van beide

situaties dus kan.³³¹ Toch ligt er een probleem voor. De onderzoeksrechter oordeelt immers zelf wanneer het onderzoek afgesloten is en wanneer hij het dossier dus verzendt aan de procureur des Konings. Door een schorsende werking toe te kennen aan de onderzoekshandelingen die hij zelf beveelt, geeft de wetgever hem de mogelijkheid om zo de termijn te verlengen waarbinnen hij het onderzoek moet voeren. Ook de kamer van inbeschuldigingstelling en het vonnisgerecht kunnen de behandeling van het dossier verlengen door ambtshalve onderzoekshandelingen te bevelen, als zij een onvolledig dossier ontvangen. Dit kan afbreuk doen aan de rechten van de in verdenking gestelde, aangezien het niet de bedoeling is dat een rechter ambtshalve ingrijpt op de verjaringstermijn.³³²

121. Samengevat doorstond dus alleen de schorsing in het geval de in verdenking gestelde om bijkomende onderzoeksdaden verzoekt en dit binnen het kader van de regeling der rechtspleging de grondwettelijkheidstoets. In drie andere hypothesen kon volgens het Hof niet langer sprake zijn van schorsing. Een eerste hypothese impliceert de beslissing van de onderzoeksrechter of kamer van inbeschuldigingstelling tot het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen in het kader van de regeling van de rechtspleging. Een tweede hypothese gaat over het verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen gedaan door de burgerlijke partij in het kader van de regeling van de rechtspleging. De derde hypothese impliceert het uitstel van de behandeling van de zaak door het vonnisgericht met het oog op het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen.³³³

HELSEN leidde uit dit arrest af dat de schorsing van de verjaring op grond van artikel 24, derde en vierde lid V.T.Sv. enkel nog toepasselijk was in de hypothese waarin de regeling van de rechtspleging door de raadkamer onmogelijk is ten gevolge van een door de in verdenking gestelde ingediend verzoek tot bijkomend onderzoek, dat wordt afgewezen.³³⁴ Zijn argument hiervoor vond hij in overweging B.15. dat als volgt luidt: “*De bestreden bepaling dient te worden vernietigd, maar enkel in die mate dat zij tot gevolg heeft de verjaring van de strafvordering te schorsen wanneer, in het kader van de regeling van de rechtspleging, de onderzoeksrechter of de kamer van inbeschuldigingstelling beslissen dat bijkomende onderzoekshandelingen moeten worden verricht [...].*”³³⁵ Gelet op de letterlijke tekst van het nieuwe artikel 24, derde lid V.T.Sv. is het echter irrelevant of er al dan niet gevolg wordt gegeven aan het verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen (*infra*).

³³¹ In tegenstelling tot de burgerlijke partij en het Openbaar Ministerie, die wel duidelijk tegengestelde belangen hebben aan deze van de in verdenking gestelde. Om die reden achtte het Hof de schorsende werking van het verzoek tot bijkomend onderzoek, uitgaande van de burgerlijke partij tijdens de fase van de regeling van de rechtspleging, dan ook ongrondwettig.

³³² P. HELSEN, “Bijkomend onderzoek en de verjaring: wat schort er aan de schorsing?” (noot onder GwH 11 juni 2015), *T.Strafr.* 2015, 210.

³³³ P. HELSEN, “Bijkomend onderzoek en de verjaring: wat schort er aan de schorsing?” (noot onder GwH 11 juni 2015), *T.Strafr.* 2015, 210.

³³⁴ P. HELSEN, “Bijkomend onderzoek en de verjaring: wat schort er aan de schorsing?” (noot onder GwH 11 juni 2015), *T.Strafr.* 2015, 211.

³³⁵ Eigen onderlijning

122. Tot slot preciseerde het Hof dat het de gevolgen van de vernietigde bepaling handhaafde tot de inwerkingtreding van een nieuwe wetsbepaling en uiterlijk tot 31 december 2016. Op die manier moesten moeilijkheden die voortvloeiden uit de vernietiging vermeden worden. De schorsingsgronden blijven met andere woorden van toepassing op hangende zaken en op zaken waarover nog geen definitieve beslissing werd genomen.³³⁶

123. Dit arrest stuitte op heel wat kritiek in de rechtsleer. Verschillende onduidelijke elementen in het arrest deden twijfel rijzen omtrent de draagwijdte ervan.³³⁷ In elk geval heeft het Grondwettelijk Hof hiermee een krachtig signaal uitgestuurd dat geen enkel misbruik van onderzoek getolereerd wordt.³³⁸

Navolgende verduidelijking door het Grondwettelijk Hof

124. In twee arresten van 2015 kwam het Grondwettelijk Hof terug op deze problematiek, door de werking in de tijd van artikel 24, derde en vierde lid V.T.Sv. te verduidelijken.³³⁹ Aangezien de gevolgen van dit artikel gehandhaafd bleven tot uiterlijk 31 december 2016, hadden de daarin vermelde schorsingsgronden tot dan steeds een schorsende werking. Nam de schorsing aanvang vóór 31 december 2016 of vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet, maar was zij op dat moment nog niet beëindigd, dan liep de schorsing slechts uiterlijk tot die datum.³⁴⁰

Daarnaast benadrukte het Hof dat de wet van 14 januari 2013 enkel toepasselijk is op misdrijven gepleegd na 1 september 2003. Dit onderscheid in behandeling maakt geen schending uit van het gelijkheidsbeginsel, aangezien het verschil zijn oorsprong vindt in een andere opportuniteitsbeoordeling van de verjaring op verschillende momenten.

Tot slot bracht het Hof duidelijkheid omtrent de toepassing van artikel 24, derde en vierde lid V.T.Sv. op bijkomend onderzoek dat dateert van voor de inwerkingtreding van de wet van 14 januari 2013. Aangezien die wet niet voorzag in een overgangsregime, is zij onmiddellijk toepasselijk op lopende strafzaken, mits de verjaring nog niet ingetreden is op de datum van inwerkingtreding. In zijn arrest van 11 juni 2015 had het Hof al gesteld dat het gebrek aan

³³⁶ Voor toepassingsgevallen, zie Cass. 18 oktober 2016, AR P.16.0124.N. en Cass. 25 november 2015, AR P.15.02.296.F., *JT* 2016, 664, noot G. ROSOUX.

³³⁷ Voor een uitgebreide analyse van deze onduidelijkheden, zie P. HELSEN, "Bijkomend onderzoek en de verjaring: wat schort er aan de schorsing?" (noot onder GwH 11 juni 2015), *T.Strafr.* 2015, 210-211.

³³⁸ J. HUYSMANS, "Misbruik van bijkomend onderzoek" (noot onder GwH 11 juni 2015), *T.Strafr.* 2016, 23.

³³⁹ GwH 19 november 2015, nr. 165/2015, *BS* 5 februari 2016, 8.421 en *NjW* 2016, 380, noot J. HUYSMANS en GwH 17 september 2015, nr. 112/2015, *BS* 26 november 2015, 70.650, *NjW* 2016, 375, noot J. HUYSMANS, en *T.Strafr.* 2015, 211, noot P. HELSEN.

³⁴⁰ J. HUYSMANS, "Toepassing van de schorsingsgronden voor de verjaring van art. 24, lid 3-4 V.T.Sv. in de tijd" (noot onder GwH 19 november 2015), *NjW* 2016, 384.

overgangsregime geen schending van het gelijkheidsbeginsel en van het EVRM uitmaakte. In de arresten van september en november specificeerde het Hof die stelling.³⁴¹

Bovendien heeft het Hof op 17 september 2015 enkele van de overwegingen hernomen en toegevoegd dat “*de omstandigheid dat de onderzoeksrechter of de kamer van inbeschuldigingstelling, in het kader van de regeling van de rechtspleging, beslissen dat bijkomende handelingen moeten worden verricht, de verjaring niet meer (zal) schorsen in de mate van de vernietiging en de handhaving van de gevolgen waartoe in het voormeld arrest [...] van 15 juni 2015 is besloten*”.³⁴²

125. In 2016 werd het Grondwettelijk Hof gevraagd zich uit te spreken over een verzoekschrift tot uitlegging van het arrest van 11 juni 2015.³⁴³ Verzoeker wenste voor recht te horen zeggen dat de gedeeltelijke vernietiging impliceerde dat de verjaring van de strafvordering niet is geschorst als de onderzoeksrechter of kamer van inbeschuldigingstelling in het kader van de regeling van de rechtspleging beslist tot bijkomende onderzoekshandelingen en dit ongeacht het verzoek al dan niet uitgaat van de inverdenkinggestelde.

Het Hof verwierp de vordering tot uitlegging door te wijzen op de overwegingen B.13 en B.14 van het arrest van 11 juni 2015. Deze overwegingen stipuleren duidelijk dat “*de uitgesproken vernietiging geen betrekking heeft op het geval waarin de onderzoeksrechter of de kamer van inbeschuldigingstelling, in het stadium van de regeling van de rechtspleging, beslist dat bijkomende onderzoekshandelingen moeten worden verricht op verzoek van de inverdenkinggestelde*”. Bijgevolg kan er dus enkel sprake zijn van schorsing als het verzoek wel uitgaat van de inverdenkinggestelde.

Nog in 2016 benadrukte het Hof van Cassatie het *erga omnes*-karakter van de vernietiging door het Grondwettelijk Hof. Een nieuwe prejudiciële vraag om de grondwettigheid van de vernietigde norm te betwisten is dus niet mogelijk, ook al koos het Grondwettelijk Hof ervoor om de gevolgen van de vernietigde bepaling te handhaven tot de inwerkingtreding van een nieuw wetsartikel.³⁴⁴

126. Inmiddels is deze schorsingsgrond door Potpourri IV aangepast, in die zin dat enkel nog het verzoekschrift tot bijkomend onderzoek dat uitgaat van de inverdenkinggestelde in het kader van de regeling van de rechtspleging nog een schorsend effect heeft. Artikel 24, derde lid V.T.Sv. is in werking getreden op 1 januari 2017. In zijn oude vorm konden artikel 24, derde en vierde lid V.T.Sv. enkel nog leiden tot schorsing van de verjaring wanneer die schorsingsgronden zich realiseerden voor 1 januari 2017.

³⁴¹ J. HUYSMANS, “Toepassing van de schorsingsgronden voor de verjaring van art. 24, lid 3-4 V.T.Sv. in de tijd” (noot onder GwH 19 november 2015), *NjW* 2016, 385.

³⁴² GwH 17 september 2015, nr. 112/2015, *BS* 26 november 2015, 70.650; *NjW* 2016, 375, noot J. HUYSMANS en *T.Strafr.* 2015, 211, noot P. HELSEN.

³⁴³ GwH 17 november 2016, nr. 145-2016, *BS* 10 januari 2017, 995.

³⁴⁴ Cass. 25 november 2016, AR P.15.0296.F, *JT* 2016, 664, noot G. ROSOUX.

§1.F. Wetswijzigingen van 2016: het ongedaan of onontvankelijk verzet

127. Hoewel de reeds bestaande schorsingsgronden niet transparant zijn op vlak van de draagwijdte en de toepassing in de tijd, opteerde de wetgever in 2016 toch voor nog een extra schorsingsgrond. Potpourri II voorziet in een nieuw lid bij artikel 24 V.T.Sv., dat als volgt luidt: “De verjaring van de strafvordering is geschorst wanneer een beklaagde verzet aantekent dat onontvankelijk of ongedaan wordt verklaard, gedurende de behandeling ervan. De schorsing geldt vanaf de akte van verzet tot de beslissing die vaststelt dat het verzet onontvankelijk of ongedaan is”. Deze schorsingsgrond is in werking getreden op 29 februari 2016.³⁴⁵

De reden voor deze toevoeging was dat de wetgever opnieuw had vastgesteld dat veel beklaagden misbruik maakten van de verstekprocedure.³⁴⁶ Voor de inwerkingtreding van Potpourri II bestond er immers een recht op verstek en verzet. Beklaagden lieten daarom soms bewust verstek gaan om daarna verzet aan te tekenen. Op die manier moest de zaak soms tot vier keer worden behandeld, wat een sterk vertragend effect met zich meebracht. Bovendien konden de procespartijen op die manier indruisen tegen de rechter die weigerde uitstel van de behandeling van de zaak toe te kennen.³⁴⁷ Ook kon de rechter niet onderzoeken of de verjaring op het moment van de verstekbeslissing was bereikt of zou bereikt zijn geweest indien het verzet niet ongedaan was verklaard omdat de eiser in verzet niet op de wettig vastgestelde rechtszitting verscheen.³⁴⁸

In die context kreeg artikel 187 Sv., dat handelt over het ongedane verzet, een volledig nieuwe en veel uitgebreidere invulling. In dat opzicht zal deze schorsingsgrond hoogstwaarschijnlijk vaker dan vermoed doorgang vinden.³⁴⁹

128. Voor de inwerkingtreding van Potpourri II was de verjaring enkel geschorst tijdens de buitengewone verzetstermijn en dit vanaf het verstrijken van de gewone verzetstermijn tot op de dag waarop het verzet werd aangetekend, op voorwaarde van ontvankelijkheidsverklaring.³⁵⁰ De nieuwe schorsingsgrond betreft met andere woorden het aantekenen van verzet tijdens de gewone verzetstermijn. Indien verzet wordt aangetekend

³⁴⁵ X., “Verjaring strafvordering geschorst”, *Juristenkrant* 2016, afl. 328, 2.

³⁴⁶ Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp houdende wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *Parl.St. Kamer* 2016-16, nr. 54-1418/001, 51.

³⁴⁷ S. VAN OVERBEKE, “Verzet en hoger beroep in strafzaken na de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie (“Potpourri II”), *RW* 2015-16, 1.404, nr. 3.

³⁴⁸ Cass. 28 mei 2008, AR P.08.0246.F., *Arr.Cass.* 2008, 1.371 en *RW* 2009-10, 798, noot B. DE SMET.

³⁴⁹ J. MEESE, “Potpourri II: een overzicht van de belangrijkste wijzigingen op vlak van strafprocesrecht”, *RW* 2015-16, 1.565, nr. 4.

³⁵⁰ Cass. 17 november 2009, AR P.09.0915.N., *Arr.Cass.* 2009, 2.711; Cass. 5 december 2006, AR P.06.1143.N., *Arr.Cass.* 2006, 2.492; Cass. 21 juni 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 1.200; Cass. 21 februari 1972, *Arr.Cass.* 1972, 578 en K. BEIRNAERT, “Verjaring van de strafvordering” in T. DE MEESTER (ed.), *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 48.

tijdens de buitengewone termijn van verzet en de rechter dit onontvankelijk of ongedaan verklaart, loopt de schorsing door tot aan die rechterlijke beslissing.³⁵¹

Er bestaat echter een duidelijk onderscheid tussen de gewone en de buitengewone verzetstermijn. In het eerste geval is de verjaring geschorst tijdens de *verzetsprocedure*, mits de rechter het verzet onontvankelijk of ongegrond verklaart. Tijdens de buitengewone verzetstermijn is de verjaring geschorst tijdens de *verzetstermijn*, mits de rechter het verzet onontvankelijk verklaart.³⁵²

129. Voor de volledigheid kan nogmaals kort worden verwezen naar Potpourri IV, die ingreep op het bijkomend onderzoek als schorsingsgrond (*supra*).

130. Potpourri II (evenals Potpourri IV) is op vlak van de (schorsing van de) verjaring van de strafvordering een gemiste kans geweest. Een volledige herziening van de regelgeving op dat punt is vandaag de dag het meest aangewezen. Het interpreteren en toepassen van de verschillende schorsingsgronden vormt momenteel het grootste struikelblok. In plaats van nóg een extra schorsingsgrond toe te voegen, had de wetgever er dus beter voor gekozen artikel 24 V.T.Sv. ofwel ongemoeid te laten, ofwel grondig te hervormen.

§2 Schorsingsgronden anno 2017: een beknopt overzicht

Misdrijven gepleegd voor 1 september 2003	Misdrijven gepleegd na 1 september 2003
<ul style="list-style-type: none"> - Schorsing wegens wettelijk beletsel (artikel 24, eerste lid V.T.Sv.) - Preliminare exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid (artikel 24, tweede lid V.T.Sv.) - Inleiding van de zaak - Onontvankelijk of ongedaan verzet door de beklaagde (artikel 24, in fine V.T.Sv.) - Schorsingsgronden opgenomen in bijzondere wetgeving 	<ul style="list-style-type: none"> - Schorsing wegens wettelijk beletsel (artikel 24, eerste lid V.T.Sv.) - Preliminare exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid (artikel 24, tweede lid V.T.Sv.) - Schorsing in het kader van de regeling van de rechtspleging ingevolge een door de inverdenkinggestelde ingediend verzoek tot bijkomend onderzoek (artikel 24, derde lid V.T.Sv.) - Onontvankelijk of ongedaan verzet door de beklaagde (artikel 24, in fine V.T.Sv.) - Schorsingsgronden opgenomen in bijzondere wetgeving

³⁵¹ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (eds.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2017, 57.

³⁵² K. BEIRNAERT, "De verjaring van de strafvordering" in T. DE MEESTER (ed.), *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 49.

Afdeling 3 – Berekening van de schorsing

§1 Schetsing van de problematiek

131. Afgezien van de talrijke schorsingsgronden en de vaak ingewikkelde toepassing ervan in de tijd, lijkt de schorsing op het eerste zicht weinig problemen te geven op vlak van de berekening ervan. De schorsingsperiode neemt aanvang zodra de schorsingsgrond zich voordoet. Zoals hoger vermeld neemt zij een einde wanneer de schorsingsgrond is opgehouden te bestaan en de onmogelijkheid tot vervolgen dus is verdwenen.

132. In theorie lijkt de berekeningswijze duidelijk en waterdicht. Toch duiken in de praktijk vaak moeilijkheden op door het verschil in tijdseenheden (uren, dagen, weken, maanden, jaren) waarmee wordt gerekend.³⁵³ De schorsingsperiode is immers vaak een kwestie van dagen, terwijl de verjaringstermijn uitgedrukt is in maanden of jaren. Aangenomen wordt dat artikel 25, achtste en negende lid Sw. niet van toepassing zijn op de figuur van de verjaring. Dit impliceert dat men er niet moet vanuit gaan dat een dag vierentwintig uren duurt en dat een maand dertig dagen telt. Concreet betekent dit dat men rekent van maand tot maand en van jaar tot jaar, ongeacht hoeveel dagen een bepaalde maand of een bepaald jaar telt.³⁵⁴ Zeker wanneer de berekening in maanden gebeurt, kan dit tot grote verschillen leiden.

Zoals eerder vermeld bestaan er twee manieren om de schorsing te berekenen. Een eerste wijze bestaat er in de reeds verstreken periode op te tellen met de periode van na de schorsing, totdat de verjaring is bereikt. Een tweede manier houdt in dat de oorspronkelijke verjarringsdatum verlengd wordt met de periode van de schorsing. In principe zouden beide methoden telkens tot dezelfde einddatum moeten leiden. *De facto* zal dit enkel het geval zijn wanneer men binnen dezelfde tijdseenheid kan blijven.³⁵⁵ De tijdseenheden staan immers niet in vaste verhouding tot elkaar, aangezien de wet dit niet geregeld heeft met betrekking tot de verjaring. Zo is een jaar nu eens 365 dagen, dan eens 366 dagen. Sommige maanden tellen 31 dagen, andere 30 dagen en de maand februari omvat ofwel 28 ofwel 29 dagen.

Bijgevolg kunnen twee verjaringstermijnen die even lang zijn in maanden of jaren, in werkelijkheid toch van duurtijd verschillen. Zo geeft ARNOU het voorbeeld van een verjaringstermijn die zich uitstrekt van 1 februari 2013 tot 31 juli 2013 en eentje die zich uitstrekt van 1 mei 2013 tot 31 oktober 2013. Beide omvatten zes maanden, maar in de eerste situatie zullen die zes maanden 181 dagen bevatten, terwijl er dit in de tweede situatie 184 zullen zijn.³⁵⁶

³⁵³ P. ARNOU, "De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2013-14, 1.217, nr. 4.

³⁵⁴ DECLERCQ, R. (ed.), *Beginselen van strafrechtspiegeling*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1. 131, nr. 23.

³⁵⁵ P. ARNOU, "De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2013-14, 1.318, nr. 8.

³⁵⁶ P. ARNOU, "De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2013-14, 1.217, nr. 5.

§2 Een proeve tot oplossing

133. De gebruikte tijdseenheid moet in geval van schorsing noodzakelijkerwijs bestaan uit dagen. Een verjaringstermijn van zes maanden die begint te lopen op 11 februari 2016, zal in beginsel eindigen op 10 augustus 2016 om middernacht. De verjaring is daarbij geschorst van 19 februari tot en met 1 april 2016. Om de uiteindelijke verjaringsdatum te bepalen, kunnen de twee hogervermelde methoden worden toegepast. Omwille van de problematiek van de verschillende tijdseenheden, stellen zich twee vragen:

- Welke berekeningsmethode is de beste?
- In welke tijdseenheden moet worden gewerkt?

134. Het is duidelijk dat de tweede methode, waarbij de oorspronkelijke verjaringsdatum wordt verlengd met de duur van de schorsing, de meest eenvoudige is.

135. De vraag naar de te gebruiken tijdseenheden is niet onbelangrijk, nu zij een impact kan hebben op de duur van de verjaringstermijn.

In principe wordt de verjaring berekend van maand tot maand en van jaar tot jaar.³⁵⁷ Daarom zou men er in eerste instantie voor kunnen kiezen om vast te houden aan die tijdseenheden. In de praktijk zal dit echter moeilijk zijn, omdat de schorsingsperiode vaak een kwestie van dagen is. Een omzetting daarvan in maanden kan ook niet zonder problemen gebeuren, aangezien de wet de verhouding dag-maand-jaar niet regelt.

Een andere mogelijkheid bestaat erin de volledige verjaringstermijn eerst om te zetten in dagen. In het gegeven voorbeeld komt dit neer op een totaal van 182 dagen. Daarop kunnen dan de twee verschillende berekeningswijzen worden toegepast. Bij de eerste methode is de verjaring reeds negen dagen gevorderd wanneer de schorsing intreedt. Zodra de termijn opnieuw begint te lopen op 2 april 2016, moeten dus nog 174 dagen verstrijken vooraleer de verjaring zal intreden. De strafvordering zal in dit voorbeeld uiteindelijk verjaren op 23 september 2016, de dag na de laatste dag van de verjaringstermijn.³⁵⁸ De verjaring treedt dus in op 22 september 2016 om middernacht. Wordt de tweede berekeningswijze gevolgd, dan moeten na 10 augustus 2016 (de oorspronkelijke verjaringsdatum) nog 43 dagen verstrijken opdat de verjaring zou intreden. De strafvordering verjaart dan eveneens op 22 september 2016 om middernacht.

Een omzetting van de verjaringstermijn in dagen leidt in principe dus zowel bij de eerste als bij de tweede methode tot hetzelfde resultaat. Deze berekeningswijze lijkt dus bevredigend, maar stuit toch op enkele kritieken.

³⁵⁷ R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van de strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 131, nr. 231.

³⁵⁸ In dit voorbeeld wordt abstractie gemaakt van zaterdag-, zon- en feestdagen.

Ten eerste is een omzetting van de verjaringstermijn in dagen mogelijks in strijd met het beginsel dat de verjaring wordt berekend van maand tot maand en van jaar tot jaar.³⁵⁹ Ten tweede vraagt deze manier van werken om rekenfouten, aangezien het in geval van verjaringstermijnen uitgedrukt in jaren om zeer grote getallen zal gaan na een omzetting in dagen. In het voorbeeld ging het om een termijn van slechts zes maanden, wat eenvoudiger om te rekenen is dan een termijn van twintig jaar. Ten derde betekent dit ook dat de omgezette termijn naargelang het geval korter of langer kan zijn. Zo bedraagt een zes maanden durende verjaringstermijn die loopt vanaf 23 mei 2016 184 dagen, wat twee dagen meer is dan in het bovenstaande voorbeeld.

136. Desondanks lijkt het toch de enige juiste manier te zijn. Wanneer men blijft vasthouden aan de eenheden van maanden en jaren, is het onduidelijk hoe de periode van schorsing verrekend moet worden. ARNOU haalt hier opnieuw een voorbeeld aan en stelt zich de vraag hoe een schorsing van 72 dagen zich verhoudt tot een reeds verstreken termijn van één maand en acht dagen. Terecht stelt hij zich de vraag hoeveel dagen bij de acht dagen geteld moeten worden om opnieuw een volledige maand te bereiken.³⁶⁰

In het gegeven voorbeeld betekent dit dat er bij aanvang van de schorsing reeds negen dagen verstreken waren. Na 1 april 2016 moeten vervolgens nog 174 dagen verstrijken. De vraag is dus hoeveel dagen bij de reeds negen verstreken dagen geteld moeten worden om een volledige maand te bereiken. Hiertoe staan twee mogelijkheden open: ofwel kijken naar het aantal maanden dat de desbetreffende maand telt, ofwel uitgaan van een vast aantal dagen per maand.

De meest logische oplossing volgens ARNOU is daarom uit te gaan van het aantal dagen dat de desbetreffende maand telt.³⁶¹ Ook VANDERMEERSCH past deze manier toe, zelfs zonder de andere te vermelden.³⁶² Aangezien april 30 dagen telt, zullen dus 21 van de 174 dagen gebruikt worden om die maand op te vullen. In die optiek verstrijkt de eerste volle maand op 22 april 2016, aangezien de termijn opnieuw is beginnen lopen op 2 april 2016. Vervolgens moeten nog vijf maanden verstrijken. Uiteindelijk zal de strafvordering dus verjaren op 21 september 2016 om middernacht. De eerste dag van de verjaring situeert zich dan op 22 september 2016. Deze datum verschilt dus van de berekeningswijze waarin met dezelfde tijdseenheden wordt gerekend.

Bij toepassing van de tweede manier moet de oorspronkelijke verjaringsdatum verlengd worden met de duur van de schorsing. Daartoe moet die schorsingsduur eerst omgezet worden in maanden. Op dat punt duiken de grote moeilijkheden dan op. De schorsing bedraagt

³⁵⁹ P. ARNOU, "De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2013-14,1.318, nr. 9.

³⁶⁰ P. ARNOU, "De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2013-14,1.318, nr. 9.

³⁶¹ P. ARNOU, "De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2013-14,1.319, nr. 9.

³⁶² D. VANDERMEERSCH, "L'action publique" in D. VANDERMEERSCH (ed.), *Eléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brussel, die Keure, 2015, 500.

in het gegeven voorbeeld één maand en dertien dagen.³⁶³ Dit is de periode die vervolgens moet verstrijken vanaf 11 augustus 2016. De eerste maand verstrijkt dan op 10 september 2016. Vanaf 11 september 2016 moeten dan nog dertien dagen verstrijken, waardoor de verjaring zal intreden op 23 september 2016 om middernacht. Op die manier bekomt men een derde mogelijke verjaringsdatum, naast deze van 21 en 22 september 2016.

Om al te grote afwijkingen te vermijden, heeft het Hof van Cassatie er daarom voor gekozen om enkel te werken met dagen en jaren, wanneer het een verjaringstermijn betreft die is uitgedrukt in jaren.³⁶⁴

137. Ook MEESE heeft zich op deze problematiek toegespitst. Hij stelt voor om enkel nog de tweede berekeningswijze toe te passen (verlenging van de oorspronkelijke verjaringsdatum met de schorsingsperiode). Hierbij stelt hij voor om de duur van de schorsing volledig uit te drukken in dagen.³⁶⁵ Hoewel ARNOU zijn artikel “merkwaardig”³⁶⁶ noemt, houden de drie argumenten die MEESE aanhaalt volgens mij enigszins steek.

Ten eerste wijst hij erop dat dat de eerste methode (optellen van de periode van voor de schorsing met deze van erna) problemen geeft indien de verjaringstermijn is uitgedrukt in maanden. De wet preciseert immers niet hoe een maand begrepen dient te worden in het kader van de verjaring.³⁶⁷ Ook ARNOU erkende deze problematiek (*supra*).

Ten tweede houdt de tweede berekeningswijze rekening met het werkelijk aantal geschorste dagen, wat aansluit bij de *ratio legis* van de schorsing. Wanneer de schorsingsperiode niet in dagen wordt omgezet, bestaat het risico dat de verjaringstermijn wordt verlengd met een periode die korter of langer is dan de effectieve schorsingsperiode.³⁶⁸

Ten derde is de tweede berekeningswijze ook de eenvoudigste. Dit argument is niet onbelangrijk, aangezien de kans op misrekeningen en fouten aanzienlijk toeneemt bij de eerste methode.³⁶⁹

138. Ook de oplossing van ARNOU bestaat erin in elk geval volledig en uitsluitend te rekenen in dagen. Op die manier is het resultaat hetzelfde bij zowel de eerste als de tweede methode. Dit impliceert dat de oorspronkelijke verjaringstermijn eerst bepaald moet worden in maanden of jaren. Vervolgens is een omzetting in dagen nodig. Om de uiteindelijke

³⁶³ Van 19 februari tot en met 19 maart = 1 maand, van 20 maart tot en met 1 april = 13 dagen.

³⁶⁴ Cass. 11 oktober 2005, AR P.04.0535.N., *Arr.Cass.* 2005, 1.881 en *NC* 2007, 361, noot J. MEESE.

³⁶⁵ J. MEESE, “De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering: sudoku voor gevorderden” (noot onder Cass. 11 oktober 2005), *NC* 2007, 365, nr. 8.

³⁶⁶ P. ARNOU, “De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering”, *RW* 2013-14, 1.319, nr. 12.

³⁶⁷ J. MEESE, “De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering: sudoku voor gevorderden” (noot onder Cass. 11 oktober 2005), *NC* 2007, 365, nr. 8.

³⁶⁸ J. MEESE, “De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering: sudoku voor gevorderden” (noot onder Cass. 11 oktober 2005), *NC* 2007, 365, nr. 8.

³⁶⁹ J. MEESE, “De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering: sudoku voor gevorderden” (noot onder Cass. 11 oktober 2005), *NC* 2007, 365, nr. 8.

verjaringsdatum te bepalen, wordt de schorsingsperiode uitgedrukt in dagen dan toegevoegd volgens de eerste of tweede berekeningswijze.³⁷⁰

§3 Conclusie

139. In elk geval is het overduidelijk dat de schorsing heel wat roet in het eten strooit als het op de berekening van de verjaringstermijn van de strafvordering aankomt. Mijns inziens is een dringende remediëring op wetgevend vlak dan ook onontbeerlijk. Hierbij kan de wetgever ervoor opteren om één berekeningswijze verplicht op te leggen. De verlenging van de oorspronkelijke verjaringsdatum met de schorsingsperiode geniet hierbij de voorkeur, omwille van de eenvoud. Verder is een omschrijving van de begrippen ‘jaar’ en ‘maand’ ook onontbeerlijk. Het valt te betreuren dat minister van Justitie Koen Geens hier geen aandacht aan heeft besteed in zijn Potpourri-wetten. De reden waarom hij dit niet gedaan heeft, is een groot vraagteken. De materie is inderdaad ingewikkeld, maar op vlak van de schorsing is de complexiteit vooral te wijten aan onsamenhangende en onduidelijke regelgeving. Met enkele simpele ingrepen zou de berekening van de schorsing in elk geval al een stuk eenvoudiger kunnen zijn.

Conclusie

140. Duidelijk is dat de schorsing de zwakke schakel van de verjaring van de strafvordering is. Niet alleen het kluwen aan schorsingsgronden, maar ook de berekening ervan zorgt voor heel wat onduidelijkheid. Die onduidelijkheid leidt niet zelden tot fouten en tegenstrijdige interpretaties. De broodnodige remediëring op wetgevend vlak blijft uit. Ook bij de laatste wetswijzigingen werd weinig tot geen aandacht besteed aan het gebrek aan rechtszekerheid. Men erkent het probleem wel, maar oplossingen komen er niet.

De enige zinvolle oplossing bestaat enerzijds uit een volledige herziening van artikel 24 V.T.Sv. Kleine wijzigingen en extra toevoegingen zullen niet voldoende zijn om het geheel overzichtelijker te maken. Bovendien zijn het derde en vierde lid in elk geval aan herziening toe, gelet op de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof.

Anderzijds moet ook dringend de berekening ervan worden aangepakt. Het louter berekenen van de verjaringstermijn is op zich geen hells karwei. De onzekerheid, verschillende interpretaties en het verrekenen van tijdseenheden op vlak van de schorsing zorgen er echter voor dat verschillende juristen ook tot verschillende resultaten zullen komen wanneer zij belast zijn met het bepalen van de verjaringsdatum.

Het staat dus buiten kijf dat de rechtszekerheid hierdoor sterk in het gedrang komt. Aangezien er geen wettelijke criteria zijn, kiezen ook de rechters welke berekeningswijze zij het meest geschikt achten en dit kan tot ongelijkheid leiden. De verschillen zijn op zich niet groot, maar één dag kan een impact hebben op het leven van de betrokken partijen en zeker op dat van de verdachte.

³⁷⁰ P. ARNOU, “De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering”, *RW* 2013-14, 1.319, nr. 13.

Hoofdstuk 5 – Stuiting van de verjaring

Afdeling 1 – Begrip en werking van de stuiting

141. De rechtsgrond voor de stuiting is te vinden in artikel 22 V.T.Sv., dat stelt “*de verjaring van de strafvordering wordt slechts gestuit door daden van onderzoek of van vervolging, verricht binnen de in artikel 21 bepaalde termijn. Met die daden begint een nieuwe termijn van gelijke duur te lopen, zelfs ten aanzien van personen die daarbij niet betrokken waren*”.

Na toepassing van een stuitingsgrond loopt dus een nieuwe verjaringstermijn vanaf de stuitingsdaad in plaats van vanaf het plegen van het misdrijf.³⁷¹ De bestaansreden van de stuiting van de verjaring ligt in het feit dat de overheid niet mag talmen wanneer zij geconfronteerd wordt met crimineel gedrag. Het kan niet de bedoeling zijn dat gerechtelijke overheden langdurig stilzitten. Doen zij dit wel, dan wordt deze inertie bestraft met het intreden van de verjaring van de strafvordering. In die zin wordt het stellen van een daad van onderzoek dan ook “beloond” met de stuiting van de verjaring.³⁷²

142. Ten eerste kan stuiting slechts plaatsvinden ten gevolge van daden van onderzoek of van vervolging. Op het eerste zicht lijken de stuitingsgronden dus een pak minder complex dan de schorsingsgronden. De wettelijke structuur is inderdaad eenvoudiger, maar aangezien de wet nergens definieert wat daden van onderzoek of vervolging juist zijn, bestaat hierover uitvoerige rechtspraak (*infra*).

143. Ten tweede is stuiting niet onbeperkt mogelijk. Artikel 22 V.T.Sv. verwijst naar artikel 21 van datzelfde wetboek, dat de verjaringstermijnen omschrijft. Concreet betekent dit dat stuiting enkel mogelijk is tijdens de origineel lopende verjaringstermijn (die eventueel wordt geschorst).³⁷³ Wordt een wanbedrijf dat verjaart na vijf jaar bijvoorbeeld gestuit, dan zal geen tweede stuiting plaats kunnen vinden tijdens de nieuwe termijn.

Abstractie gemaakt van de mogelijkheid tot schorsing, kan de verjaringstermijn dus hoogstens het dubbele van de wettelijk bepaalde verjaringstermijn bedragen, op één dag na.³⁷⁴ Anders geformuleerd zal de verjaring bereikt zijn wanneer de duur van de verjaringstermijn verlopen is sinds de laatste stuitingsdaad die werd verricht binnen de oorspronkelijke termijn,

³⁷¹ D. VANDERMEERSCH, “L’action publique” in D. VANDERMEERSCH (ed.), *Eléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brussel, die Keure, 2015, 493.

³⁷² J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 177, nr. 193.

³⁷³ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, “Vorderingen die uit het misdrijf voortvloeien” in C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 840.

³⁷⁴ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, “Vorderingen die uit het misdrijf voortvloeien” in C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 841.

onverminderd de eventuele schorsing.³⁷⁵ Dit heeft tot gevolg dat enkel de laatste tijdig verrichte stuitingsdaad van belang is voor de verjaringstermijn.³⁷⁶

Verjaart het misdrijf echter door verloop van een termijn van minder dan zes maanden, dan kan stuiting plaatsvinden tijdens elke nieuwe termijn die voortvloeit uit een stuiting. De verjaringstermijn kan daarbij echter slechts verlengd worden tot maximum één jaar, te rekenen vanaf de dag waarop het misdrijf is gepleegd. Deze uitzondering staat beschreven in artikel 25, tweede lid V.T.Sv. Belangrijk hierbij is dat er tussen de twee opeenvolgende stuitingsdaden geen periode mag verlopen zijn die gelijk is aan de oorspronkelijke verjaringstermijn.³⁷⁷

144. Ten derde onderscheidt de stuiting zich van de schorsing, doordat zij een volledige nieuwe termijn doet lopen. Deze termijn begint te lopen op de dag waarop de stuitingsdaad plaatsvindt, aangezien artikel 23 V.T.Sv. stelt dat deze dag in de nieuwe termijn is inbegrepen. Aangezien de *dies ad quem* niet in de verjaringstermijn is inbegrepen (*infra*), verjaart het misdrijf dus de dag vóór de zoveelste om middernacht.³⁷⁸ De laatste nuttige stuitingsdaad kan dus, abstractie makend van een eventuele schorsing, plaatsvinden op de laatste dag van de oorspronkelijke verjaringstermijn.³⁷⁹ Is er twijfel omtrent de exacte datum, dan zal de rechter de voor de verdachte meest gunstige datum in acht nemen.³⁸⁰

Als een misdaad bijvoorbeeld wordt gepleegd op 15 oktober 2016 en de toepasselijke verjaringstermijn tien jaar is, dan is stuiting ten laatste op 14 oktober 2026 mogelijk. De verjaring zal dan pas intreden uiterlijk op 14 oktober 2036 om middernacht.

145. Net zoals de schorsing, werkt de stuiting *in rem*. Artikel 22, tweede lid V.T.Sv. stipuleert duidelijk dat dit het geval is ten aanzien van andere personen. Dit impliceert dat de stuitingsdaad werkt ten aanzien van elke mededader en elke medeplichtige, zelfs al heeft de

³⁷⁵ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 183, nr. 197.

³⁷⁶ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, "Vorderingen die uit het misdrijf voortvloeien" in C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 841.

³⁷⁷ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 184, nr. 198.

³⁷⁸ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 191, nr. 195.

³⁷⁹ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 47.

³⁸⁰ Zie bijvoorbeeld Cass. 27 november 2013, AR P.13.1078.F., *Arr.Cass.* 2013, 2.554, *Rev.dr..pén.entr.* 2014, 269, noot P. CATRICE en *T.Strafr.* 2014, 63, noot F. SCHUERMANS. In deze zaak had Cassatie vastgesteld dat de stuiting plaatsgevonden hadden tussen 23 juli en 7 augustus 2004. Om die reden pinde het Hof het vertrekpunt dan ook vast op 24 juli 2004.

stuitingsgrond op hem geen betrekking.^{381,382} Bovendien is dit zelfs het geval wanneer mededaders en medeplichtigen slechts later of afzonderlijk worden vervolgd.³⁸³ Zelfs wanneer een dader, mededader of medeplichtige nog onbekend was op het ogenblik van de stuitingsdaad, zal die stuiting ten aanzien van hem doorwerken.³⁸⁴ Een stuitingsdaad die daarentegen betrekking heeft op derden die op het moment van die daad nog niet in het onderzoek betrokken zijn, heeft geen stuitend effect ten aanzien van de verdachten.³⁸⁵

146. Uit cassatierechtspraak blijkt ook dat de stuiting inwerkt op misdrijven die de uitvoering zijn van hetzelfde misdadig opzet en tot alle samen behandelde of berechte feiten die met elkaar verbonden zijn door hun intrinsieke samenhang.³⁸⁶ Aangezien Cassatie gebruikt maakt van de bewoordingen “*intrinsieke samenhang*”, kan men zich afvragen of de samenhang in het kader van stuiting anders geïnterpreteerd moet worden dan deze ex artikel 226-227 Sv.

De samenhang op grond van de artikelen 226 tot en met 227 Sv. wordt door Cassatie ingevuld als een door de rechter onaantastbaar oordeel dat twee vorderingen samen moeten gevonnist worden voor de goede gang van de rechtsbedeling.³⁸⁷ Een omschrijving in die zin impliceert een verantwoording voor de bevoegdheidsuitbreiding van de strafrechter. De samenhang moet bestaan tot op het ogenblik van de uitspraak, zodat de strafrechter bevoegd is om over die zaken te oordelen.³⁸⁸ De gevolgen van de stuiting strekken zich dus verder uit dan enkel tot de misdrijven die samen met het eerste misdrijf een collectief misdrijf uitmaken.

³⁸¹ J. MEESE, “Historische beschouwingen omtrent de verjaring” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 19-20, nr. 21 en J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 201, nr. 213 en voetnoot 1.486 met de talrijke verwijzingen naar cassatierechtspraak hieromtrent.

³⁸² Voor het bepalen van de aanvangsdatum van de verjaring mag de grondrechter enkel die feiten in acht nemen die door de beklaagde zelf werden gepleegd en waaraan hij wordt schuldig verklaard, zie Cass. 22 februari 1994, AR 6721, *Arr.Cass.* 1994, 86.

³⁸³ Cass. 22 april 2008, AR P.07.1866.N., *Arr.Cass.* 2008, 994, NC 2009, 47 en RW 2009-10, 873; Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.0779.N., *Arr.Cass.* 2006, 2.188.

³⁸⁴ Corr. Luik 26 juni 2009, *JLMB* 2010, 787.

³⁸⁵ Cass. 16 december 1986, AR 243, *Arr.Cass.* 1986-87, 512.

³⁸⁶ Cass. 24 juni 2015, AR P.15.0284.F.; Cass. 29 november 2011, AR P.10.1766.N., *Arr.Cass.* 2011, 2.444; Cass. 11 januari 2011, AR P.10.0966.N., *Arr.Cass.* 2011, 120; Cass. 22 april 2008, AR P.07.1866.N., *Arr.Cass.* 2008, 994, NC 2009, 47 en RW 2009-10, 873; Cass. 13 september 2006, AR P.06.966.F., *Arr.Cass.* 2006, 1.715; Cass. 16 mei 2006, AR P.06.289.N., *Arr.Cass.* 2006, 1.113; Cass. 3 maart 2004, AR P.03.1750.F., *Arr.Cass.* 2004, 376; Cass. 26 mei 1987, AR 737, *Arr.Cass.* 1986-87, 1.318; J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 200, nr. 212 en C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, B, “Vorderingen die uit het misdrijf voortvloeien” in C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 842.

³⁸⁷ Cass. 29 september 1992, AR 5718, *Arr.Cass.* 1991-92, 1.143.

³⁸⁸ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 138, nr. 253.

Voor wat betreft de stuiting is het moment van de uitspraak echter minder belangrijk. Daar is het doorslaggevend dat er ten tijde van het stellen van de stuitingsdaad sprake was van onderwerping van het geheel aan één procedure. Het ogenblik van de stuiting is dus relevant, aangezien het mogelijk is dat de strafrechter nadien alsnog beslist een bepaald feit toch af te splitsen van het geheel.³⁸⁹ In die zin is het gehanteerde begrip gelijk voor wat de bevoegdheid en de verjaring betreft, hoewel het ogenblik waarop aan de vereiste van samenhang moet voldaan zijn in beide gevallen kan verschillen.³⁹⁰

Opnieuw is er geen werking *in rem* indien de beklaagde door het instellen van een rechtsmiddel zijn eigen weg gaat en daarbij onafhankelijk is van de vervolging van de andere beklaagden.³⁹¹ Bovendien mag niet uit het oog verloren worden dat de rechter bij de vaststelling van de aanvangsdatum van de verjaring ten aanzien van elke beklaagde alleen rekening mag houden met de werkelijk door hem gepleegde feiten.³⁹² Wanneer de rechter de stuiting van de verjaring dus heeft vastgesteld bij samenhangende misdrijven zal die stuiting doorwerken naar elke dader, mededader of medeplichtige. De verjaring kan echter niet beginnen lopen vanaf een misdrijf waaraan een specifieke betrokkene zich niet schuldig heeft gemaakt, ook al genoot hij wel van het effect van de stuiting met betrekking tot dat misdrijf.

Afdeling 2 – Daden van onderzoek en daden van vervolging

§1 Definiëring

§1.A. Begripsomschrijving

147. De enige gronden die aanleiding kunnen geven tot stuiting, zijn daden van onderzoek en daden van vervolging. Deze tonen immers aan dat de maatschappij nog steeds belangstelling heeft voor de zaak.³⁹³ Bovendien wijzen zij erop dat de gerechtelijke overheden niet stilzitten (*supra*).

148. Aangezien de wet ter zake geen definities vooropstelt, komt de invulling van deze begrippen toe aan de rechtspraak en rechtsleer. Daden van vervolging worden algemeen omschreven als daden die tot doel hebben de strafvordering in te stellen of uit te oefenen, uitgaande van de daartoe bevoegde persoon.³⁹⁴ Deze handelingen hebben tot doel een

³⁸⁹ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 139, nr. 253.

³⁹⁰ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 139, nr. 254.

³⁹¹ Cass. 27 september 2011, AR P.11.0350.N., *Arr.Cass.* 2011, 1.939.

³⁹² Cass. 1 maart 1994, AR p.93.0253.N., *Arr.Cass.* 1994, 219.

³⁹³ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 46.

³⁹⁴ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 46; J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 190, nr. 204; C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, B, "Vorderingen die uit het misdrijf voortvloeien" in C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE

misdrijf te bestraffen en situeren zich dan ook in het opstarten of afsluiten van het vooronderzoek en de aanhangigmaking van de zaak bij het onderzoeks- of vonnisgerecht.³⁹⁵ Samengevat omschrijft het Hof van Cassatie stuitingsdaden als volgt: “[...] elke handeling die op regelmatige wijze uitgaat van een daartoe bevoegde overheid en die ertoe strekt ofwel bewijzen te vergaren dan wel de zaak in staat van wijzen te brengen, ofwel een persoon tegen wie de strafvordering is ingesteld voor de rechter te brengen”.³⁹⁶

DE RUYCK omschrijft daden van onderzoek als “elke handeling uitgaande van een daartoe bevoegde overheid, die tot doel heeft bewijzen te verzamelen of de zaak in staat van wijzen te stellen”.³⁹⁷ VAN DEN WYNGAERDE en DE SMET opteren dan weer voor een omschrijving als “alle daden die gesteld zijn door een daartoe bevoegde persoon met het oog op het verzamelen van bewijs m.b.t. een bepaalde zaak, teneinde ze aan de vonnisrechter te kunnen voorleggen met het oog op een beslissing over de grond van de zaak”.³⁹⁸ MEESE stelt dat “die daad moet gesteld worden door een persoon die in het kader van de regeling van de strafvordering de bevoegdheid bezit om zelfstandig daden te stellen waardoor het strafdossier wordt samengesteld”.³⁹⁹ Kernachtig gaat het dus om daden die kaderen in de bewijsgaring, teneinde het dossier over te brengen aan de rechter en dus in staat van wijzen te stellen. Opnieuw moet de daad uitgaan van een persoon die de nodige hoedanigheid bezit om op te treden in de strafrechtspleging en om de noodzakelijke gegevens omtrent de zaak te verzamelen.⁴⁰⁰ Een daad die uitgaat van de verdachte of diens raadsman kan de verjaring dus niet stuiten.⁴⁰¹

De zeer uitgebreide invulling van het begrip “daden van onderzoek en vervolging” sluit aan bij de afkerige houding die vandaag de dag bestaat ten aanzien van de verjaring. Door verjaringstermijnen op te trekken, extra schorsingsgronden in te voeren en aan een aanzienlijk

SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 842.

³⁹⁵ A. VANDEPLAS e.a. (eds.), *Bijzonder strafrecht voor rechtspractici*, Leuven, Acco, 1990, 78 en W. WILMS (ed.), *De verjaring van de burgerlijke vordering voortspruitend uit een misdrijf*, Antwerpen, Kluwer, 1987, 55, nr. 63.

³⁹⁶ Cass. 10 september 2014, AR P.14.0577.F.

³⁹⁷ F. DERUYCK, “De strafvordering” in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 46.

³⁹⁸ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, B, “Vorderingen die uit het misdrijf voortvloeien” in C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 840.

³⁹⁹ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 185, nr. 201.

⁴⁰⁰ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 129, nr. 243.

⁴⁰¹ Cass. 9 mei 1958, *Arr.Cass.* 1958, 715 en P. MONVILLE en G. FALQUE, “La prescription de l’action publique: “On s’était dit rendez-vous dans 10 ans...” in A. JACOBS en A. MASSET (eds.), *Actualités de droit pénal et de procédure pénale* in *CUP*, Larcier, Brussel, 2014, 17, nr. 19.

aantal daden een stuitende werking toe te kennen, zorgen de wetgever en de rechtspraak er immers voor dat het steeds langer duurt vooraleer de verjaring intreedt.

§1.B. Rechtsgeldigheid

149. Het stellen van een daad van onderzoek of vervolging moet rechtsgeldig gebeuren opdat zij stuitend zou kunnen werken. Eerst en vooral mag de onderzoeks- of vervolgingsdaad niet behept zijn met een nietigheid.⁴⁰² Het stuk dat tot stuiting bedoeld is, moet dus in elk geval ondertekend zijn.⁴⁰³

In de tweede plaats impliceert deze voorwaarde dat de handeling moet uitgaan van de daartoe bevoegde persoon of overheid. Op vlak van de bevoegdheid *ratione loci* werd in het verleden wel gesteld dat een daad uitgaande van een onbevoegde autoriteit toch stuitend werkt in het geval waarin die autoriteit dacht territoriaal bevoegd te zijn omwille van samenhang, waarbij achteraf dan bleek dat er van samenhang toch geen sprake was. Ook onderzoeksdaden gesteld door buitenlandse overheden kunnen stuitend werken indien die vreemde overheid handelde op verzoek van de Belgische autoriteiten.⁴⁰⁴

De daden van vervolging zullen meestal uitgaan van het Openbaar Ministerie. Toch kunnen ook bepaalde daden van het slachtoffer een stuitend effect hebben, bijvoorbeeld de klacht met burgerlijke partijstelling.⁴⁰⁵ Daden van onderzoek moeten in elk geval gesteld worden door een persoon die zelfstandig handelingen kan stellen om het strafdossier samen te stellen.⁴⁰⁶ Ook het verzoek van de burgerlijke partij om bijkomend onderzoek te verrichten kent een stuitende werking, op voorwaarde van inwilliging.⁴⁰⁷

⁴⁰² F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 46; J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 188, nr. 202 en C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, B, "Vorderingen die uit het misdrijf voortvloeien" in C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, 842.

⁴⁰³ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 129, nr. 245.

⁴⁰⁴ Cass. 30 november 2016, AR P.16.0199.F.; Zie J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 185, nr. 201, voetnoot 1.317 en de verwijzingen daar.

⁴⁰⁵ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 46.

⁴⁰⁶ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 185, nr. 201.

⁴⁰⁷ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 186, nr. 201.

Logischerwijs zal een handeling uitgaande van de verdachte of van zijn raadsman de verjaring niet stuiten, aangezien de verjaring net bestaat in diens voordeel.⁴⁰⁸

150. Zowel daden van onderzoek gesteld tijdens het opsporingsonderzoek, het gerechtelijk onderzoek, tijdens de regeling der rechtspleging en in de procedure voor het vonnisgerecht, hebben een stuitende werking. Hoewel dit enigszins logisch lijkt, is dit niet altijd zo geweest. Tot ongeveer 1930 stelde Cassatie dat alleen daden van onderzoek gesteld in het kader van een gerechtelijk onderzoek de verjaring konden stuiten.⁴⁰⁹

Het begrip daden van onderzoek dekt vandaag de dag een zeer ruime lading. Nochtans was dit tot rond de eerste helft van de vorige eeuw niet het geval. Een daad van onderzoek impliceerde toen alleen het stellen van een daad met de bedoeling enerzijds het bestaan en de omstandigheden van het misdrijf en anderzijds de schuld van de dader vast te stellen.⁴¹⁰ Als de dader bij betrapting op heterdaad onmiddellijk tot bekentenissen overging, had de verdere samenstelling van het strafdossier geen stuitende werking meer tot gevolg.⁴¹¹

151. Samengevat hebben dus enkel regelmatige daden van onderzoek of vervolging, die uitgaan van de daartoe bevoegde overheid binnen de aanvankelijke verjaringstermijn, een stuitende werking. Daarbij is het irrelevant of die daden plaatsvinden tijdens het opsporingsonderzoek, gerechtelijk onderzoek, de regeling van de rechtspleging of in de procedure voor het vonnisgerecht.

§2 Toepassingsgevallen

152. Een exhaustieve bespreking van alle handelingen die al dan niet een stuitend effect hebben, is te vergaand binnen deze masterproef. Zoals eerder vermeld is de rechtspraak hieromtrent immers zeer omvangrijk en krijgen de begrippen “daden van onderzoek” en “daden van vervolging” een brede invulling.⁴¹² Opmerkelijk daarbij is dat de beoordeling of een regelmatig overgelegd stuk de verjaring stuit geen exclusieve bevoegdheid van de rechter ten

⁴⁰⁸ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 129, 245 en J. VERMEEREN, “De verjaring van de strafvordering”, *Jura Falconis* 2005-06, 49.

⁴⁰⁹ Cass. 13 april 1937, *Pas.* 1937, 111; Cass. 13 oktober 1936, *Pas.* 1936, 383; Cass. 19 november 1928, *Pas.* 1929, 26; Cass. 19 december 1921, *Pas.* 1922, 110 en Cass. 14 mei 1860, *Pas.* 1861, 272.

⁴¹⁰ Cass. 24 december 1917, *Pas.* 1918, 166; Brussel 28 april 1938, *Pas.* 1938, 91 en Corr. Brussel 15 december 1917, *JT* 1919, 472.

⁴¹¹ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 129, nr. 243.

⁴¹² Voor een uitgebreid overzicht, zie R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 128-137, nrs. 241-251 en J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 190-200, nrs. 206-210.

gronde is. Cassatie heeft zich immers bevoegd geacht de stuitende werking van afzonderlijke stukken te onderzoeken.⁴¹³

Bij wijze van voorbeeld omvat bijlage B een overzicht van enkele daden van onderzoek en vervolging die al dan niet een stuitende werking kennen.

Afdeling 2 – Berekening van de stuiting

§1 De laatste nuttige stuitingsdaad

153. In de meeste zaken worden verschillende stuitingsdaden gesteld. Om de uiteindelijke verjaringsdatum te bepalen, is enkel de laatste geldige stuitingsdaad binnen de aanvankelijke verjaringstermijn determinerend. Vanaf die dag (inclusief die dag) zal een nieuwe verjaringstermijn van dezelfde duur dan beginnen te lopen.⁴¹⁴

Als een verjaringstermijn van vijf jaar begint te lopen op 8 december 2010, dan zal de verjaring in principe intreden op 7 december 2015 om middernacht. Als er vervolgens binnen die eerste termijn twee verschillende stuitingsdaden worden gesteld, respectievelijk op 3 mei 2011 en op 23 november 2015, dan zal enkel die laatste datum van belang zijn. Een nieuwe vijfjarige termijn zal dan beginnen lopen op 23 november 2015, waardoor de verjaring zal intreden op 22 november 2020 om middernacht.

§2 Stuiting en schorsing: onderlinge verhouding

154. De kans is niet onbestaande dat een stuitings- en schorsingsgrond zich voordoen op hetzelfde moment.

Om te weten wanneer de laatste nuttige stuitingsdaad is gesteld bij schorsing van de oorspronkelijke verjaringstermijn, moet eerst de nieuwe verjaringsdatum ingevolge de schorsing worden bepaald. De laatste nuttige stuitingsdaad kon dan plaatsvinden vóór die nieuwe einddatum.

Aangezien een schorsingsgrond zich vaak uitstrekt over een langere tijdsperiode, kunnen twee hypothesen zich voordoen. De eerste hypothese is deze waarin de schorsingsgrond zich enkel uitstrekt over de oorspronkelijke verjaringstermijn. In dat geval wordt die oorspronkelijke termijn verlengd, waardoor de bevoegde instanties nog kunnen overgaan tot stuitende daden van onderzoek en vervolging binnen die verlenging. In de tweede hypothese neemt de schorsing echter een einde tijdens de reeds door stuiting verlengde termijn, terwijl zij aanvang nam gedurende de oorspronkelijke verjaringstermijn. Ook in dat geval zal het de

⁴¹³ Cass. 29 november 2011, AR P.10.1766., *Arr.Cass.* 2011, 2.444; Cass. 4 januari 2000, AR .98.1384.N., *Arr.Cass.* 2000, 2; Cass. 24 mei 1989, AR 7243, *Arr.Cass.* 1988-89, 1.116 en Cass. 23 december 1986, AR 9978, *Arr.Cass.* 1986-87, 551.

⁴¹⁴ Cass. 19 december 1986, AR 5300, *Arr.Cass.* 1986-87, 534 en D. VANDERMEERSCH, "L'action publique" in D. VANDERMEERSCH (ed.), *Éléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brussel, die Keure, 2015, 497.

oorspronkelijke termijn zijn die wordt verlengd en niet de secundaire, waardoor stuiting mogelijk blijft.⁴¹⁵

Verder heeft het Hof van Cassatie gesteld dat de stuiting van een geschorste verjaringstermijn mogelijk is door daden van onderzoek of vervolging gesteld tijdens de periode van schorsing. In dat geval kent de stuiting wel een uitgestelde werking, aangezien de tweede termijn pas ingaat op het moment wanneer aan de schorsing een einde is gekomen.⁴¹⁶

Tot slot is het ook niet ondenkbaar dat de schorsingsgrond zich manifesteert op dezelfde dag als deze waarop de stuitingsdaad wordt gesteld. In dat geval is er onmiddellijk stuitende werking.⁴¹⁷

Conclusie

155. Kort samengevat brengt de stuiting op zich niet veel problemen met zich mee. De manier waarop zij toegepast moet worden laat weinig ruimte voor discussie. Wel wijzen bepaalde auteurs erop dat de begrippen “daden van onderzoek” en “daden van vervolging” een steeds ruimere invulling krijgen. Dit illustreert dat de rechtspraak en rechtsleer alle middelen uit de kast halen om de verjaringsdatum zo lang als mogelijk uit te stellen. Hierbij kan de vraag zich dan stellen of de *ratio legis* van de verjaring op die manier niet wordt ondergraven. De moeilijkheden die zich voordoen bij de stuiting bestaan dus vooral op vlak van het al dan niet stuitend karakter van specifieke daden.

⁴¹⁵ P. MONVILLE en G. FALQUE, “La prescription de l’action publique: “On s’était dit rendez-vous dans 10 ans...” in A. JACOBS en A. MASSET (eds.), *Actualités de droit pénal et de procédure pénale* in CUP, Larcier, Brussel, 2014, 18, nr. 29.

⁴¹⁶ Cass. 18 februari 2003, AR, P.02.0891.N., *Arr.Cass.* 2003, 426 en *T.Strafr.* 2003, 121, noot J. MEESE.

⁴¹⁷ F. DISCEPOLI, “La prescription de l’action publique” in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 328 en P. MONVILLE en G. FALQUE, “La prescription de l’action publique: “On s’était dit rendez-vous dans 10 ans...” in A. JACOBS en A. MASSET (eds.), *Actualités de droit pénal et de procédure pénale* in CUP, Larcier, Brussel, 2014, 23, nr. 41.

Hoofdstuk 6 – Einde van de verjaringstermijn

156. Eerder werd reeds vermeld dat het strafprocesrecht geen eigen algemene regels omvat inzake de berekening van termijnen. Bijgevolg is artikel 2 Ger.W., op grond waarvan het Gerechtelijk Wetboek als basis dient voor de regels van procesrecht, toepasselijk. Afwijkingen zijn echter mogelijk, enerzijds door andersluidende bepalingen en anderzijds door rechtsbeginselen die onverenigbaar zijn met het Gerechtelijk Wetboek.

Aangezien de artikelen 52 tot 54 Ger.W. niet toepasselijk zijn (*supra*), wordt de verjaringstermijn van de strafvordering berekend van dag tot dag en niet van uur tot uur.⁴¹⁸ Bijgevolg moet de laatste dag volledig verstreken zijn alvorens een misdrijf kan verjaren.⁴¹⁹ Verder gebeurt de berekening van maand tot maand en van jaar tot jaar, zonder daarbij het aantal dagen in een maand of jaar in acht te moeten nemen.⁴²⁰

157. De *dies ad quem* zit niet inbegrepen in de verjaringstermijn, in tegenstelling tot wat het geval is in het burgerlijk procesrecht op grond van artikel 53, eerste lid Ger.W.⁴²¹ Wanneer de verjaring van een welbepaalde overtreding aanvang neemt op 5 november 2016, zal de verjaring intreden op 4 mei 2016 om middernacht. Ten laatste op die datum kan dan nog een nuttige stuitings- of schorsingsdaad worden gesteld.

Is die laatste dag een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag, dan wordt de verjaringstermijn niet verlengd naar de eerstvolgende werkdag. Het strafprocesrecht voorziet enkel in deze regel in geval van procehandelingen, wat de verjaring van de strafvordering overduidelijk niet is. Artikel 644 Sv. vindt bijgevolg geen toepassing.⁴²²

158. De vraag zou zich kunnen stellen of het volstaat dat de strafvordering werd ingesteld binnen de door de wet vooropgestelde verjaringstermijn. Het is duidelijk dat dit niet het geval is. Wil men verjaring vermijden, dan moet de strafvordering ingesteld én beëindigd zijn binnen de wettelijke termijn, eventueel na stuiting of schorsing ervan.⁴²³ Het loutere feit dat de zaak

⁴¹⁸ Cass. 29 juni 1931, *Pas.* 1931, 712.

⁴¹⁹ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, 2006, Gent, Larcier, 171, nr. 187.

⁴²⁰ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, 2006, Gent, Larcier, 171, nr. 187.

⁴²¹ F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 44.

⁴²² W. WILMS (ed.), *De verjaring van de burgerlijke vordering voortspuitend uit een misdrijf*, Antwerpen, Kluwer, 1987, 39, nr. 40.

⁴²³ R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 152, nr. 285 en F. DISCEPOLI, "La prescription de l'action publique" in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 309.

was ingeleid voor de strafrechter volstaat niet om de verjaring tegen te gaan.⁴²⁴ Wanneer het misdrijf dus verjaart tijdens de rechtspleging, vooraleer een beslissing ten gronde in eerste of tweede aanleg geweest is, zal de strafvordering vervallen en wordt de beklaagde ontslaan van rechtsvervolging. Het Hof van Cassatie zal een eventuele veroordeling of vrijspraak dan nietig verklaren.⁴²⁵ De datum van het vonnis of arrest is met andere woorden bepalend om te oordelen of de verjaring al dan niet is ingetreden.

159. Het is echter niet vereist dat de eindbeslissing ten gronde in kracht van gewijsde is getreden. Wanneer een eindbeslissing wordt geveld in eerste aanleg en de verjaring treedt in tijdens de termijn die geldt om een rechtsmiddel aan te wenden, zal dit geen probleem vormen.⁴²⁶ Wordt echter een rechtsmiddel aangewend, dan moet er opnieuw een eindbeslissing komen binnen de termijn om verjaring te vermijden.

In die optiek is het irrelevant dat een eindbeslissing die dateert van voor de vervalddag van de verjaring, pas de dag nadien onherroepelijk wordt.⁴²⁷ Dit impliceert dat het Hof van Cassatie in zijn onderzoek naar de verjaring de datum van de bestreden beslissing in acht neemt en niet de dag van het cassatieberoep.⁴²⁸

Conclusie

160. In tegenstelling tot wat het geval is bij het bepalen van het aanvangspunt van de verjaringstermijn, brengt het vaststellen van de einddatum ervan op zich weinig problemen met zich mee. De regels zijn duidelijk en transparant. 157. De dies *ad quem* zit niet inbegrepen in de verjaringstermijn en als de laatste dag een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag is, dan wordt de verjaringstermijn niet verlengd naar de eerstvolgende werkdag. Om de verjaring van de strafvordering te vermijden, moet zij tot slot ingesteld en beëindigd zijn binnen de verjaringstermijn. De toepassing van schorsingsgronden vormt echter het addertje onder het gras. Niet het vaststellen van de einddatum op zich is problematisch, maar wel de weg ernaartoe.

⁴²⁴ F. DISCEPOLI, “La prescription de l’action publique” in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 309.

⁴²⁵ R. DECLERCQ, “Verval van de strafvordering” in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014 152, nr. 286 en de daar aangehaalde cassatierechtspraak.

⁴²⁶ Cass. 15 juni 1983, AR 2900, *Arr.Cass.* 1982-83, 1.273.

⁴²⁷ Cass. 15 juni 1983, AR 2844, *Arr.Cass.* 1982-83, 1.275 en Cass. 16 november 1970, *Arr.Cass.* 1970, 245.

⁴²⁸ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, 2006, Gent, Larcier, 172, nr. 189.

Hoofdstuk 7 - Algemene conclusie: onduidelijkheid troef

161. Het staat vast dat de verjaring van de strafvordering een belangrijke rol speelt in het strafprocesrecht. Hoewel de mogelijkheid tot vervolging staat of valt met het al dan niet bereikt zijn van de verjaringsdatum, besteedt de wetgever onvoldoende aandacht aan deze materie.

162. De verjaring van de strafvordering zit al eeuwenlang ingebakken in ons rechtstelsel. Sinds de codificatie ervan in de *Code d'Instruction Criminelle* heeft zij echter verschillende wijzigingen ondergaan, die zich allemaal kenmerken door een toenemende terughoudendheid om de verjaring te laten intreden. Deze wijzigingen waren vaak ingegeven door de nakende verjaring van belangrijke zaken. Dergelijke vorm van *symptoomwetgeving* is echter nefast, aangezien de aandacht voor de ruimere context daarbij verloren gaat. De wetgever holt de feiten achterna en voert regels in, zonder deze op een efficiënte en transparante manier te incorporeren in de reeds bestaande wetgeving. Dit leidt tot heel wat discussies en onzekerheid. De rechtspraak en rechtsleer zorgen dan op hun beurt voor een invulling van die leemtes, waardoor de rechtszekerheid soms ver te zoeken is. Ook de praktijkjurist heeft het hierdoor zweten. Voor hem is het bijna onmogelijk om op een snelle en doeltreffende manier de juiste verjaringsdatum te bepalen. Meer nog, de vraag kan gesteld worden of de "juiste" verjaringsdatum wel bepaalbaar is. De regelgeving vertoont zodanig veel leemtes en tegenstrijdigheden, dat er mijns inziens vaak geen "juiste manier" is.

Het eerste probleem situeert zich al met betrekking tot het vaststellen van de toepasselijke verjaringstermijn. Aangezien de definitieve aard van het misdrijf deze bepaalt, is het voor de vervolgende instanties meestal gissen naar de tijd die zij hebben om het onderzoek af te ronden en een rechterlijke beslissing te verkrijgen. Om *safe* te spelen gaan zij daarom vaak uit van de aard van het misdrijf na denaturatie, zodat ze kunnen inspelen op de kortst mogelijke verjaringstermijn. Ook in hoede van de verdachte en de burgerlijke partij creëert dit heel wat onzekerheid. Bovendien vereist de aard van het misdrijf *in concreto* duidelijke regels inzake de straftoemeting en ook daar durft het wel eens foutlopen.

Daarnaast is het opvallend dat de wetgever er reeds decennialang voor kiest om de termijnen op te trekken. Dit staat eigenlijk haaks op de *ratio legis* van de verjaring. De vraag kan zich dus stellen of de fundamenten waarop de verjaring van de strafvordering oorspronkelijk steunden vandaag de dag nog relevant zijn.

Verder is het niet altijd even duidelijk op welk moment de verjaringstermijn begint te lopen. Hoewel de regelgeving op zich duidelijk is door te stellen dat de termijn aanvang neemt op de dag waarop het misdrijf is gepleegd en dat deze dag inbegrepen zit in de termijn, stuit men in de praktijk toch vaak op moeilijkheden. Opnieuw is het de rechtspraak die daarom sleutelt aan theoretische beginselen om het aanvangspunt uit te stellen. Hierbij valt te denken aan de onopzettelijke slagen en verwondingen toegebracht in de medische context, de valsheid in

geschreven en het gebruik van valse stukken en het veelvuldig (oneigenlijk) toepassen van de figuur van het voortgezet of collectief misdrijf.

Alsof deze problemen met betrekking tot de basistermijn nog niet genoeg zijn, creëert de mogelijkheid tot schorsing nog bijkomende moeilijkheden. Ook in deze materie bracht de wetgever verschillende wijzigingen aan. Artikel 24 V.T.Sv. evolueerde daarbij van twee naar vijf schorsingsgronden, waarbij een onderscheid bestaat tussen misdrijven gepleegd vóór 1 september 2003 en misdrijven gepleegd na deze datum. Dit alles leidt tot onleesbare en niet-actuele regelgeving. Ook de berekening van de schorsing is geen sinecure door het verschil in tijdseenheden. De verjaringstermijn zelf is altijd uitgedrukt in maanden of jaren, terwijl de schorsingsperiode meestal een kwestie van dagen is. De wet omschrijft niet hoe deze tijdseenheden zich tot elkaar verhouden en voorziet evenmin in een vaste methode om de uiteindelijke verjaringsdatum te bepalen. Dit leidt tot verschillende resultaten, wat opnieuw de rechtsonzekerheid doet toenemen. Daarenboven kan de verjaringstermijn ook onbeperkt worden geschorst, waardoor het probleem met betrekking tot de berekening ervan zich meerdere keren kan voordoen in dezelfde zaak.

De andere mogelijkheid tot verlenging, namelijk de stuiting van de verjaringstermijn, brengt minder problemen met zich mee. Opvallend hierbij is evenwel dat de stuitingsgronden, zijnde daden van onderzoek en daden van vervolging, steeds een ruimere invulling krijgen. Bovendien is stuiting ook enkel mogelijk tijdens de oorspronkelijke termijn.

Die complexiteit leidt ertoe dat de verdediging niet meer in staat is controle uit te oefenen op de verjaring. Dit valt te betreuren, aangezien het al dan niet intreden van de verjaring voor hem, meer dan voor de andere betrokken actoren, van levensbelang kan zijn. Ook voor de rechterlijke macht is een eenvoudiger systeem wenselijk, aangezien de complexiteit ervan nu veel tijdverlies met zich meebrengt. De rechter moet immers in elke zaak ambtshalve oordelen of de verjaring al dan niet is ingetreden.

163. Naast de complexiteit van de regelgeving is het ook opvallend dat België een zeer verdachte-vriendelijke verjaring kent. De verjaringstermijnen zijn relatief kort, zijn afhankelijk van de aard van het misdrijf *in concreto*, beginnen te lopen zodra het misdrijf is gepleegd en niet wanneer het wordt ontdekt enzovoort. Deze zachte aanpak voor de verdachte is dan ook de oorzaak van de huidige complexiteit, aangezien de aversie voor het intreden van de verjaring steeds toeneemt.

164. Uit deze conclusie blijkt dat een zeer grondige herziening zich opdringt. De coherentie, rechtszekerheid en transparantie zijn vandaag de dag volledig zoek. Bij deze herziening zal de wetgever twee elementen in acht moeten nemen. Enerzijds moet hij voor een sterke vereenvoudiging van het systeem zorgen en anderzijds zal hij tegemoet moeten komen aan de nood tot verstrenging van de verjaringsregeling. Besteedt hij aan dit laatste aspect geen aandacht, dan zal het probleem na de herziening blijven bestaan. De rechtsleer en rechtspraak zullen dan blijven zoeken naar openingen om dreigende verjaringen te vermijden.

Het tweede deel van deze masterproef gaat daarom dieper in op deze pijnpunten door mogelijke oplossingen aan te reiken. Hierbij worden de achterliggende evoluties en ideeën, buitenlandse systemen en (vroegere) voorstellen tot hervorming in acht genomen.

165. Tot slot beslaat de verjaringsproblematiek meer dan enkel het strafrecht. Uit een voorstel tot resolutie betreffende de beperking van het aantal verjaringstermijnen blijkt dat het Belgische recht *anno* 2011 maar liefst 1.007 verschillende verjaringstermijnen kende. De indieners wezen er op dat die hoeveelheid aan regels nefast is voor de rechtszekerheid en advocaten vaak aanzet tot onredelijke of onrechtvaardige praktijken doordat zij handig kunnen inspelen op die complexiteit. Daarnaast zou een vereenvoudigde regelgeving ook de procedure-efficiëntie ten goede komen, aangezien de hoeveelheid tijdrovende, technische discussies over de toepasselijke rechtsregels dan aanzienlijk zou afnemen.⁴²⁹

⁴²⁹ Voorstel van resolutie betreffende de beperking van het aantal verjaringstermijnen ingediend door mevrouw Kristien VAN VAERENBERGH c.s., *Parl.St. Kamer* 2011-2012, nr. 53-2211/001.

Deel 2 – Voorstel tot herziening van de verjaring van de strafvordering

166. Uit het eerste deel bleek dat de verjaring van de strafvordering vandaag de dag davert op zijn grondvesten. Zowel de wetgever als de rechtspraak en rechtsleer zoeken voortdurend naar manieren om het bereiken van de verjaringsdatum zolang mogelijk uit te stellen. Die terughoudendheid om de verjaring te laten intreden mag evenwel niet worden gelijkgesteld aan een aversie van het verjaringsconcept op zich.

Toch kan de vraag zich stellen of de verjaring nog wel noodzakelijk is in het kader van het strafprocesrecht. Om hierop een antwoord te bieden, wordt in eerste instantie kort ingegaan op de bestaansgronden ervan in het achtste hoofdstuk. Vervolgens gaat de aandacht in het negende hoofdstuk uit naar voorstellen om de volledige materie af te schaffen en te vervangen door de redelijke termijn in strafzaken. Tot slot komen ook concrete voorstellen tot wijziging van de verjaring aan bod. Daarbij liggen twee opties voor, namelijk behoud van het huidige verjaringsconcept met enkele wijzigingen enerzijds en de invoering van een instellingsverjaring anderzijds. Deze voorstellen worden toegelicht in het negende en tiende hoofdstuk.

Hoofdstuk 8 – De verjaring van de strafvordering: *persona non grata*?

Afdeling 1 – De bestaansgronden van de verjaring van de strafvordering: dode letter of brandend actueel?

167. In het eerste deel kwam de *ratio legis* van de verjaring van de strafvordering al kort aan bod. Ten eerste vermijdt de verjaring dat “oude en vergeten” misdrijven opnieuw aan de oppervlakte komen. Ten tweede heeft de angst voor vervolging en bestraffing, waaronder de dader gedurende de volledige verjaringstermijn gebukt gaat, een strafvervangend karakter. Ten derde komt de rechtszekerheid mogelijks in het gedrang na verloop van tijd, aangezien het voorleggen van afdoende en betrouwbaar bewijs *à charge* en *à décharge* moeilijker wordt naarmate de tijd verstrijkt.

Deze bestaansgronden zijn intussen meer dan 200 jaar oud en bijgevolg niet vrij van kritiek. Als de wetgever (eindelijk) beslist om zijn tanden in een grondige herziening te zetten, dan zal hij in eerste instantie moeten nadenken over de doelstellingen die de verjaring vandaag de dag moet bereiken. De verjaring is vanuit maatschappelijk oogpunt immers niet langer een evidentie, aangezien de dader ongestraft blijft eens de zaak is verjaard.

§1 De wet van het vergeten

168. Vandaag vindt “de wet van het vergeten” om verschillende redenen nog bijval. Enerzijds verklaart zij de getraptheid van het verjaringsstelsel in die zin dat de toepasselijke termijn afhankelijk is van de aard van het misdrijf. Hoe groter het aan de maatschappij toegebrachte leed, hoe langer berechting en bestraffing nuttig zijn. Anderzijds rechtvaardigt “de wet van het vergeten” ook het openbare orde karakter van de verjaring.⁴³⁰

169. Daartegenover staat het feit dat er doorheen de tijd veel nieuwe misdrijven bijgekomen zijn. De maatschappelijke visie erop is ook sterk geëvolueerd en de nood aan bestraffing is vaak duidelijker aanwezig. Bepaalde feiten brengen zodanig veel schade toe, zodat zij niet snel “vergeten” zullen worden.

De *Code d’Instruction Criminelle* dateert uit de Verlichting. De maatschappelijke draagkracht van een systeem gebaseerd op de absolute macht van de soevereine vorst was verdwenen en de maatschappij zelf kwam op de voorgrond te staan. In die optiek ontstond ook de *magna charta* van het strafrecht, die de burger moest beschermen tegen willekeurig overheidsoptreden. Het legaliteitsbeginsel, het subsidiariteitsbeginsel en het proportionaliteitsbeginsel vormden voortaan de basis van het strafrecht en van het strafprocesrecht.⁴³¹

⁴³⁰ S. GEIREGAT, “Doelstelling van de verjaring van de strafvordering”, *RW* 2016-17, 156, nr. 7-10.

⁴³¹ C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Historisch overzicht” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 11.

De Franse Revolutie betekende een totale breuk met het voorheen willekeurige regime. De *Déclaration des Droits de l'Homme* kwam tot stand en somde enkele grondrechten op. In die context ontstonden de eerste codificaties, waarin rechten en vrijheden verankerd werden. Op dat moment overheerste de klassieke leer in het strafrecht. De idee was dat elke burger een deel van zijn rechten en vrijheden afstond in ruil voor bescherming door de overheid. Daarnaast ging men uit van een vrije mensbeeld. Iedereen had de keuze om goed of kwaad te doen. Koos een individu voor het kwade, dan schond hij het sociaal contract en was bestraffing vanuit maatschappelijk oogpunt gerechtvaardigd.⁴³² Vanuit dat standpunt is “de wet van het vergeten” dan ook niet meer dan logisch.

Gaandeweg is deze visie echter geëvolueerd. Na de Tweede Wereldoorlog ging de aandacht steeds meer uit naar het slachtoffer van een misdrijf en het door hem gewenste herstel. Deze herstelrechtelijke benadering had vooral een belangrijke impact op het strafuitvoeringsrecht, maar illustreert desalniettemin de veranderde gedachtegang. De stem van de maatschappij weegt vandaag belangrijker door dan in 1808 en moet dan ook mee in acht worden genomen bij het evalueren van de verjaring.

170. Daarnaast botst deze grondslag ook duidelijk met het toenemende aantal schorsings- en stuitingsgronden.⁴³³ Deze figuren bestaan in het belang van de vervolgende partijen. De steeds ruimere toepassing ervan impliceert dat de drang naar vervolging en bestraffing vandaag de dag toch “het vergeten” overheerst.

§2 De verjaringstermijn als strafvervanging

171. Net zoals “de wet van het vergeten” kan deze grondslag in twijfel worden getrokken. Ongetwijfeld zal de dader gedurende de verjaringstermijn gebukt gaan onder de onzekerheid omtrent de vraag of en wanneer hij zal worden vervolgd. Enkele nuanceringen zijn echter op zijn plaats.

Ten eerste gaat deze logica enkel op voor misdrijven waarop strenge straffen staan. Ten tweede heeft Justitie vandaag te kampen met zware capaciteitsproblemen, waardoor enerzijds het stellen van prioriteiten op vlak van vervolging noodzakelijk is en waardoor anderzijds straffen niet worden uitgevoerd. De dader zal zich hiervan bewust zijn en de schrik voor vervolging zal afnemen. Sterker nog, niet-vervolging zal voor veelplegers vaak net een aanmoediging zijn om navolgende feiten te plegen.⁴³⁴

Ten derde vormt deze grondslag ook geen verklaring voor de stuitings- en schorsingsmogelijkheden.⁴³⁵ GEIREGAT meent dat de stuiting en schorsing het resultaat is

⁴³² C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, “Historisch overzicht” in C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, 16-17.

⁴³³ S. GEIREGAT, “Doelstelling van de verjaring van de strafvordering”, *RW* 2016-17, 157, nr. 11.

⁴³⁴ J. VERMEEREN, “De verjaring van de strafvordering”, *Jura Falc.* 2005-06, 41-42.

⁴³⁵ W. DE PAUW, “Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering”, *Panopticon* 2006, 54.

van een afweging van belangen. Pas wanneer een misdrijf aan het licht is gekomen, kan de maatschappij (vertegenwoordigd door het Openbaar Ministerie) bepaalde handelingen stellen om haar belangen te vrijwaren. Deze auteur stelt dat het dan ook billijk is om de vervolgende partijen extra tijd te geven om de strafprocedure verder te zetten.⁴³⁶ Hieruit blijkt opnieuw dat het maatschappelijk belang primeert op het belang van de dader.

§3 De betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal

172. Na verloop van tijd verloopt het vinden van betrouwbaar en afdoende bewijsmateriaal vaak moeizamer dan in de eerste momenten na de feiten. Ook hier zijn enkele nuanceringen op hun plaats. De wetenschap is sinds 1808 enorm geëvolueerd. Vandaag de dag bestaan er tal van technieken om misdrijven op een doorgedreven manier op te lossen. Te denken valt aan het forensisch sporenonderzoek, DNA-analyses, audiovisuele technieken, vingerafdrukken, gerechtelijke geneeskunde...

Daarnaast is het ook enigszins merkwaardig objectieve, vaste termijnen te koppelen aan het subjectieve gegeven van de bewijswaardering. De betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal is immers niet alleen afhankelijk van het tijdsverloop, maar ook van opzettelijke manipulatie, materiële omstandigheden en dergelijke meer. De rechter beoordeelt de kwaliteit van het aangereikte bewijs met andere woorden *in concreto*. Als de betrouwbaarheid van het bewijs werkelijk één van de grondslagen van de verjaring is, dan zou de rechter *a contrario* het bewijs telkens betrouwbaar moeten bevinden indien de verjaring nog niet is ingetreden.⁴³⁷

Bovendien is het niet zo dat bewijsmateriaal sneller of trager vervaagt naargelang de aard van het misdrijf. In die optiek vormt de betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal als grondslag ook geen verklaring voor de schorsing en stuiting van de verjaring, aangezien deze nagenoeg niets te maken hebben met de kwaliteit van de bewijsmiddelen.⁴³⁸ De stuiting en schorsing zijn dus een soort correctie op de verjaring, waardoor de grondslagen niet absoluut zijn.

173. Toch speelt deze grondslag nog een beperkte rol. De hoger opgesomde nieuwe technieken zorgen vooral voor kwalitatief bewijs *à charge* van het materieel element van het misdrijf. Het moreel element, de intentie, moet ook worden bewezen en op dat punt speelt het verstrijken van de tijd wel een belangrijke rol. Bovendien is het ook voor de verdachte vaak moeilijker om lange tijd na de feiten nog bewijs *à décharge* te verzamelen. Deze derde grondslag speelt dus inderdaad nog een rol, maar is voor een stuk achterhaald.

⁴³⁶ S. GEIREGAT, "Doelstelling van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2016-17, 158, nr. 21.

⁴³⁷ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, 56.

⁴³⁸ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, 56.

§4 Geen fundamenteel recht

174. Tot slot is het belangrijk dat het EHRM de verjaring van de strafvordering niet bestempelt als een fundamenteel recht.⁴³⁹ Wel heeft het Hof in 1996 onderzocht of de verjaring wel verenigbaar is met het fundamenteel recht van de benadeelde op toegang tot de rechter ex artikel 6 EVRM. De verjaring perkt de rechten van de benadeelde immers op drastische wijze in.⁴⁴⁰

Het EHRM erkent wel het bestaan van de verjaring als dusdanig en haalt drie grondslagen aan ter rechtvaardiging daarvan. Ten eerste waarborgt deze figuur de rechtszekerheid door een termijn vast te koppelen aan de strafvordering. Ten tweede beschermt zij verdachten tegen laattijdige aanklachten. Ten derde zorgt de verjaring ervoor dat veroordelingen niet steunen op onvoldoende betrouwbaar bewijsmateriaal.⁴⁴¹

§5 Conclusie

175. De motivering die in 1808 aan de basis lag van de verjaring is *anno* 2017 sterk uitgehoud. De toenmalige grondslagen mogen echter niet volledig van tafel geveegd worden. De voorbereidende werken van Potpourri I wijzen in het pleidooi voor het behoud van de verjaring verschillende keren op de traditionele grondslagen.⁴⁴² Toch is het duidelijk dat die oorspronkelijke beweegredenen vandaag niet altijd zo overtuigend meer zijn. Zij botsen op verschillende vlakken met de huidige tendens die de verjaring zoveel mogelijk wil inperken.

Hoewel de stuiting en schorsing hun eigen grondslagen kennen, zijn zij toch belangrijk bij de beoordeling van de *ratio legis* van de verjaring. Vandaag lijken de gronden van deze concepten met elkaar in botsing te komen, omdat de stuiting en schorsing dermate aan belang winnen bij het uitstellen van de verjaring. Een herformulering van de na te streven doelen en prioriteiten is daarom noodzakelijk.

Er staat de wetgever dus een uitgebreide denkoefening te wachten over de doelstellingen die hij wil bereiken met de verjaring van de strafvordering, alvorens hij over kan gaan tot een grondige en succesvolle herziening. Omdat de fundamenten waarop de verjaring steunt aan het wankelen zijn geslagen, gaan er stemmen op om ermee komaf te maken. De redelijke termijn in strafzaken zou dan een alternatief kunnen bieden. Een beknopte bespreking hiervan komt aan bod in de volgende afdeling.

⁴³⁹ S. GEIREGAT, "Doelstelling van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2016-17, 155, nr. 4.

⁴⁴⁰ EHRM 22 oktober 1996, nr. 22083/93 en 22095/93, *Stubbings e.a./Verenigd Koninkrijk*.

⁴⁴¹ F. DISCEPOLI, "La prescription de l'action publique" in J. ACOLTY, F. DISCEPOLI, C. EYBEN, M. KAISER, C. LENOIR en O. VLASSEMBROUCK (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 310.

⁴⁴² Verslag van de eerste lezing namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Richard MILLER en mevrouw Sarah Smeyers, *Parl.St.* 2014-2015, 54-1219/005, 54 en 60.

Afdeling 2 – De redelijke termijn in strafzaken: een nuttig alternatief?

§1 Situering

§1.A. Ratio legis

176. De redelijke termijn werd gecreëerd met het oog op de bescherming van de verdachte. Meer bepaald moet deze rechtsfiguur de onzekerheid waarmee hij naar aanleiding van een tegen hem ingestelde strafvervolgning moet leven, zoveel als mogelijk inperken.⁴⁴³ Dit is meteen een eerste verschil met de verjaring van de strafvordering, die bestaat in het belang van de maatschappij (*supra*). De wetgever wil al te lange strafrechtelijke procedures vermijden om zo het morele en fysieke leed waarmee zij gepaard gaan binnen de perken te houden.⁴⁴⁴ Bovendien bestaat het vermoeden van onschuld in hoofde van de verdachte gedurende de volledige procedure. Daarnaast dient een efficiënte procesafhandeling ook de belangen van het slachtoffer.

Naast deze individuele doelstellingen valt het natuurlijk niet te ontkennen dat het invoeren van een redelijke termijn ook de rechtszekerheid in het algemeen alleen maar ten goede komt. De link met de verjaring is hierbij duidelijk. Wanneer de afhandeling van de zaak binnen een redelijke termijn moet gebeuren, zal er bijvoorbeeld minder kans zijn dat het bewijsmateriaal te ver in de tijd gezocht moet worden en dus misschien minder betrouwbaar is. Het belang van de berechting binnen een redelijke termijn vindt met andere woorden zijn oorsprong in de redenen die voorhanden zijn voor de verjaring van de strafvordering.⁴⁴⁵ Het is dan ook omwille van die gelijkaardige achtergrond dat er bepaalde stemmen opgaan om de redelijke termijn een belangrijker rol toe te bedelen, waarbij de regels omtrent de verjaring van de strafvordering teruggebracht zouden kunnen worden tot een overzichtelijk minimum of zelfs verlaten zouden kunnen worden.

§1.B. Wettelijk kader

177. Terwijl de verjaring van de strafvordering reeds eeuwen verankerd zit in het strafrechtstelsel, is dit niet zo voor het recht op berechting binnen een redelijke termijn. In België zag deze rechtsfiguur het levenslicht in 1955 door de inwerkingtreding van het Europees

⁴⁴³ J. MEESE, "Historiek en doelstelling van de redelijke termijn" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 254, nr. 273.

⁴⁴⁴ P. LEMMENS, "De invloed van het Europees Verdrag over de rechten van de mens op bepaalde aspecten van de strafprocedure in België", *RW* 1988-89, 303, nr. 31.

⁴⁴⁵ J. MEESE, "Historiek en doelstelling van de redelijke termijn" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 257, nr. 275.

Verdrag voor de Rechten van de Mens.⁴⁴⁶ Ook het latere Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten maakt melding van de redelijke termijn.⁴⁴⁷

Artikel 6.1 EVRM luidt als volgt: “[...] heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij wet is ingesteld. [...]”. Belanghebbenden kunnen dit artikel rechtstreeks afdwingen voor het EHRM omdat het EVRM directe werking kent. Het belang van de redelijke termijn blijkt uit het feit dat meer dan de helft van de zaken die aanhangig zijn voor het EHRM, betrekking heeft op de overschrijding van de redelijke termijn.⁴⁴⁸

178. Hoewel de rechtsonderhorigen zich voor de Belgische rechtbanken rechtstreeks op artikel 6.1 EVRM kunnen beroepen en hoewel de rechter en het Openbaar Ministerie zelfs ambtshalve een schending van deze bepaling moeten opwerpen, werd de redelijke termijn alsnog verankerd in het nationale recht.⁴⁴⁹ Artikel 21 *ter V.T.Sv.*, ingevoerd bij wet van 30 juni 2000, stelt “*indien de duur van de strafvervolgning de redelijke termijn overschrijdt, kan de rechter de veroordeling bij eenvoudige schuldigverklaring uitspreken of de straf uitspreken die lager kan zijn dan de wettelijke minimumstraf*”.⁴⁵⁰

Niettegenstaande zowel de redelijke termijn als de verjaring van de strafvordering ondergebracht zijn onder de bepalingen met betrekking tot de oorzaken van verval van de strafvordering en de burgerlijke vordering, zijn zij absoluut niet gelijkaardig. Zoals de wettekst letterlijk stelt, leidt een overschrijding van de redelijke termijn niet tot verval van de strafvordering, maar wel tot eenvoudige schuldigverklaring of een straf die beneden de wettelijke minimumstraf ligt.

⁴⁴⁶ Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, gesloten te Rome op 4 november 1950, goedgekeurd bij wet van 13 mei 1955 en geratificeerd op 14 juni 1955, *BS* 19 augustus 1955, 5.029. Hierna: EVRM.

⁴⁴⁷ Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten, gesloten te New York op 19 december 1966, goedgekeurd bij wet van 15 mei 1981, *BS* 6 juli 1983, 8.815. Hierna: IVBPR.

⁴⁴⁸ J. MEESE, “Historiek en doelstelling van de redelijke termijn” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 254, nr. 272.

⁴⁴⁹ J. MEESE, “Historiek en doelstelling van de redelijke termijn” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 259, nr. 277.

⁴⁵⁰ Wet van 30 juni 2000 tot invoeging van een artikel 21 *ter* in de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, *BS* 2 december 2000, 40.488.

§2 Wat is redelijk?

§2.A. EHRM

179. Noch supranationale wetgeving, noch nationale wetgeving omschrijven de duurtijd van de redelijke termijn. Dit is niet onlogisch, aangezien de concrete omstandigheden van de zaak bepalend zijn volgens vaststaande rechtspraak van het EHRM. Bijgevolg zijn een beoordeling *in abstracto* en het gebruik van vaste termijnen onmogelijk.⁴⁵¹

Het Hof van Cassatie kan ter zake niet in de beoordeling treden, omdat het een feitenkwestie betreft.⁴⁵² Evenmin is het mogelijk een overschrijding van de redelijke termijn voor het eerst op te werpen in cassatieberoep.⁴⁵³ Wel kan Cassatie nagaan of de feitenrechter uit de gegevens die hij heeft vastgesteld wettig kon afleiden dat de redelijke termijn al dan niet was overschreden.⁴⁵⁴

180. Om toch enige houvast te bieden heeft het EHRM verschillende criteria aangereikt waarmee rechters rekening kunnen houden bij het beoordelen van de redelijke termijn.⁴⁵⁵ Meer bepaald gaat het om de complexiteit van de zaak, de houding van de verdachte en de handelswijze van de gerechtelijke autoriteiten. Daarenboven houdt het EHRM in veel arresten rekening met het belang van de zaak voor de betrokkene.⁴⁵⁶ Opvallend is dat deze criteria ook subjectief van aard zijn.

Zo oordeelde het EHRM in de zaak *Boddaert* dat een termijn van zes jaar en drie maanden redelijk was. *In casu* ging het om een zeer complexe moordzaak, waarbij twee dossiers tegelijkertijd behandeld moesten worden. Bijgevolg was een langere redelijke termijn verantwoord.⁴⁵⁷ In een andere zaak daarentegen achtte het EHRM een termijn van zestien jaar te lang, ook al ging het om een zeer ingewikkelde moordzaak.⁴⁵⁸

⁴⁵¹ EHRM 25 februari 1993, nr. 13089/87, Dobbertin/Frankrijk; EHRM 25 juni 1987, nr. 10527/83, Milasi/Italië; EHRM 25 juni 1987, nr. 10256/83, Baggetta/Italië; EHRM 10 juli 1984, nr. 8990/80, Guincho/Portugal; EHRM 13 juni 1983, nr. 8737/79, Zimmermann en Steiner/Zwitserland; EHRM 10 december 1982, nr. 8304/78, Corigliano/Italië; EHRM 10 december 1982, nr. 7604/75, nr. 7781/77 en nr. 7913/77, Foti e.a./Italië; EHRM 15 juli 1982, nr. 8130/78, Eckle/Duitsland; EHRM 6 mei 1981, nr. 7759/77, Buchholz/Duitsland en EHRM 28 juli 1978, nr. 6232/73, König/Duitsland.

⁴⁵² Cass. 20 maart 1972, *Arr.Cass.* 1972, 687.

⁴⁵³ Cass. 18 februari 1998, AR P.97.1402.F., *Arr.Cass.* 1998, 231 en Cass. 9 juni 1987, AR 831, *Arr.Cass.* 1986-87, 1.359.

⁴⁵⁴ Cass. 12 april 2000, AR P.00.0136.F., *Arr.Cass.* 2000, 781, *RW* 2001-02, 306, noot B. DE SMEDT en *R.Cass.* 2001, 192, noot PH. TRAEST en P. VAN CAENEGEM.

⁴⁵⁵ EHRM 28 juli 1978, nr. 6232/78, König/Duitsland; EHRM 16 juli 1971, nr. 2614/65, Ringelsen/Oostenrijk; EHRM 27 juni 1968, nr. 2122/64, Wemhoff/Duitsland en EHRM 27 juni 1968, nr. 1936/63, Neumeister/Duitsland.

⁴⁵⁶ Zie J. MEESE, "De redelijke termijn in de hedendaagse praktijk" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 284, 300 en voetnoot 2.058.

⁴⁵⁷ EHRM 12 oktober 1992, nr. 65/1991/317/389, *Boddaert*/België.

⁴⁵⁸ EHRM 7 augustus 1996, nr. 19874/92, Ferrantelli en Santangelo/Italië.

Met betrekking tot de houding van de verdachte heeft het EHRM reeds beslist dat het feit dat het strafproces langer duurt omdat de beklaagde alle mogelijke rechtsmiddelen uitput, irrelevant is.⁴⁵⁹ Neemt de duurtijd echter toe doordat de verdachte niet komt opdagen op de inleidende zitting⁴⁶⁰, ontsnapt⁴⁶¹ of in hongerstaking gaat⁴⁶², dan zal die vertraging toch in acht worden genomen bij het bepalen van de redelijke termijn.

Het derde criterium, de handelswijze van de gerechtelijke autoriteiten, is veruit het belangrijkste. Wanneer de gerechtelijke autoriteiten gedurende één of meerdere periodes hebben stilgezeten, zal het EHRM vaak tot overschrijding van de redelijke termijn besluiten.⁴⁶³

Tot slot speelt ook het belang van de zaak voor de betrokkene een belangrijke rol. Het EHRM schenkt aandacht aan zowel de morele, de geldelijke als de strafrechtelijke inzet van het geschil.⁴⁶⁴

§2.B. Hof van Cassatie

181. Ook het Hof van Cassatie heeft zich in 2013 uitgesproken over de beoordelingswijze van de redelijke termijn.⁴⁶⁵ Algemeen moet het onderzoek naar de gevolgen van de overschrijding gebeuren vanuit het oogpunt van de bewijsvoering ten aanzien van de feiten en vanuit het oogpunt van de straf gekoppeld aan die feiten.⁴⁶⁶ Ter zake stelde Cassatie drie criteria voorop die de feitenrechter in acht moet nemen. Logischerwijze gaat het om dezelfde elementen die het EHRM naar voren schuift, zijnde de concrete omstandigheden en complexiteit van de zaak, de houding van de verdachte en de houding van de gerechtelijke overheden.

§3 Begin- en eindpunt van de redelijke termijn

§3.A. Beginpunt

182. Net zoals de duur van de redelijke termijn niet wettelijk vastligt, bepalen noch het nationale recht, noch het supranationale recht wanneer deze aanvang neemt. Uit de rechtspraak van het EHRM blijkt evenwel dat zij begint te lopen zodra de betrokkene is beschuldigd en daarvan op de hoogte werd gebracht. Die kennisgeving kan bestaan uit een officiële kennisgeving door de bevoegde autoriteit, maar ook uit andere materiële elementen

⁴⁵⁹ EHRM 7 november 2006, nr. 30649/05, Holomiov/Moldavië en EHRM 31 maart 1998, nr. 22921-93 en nr. 23043/93, Reinhardt en Slimane-Kaïd/Frankrijk.

⁴⁶⁰ EHRM 27 februari 1992, nr. 12088/86, Idrocalce/Italië.

⁴⁶¹ EHRM 19 februari 1991, nr. 13324/87, Girolami/Italië.

⁴⁶² EHRM 21 december 2000, nr. 33492/96, Jablonski/Polen.

⁴⁶³ EHRM 5 september 2001, nr. 34203/96, Ferrarin/Italië; EHRM 26 mei 1993, nr. 13645/88, Bunkate/Nederland; EHRM 19 februari 1991, nr. 19218/91, Manzoni/Italië; EHRM 19 februari 1991, nr. 12176/86, Ficara/Italië en EHRM 10 december 1982, nr. 8304/78, Corigliano/Italië.

⁴⁶⁴ EHRM 26 april 1994, nr. 22121/93, Vallée/Frankrijk.

⁴⁶⁵ Cass. 17 september 2013, AR P.13.0419.N.

⁴⁶⁶ Cass. 31 mei 1995, AR P.95.345.F., *Arr.Cass.* 1995, 545 en *R.Cass.* 1996, 97, noot F. D'HONT en Cass. 22 oktober 1986, AR 5114, *Arr.Cass.* 1986-87, 261 en *JL* 1986, noot P. DEFOURNY.

waardoor de betrokkene zich bewust wordt van het feit dat hij het voorwerp uitmaakt van beschuldiging (vrijheidsberoving⁴⁶⁷, inbeslagname⁴⁶⁸, huiszoeking⁴⁶⁹...). Opnieuw hangt dit af van zaak tot zaak, zonder dat daarbij *in abstracto*-regels spelen.⁴⁷⁰

In elk geval is een ruime interpretatie van het beginpunt op zijn plaats. De redelijke termijn heeft immers tot doel langdurige onderzoeken en procedures te vermijden, waardoor de zij aanvang neemt zodra de verdachte zich gewaar wordt van het feit dat het gerecht hem op het spoor is. Dan begint immers de fysieke en morele belasting die men wil indijken.⁴⁷¹

183. Het Hof van Cassatie is meegegaan in de rechtspraak van het EHRM door vast te stellen dat de redelijke termijn aanvang neemt zodra de betrokkene in beschuldiging wordt gesteld wegens het plegen van een strafbaar feit.⁴⁷² Ook wanneer hij leeft onder dreiging van strafvervolgning naar aanleiding van een daad van opsporingsonderzoek of vooronderzoek kan de redelijke termijn beginnen lopen indien dit een ernstige impact heeft op zijn persoonlijke toestand.⁴⁷³ Concreet zal dit moment in elke zaak anders zijn. Samengevat moet de rechter nagaan of de verdachte enerzijds op de hoogte is van opsporings- of dwangmaatregel en anderzijds of hij daaruit kan afleiden dat er tegen hem een strafrechtelijk onderzoek loopt.⁴⁷⁴

184. Het Hof van Cassatie wijkt echter af van de visie van het EHRM met betrekking tot het voortgezet misdrijf. In dergelijk geval kan de redelijke termijn nooit aanvangen vóór de datum van het laatste feit.⁴⁷⁵ Deze rechtspraak valt te betreuren omdat ze strijdig is met de doelstelling van de redelijke termijn. Het is immers perfect denkbaar dat de verdachte op de hoogte is van een tegen hem ingestelde strafvordering en toch nieuwe feiten pleegt. In dat geval heeft hij ook recht op behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn. Voor de beoordeling kan dan wel teruggerepen worden naar de houding van de verdachte, aangezien hij door het plegen van nieuwe feiten de zaak complexer maakt. In die optiek kan een verlenging van de

⁴⁶⁷ EHRM 29 juli 2004, nr. 49746/99, Cevizovic/Duitsland; EHRM 23 mei 2000, nr. 31070/96, Van Pelt/Frankrijk; EHRM 19 oktober 1999, nr. 37752/97, Gelli/Italië.

⁴⁶⁸ EHRM 31 mei 2005, nr. 38581/97, T.K. en S.E./Finland en EHRM 13 november 2001, nr. 55479/00, Slezevicius/Litouwen.

⁴⁶⁹ EHRM 22 juni 2000, nr. 32492/96, nr. 32547/96, nr. 32548/96, nr. 33209/96 en nr. 33210/96, Coëme e.a./België en EHRM 19 februari 1991, nr. 19218/91, Manzoni/Italië.

⁴⁷⁰ J. MEESE, "De redelijke termijn in de hedendaagse praktijk" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 263, nr. 280.

⁴⁷¹ J. MEESE, "De redelijke termijn in de hedendaagse praktijk" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 264, nr. 280.

⁴⁷² Cass. 4 oktober 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 144.

⁴⁷³ Cass. 29 oktober 1991, *RW* 1991-92, 712 (verkort); Cass. 19 september 1989, AR 1545, *Arr.Cass.* 1989-90, 80 en Cass. 4 oktober 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 144.

⁴⁷⁴ S. DE GREEF, "Het beginpunt van de redelijke termijn in strafzaken" in Interuniversitair Centrum voor Mensenrechten (ICM) (ed.), *Jaarboek Mensenrechten ICM*, Antwerpen, Maklu, 1994, 421.

⁴⁷⁵ Cass. 21 maart 2006, AR P.05.1701.N., *Arr.Cass.* 2006, 668; Cass. 17 mei 2000, AR P.00.0275.F., *Arr.Cass.* 2000, 931 en Cass. 21 november 1995, AR P.94.0619.N., *Arr.Cass.* 1995, 1.025 en *Jb.Mens.* 1995-96, noot S. DE GREEF.

redelijke termijn dan gerechtvaardigd zijn.⁴⁷⁶ Deze redenering blijkt ook uit het arrest *Eckle*, waarin het EHRM stelde dat het plegen van nieuwe feiten geen impact mag hebben op de bepaling van de aanvang van de redelijke termijn.⁴⁷⁷ Zo pinde het EHRM ook in de zaak *Coëme t. België* het aanvangspunt van de redelijke termijn vast op de datum van de eerste inbeschuldigingstelling, ook al ging het om een voortgezet misdrijf.⁴⁷⁸

De redenering van het Hof van Cassatie in verband met het aanvangspunt van de redelijke termijn bij voortgezette misdrijven komt echter niet uit de lucht gevallen. Het begrip voortgezet misdrijf krijgt vaak een soepele invulling om zo aan de verjaring van de strafvordering te ontsnappen bij periodes van gerechtelijk dralen. Wanneer het Hof de start van de redelijke termijn dan ook nog eens op dergelijk moment vastlegt, namelijk niet voordat het laatste feit wordt gepleegd, zit de vervolgende partij langer in een comfortabelere positie. Door zowel het bereiken van de verjaring te bemoeilijken als de redelijke termijn uit te hollen, staat de verdachte langer bloot aan vervolging en kan de vervolgende instantie langere tijd op haar lauweren rusten.⁴⁷⁹

Het hoeft niet te verwonderen dat het EHRM kort na deze rechtspraak ingreep in de kromme redenering van het Hof van Cassatie. In de zaak *Declerck t. België* stelde het EHRM "*l'arrêt de la Cour de cassation belge du 21 mars 2006 est sans incidence sur la jurisprudence bien établie de la Cour*".⁴⁸⁰ Aangezien nationale rechtspraak niet mag indruisen tegen de vaststaande rechtspraak van het EHRM, mocht met de afwijkende visie van het Hof van Cassatie niet langer rekening worden gehouden. Bijgevolg begint ook in geval van een voortgezet misdrijf de redelijke termijn te lopen zodra de betrokkene beschuldigd is en op de hoogte werd gebracht daarvan.

185. In dit opzicht verschilt de redelijke termijn duidelijk van de regeling omtrent de verjaring van de strafvordering. Deze laatste begint in principe op een vroeger, en niet onbelangrijk, vast tijdstip te lopen. De verjaringstermijn neemt immers aanvang op de dag waarop het misdrijf werd gepleegd ingevolge artikel 21 V.T.Sv. Dit verschil is verklaarbaar doordat de verjaring bestaat in het algemeen belang, terwijl de redelijke termijn bestaat in het individueel belang van de verdachte.

⁴⁷⁶ J. MEESE, "De redelijke termijn in de hedendaagse praktijk" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 266, nr. 282.

⁴⁷⁷ EHRM 15 juli 1982, nr. 8130/78, *Eckle/Duitsland*.

⁴⁷⁸ EHRM 22 juni 2000, nr. 32492/96, nr. 32547/96, nr. 32548/96, nr. 33209/96 en nr. 33210/96, *Coëme e.a./België*.

⁴⁷⁹ J. MEESE, "De aanvang van de redelijke termijn bij voortgezette misdrijven: het Hof van Cassatie op zoek naar nieuwe veroordelingen in Straatsburg?" (noot onder Cass. 21 maart 2006), *NC* 2006, 323.

⁴⁸⁰ EHRM 25 september 2007, nr. 34316/02, *De Clerck/België*, §51.

§3.B. Eindpunt

186. De redelijke termijn eindigt wanneer de rechter een einde maakt aan de onzekerheid in hoofde van de verdachte met betrekking tot zijn rechtspositie. Deze opvatting is niet meer dan logisch in het licht van het doel dat schuilt achter de redelijke termijn.⁴⁸¹ Pas wanneer sprake is van een eindbeslissing ten gronde die niet meer vatbaar is voor hoger beroep of cassatieberoep, is aan die onzekerheid een einde gemaakt. De termijnen om hoger beroep en cassatieberoep aan te tekenen zitten dus vervat in de redelijke termijn, evenals de procedures *an sich*.⁴⁸² Ook een beslissing tot buitenvervolginstelling door het Openbaar Ministerie maakt een einde aan de redelijke termijn.⁴⁸³

Het einde van de verjaringstermijn is daarentegen niet afhankelijk van een rechterlijke beslissing of een beslissing van het Openbaar Ministerie. Zodra de bij wet bepaalde termijn verstreken is, treedt de verjaring in.

§4 Gevolgen van het verstrijken van de redelijke termijn

187. Op grond van artikel 21 *ter V.T.S.v.* kan een overschrijding van de redelijke termijn enkel worden gesanctioneerd met ofwel een eenvoudige schuldigverklaring, ofwel een strafvermindering.

188. Wanneer de rechter de beklaagde schuldig bevindt, kan hij enerzijds een straf uitspreken die lager is dan het wettelijke minimum. Hierin kan de feitenrechter zeer ver gaan. Hij kan immers ofwel een straf opleggen die lager is dan deze in de wet voorzien, ofwel verschilt van deze in de wet voorzien voor zover deze minder zwaar is.⁴⁸⁴ In dat laatste geval kan het gaan om bijvoorbeeld een geldboete in plaats van een gevangenisstraf, een straf met uitstel, de opschorting... Uit de rechterlijke beslissing moet dan blijken dat de vermindering *reëel en meetbaar* is, zonder dat de straf die de rechter opgelegd had bij niet-overschrijding van de redelijke termijn erin moet vermeld staan.⁴⁸⁵

Anderzijds kan de strafrechter ook de eenvoudige schuldigverklaring uitspreken. Dit houdt in dat hij de verdachte schuldig verklaart zonder daarbij een straf op te leggen, omdat dit zijns inziens niet meer opportuun is.

⁴⁸¹ J. MEESE, "De redelijke termijn in de hedendaagse praktijk" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 270, nr. 284.

⁴⁸² EHRM 15 oktober 1999, nr. 26614/95, Humen/Polen; EHRM 10 februari 1995, nr. 15175/89, Alenet de Ribemont/Frankrijk en EHRM 12 oktober 1992, nr. 65/1991/317/389, Boddaert/België.

⁴⁸³ EHRM 19 februari 1991, nr. 13087/87, Maj/Italië.

⁴⁸⁴ J. ROZIE, "Het nieuwe artikel 21 *ter* van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering: de rechtsgevolgen bij overschrijding van de redelijke termijn", *T.Strafr.* 2001, 6.

⁴⁸⁵ Cass. 7 oktober 2014, AR P.2014.0506.N.; Cass. 11 juni 2013, AR P.2012.0235.N.; Cass. 30 oktober 2012, AR P.12.0434.N.; Cass. 18 september 2012, AR P.12.0349.N. en Cass. 17 oktober 2001, AR P.01.0807.F., *Arr.Cass.* 2001, 1.695. Over de begrippen *reëel en meetbaar*, zie B. MEGANCK, [Passend rechtsherstel bij overschrijding redelijke termijn in strafzaken] (noot onder Cass. 16 april 2013), *T.Strafr.* 2013, 196-197.

189. Spreekt de rechter de verdachte vrij of verklaart hij de strafvordering onontvankelijk of vervallen, dan zal enkel een financiële compensatie mogelijk zijn voor de overschrijding.

190. Het gevolg bij de overschrijding van de redelijke termijn is dus volledig anders dan bij het intreden van de verjaring van de strafvordering. In dat laatste geval komt de strafvordering immers te vervallen.

§5 De redelijke termijn als alternatief voor de verjaring van de strafvordering?

§5.A. Twee concepten die elkaar aanvullen

191. In essentie sanctioneren zowel de verjaring van de strafvordering als de redelijke termijn de te lange duur van een strafproces. In die optiek kan de vraag zich stellen of er wel nood is aan twee verschillende mechanismen. Hoe meer regels er immers zijn, hoe ingewikkelder de materie.

192. Vooreerst is het uitgangspunt van beide systemen totaal verschillend. De verjaring van de strafvordering bestaat in het algemeen belang, terwijl de redelijke termijn de verdachte beschermt. In dat opzicht verschilt het aanvangspunt van deze concepten dan ook. In het eerste geval begint de termijn te lopen op de dag waarop het strafbaar feit wordt gepleegd, terwijl in het laatste geval de kennisgeving aan de betrokkene van de tegen hem ingestelde strafvervolgning determinerend is.

Concreet impliceert dit dat een misdrijf kan verjaren zelfs vooraleer de redelijke termijn ooit aanvang heeft genomen.⁴⁸⁶ Bovendien valt het aanvangspunt van de redelijke termijn niet te rijmen met de *ratio legis* van de verjaring. Deze laatste heeft immers het bewaren van de sociale vrede, het vermijden van gerechtelijke dwalingen en het garanderen van de betrouwbaarheid van het aangereikte bewijsmateriaal tot doel. Een termijn die pas begint te lopen op het ogenblik waarop de verdachte kennis krijgt van het feit dat hij het voorwerp uitmaakt van een strafprocedure, kan onmogelijk garanderen dat laattijdige vervolgingen niet meer zullen plaatsvinden.

Vanuit dat oogpunt zorgt de redelijke termijn er op haar beurt voor dat een strafprocedure niet al te lang aansleept, ook al is de verjaring nog niet bereikt. Bij de beoordeling daarvan kan de rechter de elementen die eigen zijn aan de zaak in acht nemen, terwijl de berekening van de verjaring enkel op objectieve elementen steunt.

193. Bovendien zijn ook de gevolgen verschillend. Bij het bereiken van de verjaringsdatum zal de strafvordering vervallen, waardoor uitspraak over de schuldvraag niet meer mogelijk is. Wordt de redelijke termijn overschreden, dan zal de rechter daarover wel nog uitspraak kunnen

⁴⁸⁶ J. MEESE, "Redelijke termijn versus verjaring van de strafvordering" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 322, nr. 344.

doen. Alleen zal de opgelegde straf dan milder zijn, ter compensatie van de druk die de verdachte moest ondergaan.

194. Daarnaast is het zo dat de figuur van de redelijke termijn ook heel wat rechtsonzekerheid met zich meebrengt. Hoewel dit ook zo is bij de verjaring, blijft deze evenwel op objectieve regels steunen. Voor wat betreft de redelijke termijn gelden daarentegen geen vaste termijnen, noch zijn er vaste sancties. De rechter heeft immers de keuze tussen een eenvoudige schuldigverklaring of een strafvermindering, waarbij de verminderde straf op voorhand niet gekend is. Een vervanging van de verjaring van de strafvordering door de redelijke termijn zou dus in geen geval tot meer rechtszekerheid leiden. Eén van de voornaamste knelpunten met betrekking tot de verjaring zou dus niet worden opgelost, integendeel.

Bovendien krijgt Justitie vandaag de dag steeds meer met gerechtelijke achterstand te kampen. In dat opzicht is het dan ook niet aan te raden de redelijke termijn af te schaffen. Zij zet de gerechtelijke autoriteiten er enerzijds toe aan zich te spoeden en anderzijds biedt zij de vervolgte partij een garantie op behandeling van zijn zaak binnen een termijn die enigszins aanvaardbaar is.

Tot slot vullen beide systemen elkaar aan. De verjaring grijpt enkel in op *laattijdige* vorderingen, terwijl de redelijke termijn enkel ingrijpt op *langdurige* vorderingen. Beide figuren omschrijven als “waarborgen tegen de overschrijding van termijnen” is bijgevolg te kort door de bocht. Ze hebben elk andere kenmerken en dienen andere doelen. De redelijke termijn kan als het ware gezien worden als een extra bescherming die de verdachte geniet in het kader van de tijd die de vervolgingsinstanties hebben om het misdrijf te vervolgen en ter berechting voor te leggen aan de rechter. Dat deze bescherming noodzakelijk is, illustreert de talrijke rechtspraak waarin de rechter overging tot het vaststellen van de overschrijding van de redelijke termijn.⁴⁸⁷

§5.B. Een uniform sanctiemechanisme?

§5.B.1. Het verval van de strafvordering als sanctiemogelijkheid

195. Omdat de twee mechanismen enorm van elkaar verschillen qua sanctionering, rijst de vraag of zij op dit vlak niet meer op elkaar moeten worden afgestemd. Zo bestaat er al jarenlang discussie over de vraag of niet-ontvankelijkheid of verval van de strafvordering mogelijk moeten zijn bij de overschrijding van de redelijke termijn.

⁴⁸⁷ EHRM 28 oktober 2014, nr. 18393/09, Panju/België, *Juristenkrant* 2014, afl. 298, 1, noot T. DECAIGNY en P. DE HERT; Cass. 14 april 2015, AR P.14.1146.N., *RABG* 2015, 973, noot W. DE PAUW; Cass. 16 december 2014, AR P.14.1101.N., *RABG* 2015, 490 en *T.Strafr.* 2015, 235, noot J. KERKHOFS; Gent 19 juni 2015, *TROS-Nieuwsbrief* 2016, samenvatting J. VAN LOMMEL; Gent 10 januari 2014, *TMR* 2015, 199; Gent 6 december 2012, *NjW* 2013, 899, noot C. CONINGS; Luik 15 juni 2011, *JLMB* 2012, 468; Rb. Kortrijk 28 juni 2011, *T.Strafr.* 2011, 273, noot F. SCHUERMANS; Corr. Brussel 12 december 2008, *AM* 2009, 440.

Sinds 2000 bepaalt artikel 21ter V.T.Sv. dat een overschrijding van de redelijke termijn gesanctioneerd wordt met ofwel een schuldvermindering, ofwel een eenvoudige schuldigverklaring. Voordien was er heel wat discussie in de rechtspraak en in de rechtsleer over de toepasbaarheid van het verval.⁴⁸⁸ Het EHRM heeft echter geen concrete sanctie vastgekoppeld aan de overschrijding van de redelijke termijn. De lidstaten beslissen hierover vrij, met inachtneming van artikel 41 EVRM krachtens hetwelk de betrokkene recht heeft op een daadwerkelijk rechtsherstel. Er moet met andere woorden een evenredigheid bestaan tussen het herstel langs de ene kant en de mate van overschrijding langs de andere kant.⁴⁸⁹ Bijgevolg zou de onontvankelijk of het verval van de strafvordering mogelijk moeten zijn.

196. Er zijn verschillende pro's en contra's te vinden voor het aanpassen van de sancties. De twee argumenten die pleiten tegen een wijziging zijn mijns inziens niet voldoende overtuigend. Enerzijds stellen sommige auteurs dat de verdachte bij onontvankelijkheid of verval van de strafvordering de mogelijkheid verliest om zijn onschuld te horen uitspreken.⁴⁹⁰ Dit argument houdt niet echt steek, aangezien de verdachte die mogelijkheid ook verliest in geval van verjaring van de strafvordering. Anderzijds behoudt de rechter de mogelijkheid om uitspraak te doen over de burgerlijke vordering na strafvermindering of eenvoudige schuldigverklaring. Dit belangrijk argument werd jarenlang ingeroepen, maar de relevantie ervan is enigszins twijfelachtig. Wanneer de burgerlijke partij haar vordering tijdig heeft ingesteld, zal de strafrechter deze moeten behandelen, zelfs als de strafvordering vervallen is.⁴⁹¹ Bovendien bepaalt artikel 26 V.T.Sv. dat de burgerlijke vordering nooit kan verjaren voor de strafvordering. In die optiek kan de burgerlijke partij haar vordering dan ook steeds uitoefenen voor de burgerlijke rechter, zelfs indien de strafvordering vervallen is verklaard.

De argumenten die pleiten voor een wijziging zijn daarentegen wel overtuigend. Ten eerste bepalen noch het EVRM en het EHRM, noch het IVBPR een specifieke sanctie voor de overschrijding van de redelijke termijn.⁴⁹² Zoals eerder gesteld stelt artikel 41 EVRM enkel dat de verdachte recht heeft op een daadwerkelijk rechtsherstel, dat een passende en voldoende compensatie uitmaakt voor de overdreven lange duur van de strafprocedure. Het supranationale en internationale recht vormen dus geen beletsel voor de invoering van de niet-

⁴⁸⁸ Zie J. MEESE, "De redelijke termijn in de hedendaagse rechtspraak" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 292-293, nr. 308 en de voetnoten daar voor een overzicht van de standpunten.

⁴⁸⁹ L. ARNOU, "Is er nog toekomst voor de onontvankelijkheid van de strafvordering als sanctie van het overschrijden van de redelijke termijn in strafzaken?" (noot onder Gent 20 december 1994), *AJT* 1995-96, 548.

⁴⁹⁰ X. DEDULLEN, W. MOSSERAY en B. TILLEMANN, "Gevolgen van de overschrijding van de redelijke termijn voor de berechting in strafzaken" (noot onder Cass. 18 november 1986), *Jura Falc.* 1986-87, 113; J. ROZIE, "Schuldigverklaring bij overschrijding van de redelijke termijn", *RW* 1998-99, 6 en S. VANDROMME, "Op zoek naar een effectief rechtsmiddel om reeds tijdens het vooronderzoek de overschrijding van de redelijke termijn te doen vaststellen", *P&B* 2003, 197.

⁴⁹¹ F. KUTY, "Une nouvelle sanction au dépassement du délai raisonnable: la déclaration de culpabilité sans prononciation de peine", *JT* 1998, 796, nr. 20.

⁴⁹² Het Hof van Cassatie wees hier recent nog op: Cass. 19 april 2016, P.14.1555.N.

ontvankelijkheid of het verval van de strafprocedure. Integendeel, verschillende andere landen hebben deze sancties wel toegevoegd aan het straffenarsenaal. Te denken valt bijvoorbeeld aan Nederland en Duitsland.⁴⁹³

Ten tweede lijkt de vereiste van een passende en voldoende compensatie strijdig met het *a priori* uitsluiten van bepaalde sancties door de wet. Beter zou het zijn om de rechter telkens *in concreto* de meest geschikte sanctie te laten bepalen, zonder dat hij daarbij al te kortgewiekt is door de wetgever.⁴⁹⁴ Flagrante overschrijdingen van de redelijke termijn worden nu immers op dezelfde manier aangepakt als minder ernstige overschrijdingen. De vraag kan zich dus stellen of het herstel dan nog wel passend is en of een meer ingrijpende sanctie, namelijk de onmogelijkheid om nog uitspraak te doen over de strafvordering ten gronde, in sommige gevallen niet meer tegemoetkomt aan de eis uit artikel 41 EVRM.

Ten derde valt de redelijke termijn onder artikel 6 EVRM, dat het recht op een eerlijk proces garandeert. Andere schendingen van dit artikel kunnen wel met nietigheid of niet-ontvankelijkheid van de vervolging worden gesanctioneerd.⁴⁹⁵ Bovendien is het ook niet meer dan logisch dat de sanctie voor de schending van een procedurereguleerend procedureel van aard is.⁴⁹⁶

§5.B.2. Een jurisprudentiële opening voor de toepassing van het verval

197. Hoewel het huidige artikel 21 *ter V.T.Sv.* niet voorziet in het verval van de strafvordering, is deze sanctiemogelijkheid toch al stof tot menig discussie geweest. De vroegere cassatierechtspraak stelde immers steevast dat het vaststellen van de overschrijding van de redelijke termijn niet kon gebeuren door de onderzoeksgerechten, aangezien deze geen uitspraak kunnen doen over de gegrondheid van de strafvervolging.⁴⁹⁷

In 2008 ging Cassatie echter een andere koers varen door te beslissen dat de onderzoeksgerechten wel degelijk uitspraak konden doen over de overschrijding van de redelijke termijn.⁴⁹⁸ Het Hof liet evenwel na zich uit te spreken over het rechtsgevolg dat de onderzoeksgerechten aan de overschrijding konden verbinden. Bij gebrek aan wettelijke bepalingen daaromtrent werd teruggегrepen naar artikel 235 *bis*, §6 Sv., dat stelt dat de kamer

⁴⁹³ J. MEESE, *Overschrijding van de redelijke termijn* in CABG, Gent, Larcier, 2008, I, 41-42, nr. 41.

⁴⁹⁴ A. LUST, "Nog over de rechtsgevolgen van het overschrijden van de redelijke termijn" (noot onder Rb. Kortrijk 25 april 1997), *TWVR* 1997-98, 139.

⁴⁹⁵ P. DEFOURNY, "L'article 6 de la convention européenne des droits de l'homme et des libertés fondamentales et le délai raisonnable, un argument...déraisonnable?" (noot onder Cass. 22 oktober 1986), *JLMB* 1986, 12 en F. KUTY, "Une nouvelle sanction au dépassement du délai raisonnable: la déclaration de culpabilité sans prononciation de peine", *JT* 1998, 795, nr. 17.

⁴⁹⁶ S. VANDROMME, "Op zoek naar een effectief rechtsmiddel om reeds tijdens het vooronderzoek de overschrijding van de redelijke termijn te doen vaststellen", *P&B* 2003, 198.

⁴⁹⁷ Cass. 8 november 2005, AR P.05.1191.N., *Arr.Cass.* 2005, 2.180; Cass. 16 december 1987, AR 6337, *Arr.Cass.* 1987-88, 508.

⁴⁹⁸ Cass. 8 april 2008, AR P.07.1903.N., *Arr.Cass.* 2008, 864, *JT* 2009, 137, noot F. KUTY, *NC* 2008, 357, noot J. MEESE, *RABG* 2008, 795, noot L. DELBROUCK en *T.Strafr.* 2008, 276, noot D. LIBOTTE.

van inbeschuldigingstelling processtukken nietig kan verklaren of het verval van de strafvordering kan vaststellen indien daar een grond toe bestaat.⁴⁹⁹

Cassatie verduidelijkte in 2009 dat het louter vaststellen van de overschrijding van de redelijke termijn door het onderzoeksgerecht een passend rechtsherstel uitmaakt. De grondrechter moet daarmee dan rekening houden bij de beoordeling van de zaak.⁵⁰⁰ Die vaststelling was volgens Cassatie niet de enige mogelijke sanctie, waardoor ook het verval van de strafvordering mogelijk moest zijn. Een maand later preciseerde het bovendien dat ontslag van rechtsvolging mogelijk is indien het onderzoeksgerecht vaststelt dat de overschrijding de bewijsvoering en het recht van verdediging ernstig en onaantastbaar heeft aangetast.⁵⁰¹ Cassatie vermeldt in zijn arrest niet expliciet de term “verval van strafvordering”, maar *de facto* komen verval op hetzelfde neer als, “ontslag van rechtsvervolging”, “niet ontvankelijkheid van de strafvordering”, “niet toelaatbaarheid” van de strafvordering en “stopzetting”.⁵⁰²

Dat laatste cassatiearrest had soms onlogische gevolgen. Wanneer de overschrijding van de redelijke termijn werd vastgesteld tijdens de procedure ten gronde, kon de rechter enkel een eenvoudige schuldigverklaring of strafvermindering uitspreken. De onderzoeksgerechten daarentegen konden een veel ingrijpendere sanctie uitspreken en dit op een moment waarop de overschrijding in elk geval minder ernstig is dan wanneer deze wordt vastgesteld in de bodemprocedure.

Het Grondwettelijk Hof moest zich over dit verschil uitspreken en maakte daartoe een onderscheid tussen twee hypothesen. Wanneer de overschrijding geen onherstelbare aantasting van de bewijsvoering en van het recht van verdediging met zich meebrengt, is geen verval of niet-ontvankelijkheid van de strafvordering mogelijk. Het vonnisgerecht mag dan enkel een eenvoudig schuldigverklaring of een straf beneden het wettelijk minimum uitspreken. Het onderzoeksgerecht moet zich beperken tot een loutere vaststelling van de overschrijding van de redelijke termijn. Wanneer de overschrijding echter wel een onherstelbare aantasting tot gevolg heeft, mag het onderzoeksgerecht wel het ontslag van rechtsvervolging uitspreken.⁵⁰³ In die tweede hypothese moet het vonnisgerecht kiezen voor de vrijspraak als de bewijsvoering onmogelijk is geworden en voor de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering als het recht van verdediging onherstelbaar is aangetast.⁵⁰⁴

⁴⁹⁹ Zie ook J. MEESE, “De overschrijding van de redelijke termijn: is de verrijzenis van de sanctie van verval of onontvankelijkheid in het verschiet?” (noot onder Cass. 8 april 2008), *NC* 2008, 361.

⁵⁰⁰ Cass. 27 oktober 2009, AR P.09.0901.N., *Arr.Cass.* 2009, 2.703. Zie ook Cass. 19 februari 2013, AR P.12.0867.N.

⁵⁰¹ Cass. 24 november 2009, AR P.09.0930.N., *Arr.Cass.* 2009, 2.796, *Juristenkrant* 2009, afl. 1992, 2 (weergave F. SCHUERMANS) en *T.Strafr.* 2010, 34, noot.

⁵⁰² F. SCHUERMANS, “Cassatie verduidelijkt problematiek redelijke termijn” (noot onder Cass. 27 oktober 2009 en Cass. 24 november 2009), *Juristenkrant* 2009, afl. 199, 2.

⁵⁰³ Voor toepassingsgevallen, zie Cass. 1 maart 2016, AR P.15.1272.N.; Cass.7 januari 2015, AR P.2013.1834.F. en Cass. 6 maart 2013, AR P.12.1980.F.

⁵⁰⁴ GwH 18 februari 2010, nr. 16/2010, *BS* 30 april 2010, 24.524 en *RABG* 2010, 852, noot W. DE PAUW. Zie ook GwH 29 juli 2010, nr. 92/2010, *BS* 25 oktober 2010, 63.227, *Rev.dr.pén.* 2010, 179,

In 2013 voegde het Hof daaraan toe dat de onderzoeksgerechten bij de beoordeling van de redelijke termijn moeten nagaan of duur van de vervolging van die aard is dat een eerlijke behandeling van de zaak al dan niet in het gedrang is gebracht.⁵⁰⁵

198. Samengevat is het verval van de strafvordering op grond van cassatierechtspraak dus in sommige gevallen ook mogelijk, naast de in de wet voorziene sanctiemechanismen. Meer bepaald gaat het om het geval waarin het onderzoeksgerecht vaststelt dat de overschrijding van de redelijke termijn heeft geleid tot een onherstelbare aantasting van de bewijsvoering en van het recht van verdediging. Ook het vonnisgerecht moet de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering uitspreken indien het recht van verdediging onherstelbaar is aangetast door de overschrijding van de redelijke termijn. Het gaat dus om de meest flagrante gevallen van overschrijding, die reeds aan het licht komen in de fase van de regeling van de rechtspleging. Bijgevolg worden de sancties vermeld in artikel 21 *ter* V.T.Sv. enkel nog uitgesproken indien de vertraging in de procedure niet heeft geleid tot een aantasting van het recht op tegenspraak.⁵⁰⁶

	Onderzoeksgerecht	Vonnisgerecht
Onherstelbare aantasting van de bewijsvoering en van het recht van verdediging	Ontslag van rechtsvervolging	Vrijspraak als de bewijsvoering onmogelijk is geworden
		Niet-ontvankelijkheid van de strafvordering als het recht van verdediging onherstelbaar is aangetast
Geen onherstelbare aantasting van de bewijsvoering en van het recht van verdediging	Loutere vaststelling van de overschrijding van de redelijke termijn	<ul style="list-style-type: none"> – Eenvoudig schuldigverklaring – Straf beneden het wettelijk minimum

noot N. VAN DER EECKEN en *T.Strafr.* 2010, 237, noot B. MEGANCK en GwH 29 april 2010, nr. 51/2010, *BS* 12 juli 2010, 45.811.

⁵⁰⁵ Cass. 6 maart 2013, AR P.12.1980.F.

⁵⁰⁶ B. DE SMET, "Controle op de redelijke termijn van het strafproces tijdens de regeling der rechtspleging" (noot onder Cass. 24 november 2009), *RW* 2009-10, 1.390, nr. 10.

§5.C. Conclusie

199. Duidelijk is dat de verjaring van de strafvordering en de redelijke termijn in strafzaken niet over dezelfde kam mogen geschoren worden. Beide figuren hebben hun eigen doel en kenmerken en vullen elkaar dan ook aan. Met betrekking tot de sanctionering dringt een uniformering zich evenwel op. Er zijn in dat opzicht duidelijk argumenten te vinden voor een toepassing van het verval of de onontvankelijkheid van de strafvordering bij de overschrijding van de redelijke termijn. Dit mag evenwel niet de enige sanctiemogelijkheid zijn aangezien artikel 41 EVRM vereist dat er een evenwicht bestaat tussen het herstel en de mate van overschrijding. Bijgevolg heeft de wetgever twee opties. Ofwel kan hij de voorziene sancties in artikel 21ter V.T.Sv. schrappen en de op te leggen sanctie volledig overlaten aan de beoordeling van de rechter, ofwel kan hij de niet-ontvankelijkheid of het verval van de strafprocedure erin opnemen. Mijns inziens verdient de laatste optie de voorkeur, aangezien deze gepaard gaat met meer rechtszekerheid voor de betrokken partijen.

Conclusie

200. Dit hoofdstuk onderzocht in eerste instantie of de doelstellingen die de wetgever voor ogen had bij de invoering van de verjaring vandaag de dag nog steeds actueel zijn. Het eerste deel concludeerde immers dat de huidige regeling met haken en ogen aaneenhangt en dat er een duidelijke tendens bestaat naar het zoveel als mogelijk uitstellen van de verjaringsdatum. Na de voornaamste grondslagen onderzocht te hebben, is gebleken dat zij niet allemaal zo vanzelfsprekend meer zijn in de huidige maatschappelijke context. Alvorens over te gaan tot een wetswijziging, zal de wetgever dus grondig moeten nadenken over wat hij exact wil bereiken met de verjaring van de strafvordering. Hierbij zal hij moeten zoeken naar een evenwicht tussen rechtsbescherming enerzijds en de instrumentaliteit van het recht anderzijds.⁵⁰⁷

201. Vervolgens werd ook de vergelijking gemaakt met de redelijke termijn. Aangezien zowel de verjaring als de redelijke termijn in strafzaken garanderen dat het strafproces niet overdreven lang aansleept, stelt de vraag zich of beide concepten wel nodig zijn. Het staat vast dat zowel de redelijke termijn als de verjaring hun eigen bestaansredenen hebben en niet onderling substitueerbaar zijn. Integendeel, terwijl de verjaring vermijdt dat de strafvordering te lang na de feiten nog wordt ingesteld, behoedt de redelijke termijn de verdachte voor een al te lang aanslepend proces tijdens die verjaringstermijn.

Een volledige afschaffing van de verjaring van de strafvordering is mijns inziens niet opportuun, omdat de oorspronkelijke grondslagen niet volledig verdwenen zijn. Hoewel de roep om veiligheid en bescherming steeds luider klinkt, blijft de aandacht ook uitgaan naar de rechten van de verdediging. De redelijke termijn vrijwaart deze enigszins, maar een vervanging van de verjaring erdoor is niet aangeraden. Wel is het aanbevolen beide figuren meer op elkaar af te

⁵⁰⁷ C. BRANTS, P. MEVIS en E. PRAKKEN (eds.), *Legitieme strafvordering. Rechten van de mens als inspiratie in de 21^e eeuw*, Antwerpen, Intersentia, 2001, 3.

stemmen, vooral op vlak van sanctionering. Hierbij lijkt de beste optie erin te bestaan artikel 21 *ter* V.T.Sv. aan te vullen met een extra sanctie, zijnde het verval van de strafvordering.

Aangezien de verjaring van de strafvordering het best behouden blijft, zal de wetgever zich dus moeten toespitsen op een grondige herziening ervan om aan de pijnpunten te verhelpen. Daarbij staan twee mogelijkheden open. De meest ingrijpende is een omvorming van de huidige regeling tot een instellingsverjaring. Dit deze optie komt aan bod in het hiernavolgende hoofdstuk. Een tweede, minder ingrijpende aanpak impliceert dat de verjaring zoals gekend op zich behouden blijft, maar wordt aangepast aan de huidige noden. Een toelichting van deze mogelijkheid gebeurt in het laatste hoofdstuk van deze masterproef.

Hoofdstuk 9 – Een instellingsverjaring met de redelijke termijn als waarborg

Afdeling 1 - Situering

202. Aangezien de problematiek met betrekking tot de verjaring zich situeert op verschillende vlakken en zowel jurisprudentieel als wetgevend van aard is, zou de wetgever de ommezwaai naar een instellingsverjaring kunnen overwegen. Daarbij kunnen het Openbaar Ministerie en de burgerlijke partij de verjaring vermijden door de strafvordering in te stellen binnen de door de wet bepaalde termijn. Dit systeem onderscheidt zich van het huidige systeem van de vervolgingsverjaring, omdat het dan niet langer nodig is dat er een rechterlijke beslissing is genomen binnen de verjaringstermijn.

Wat betreft de termijnen kan de wetgever vasthouden aan deze die vandaag de dag bestaan (eventueel herzien, *infra*). Op die manier zal de instellingsverjaring niet sneller intreden dan de vervolgingsverjaring. Het lijkt het meest zinvol de verjaring aanvang te laten nemen op de dag waarop het misdrijf is gepleegd en dit om de redenen die later in deze masterproef aan bod komen (hoofdstuk 10, afdeling 2). Ook daarbij wordt één en ander omtrent het aanvangspunt dan best gecodificeerd.

203. De redelijke termijn doet in dit systeem dienst als mechanisme om te vermijden dat de zaak te lang aansleept nadat de strafvordering werd ingesteld. Een belangrijke opmerking daarbij is evenwel dat deze enkel nog een rol speelt wanneer de strafvordering tijdig is ingesteld en dus ontvankelijk is. Gelet op de bij wet bepaalde sancties in geval van overschrijding van de redelijke termijn, zou verval van de strafvordering dan enkel nog mogelijk zijn bij laattijdig ingestelde strafvorderingen. Zodra de verjaring tijdig is ingesteld, zijn met andere woorden enkel nog de sancties die staan op het overschrijden van de redelijke termijn relevant. De vraag stelt zich of deze een voldoende waarborg bieden in het systeem van de instellingsverjaring.

Afdeling 2 – Sanctionering van de overschrijding van de redelijke termijn in het systeem van de instellingsverjaring

§1 Invoering van het verval van de strafvordering

§1.A. Verantwoording

204. Hoger werd reeds uiteengezet dat de overschrijding van de redelijke termijn op grond van de huidige wetgeving wordt gesanctioneerd met een eenvoudige schuldigverklaring of strafvermindering. In tegenstelling tot wat het geval is bij de verjaring, behoort het verval van de strafvordering dus niet tot het in de wet voorziene sanctiepalet. Nochtans zou dit wel het geval moeten zijn indien de wetgever opteert voor de instellingsverjaring.

In dergelijk systeem kan de rechter de strafvordering immers enkel vervallen verklaren indien zij is *ingesteld* buiten de verjaringstermijn. Zodra zij aanhangig is gemaakt bij een onderzoeks-

of bodemrechter, zal er dus een uitspraak moeten volgen over de schuldvraag als de wetgever blijft vasthouden aan de twee huidige sancties voor de overschrijding van de redelijke termijn. Dit kan echter leiden tot de vreemde situatie waarin de rechter uitspraak moet doen over een strafvordering die weliswaar tijdig werd ingesteld, maar waarbij de feiten al zeer oud zijn. In dat opzicht kan dan teruggegrepen worden naar de *ratio legis* van de verjaring. De “wet van het vergeten” zal altijd een rol blijven spelen en de wetgever mag daar niet blind voor zijn. Het is weinig zinvol een rechter nog te laten oordelen over de schuldvraag, indien de feiten zodanig oud zijn dat de maatschappij niet meer gebaat is bij dergelijke procedure.⁵⁰⁸ Ook de andere grondslagen met betrekking tot gerechtelijke dwalingen en de betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal kunnen hierbij als verantwoording dienst doen.

Bovendien geniet de verdachte in het systeem van de vervolgingsverjaring als het ware een dubbele bescherming met betrekking tot de uitoefening van de strafvordering in de tijd. Enerzijds biedt de verjaring, die begint te lopen bij de voltrekking van het misdrijf, een vaste einddatum tegen dewelke de procedure volledig afgewikkeld moet zijn. Anderzijds biedt de redelijke termijn tijdens het onderzoek en de procedure ten gronde een bijkomende waarborg voor efficiënte berechting. In geval van een instellingsverjaring valt de waarborg die de verjaring biedt weg zodra de strafvordering tijdig is ingesteld. In dat opzicht verliezen de betrokken partijen dan ook de vaste einddatum, aangezien de redelijke termijn geen bepaalde duur kent. MEESE bepleit om die reden de invoering van het verval van de strafvordering als bijkomende sanctiemogelijkheid.⁵⁰⁹

§1.B. Concretisering

205. De hoger aangehaalde argumenten in acht genomen, lijkt de huidige cassatierechtspraak met betrekking tot het verval van de strafvordering als sanctie voor de overschrijding van de redelijke termijn correct. Omdat de betrokken partijen echter aan rechtszekerheid inboeten bij het systeem van de instellingsverjaring, lijkt het mij aangewezen de mogelijkheid tot verval wettelijk te verankeren.

Als de strafvordering laattijdig wordt ingesteld, dan zal de rechter deze in elk geval vervallen moeten verklaren. Werd zij ingesteld binnen de verjaringstermijn, dan zal verval door verjaring niet meer mogelijk zijn. In die hypothese is de redelijke termijn uitermate belangrijk, aangezien dit nog de enige waarborg is voor een snelle berechting. Enkel bij flagrante overschrijdingen zal verval dan nog mogelijk zijn in het licht van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie. In de andere gevallen zal het onderzoeksgerecht de overschrijding louter moeten vaststellen en zal het vonnisgerecht naar huidig recht moeten kiezen voor hetzij een eenvoudige schuldigverklaring, hetzij een strafvermindering.

⁵⁰⁸ J. MEESE, “Aanpassing van de sanctionering van de overschrijding van de redelijke termijn” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 364, nr. 371.

⁵⁰⁹ J. MEESE, “Hervorming van de verjaring van de strafvordering in een instellingsverjaring” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 361, nr. 369.

206. Niet alleen de bodemrechter, maar ook de onderzoeksgerechten zouden de bevoegdheid moeten krijgen om het verval van de strafvordering wegens overschrijding van de redelijke termijn vast te stellen. Die bevoegdheid komt de procedurele efficiëntie alleen maar ten goede, nu het zinloos is een bodemprocedure op te starten wanneer bij de regeling van de rechtspleging al duidelijk is dat de redelijke termijn is overschreden.⁵¹⁰

§2 Afschaffing van de strafvermindering als sanctiemogelijkheid

207. Naast de invoering van het verval van de strafvordering, bepleit MEESE ook de afschaffing van de strafvermindering als sanctie voor de overschrijding van de redelijke termijn.⁵¹¹ Als de rechter de overschrijding vaststelt, dan impliceert dit dat er teveel tijd verstreken is sinds de verdachte kennis kreeg van het feit dat hij het voorwerp uitmaakt van een strafonderzoek. *A fortiori* is er dus nog meer tijd verstreken sinds het plegen van de feiten, waardoor het in bepaalde gevallen maatschappelijk niet meer zinvol is nog een straf op te leggen. Bovendien bestaat de kans in dergelijk geval dat de straf een contraproductief effect op de dader zelf heeft, omdat hij het onrechtvaardig vindt nog gestraft te worden zolang na de feiten en na een te lang aanslepend proces.

208. De twee mogelijke sancties voor de overschrijding van de redelijke termijn zouden dus enerzijds het verval van de strafvordering en anderzijds de eenvoudige schuldigverklaring zijn. Zodra de redelijke termijn is overschreden, kan de rechter met andere woorden geen straf meer opleggen. De vraag die zich daarbij stelt is of het huidige probleem waarbij daders straffeloos blijven doordat de verjaring intreedt niet zal transformeren tot een probleem waarbij daders vrijuit gaan wegens overschrijding van de redelijke termijn. De lange looptijd van onderzoeken en procedures is immers vaak te wijten aan onder meer capaciteitsproblemen, die ook na een hervorming van de verjaring zullen blijven voortbestaan.

Zolang de vervolgende instanties niet op de hoogte zijn van het misdrijf en de strafvordering dus niet hebben kunnen instellen, speelt deze problematiek geen rol. De redelijke termijn begint immers pas te lopen zodra de verdachte weet dat hij wordt vervolgd.

Zodra de verdachte kennis krijgt van de vervolging en zodra de strafvordering aanhangig wordt gemaakt, moet de overheid ervoor zorgen dat de berechting gebeurt binnen de redelijke termijn. De overheid zal lange periodes van inactiviteit na de aanhangigmaking van de zaak dus moeten vermijden. Een goede samenwerking en communicatie tussen de betrokken actoren en de terbeschikkingstelling van voldoende middelen is daarbij geboden.⁵¹² Natuurlijk

⁵¹⁰ J. MEESE, "Aanpassing van de sanctionering van de overschrijding van de redelijke termijn" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 364, nr. 371.

⁵¹¹ Voor een uitgebreidere bespreking van de knelpunten en eventuele oplossingen voor de gerechtelijke achterstand, zie J. MEESE, "Aanpassing van de sanctionering van de overschrijding van de redelijke termijn" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 365, nr. 372.

⁵¹² J. MEESE, "Aanpassing van de sanctionering van de overschrijding van de redelijke termijn" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 366-369, nr. 372.

bestaat de kans dan dat strafrechters terughoudend zullen zijn om de overschrijding vast te stellen, aangezien zij dan niet langer een straf kunnen uitspreken. Om dat risico in te dijken, zou het Hof van Cassatie een ruime toetsingsbevoegdheid moeten toebedeeld krijgen.⁵¹³

Afdeling 3 – Voor- en nadelen van de instellingsverjaring

209. De voordelen van de instellingsverjaring zijn talrijk. Eerst en vooral kenmerkt dergelijk systeem zich door zijn eenvoud, aangezien het volstaat dat het Openbaar Ministerie of de burgerlijke partij de strafvordering hebben ingesteld binnen de door de wet bepaalde termijn. In tegenstelling tot wat het geval is bij de huidige vervolhverjaring, moet de zaak dus niet berecht zijn binnen de verjaringstermijn. Bovendien kenmerkt deze figuur zich door de afwezigheid van schorsings- en stuitingsgronden, wat een niet te verwaarlozen voordeel oplevert in vergelijking met het huidige systeem.

Naast de eenvoud, kent de instellingsverjaring nog verschillende voordelen. Een tweede is dat de dader die buiten het vizier van de vervolgingsinstanties weet te blijven, daar geen voordeel meer kan uithalen. Vanaf de instelling van de strafvordering stopt de verjaringstermijn met lopen, ongeacht wanneer de betrokken daders worden opgespoord. De redelijke termijn begint in hun hoofde dan pas te lopen wanneer zij kennis krijgen van het feit dat een strafonderzoek tegen hen loopt.

Een derde voordeel is dat de ingewikkelde en soms kunstmatige rechtspraak die het ogenblik waarop het misdrijf is voltrokken zo ver mogelijk in de tijd wil uitstellen, aan belang zal afnemen. Nu probeert men stevast de aanvangsdatum vooruit te schuiven, zodat er meer tijd is voor het onderzoek en de behandeling van de zaak. Voor de instellingsverjaring volstaat het echter dat de strafvordering louter is ingesteld, zonder dat ook de berechting moet gebeuren binnen die termijn. In die optiek zal de noodzaak om tijd te rekken dus sterk afnemen. Daarnaast zal het voor de verdachte zelf nutteloos zijn bepaalde dilatoire manoeuvres aan te wenden. De verjaring zal dus haar huidig kansspelkarakter verliezen, wat alleen maar toe te juichen valt.

Tot slot zou dergelijk systeem ook bij de maatschappij in betere aarde vallen. Vandaag bestaat immers een systeem dat theoretisch en abstract uitgewerkt is, zonder dat daarbij veel aandacht uitgaat naar de complexiteit en het verloop van de concrete zaak. Dit heeft tot gevolg dat de verjaring vaak intreedt net ten gevolge van een concreet probleem in een specifieke zaak. Hierbij valt dan te denken aan het aanwenden van (overbodige) proceduremiddelen, periodes van stilstand en dergelijke meer. Bij het systeem van de vervolgingsverjaring hebben de oorzaken die ertoe leiden dat de dader zijn straf ontloopt weinig om zien met de concrete omstandigheden van de zaak. Ofwel moet de rechter de strafvordering vervallen verklaren door verjaring, hetzij omdat het misdrijf te laat wordt ontdekt, hetzij omdat de overheid nalaat de strafvordering tijdig aanhangig te maken. Ofwel moet de rechter de rechter de eenvoudige

⁵¹³ J. MEESE, "Aanpassing van de sanctionering van de overschrijding van de redelijke termijn" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 369, nr. 373.

schuldigverklaring of het verval uitspreken, omdat de redelijke termijn overschreden is doordat de overheid te lang stilzat of doordat het onderzoek te lang aansleepte in verhouding tot de ernst van de feiten. Die oorzaken zijn duidelijk, concreet en bijgevolg veel beter verteerbaar voor de maatschappij.⁵¹⁴ Het is immers niet onbelangrijk dat de maatschappij begrijpt waarom en hoe bepaalde dingen kunnen gebeuren. Enkel op die manier kan het vertrouwen van de burger in Justitie enige stabiliteit behouden.

210. Ondanks de voordelen luidt de kritiek of de instellingsverjaring niet zou leiden tot een toename van het aantal gerechtelijke onderzoeken. Dit tegenargument lijkt weinig relevant, aangezien het EHRM de duur van het vooronderzoek meeneemt in de beoordeling van de redelijke termijn. De overheid stelt zich dus bloot aan een reëel risico indien zij naar het einde van de verjaringstermijn toe een langdurig gerechtelijk onderzoek opstart voor feiten waarvoor een opsporingsonderzoek had moeten volstaan. Enkel indien het misdrijf het Openbaar Ministerie pas op het einde van de verjaringstermijn ter ore kwam, zal het eventueel overgaan tot het openen van een gerechtelijk onderzoek louter en alleen om de verjaring te vermijden.⁵¹⁵

Een andere, niet onbelangrijke kritiek luidt dat de nationale rechters dan arbitrair zouden kunnen beslissen tot vrijspraak of veroordeling. Tijdens de parlementaire voorbereidingen van de Securitaswet was het voorstel van de instellingsverjaring immers ook aan bod gekomen, maar niet doorgevoerd omwille van die reden.⁵¹⁶ Hoewel dit tegenargument zeker een grond van waarheid bevat, mag dit geen voldoende argument zijn om de instellingsverjaring zonder meer te verwerpen. In het huidige recht beschikt de rechter immers ook over een ruime appreciatiebevoegdheid, onder meer in het kader van het toekennen van de schorsende en stuitende werking, het oneigenlijk gebruik van het collectief misdrijf, de berekening van de schorsing en dergelijke meer.

Conclusie

211. De ommezwaai van een vervolgingsverjaring naar een instellingsverjaring lijkt een denkpiste te zijn die het onderzoeken zeker waard is indien de wetgever zich toespitst op een hervorming van de verjaring van de strafvordering.

De grote troeven van dit systeem zijn eerst en vooral de eenvoud. Zodra de strafvordering aanhangig is gemaakt bij de onderzoeks- of feitenrechter, kan de verjaring niet meer intreden. Daarnaast zullen zich ook minder problemen stellen bij onbekende daders. Ook zal de instellingsverjaring komaf maken met het kunst- en vliegwerk van de vervolgende instanties enerzijds en de verdediging anderzijds om de verjaring van de strafvordering hetzij uit te

⁵¹⁴ J. MEESE, "Het nieuwe sanctioneringsstelsel voor termijnoverschrijdingen" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 374, nr. 377.

⁵¹⁵ J. MEESE, "Het nieuwe sanctioneringsstelsel voor termijnoverschrijdingen" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 374, nr. 378.

⁵¹⁶ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Jo VANDEURZEN, *Parl. St.* 1996-97, nr. 49-1387/6, 9.

stellen, hetzij te bespoedigen. Tot slot biedt dergelijk systeem ook een verklaring voor de straffeloosheid van daders die door de maatschappij beter te verteren is. Dit laatste komt het vertrouwen in Justitie alleen maar ten goede.

Bij een instellingsverjaring boeten de partijen enigszins aan rechtszekerheid in, doordat zij een definitieve einddatum verliezen tegen dewelke het onderzoek en de procedure afgehandeld moeten zijn. Om dat te compenseren is het aangewezen de sancties voor de overschrijding van de redelijke termijn aan te passen. Enerzijds schrapt de wetgever best de strafvermindering en anderzijds is het sterk aangeraden het verval van de strafvordering op te nemen in artikel 21 *ter* V.T.Sv. Daarbij zal de wetgever moeten kiezen of hij al dan niet in de voetsporen treedt van het Hof van Cassatie. Doet hij dit wel, dan zal verval in geval van overschrijding van de redelijke termijn enkel mogelijk zijn wanneer de overschrijding tot een onherstelbare aantasting van de bewijsvoering en het recht van verdediging heeft geleid.

Hoofdstuk 10 – De verjaring van de strafvordering in een nieuw jasje

Afdeling 1 – Situering

212. Uit voorgaande hoofdstukken bleek dat de verjaring van de strafvordering best behouden blijft. Ook de wetgeving, rechtspraak en rechtsleer ondersteunen deze these. Deze stellen immers niet de verjaring als concept in vraag, maar wel de toepassing ervan. In eerste werd de redelijke termijn als mogelijk alternatief verworpen. Vervolgens kwam de instellingsverjaring aan bod, wat in elk geval een grondige wijziging zou betekenen.

Dit hoofdstuk opteert voor het behoud van de vervolgingsverjaring. Een actualisering ervan aan de huidige maatschappelijke behoeften is evenwel aangewezen. Hierbij moet de wetgever zoals aangegeven twee zaken in acht nemen. Enerzijds mag hij geen losse, ondoordachte ingrepen meer uitvoeren. Een grondige wijziging die zorgt voor meer eenheid, rechtszekerheid en vereenvoudiging is immers meer dan nodig. Anderzijds zal hij ook de nodige aandacht moet besteden aan het feit dat de rechtsleer en rechtspraak voortdurend manoeuvres uitvoeren om de verjaringsdatum zo ver als mogelijk in de tijd uit te stellen. Hierbij zal de wetgever ook moeten reflecteren over zijn eigen handelen van afgelopen jaren.

Hieronder worden enkele mogelijke wijzigingen naar voren geschoven. Belangrijk daarbij is dat het slechts gaat om deeloplossingen. Het louter ingrijpen op deze afzonderlijke elementen zal onvoldoende zijn om tegemoet te komen aan de huidige kritieken. De wetgever moet de verjaring van de strafvordering als een geheel behandelen en niet als afzonderlijke onderdelen. Grijpt hij in op één van de voorgestelde zaken, dan zal hij ervoor moeten zorgen dat de andere zaken daarop zijn afgestemd, zodat de praktijk binnen tien jaar niet opnieuw met hetzelfde probleem van incoherentie wordt geconfronteerd.

Achtereenvolgens komen aan bod: een eventuele verlenging van de verjaringstermijnen, wijzigingen met betrekking tot de aanvang van de verjaring, wijzigingen op vlak van de schorsing en tot slot ook voorstellen tot aanpassing van de stuiting.

Afdeling 2 – Zijn de verjaringstermijnen te kort?

§1 Verlenging van de termijnen: oppervlakkig opportunisme of diepgewortelde noodzaak?

213. Een eerste logische vraag die zich stelt is of de initiële verjaringstermijnen vandaag de dag te kort zijn. Sinds de invoering van de *Code d'Instruction Criminelle* heeft de wetgever immers gevoelig ingegrepen op de toepasselijke termijnen. Waar aanvankelijk voorzien was in drie regimes, zijn het er anno 2017 reeds een stuk meer (*supra*). Ter herhaling worden zij hieronder schematisch weergegeven.

Overtredingen	6 maanden (artikel 21, eerste lid, 6° V.T.Sv.) - Tenzij afwijkende bijzondere wetgeving (artikel 28 V.T.Sv.)
Wanbedrijven	5 jaar (artikel 21, eerste lid, 4° V.T.Sv.) - 1 jaar na contraventionalisering (artikel 21, eerste lid, 5° V.T.Sv.)
Misdaden	Misdrijven <i>ex</i> artikel 136 <i>bis</i> , 136 <i>ter</i> en 136 <i>quater</i> Sw. zijn onverjaarbaar (artikel 21 V.T.Sv.)
	20 jaar voor de misdrijven opgesomd in artikel 21, eerste lid, 1° V.T.Sv. - 20 jaar na correctionalisering (artikel 21, tweede lid V.T.Sv.)
	15 jaar voor misdrijven opgesomd in artikel 21, eerste lid, 2° V.T.Sv.) - 15 jaar na correctionalisering (artikel 21, tweede lid V.T.Sv.)
	10 jaar voor andere misdrijven (artikel 21, eerste lid, 3° V.T.Sv.)

214. In vergelijking met het buitenland zijn de verjaringstermijnen in België vrij kort. Bij wijze van voorbeeld bepaalt artikel 70 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht⁵¹⁷ dat overtredingen na drie jaar verjaren. Een termijn van zes jaar geldt voor de misdrijven waarop een geldboete, hechtenis of gevangenisstraf van maximum drie jaar staat. Is het misdrijf strafbaar met een gevangenisstraf van meer dan drie jaar, dan treedt de verjaring van de strafvordering in na twaalf jaar. Zodra de wettelijke gevangenisstraf acht jaren overschrijdt, zal het misdrijf verjaren na verloop van twintig jaar.

215. Het optrekken van de termijnen was nagenoeg altijd ingegeven door problemen die zich voordeden in specifieke gevallen. Vaak wilde de wetgever de verjaring in concrete, maatschappelijk relevante, dossiers vermijden. Een verlenging van de termijn voor wanbedrijven vond zelfs doorgang naar aanleiding van de kritiek in de rechtspraak dat de driejarige termijn te kort was om tijdig bewijsmateriaal te verzamelen en een gefundeerd dossier samen te stellen (*supra*).

⁵¹⁷ Wetboek van Strafrecht, <http://wetten.overheid.nl>.

Het is inderdaad zo dat (te) korte verjaringstermijnen problematisch kunnen zijn in het licht van de opsporing en vervolging. Het komt voor dat (complexe) misdrijven pas enkele jaren na datum worden ontdekt, waardoor het gerecht eigenlijk al met achterstand start. Als de verjaringstermijn dan dermate kort is, zal het die achterstand nog moeilijk kunnen inhalen. Er moeten immers een onderzoek én veroordeling of vrijspraak volgen binnen de nog resterende termijn.⁵¹⁸

Wanneer we deze beweegredenen tegenover de *ratio legis* van de verjaring plaatsen, is het echter duidelijk dat het niet zo is dat de termijnen te kort zijn om die doelstellingen te verwezenlijken. De motivatie achter de verlengingen is eerder opportunistisch van aard. De gerechtelijke autoriteiten slagen er veelal niet in om op een doeltreffende manier het dossier samen te stellen en te berechten. De oorzaak daarvan kan liggen in de gerechtelijke achterstand, het gebrek aan middelen, de complexiteit van de zaak... Vaak wil Justitie ook haar geloofwaardigheid bij de bevolking niet verliezen. Bepaalde misdrijven zijn zodanig ernstig, dat de bevolking niet anders verwacht dan dat de overheid ingrijpt. Doen ze dit niet binnen de daartoe voorziene termijn, dan luidt de kritiek dat België criminaliteit niet aanpakt.

Aangezien de werkelijke motieven van het verlengen van de termijnen niet in de lijn liggen van de doelstellingen die de wetgever aanvankelijk voor ogen had met de verjaring, kan niet zonder meer gesteld worden dat de termijnen te kort zijn. Anderzijds is het wel duidelijk dat “de wet van het vergeten” vandaag de dag een andere invulling krijgt. De maatschappij aast soms lange tijd op bestraffing, maar dit is vooral zo bij zeer gewelddadige feiten, levens- en zedendelicten. De wetgever en de rechtspraak proberen hieraan tegemoet te komen, maar naar mijn mening verschuilen de beleidsmakers zich hier deels achter om capaciteitsproblemen te verdoezelen.

216. Achter het verlengen van de termijnen zitten mijns inziens dus twee beweegredenen. Enerzijds probeert Justitie het hoofd te bieden aan de capaciteitsproblemen en de daaraan gekoppelde gerechtelijke achterstand, anderzijds wil zij ook inspelen op de roep om vergelding wanneer het om ernstige delicten gaat. Een algemene verlenging van de termijnen zal echter geen oplossing voor het probleem bieden, maar zal het alleen maar verschuiven.

Wanneer we de evolutie van de verjaringstermijnen onder de loep nemen, zien we dat de wetgever telkens opnieuw aanpassingen doorvoerde om zichzelf meer ademruimte te geven. De werkdruk zal echter constant blijven, technologieën zullen evolueren en het aantal misdrijven zal in geen geval dalen. Op korte termijn zullen de gerechtelijke autoriteiten inderdaad meer ademruimte hebben om op te treden in zaken die reeds lang aanslepen. De kans is echter groot dat ze hierdoor ook sneller op hun lauweren zullen rusten. Prioriteiten met betrekking tot het vervolgingsbeleid zullen immers altijd moeten gesteld worden. Verder stelt zich met betrekking tot bepaalde zaken, zoals de *Bende van Nijvel*, ook nog de vraag of zij ooit opgelost zullen geraken. Het creëren van extra tijd zal ertoe leiden dat de vonnisdatum alleen maar verder komt te liggen van de datum van de feiten. Daarbij komt dan eventueel ook

⁵¹⁸ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, “De verjaring van de strafvordering in België: een onoverbrugbare hindernis voor de berechting van complexe zaken?”, *RW* 1997-98, 171.

de betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal in het gedrang, wat ook één van de motieven van de verjaring is.

Bovendien mag niet uit het oog verloren worden dat een verlenging van de verjaringstermijn steeds kan ingevolge stuiting en schorsing. Als de initiële termijn al redelijk lang is, dan zullen stuiting en schorsing *de facto* vaak tot onverjaarbaarheid leiden, aangezien de kans dan reëel is dat de dader reeds zal overleden zijn alvorens de verjaring intreedt. Ook de Raad van State merkte deze problematiek op bij de verlenging van de verjaringstermijnen in Potpourri II.⁵¹⁹ Nog bij de voorbereiding van Potpourri II trokken de parlementairen de kost (tijd en personeel) van de verlenging en de verenigbaarheid ervan met de redelijke termijn in strafzaken in twijfel.⁵²⁰

217. Een systematische verlenging van de verjaringstermijnen lijkt dus slechts een lapmiddel te zijn voor de onderliggende problemen. Bovendien kan zij *de facto* aanleiding geven tot onverjaarbaarheid, waardoor het verjaringsconcept zelf weer in vraag kan worden gesteld. De voorgaande hoofdstukken concludeerden echter reeds dat een afschaffing van de verjaring van de strafvordering op zich niet aangewezen is. Beter zou het zijn om eerst de onderliggende problemen aan te pakken en in te grijpen op die zaken die de verjaring daadwerkelijk complex maken. Pas in tweede instantie zou de wetgever dan kunnen onderzoek of een verlenging van de termijnen noodzakelijk is, na de hervormingen aan een grondige evaluatie onderworpen te hebben.

Tot slot zal de wetgever ook aandacht moeten besteden aan de incongruentie die bestaat met betrekking tot de verkrachting en aanranding van de eerbaarheid met de dood tot gevolg. Sinds Potpourri II omschrijft artikel 21 V.T.Sv. immers twee verschillende verjaringstermijnen in het geval dit misdrijf gepleegd is tegen minderjarigen. Het schrappen van de termijn van twintig jaar lijkt daarbij de meest logische keuze (*supra*).

§2 Een uitbreiding van het aantal onverjaarbare misdrijven

218. In het vigerende recht zijn slechts drie misdrijven niet aan de verjaring onderworpen op grond van artikel 21 V.T.Sv., omdat zij bepaalde ernstige schendingen van internationaal humanitair recht uitmaken (*supra*). Het gaat om genocide⁵²¹, misdaden tegen de mensheid⁵²² en oorlogsmisdaden⁵²³.

219. De andere meest ernstige misdaden zijn onderhevig aan een verjaringstermijn van twintig jaar, zelfs na correctionalisering. Ter zake gaat het enerzijds om misdaden die strafbaar zijn met levenslange opsluiting en anderzijds om een limitatieve reeks van misdaden gepleegd

⁵¹⁹ Advies Raad van State wetsontwerp houdende wijzigingen van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-16, 54-1418/001, 290-291.

⁵²⁰ Verslag in eerste lezing namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Özlem ÖZEN en Kristien VAN VAERENBERGH, *Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 54-1418/005, 91-93.

⁵²¹ Artikel 136*bis* Sw.

⁵²² Artikel 136*ter* Sw.

⁵²³ Artikel 136*quater* Sw.

tegen minderjarigen.⁵²⁴ Bij wijze van voorbeeld gaat het om moord⁵²⁵, vergiftiging⁵²⁶, doodslag om diefstal of vernieling te vergemakkelijken⁵²⁷, een aanslag op het leven van de Koning⁵²⁸, verkrachting van een minderjarige met de dood tot gevolg⁵²⁹ enzovoort.

Aangezien de verjaringstermijn in die gevallen losgekoppeld is van de aard van het misdrijf *in concreto*, is het raadzaam te onderzoeken of de verjaring nog een bestaansreden heeft met betrekking tot die zware misdaden. Hierna volgt dan ook een toetsing aan de bestaansgronden van de verjaring van de strafvordering.

220. “De wet van het vergeten” speelt minder sterk bij misdrijven van dergelijk zwaar kaliber. Enerzijds zijn levens-, zeden- en ernstige gewelddelicten feiten die het slachtoffer en diens omgeving lang, zo niet levenslang, blijven achtervolgen. Anderzijds houden zij ook de maatschappij zelf in de greep, zeker in tijden van sociale media, mediaverslaggeving en door het eeuwige geheugen van het internet. Dat een vervolging lang na de feiten de sociale rust en vrede zou verstoren, klopt bij dergelijke misdrijven dan ook vaak niet. Integendeel, de maatschappij zal het ingrijpen van de rechtstaat alleen maar toejuichen, nu het veiligheids- en rechtvaardigheidsgevoel op die manier wordt bevredigd.

Wel kunnen problemen ontstaan met betrekking tot de bewijsvoering indien dergelijke misdrijven onverjaarbaar zijn. De verjaring moet immers garanderen dat de rechter kan oordelen op basis van voldoende betrouwbaar bewijsmateriaal *à charge* en *à décharge*. Deze kanttekening kan echter ook worden gemaakt bij de drie misdrijven die vandaag onverjaarbaar zijn. Bovendien werd hoger reeds gesteld dat deze doelstelling aan belang inboet door de toenemende technologische vooruitgang.

221. Kiest de wetgever ervoor om de misdrijven waarvoor vandaag een verjaringstermijn van twintig jaar geldt, onverjaarbaar te maken, dan zou dit een grote stap vooruit zijn in de zoektocht naar meer rechtszekerheid. In geval van zware criminaliteit zullen zowel de dader als het slachtoffer, de vervolgende en rechtsprekende instanties weten waar ze aan toe zijn. Dit zal voorkomen dat er tijdens de procedure trucs worden bovengehaald om de verjaringsdatum uit te stellen, waardoor het geheel uiteindelijk nog onoverzichtelijker wordt.

Bijkomend zullen de gerechtelijke autoriteiten meer tijd kunnen besteden aan de feiten die wel vatbaar zijn voor verjaring. Het risico bestaat dan wel dat het onderzoek naar onverjaarbare misdrijven op de lange baan zal worden geschoven. Toch is dit mijns inziens geen sterk tegenargument. Enerzijds zal de redelijke termijn beginnen lopen zodra de verdachte kennis krijgt van het feit dat er tegen hem een onderzoek loopt. Anderzijds zijn zware misdrijven vaak

⁵²⁴ Artikel 21, eerste lid, 1° V.T.Sv. en artikel 21, tweede lid V.T.Sv.

⁵²⁵ Artikel 394 Sw.

⁵²⁶ Artikel 397 Sw.

⁵²⁷ Artikel 532 Sw.

⁵²⁸ Artikel 101 Sw.

⁵²⁹ Artikel 376 Sw.

het voorwerp van maatschappelijke ophef. Die druk zal de betrokken instanties er eveneens toe aanzetten efficiënt te handelen.

Opteert de wetgever voor een ruimere invulling van de categorie van de onverjaarbare misdrijven, dan zou het om volgende delicten gaan:

- De misdrijven omschreven in de artikelen 136*bis*, 136*ter* en 136*quater* Sw;
- De misdaden strafbaar met levenslange opsluiting;
- De misdaden omschreven in de artikelen 102, tweede lid, 122, derde punt, 138, § 1, eerste lid, 9°, 376, eerste lid, 393 of 417*ter*, derde lid, van het Strafwetboek, 30, § 2, van de wet van 27 juni 1937 houdende herziening van de wet van 16 november 1919, betreffende de regeling der Luchtvaart, 34, 35, 68, derde lid, 69, tweede en derde lid, van de wet van 5 juni 1928 houdende herziening van het Tucht- en Strafwetboek voor de koopvaardij en de zeevisscherij of 4, § 3, derde lid, van de wet van 30 december 2009 betreffende de strijd tegen piraterij op zee, ingeval het is gepleegd op een persoon van minder dan achttien jaar.

Tot slot mag de wetgever de inconsistentie met betrekking tot de verkrachting of aanranding van een meerderjarige met de dood tot gevolg niet uit het oog verliezen. Tot op heden voorziet artikel 21, eerste lid, 1°, tweede streepje V.T.Sv. in een verjaringstermijn van vijftien jaar, terwijl artikel 21, tweede lid, 2°, tweede streepje V.T.Sv. een termijn van twintig jaar vermeldt. Het lijkt logisch de twintigjarige verjaringstermijn te schrappen, om het verschil met het misdrijf gepleegd tegen een minderjarige te vrijwaren (*supra*).

222. De onverjaarbaarheid van de meest ernstige misdrijven duikt ook in het buitenland op. Artikel 70, tweede lid Nederlands Wetboek van Strafrecht omschrijft bijvoorbeeld twee categorieën waarop de verjaring niet van toepassing is. Enerzijds gaat het om misdrijven waarop een gevangenisstraf van twaalf jaar of meer is gesteld en anderzijds om bepaalde misdrijven gepleegd ten aanzien van minderjarigen.⁵³⁰

Afdeling 2 – Wijzigingen met betrekking tot het aanvangspunt van de verjaringstermijn

§1 Problematiek

223. Op grond van artikel 21 V.T.Sv. begint de verjaring van de strafvordering te lopen op de dag waarop het misdrijf is gepleegd. Niettegenstaande deze bepaling op zich duidelijk is, leidt ze in de praktijk tot veel problemen. Het antwoord op de vraag naar wanneer het misdrijf is voltrokken, is immers afhankelijk van het soort misdrijf volgens de uitvoeringswijze.

Hoewel er weinig moeilijkheden te bespeuren zijn bij de aflopende misdrijven, zijn in de rechtspraak toch enkele vragen gerezen omtrent de zogenaamde gevolgmisdrijven. Het eerste deel van deze masterproef belichtte daarbij de problematiek van de slagen en verwondingen (in medische context). Daarnaast ging de aandacht ook uit naar de voortdurende misdrijven,

⁵³⁰ Het gaat om de misdrijven omschreven in artikel 240b, tweede lid, artikel 243, artikel 245 en artikel 246.

die in de praktijk vaak *quasi*-onverjaarbaar zijn. Het grootste probleem situeert zich echter met betrekking tot de voortgezette (collectieve of samengestelde) misdrijven. Enerzijds heeft het Hof van Cassatie een eigen systeem in het leven geroepen om de verjaringsdatum te bepalen, dat niet steeds vrij van kritiek was. Anderzijds is het ook zo dat de praktijk zeer vaak verschillende feiten beschouwt als een collectief misdrijf en dit om aan verjaring te ontsnappen. In veel strafdossiers steunt de beoordeling van de verjaring dan ook op een ruime toepassing en interpretatie van cassatierechtspraak.

224. Gelet op de vele problemen die zich stellen met betrekking tot het aanvangspunt, stelt de vraag zich of wettelijk ingrijpen noodzakelijk is. Verschillende oplossingen zijn daarbij mogelijk. Enerzijds kan de regel uit artikel 21 V.T.Sv. een volledig andere invulling krijgen door het aanvangspunt te verschuiven naar een ander moment. Anderzijds kan de regel dat de verjaring begint te lopen op de dag waarop het misdrijf is gepleegd ook behouden blijven. In dat laatste geval is het aangewezen dat er meer duidelijkheid komt over bepaalde soorten misdrijven, in het bijzonder over de collectieve misdrijven.

§2 Verschuiving van het aanvangspunt naar de ontdekking van het misdrijf

225. Af en toe rijst de vraag of het niet eenvoudiger zou zijn de verjaring aanvang te laten nemen op het moment van ontdekking van het misdrijf door het Openbaar Ministerie. Het voordeel daarvan is alvast dat de betrokken partijen niet meer moeten sleutelen aan het moment waarop het misdrijf is voltrokken, aangezien dat element geen directe invloed meer heeft op de verjaringstermijn. De gevoerde discussies omtrent de voltrekking van onopzettelijke slagen en verwondingen, valsheid in geschriften en het gebruik van valse stukken en dergelijke meer zouden blijven voortbestaan, maar het antwoord erop zou niet meer bepalend zijn voor de verjaring van de strafvordering. Er zou dus meer rechtszekerheid kunnen zijn indien de termijn pas begint te lopen op het moment waarop de feiten ter kennis komen van de vervolgende instanties. Bovendien zouden ook de in het tweede hoofdstuk toegelichte regels inzake de straftoemeting dan geen rol meer spelen. Ook op dat vlak stellen zich soms problemen, dus ook in dat opzicht zou de verjaring een stuk eenvoudiger worden.

226. Die ruimere rechtszekerheid staat recht tegenover de argumenten die critici aanvoeren. Algemeen gesteld druist dergelijke versoepeling in tegen de grondslagen waarop de verjaring van de strafvordering rust. Ten eerste moet de verjaring de openbare rust garanderen door te vermijden dat “oud en vergeten misdrijven” opnieuw worden opgerakeld. Als feiten bijvoorbeeld pas vijftien jaar na datum het Openbaar Ministerie ter ore komen, is de kans groot dat de maatschappij niet meer op vervolging en bestraffing zit te wachten. Ten tweede kan de rechtszekerheid ook net in het gedrang komen, aangezien een afdoende bewijsgaring *à charge* en *à décharge* wordt bemoeilijkt naarmate de tijd vordert. Hoger kwam reeds ter sprake dat dit probleem vandaag de dag niet meer zo prominent aanwezig is dankzij verbeterde wetenschappelijke technieken. Toch kan niet worden ontkend dat het verzamelen van bewijs minder moeizaam verloopt in de periode korter na de feiten. Tot slot krijgt het strafvervangend karakter van de verjaring op die manier een ruimere rol. De dader gaat dan als het ware gebukt

onder de last van een dubbele termijn. Enerzijds deze waarbinnen het misdrijf nog niet is ontdekt door het Openbaar Ministerie en anderzijds de echte verjaringstermijn, die ingaat zodra de feiten het parket bekend zijn.⁵³¹

Daarnaast kan dergelijke benadering *de facto* eventueel leiden tot de onverjaarbaarheid van misdrijven. De verjaringstermijn blijft weliswaar beperkt, maar er kan een ruime tijd voorafgaan aan het tijdstip waarop zij begint te lopen. Wanneer het Openbaar Ministerie bijvoorbeeld na 25 jaar kennis krijgt van moord, zal de twintigjarige verjaringstermijn ook pas op dat moment beginnen lopen. Ingevolge stuiting zal het misdrijf pas verjaren na 40 jaar, zijnde intussen 65 jaar na de feiten. Hierbij kan de termijn dan nóg onbeperkt verlengd worden door de aanwezigheid van schorsingsgronden.

§3 Codificatie of afschaffing van de collectieve misdrijven

227. De regeling van de verjaring van collectieve misdrijven is het resultaat van cassatierechtspraak en is vooralsnog niet gecodificeerd. In het verleden werd de verenigbaarheid met de Grondwet verschillende keren in vraag gesteld, maar telkenmale zag het Arbitragehof geen graten in de toegepaste methode (*supra*).

Desalniettemin zou de wetgever er voor kunnen opteren om te voorzien in een wettelijke bepaling omtrent de verjaring van collectieve misdrijven.

228. Een logische stap zou erin bestaan de vaste cassatierechtspraak te codificeren. Dit zou dan resulteren in een artikel dat als volgt zou kunnen luiden:

“Wanneer eenzelfde feit verscheidene misdrijven oplevert of wanneer verschillende misdrijven die de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van eenzelfde misdadig opzet, gelijktijdig worden voorgelegd aan eenzelfde feitenrechter, vangt de verjaring van de strafvordering aan vanaf het laatste feit en dit voor alle feiten die samen het voortgezette misdrijf uitmaken. Elk van de samenstellende misdrijven behoudt daarbij de verjaringstermijn eigen aan zijn aard.

Het eerste lid is enkel van toepassing voor zover het laatste feit dat de verjaring doet ingaan, bewezen wordt verklaard en gepleegd is door de beklaagde en voor zover er tussen de verschillende feiten geen periode is verstreken gelijk aan de op het vorige feit toepasselijke verjaringstermijn, al dan niet verlengd ingevolge stuiting of schorsing”.

229. Een andere mogelijkheid bestaat erin het collectieve misdrijf af te schaffen. De Grote Franchimont stelde deze oplossing voorop, door te bepalen dat *“in geval van samenloop van misdrijven, de verjaring voor ieder misdrijf, afzonderlijk beschouwd, geregeld wordt overeenkomstig de termijnen eigen aan ieder misdrijf”*.⁵³²

⁵³¹ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, “De verjaring van de strafvordering in België: een onoverbrugbare hindernis voor de berechting van complexe zaken?”, *RW* 1997-98, 172.

⁵³² Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafrecht, *Parl.St.* Senaat 2003-04, nr. 450/1.44 en het voorgestelde artikel 32.

Dit voorstel was echter niet vrij van kritiek, omdat het de zaken alleen maar complexer zou maken.⁵³³ De op 1 december 2005 in de Senaat gestemde tekst luidde daarom uiteindelijk als volgt: “*In geval van samenloop wordt de verjaring geregeld overeenkomstig de termijn eigen aan ieder misdrijf*”.⁵³⁴ Deze tekst lijkt meer onduidelijkheid dan rechtszekerheid te brengen, nu er niets in staat over het aanvangspunt van de verjaringstermijn.⁵³⁵ De Franchimont-werkzaamheden werden uiteindelijk stilgelegd.

230. Mijns inziens is de beste aanpak deze van de codificatie van de cassatierechtspraak. Zij is logisch onderbouwd en vindt steun bij het Grondwettelijk Hof. Deze these vindt ook steun in het feit dat de afschaffing ervan niet voorzien is in het voorstel van voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek.⁵³⁶

§4 Conclusie

231. Hoewel een verschuiving van het aanvangspunt van de verjaringstermijn naar het moment van ontdekking van het misdrijf door het Openbaar Ministerie tot meer rechtszekerheid zou leiden, is het om verschillende redenen toch beter het huidige tijdstip te behouden.

Een codificatie van de rechtspraak omtrent de verjaring van collectieve misdrijven lijkt evenwel aangewezen. Dit zou de volledigheid ten goede komen, aangezien de regels betreffende de bepaling van de strafmaat voor dergelijke misdrijven wel wettelijk verankerd zijn. Bovendien zou een duidelijker wettelijk kader van collectieve misdrijven de rechtszekerheid dienen. De praktijk speelt immers immers handig in op het gebrek eraan door het voortgezet misdrijf oneigenlijk toe te passen.

Afdeling 3 – De aard van het misdrijf in abstracto: een beter uitgangspunt?

§1 De aard van het misdrijf *in concreto*: probleemstelling

232. Het eerste deel van deze masterproef zette uiteen dat de verjaringstermijn wordt bepaald door de aard van het misdrijf zoals bepaald door de straf in het in kracht van gewijsde getreden vonnis of arrest. Dit brengt voor de betrokken partijen heel wat onzekerheid met zich mee, aangezien zij lopende het onderzoek en de procedure een inschatting moeten maken van de definitieve rechterlijke beslissing, rekening houdende met een eventuele denaturatie.

⁵³³ Amendement nr. 147 van de heer CHEFFERT c.s., *Parl.St.* Senaat, 2004-05, nr. 450/7, 13; Advies Raad van State (nr. 36.741/2), *Parl.St.* Senaat 2003-04, nr. 450/4, 19.

⁵³⁴ Tekst aangenomen in plenaire vergadering en overgezonden aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers, *Parl.St.* Senaat 2005-06, nr. 450/25.

⁵³⁵ S. VANDROMME, “De verjaring van de strafvordering bij collectieve misdrijven en bij valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken” (noot onder Arbitragehof 22 juni 2005), *NC* 2006, 120, nr. 17.

⁵³⁶ J. ROZIE, D. VANDERMEERSCH, J. DE HERDT, M. DEBAUCHE, en M. TAEYMANS, (eds.), *Commissie voor de hervorming van het strafrecht. Voorstel tot voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek*, Brugge, die Keure, 2017, 18 en 160-166.

Om verjaring te vermijden gaan de partijen meestal uit van de kortst mogelijke verjaringstermijn. Dit kan enkele vreemde gevolgen met zich meebrengen. Enerzijds is het mogelijk dat de vervolgende instanties er verkeerdelijk vanuit gingen dat het misdrijf niet zou gedenatureerd worden. In dat geval zal de verjaringsdatum sneller bereikt zijn dan zij aanvankelijk dachten, waardoor de opsporing, het onderzoek en de berechting mogelijks niet tijdig konden worden afgerond. Anderzijds bestaat de kans dat de rechter tegen alle verwachtingen in toch niet tot denaturatie overgaat. In dat geval zullen de partijen en betrokken actoren zich geschikt hebben naar een kortere verjaringstermijn, waardoor het surplus van de uiteindelijk toepasselijke termijn “overbodig” zal zijn. Dit laatste geval is mijns inziens niet onbelangrijk, nu de wetgever gekozen heeft voor een verruimde correctionalisering in Potpourri II (*supra*).

Om die redenen verdient de piste van de straf *in abstracto* als uitgangspunt enige aandacht. Mogelijk biedt zij oplossing voor het gebrek aan rechtszekerheid waarmee de huidige regelgeving te kampen heeft.

§2 De aard van het misdrijf *in abstracto* als uitgangspunt

§2.A. Duidelijke voordelen...

233. De voordelen van de straf *in abstracto* als doorslaggevend criterium voor de toepasselijke verjaringstermijn zijn overduidelijk.

234. Ten eerste zal de verdachte duidelijk weten gedurende welke periode hij blootgesteld is aan vervolging. Een bijkomend argument vertaalt zich in de *ratio legis* van de verjaring als strafvervanging. De onzekerheid waaronder de verdachte gedurende de verjaringstermijn gebukt gaat, zou een voldoende strafvervangend effect hebben. Dit vereist natuurlijk dat de verdacht kennis heeft van de tijdsduur waarbinnen vervolging mogelijk is. De bijkomende onzekerheid omtrent de uiteindelijke aard van het misdrijf zou in die optiek beschouwd kunnen worden als een element dat voor een zwaardere strafvervanging zorgt.

235. Ten tweede zal een vooraf bepaalde verjaringstermijn ook het Openbaar Ministerie en de andere opsporingsdiensten ten goede komen. Deze instanties gaan nu uit van de kortst mogelijke verjaringstermijn, waardoor zij zich moeten haasten met het vooronderzoek. Enerzijds komt de kwaliteit ervan daardoor mogelijks in het gedrang en anderzijds wordt zo ook tijd opgeslokt die anders zou kunnen uitgaan naar de opsporing en berechting van misdrijven die in elk geval onderworpen zijn aan een kortere verjaringstermijn.

Bovendien heeft het Openbaar Ministerie vaak weinig vat op de duur van het vooronderzoek. In bepaalde gevallen is de tussenkomst van de onderzoeksrechter en raadkamer vereist, waardoor het Openbaar Ministerie de touwtjes gedeeltelijk of volledig uit handen moet geven.⁵³⁷

⁵³⁷ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, “De verjaring van de strafvordering in België: een onoverbrugbare hindernis voor de berechting van complexe zaken?”, *RW* 1997-98, 170.

236. Daarnaast ontstaat er ook een paradox door uit te gaan van de aard *in concreto*. Sinds Potpourri II zijn alle misdaden vatbaar voor correctionalisering. Aangezien de wetgever erop aandringt die denaturatie zoveel als mogelijk⁵³⁸ doorgang te laten vinden, zullen de langere verjaringstermijnen minder vaak voorkomen. Dit druist in tegen de gangbare opvatting dat de verjaringsdatum zo ver als mogelijk moet worden uitgesteld. Het gevolg hiervan is dat de berechting van meer zaken zal moeten gebeuren binnen een kortere verjaringstermijn, wat geen evidentie is in het licht van de toenemende gerechtelijke achterstand. Dit probleem zou zich niet stellen indien de wettelijk omschreven straf de aard van het misdrijf bepaalt. Deze gedachte past dan weer in de idee dat bepaalde misdrijven zodanig ernstig zijn dat de maatschappelijke nood aan bestraffing geruimere tijd blijft bestaan.

Ook de wetgever heeft dit in gezien bepaalt daarom dat de misdaden waarop een verjaringstermijn van vijftien of twintig jaar staat, die verjaringstermijn behouden na correctionalisering. Door deze problematiek te onderschrijven, erkent de wetgever echter indirect dat de aard *in abstracto* een beter uitgangspunt is voor het bepalen van de toepasselijke verjaringstermijn.

237. De problemen situeren zich dus grotendeels op vlak van de misdaden die principieel verjaren na tien jaar en op vlak van de wanbedrijven die onderhevig zijn aan denaturatie. Hierbij stelt zich dan de vraag waar de verantwoording voor het onderscheid ligt. Voor de zwaarste misdaden is *de facto* de aard *in abstracto* doorslaggevend, terwijl dit voor lichtere misdaden en wanbedrijven nog steeds de aard *in concreto* is.

§2.B...maar toch tegenkanting

238. Hoewel de voordelen talrijk en logisch zijn, moet toch gewezen worden op een niet onbelangrijke kritiek uit de rechtsleer. De verjaringstermijn is immers gelinkt aan de zwaarte van het misdrijf, waardoor een koppeling ervan aan de aard *in concreto* dus logischer is.

MEESE bevestigt dat het uitgaan van de aard van het misdrijf *in concreto* inderdaad heel wat problemen oplevert. Toch meent hij dat de wettelijk bepaalde aard als uitgangspunt niet gewenst is. Het Strafwetboek is immers zodanig oud, dat het niet meer strookt met de huidige opvattingen over de ernst van de er in beschreven misdrijven. Verschillende misdrijven behoren tot dezelfde aard, hoewel de maatschappelijke zwaarwichtigheid ervan volledig anders is. Hij haalt hierbij het voorbeeld aan van een eenvoudige winkeldiefstal en

⁵³⁸ Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp houdende wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 54-1418/001, 5-6.

georganiseerde vormen van diefstal.⁵³⁹ Daarnaast wijst hij er echter op dat een volledige hervorming van het materieel strafrecht soelaas zou kunnen bieden.⁵⁴⁰

Die kritiek blijkt ook uit de parlementaire voorbereidingen van de Securitaswet. Ook toen stelde het parlement voor om de aard van het misdrijf *in abstracto* te nemen als uitgangspunt. Uiteindelijk strandde dit voorstel, omdat in dat geval geen rekening meer kan worden gehouden met de maatschappelijke appreciatie van een misdrijf. Zo zou “*de verjaringstermijn voor een passionele misdaad dezelfde zijn als de termijn voor een gewapende overval*”.⁵⁴¹

§2.C. De sprong van Koen Geens

239. Dat er nood is aan die hervorming van het materieel strafrecht, blijkt ook uit de sprong die minister van Justitie Koen Geens wil maken.⁵⁴² Door middel van een criminologisch onderbouwd taxatie-instrument poogt hij een grotere coherentie te bekomen tussen de theoretische straf voorzien in het Strafwetboek, de door de rechter uitgesproken straf en de werkelijk uitgevoerde straf.

Uit het grote verschil dat vandaag de dag bestaat tussen die drie straffen, leidt de minister af dat het Strafwetboek in haar huidige vorm niet functioneel is binnen de hedendaagse maatschappelijke context. Een drastische verandering, door enkel nog inbreuken strafrechtelijk te bestraffen die echt strafwaardig zijn, is dan ook aan de orde. In dat licht stelde hij dan ook voor om alle overtredingen te depenaliseren en enkel nog te sanctioneren met een administratieve of zelfs louter burgerrechtelijke afhandeling.⁵⁴³

Deze wijziging is niet onbelangrijk voor de materie van de verjaring van de strafvordering. De wetgever schakelt immers over op een twee- in plaats van drieledige indeling van de misdrijven, zijnde de wanbedrijven en misdaden. Aangezien overtredingen voortaan louter administratief of burgerrechtelijk zullen worden afgehandeld, zal de verjaring van de strafvordering hiervoor niet meer relevant zijn. Wel zal deze nog een rol spelen voor de wanbedrijven en misdaden. Daarbij is het echter afwachten in welke mate de wetgever de toepasselijke straffen zal aanpakken, aangezien deze bepalend zijn voor de toepasselijke

⁵³⁹ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 248, nr. 271.

⁵⁴⁰ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 249, nr. 271.

⁵⁴¹ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Jo VANDEURZEN, *Parl. St. Kamer* 1996-97, nr. 49-1387/6, 8.

⁵⁴² K. GEENS, “De sprong naar het recht voor morgen. Hercodificatie van de basiswetgeving”, 6 december 2016, 11, nr. 2, <https://cdn.nimbu.io/s/1jn2gqe/assets/1481026673705/De%20sprong%20naar%20het%20recht%20voor%20morgen.pdf>.

⁵⁴³ K. GEENS, “De sprong naar het recht voor morgen. Hercodificatie van de basiswetgeving”, 6 december 2016, 12-13, nrs. 8-11, <https://cdn.nimbu.io/s/1jn2gqe/assets/1481026673705/De%20sprong%20naar%20het%20recht%20voor%20morgen.pdf>.

verjaringstermijn. In elk geval zouden er acht strafniveaus komen, waarbij de niveaus één tot en met zes de correctionele hoofdstraffen omvatten en de niveaus zeven tot en met acht de criminele hoofdstraffen.⁵⁴⁴

240. Een tweede wijziging van het Strafwetboek die van invloed zal zijn op de verjaring van de strafvordering, betreft de denaturatie van misdrijven. Aangezien in het vigerende recht de opgelegde straf in een in kracht van gewijsde getreden rechterlijke beslissing de aard van het misdrijf en dus de toepasselijke verjaringstermijn bepaalt, spelen contraventionalisatie en correctionalisering een belangrijke rol. GEENS wil daarin ingrijpen, door in het Strafwetboek in te schrijven dat een misdaad steeds een misdaad en een wanbedrijf steeds een wanbedrijf blijft. Door de aannahme van verzachtende omstandigheden zal de rechter dus wel nog een straf kunnen uitspreken die lager is dan de wettelijk voorziene straf, maar het misdrijf zal daarbij steeds zijn oorspronkelijke aard behouden.

Naar aanleiding daarvan zal de wetgever noodgedwongen moeten ingrijpen in de verjaring van de strafvordering. De regel dat de aard van het misdrijf *in concreto* de toepasselijke termijn bepaalt, is mijns inziens dan niet langer houdbaar. De uitgesproken straf is immers bepalend voor de aard *in concreto*. Indien de rechter een straf uitspreekt die lager ligt dan het wettelijk minimum, krijgt het misdrijf vaak noodgedwongen de aard van een lagere categorie. Na de wetswijziging blijft de oorspronkelijke aard echter behouden, waardoor losgekomen moet worden van de uitgesproken straf als doorslaggevende factor. Impliciet geeft de wetgever immers aan dat de in de wet bepaalde straf bepalend is voor de aard van het misdrijf en dus ook voor de toepasselijke verjaringstermijn.

Concreet zou deze wijziging enkel ingrijpen op de denaturatie van wanbedrijven en van misdaden die principieel verjaren na tien jaar. Naar aanleiding van Potpourri II werd immers reeds beslist dat de misdaden waarop een verjaringstermijn van vijftien of twintig jaar staat, die verjaringstermijn behouden na correctionalisering.

§3 Conclusie

241. De regel dat de aard van het misdrijf *in concreto* de toepasselijke verjaringstermijn bepaalt, komt de rechtszekerheid in geen geval ten goede. Om die reden werd nagegaan of de aard van het misdrijf *in abstracto*, volgens de wettelijk bepaalde strafmaat, een beter uitgangspunt zou zijn.

Het staat in elk geval buiten kijf dat de voordelen daarvan talrijk zijn. Bovendien stapte de wetgever in Potpourri II reeds gedeeltelijk af van de aard *in concreto* voor de misdaden die verjaren na verloop van vijftien of twintig jaar en gedenatureerd worden. Hiermee gaf hij impliciet te kennen dat de toepasselijke verjaringstermijn voor wanbedrijven in die gevallen

⁵⁴⁴ K. GEENS, “De sprong naar het recht voor morgen. Hercodificatie van de basiswetgeving”, 6 december 2016, 13, nr. 14, <https://cdn.nimbu.io/s/1jn2gqe/assets/1481026673705/De%20sprong%20naar%20het%20recht%20voor%20morgen.pdf>.

niet volstond. De termijn werd onrechtstreeks dus vastgekoppeld aan de door de wet bepaalde aard van het misdrijf.

Recent liet Koen Geens weten dat hij bij de herziening van het Strafwetboek de regel wil invoeren dat een misdrijf altijd zijn oorspronkelijke aard behoud. Concreet impliceert dit dus dat wordt afgestapt van het principe dat de opgelegde straf in laatste aanleg bepalend is voor de toepasselijke verjaringstermijn. Hoewel deze evolutie nergens expliciet op deze manier wordt verwoord, komt het *de facto* wel daarop neer. Het is dan ook aangewezen dat de wetgever aan dit topic aandacht besteedt tijdens de parlementaire werkzaamheden.

242. Eens de strafmaten geactualiseerd en meer op elkaar afgestemd zijn, kunnen zij perfect de grondslag vormen voor de toepasselijke verjaringstermijn. De vraag die zich dan stelt is hoe de verjaringstermijn zich tot de strafmaat moet verhouden. Verschillende mogelijkheden staan hierbij open.

Een eerste optie bestaat erin de huidige verjaringstermijnen te handhaven, maar deze voor gedenatureerde misdrijven te schrappen. Hierbij zal de wetgever dan wel moeten terugkoppelen naar de herziene strafmaten, zodat het geheel coherent, logisch en overzichtelijk blijft.

MEESE stelt nog een tweede mogelijkheid voor. Hij wijst erop dat de wetgever ervoor zou kunnen kiezen de verjaringstermijn gelijk te stellen aan de maximumstraf, eventueel rekening houdende met de objectieve verzwarende omstandigheden.⁵⁴⁵ Daarbij is een maximale verjaringstermijn dan wenselijk om te vermijden dat bepaalde misdrijven, waaronder deze strafbaar met levenslang, *de facto* onverjaarbaar zouden worden.⁵⁴⁶

Het lijkt mij logischer vast te houden aan vastomlijnde verjaringstermijnen, die afhankelijk zijn van de wettelijke aard van het misdrijf. Termijnen waarvoor de maximumstraf bepalend is, bieden immers veel minder rechtszekerheid. Bovendien is dergelijke methode redelijk eenvoudig toe te passen als de verjaringstermijn gelijkgesteld wordt aan de op het misdrijf gestelde maximale gevangenisstraf. Moeilijker wordt het in geval van alternatieve bestraffingsmethoden, die steeds in belang toenemen. Daarbij zou de wetgever een indeling kunnen maken op basis van de hoogte van de geldboete, de duur van de autonome werkstraf of de autonome probatie... Toch is ook dergelijke indeling niet wenselijk, aangezien de gekozen grenzen ook steeds arbitrair zullen zijn.

⁵⁴⁵ En niet met de subjectieve verzwarende omstandigheden, aangezien deze in verband staan met de persoon van de dader en niet met de zwaarwichtigheid van de feiten.

⁵⁴⁶ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 249, nr. 271.

Afdeling 4 – Schorsing: aanpassen of afschaffen?

243. Het eerste deel van deze masterproef verduidelijkt dat de schorsing van de verjaring voor heel wat rechtsonzekerheid zorgt door de hoeveelheid aan schorsingsgronden, het bestaan van twee regimes voor feiten gepleegd vóór en na 1 september 2003, de onduidelijkheid omtrent de te hanteren methode voor de berekening... Net omwille van die complexiteit stelt zich de vraag in welke mate wijziging, of zelfs afschaffing ervan, geboden is.

§1 Afschaffing of behoud van de schorsing?

244. De afschaffing van de schorsing lijkt een aanlokkelijke mogelijkheid, omdat dit een grote stap voorwaarts zou zijn richting vereenvoudiging. Er zijn echter ook verschillende argumenten te vinden voor het behoud ervan.

Ten eerste brengt de mogelijkheid tot schorsing van de verjaringstermijn kortere oorspronkelijke verjaringstermijnen met zich mee.⁵⁴⁷ Moest die mogelijkheid tot verlenging van de termijn er niet zijn, dan zou de wetgever dit compenseren door te voorzien in langere oorspronkelijke termijnen. Hij zou dan immers op voorhand al rekening moeten houden met het feit dat de kans op een beletsel voor de uitoefening van de strafvordering groter is in bepaalde (complexere) zaken. Langere verjaringstermijnen zijn echter niet voor alle feiten verantwoord. Door te voorzien in schorsingsmogelijkheden, kan de verjaringstermijn dus enigszins worden aangepast aan de concrete omstandigheden van een specifieke zaak.

Daarnaast is het ook zo dat de schorsing een sterke link vertoont met de grondslagen van de verjaring. Omdat de strafvordering kan verjaren, mag de overheid niet talmen bij de uitoefening ervan. In dat licht is het vanzelfsprekend dat de verjaringsdatum wordt uitgesteld wanneer de overheid er vaart achter steekt of wanneer ze gewoonweg niet kan optreden omwille van een wettelijk beletsel.⁵⁴⁸

Bovendien past het behoud van de schorsing binnen de idee om enerzijds niet te kiezen voor een systematische verlenging van de verjaringstermijnen en om anderzijds de categorie onverjaarbare misdrijven uit te breiden (*supra*).

§2 Aanpassing van de schorsing

245. Uit voorgaande titel blijkt dat de schorsing best behouden blijft. Een grondige wijziging en vereenvoudiging ervan is evenwel aangewezen. Die hervorming moet plaats vinden op het niveau van de schorsingsgronden enerzijds en op het niveau van de berekening anderzijds.

⁵⁴⁷ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 246, nr. 269.

⁵⁴⁸ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 245, nr. 269.

§2.A. Beperking van het aantal schorsingsgronden

246. De afgelopen jaren werd artikel 24 V.T.Sv. aangevuld met een resem aan nieuwe schorsingsgronden. Dat deze niet altijd even logisch en doordacht waren, is gebleken in het eerste deel van deze masterproef. De wetgever heeft onnodig veel complexiteit gecreëerd door af te wijken van de *ratio legis* van de schorsing. Hij zou er daarom goed aan doen terug te keren naar de *roots* van de schorsing en enkel die schorsingsgronden te behouden die daarmee in overeenstemming zijn.

247. De eerste schorsingsgrond die voor heel wat problemen zorgt, is de inleiding van de strafvordering voor de vonnisrechter. De wetgever voerde deze in 1998 halsoverkop in om de verjaring van de *Securitaszaak* te vermijden. Omwille van interpretatieproblemen en strijdigheid met de ratio van de schorsing werd deze in 2002 alweer afgeschaft voor misdrijven gepleegd na 1 september 2003. De vraag kan zich stellen of deze schorsingsgrond wel behouden moet blijven. Het doel ervan was om de verjaring van bepaalde misdrijven te vermijden. Als de wetgever echter een logischer systeem op touw wil zetten, moet hij toegeven dat het behoud van de inleiding van de zaak als schorsingsgrond die logica opnieuw ondermijnt.

Bovendien kunnen andere wetwijzigingen de afschaffing ervan eventueel opvangen. Hoger werd reeds geopteerd voor een uitbreiding van het aantal onverjaarbare misdrijven. Aangezien verjaringswetten procedurewetten zijn, zullen deze in principe onmiddellijk toepasselijk zijn op de misdrijven die bij de inwerkingtreding nog niet zijn verjaard. Daaronder zullen ook bepaalde feiten vallen die gepleegd waren vóór 1 september 2003. Op die manier zou de schorsing voor die categorie van misdrijven haar nut verliezen. Ook het voorstel van Koen Geens om de definitieve aard van het misdrijf los te koppelen van de uitgesproken straf, zal ertoe leiden dat veel misdrijven plots onderworpen zullen zijn aan een langere verjaringstermijn. Tot slot kan ook het voorstel met betrekking tot wijziging van de stuiting van de verjaring meegenomen worden in de beoordeling om de inleiding van de zaak als schorsingsgrond al dan niet af te schaffen.

248. Ook artikel 24, tweede lid V.T.Sv. dat de schorsing in geval van een ongegrondverklaring door het vonnisgerecht van een exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid bij tussenvonnissen omvat, past niet binnen de *ratio legis* van de verjaring. De wetgever had deze ingevoerd om te vermijden dat partijen proceduremiddelen zouden aanwenden om dilatoire redenen. Opnieuw gaat het niet om een geval waarin de uitoefening van de strafvordering werkelijk verhinderd is door een wettelijk beletsel. Wil de wetgever een coherenter en logischer verjaring creëren, dan zal het strikt gezien gepast zijn ook deze schorsingsgrond te schrappen.

249. Verder rijzen ook vragen omtrent het behoud van de schorsing van de verjaring naar aanleiding van bijkomend onderzoek waarom de inverdenkinggestelde verzoekt tijdens de fase van de regeling der rechtspleging. Deze schorsingsgrond is enkel toepasselijk op misdrijven gepleegd na 1 september 2003 die nog niet verjaard waren op 10 februari 2013.

Net zoals de inleiding van de zaak botst deze schorsingsgrond met de bestaansreden van de schorsing van de verjaring. Bovendien opent de schorsing naar aanleiding van bijkomend onderzoek ook de deuren voor nieuw misbruik. Het Openbaar Ministerie kan hiermee immers zelf de verjaring beïnvloeden, bijvoorbeeld door een onvolledig dossier aanhangig te maken waardoor de verdachte in elk geval om bijkomend onderzoek zal verzoeken.⁵⁴⁹

250. De schorsing van de verjaring bij onontvankelijk of ongedaan verzet tot slot kan mijns inziens wel behouden blijven. De invoering ervan was ingegeven door het feit dat de beklaagde al te vaak verstek liet gaan om zo tijd te rekken met het oog op het bereiken van de verjaring.⁵⁵⁰ Sinds 1 maart 2016 is het zo dat degene die verzet aantekent, hoewel hij op de hoogte was van de dagvaarding in de verstekprocedure, blijk moet geven van een geldige reden voor zijn verstek. Bewijst hij geen overmacht, dan verklaart de rechter het verzet in elk geval ongedaan.⁵⁵¹

§2.B. Berekening van de schorsing

§2.B.1. Wettelijke methodiek

251. Door het verschil in tijdseenheden waarin de schorsing van de verjaring wordt berekend, is het in de praktijk vaak moeilijk om de uiteindelijke verjaringsdatum na schorsing te bepalen. Zoals besproken in het vierde hoofdstuk bestaan er twee manieren om dat verschil in tijdseenheden te behandelen. Enerzijds kan je de verjaringsdatum bekomen door de reeds verstreken periode op te tellen met de periode van na de schorsing en dit totdat de verjaring is bereikt. Anderzijds kan je deze ook berekenen door de oorspronkelijke verjaringsdatum te verlengen met de periode van schorsing.

Een bijkomend probleem bij de berekening is dat de wetgever de verhouding van de verschillende tijdseenheden tot elkaar niet heeft geregeld wat betreft de verjaring. Daardoor kunnen twee termijnen die op het eerste zicht even lang zijn in maanden of jaren toch verschillen na een omzetting in dagen. Die omzetting is echter onontbeerlijk, aangezien de schorsing nagenoeg altijd plaatsvindt gedurende een welbepaald aantal dagen. Deze methodiek komt mogelijks echter in botsing met het beginsel dat de verjaring wordt berekend van maand tot maand en van jaar tot jaar.

Door de mogelijkheid tot schorsing is de berekening van de verjaring een huzarenstukje geworden. Doordat verschillende eindresultaten mogelijk zijn naargelang de gehanteerde methode is de rechtszekerheid voor alle betrokken partijen zoek geraakt.

⁵⁴⁹ P. WAETERINCKX, "Securitas revisited? Morrelen aan de verjaring van de strafvordering als beleidsinstrument?" in F. DERUYCK, E. GOETHALS, L. HUYBRECHTS, J. LECLERCQ, J. ROZIE, M. ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN (eds.), *Amicus curiae. Liber amicorum Marc De Swaef*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 545.

⁵⁵⁰ Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp houdende wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 54-1418/001, 73.

⁵⁵¹ Artikel 187, §6, 1° Sv.

252. De wetgever zal dus verschillende ingrepen moeten uitvoeren om de berekening van de schorsing enigszins werkbaar te maken. Ten eerste zou het zinvol zijn om één berekeningsmethode bij wet vast te leggen. De methode waarbij de oorspronkelijke verjaringsdatum wordt verlengd met de periode van schorsing verdient daarbij de voorkeur, aangezien deze de meest eenvoudige is en het meest aansluit bij de grondslag van de verjaring (*supra*). Ten tweede legt de wetgever ook best de onderlinge verhoudingen tussen een dag, maand en jaar vast met betrekking tot de verjaring. Op die manier wordt het mogelijk om probleemloos in dagen te rekenen.

§2.B.2. Beperking van de schorsing in de tijd

253. In tegenstelling tot stuiting is schorsing van de verjaring onbeperkt mogelijk, ook buiten de oorspronkelijke verjaringstermijn en dit voor onbeperkte duur. De vraag stelt zich of de wetgever hierin niet moet ingrijpen. Een te ruime schorsingsmogelijkheid kan immers in botsing komen met de grondslagen van de verjaring en in combinatie met de stuiting zelfs leiden tot *quasi*-onverjaarbaarheid. MEESE stelt daarom voor om de verjaringstermijn ingevolge schorsing hoogstens met één jaar te verlengen.⁵⁵²

Deze beperking lijkt echter overbodig. In de eerste plaats moet de wetgever de schorsing reduceren tot de gevallen waarin werkelijk sprake is van een wettelijk beletsel voor de uitoefening van de strafvordering. Eens dit is gebeurd, zal de schorsing vanzelf minder plaatsvinden. Een maximale schorsingsperiode lijkt bovendien in strijd met de grondslag van de schorsing van de verjaring. Het is namelijk weinig zinvol de verjaring gedurende een kortere periode te schorsen dan deze waarin het wettelijk beletsel voor de uitoefening van de strafvordering bestaat. Een eventueel tegenargument zou kunnen zijn dat de betrokken actoren in welbepaalde gevallen inspelen op die onbeperkte schorsingsmogelijkheid om de verjaringsdatum zo ver als mogelijk uit te stellen. De redelijke termijn biedt echter de waarborg voor zaken die al te lang aanslepen, doordat zij de betrokken instanties aanzet om efficiënt te handelen.

Afdeling 5 – Sleutelen aan de stuiting van de verjaring?

254. Het eerste deel toonde reeds aan dat er weinig problemen bestaan met betrekking tot de stuiting van de verjaring. Een opvallende tendens is evenwel dat de begrippen daden van onderzoek en daden van vervolging een steeds ruimere invulling krijgen, waardoor de handelingen die geen stuitende werking kennen bijna de uitzondering zijn geworden. Die ruime interpretatie kadert in de afkeer van de praktijk om de verjaring te laten intreden. In dat licht stelt zich enerzijds de vraag of het aangewezen is de stuitingsgronden te codificeren. Anderzijds zijn er ook stemmen die rijzen om stuiting ook toe te laten buiten de oorspronkelijke verjaringstermijn.

⁵⁵² J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 246, nr. 269.

§1 Noodzakelijkheid van de stuiting

255. De eerste afdeling van dit hoofdstuk had tot doel te onderzoeken of een systematische verlenging van de verjaringstermijnen aangewezen is. Na een analyse van de beweegredenen van vorige verlengingen en van de voor- en nadelen van langere termijnen, leek het beter om de huidige termijnen te behouden in combinatie met een uitbreiding van het aantal onverjaarbare misdrijven.

Op die manier blijft evenwel het probleem bestaan dat de verjaringstermijn in bepaalde zaken te kort zal zijn. De stuiting ervan kan hieraan tegemoetkomen, doordat de vervolgende instanties “beloond” worden met meer tijd indien zij daadwerkelijk met de zaak bezig zijn. Bovendien biedt de stuiting het voordeel van individualisering van de verjaringstermijn in het licht van de complexiteit van de zaak. Niet elk dossier vergt immers evenveel tijd en onderzoek, waardoor berechting binnen een kortere tijdspannen soms wel mogelijk is.⁵⁵³ Te lange verjaringstermijnen zouden er in die gevallen toe kunnen leiden dat de vervolgende instanties op hun lauweren rusten omdat ze toch tijd genoeg hebben.⁵⁵⁴ Vergt de strafvordering in een welbepaalde zaak dan wel meer inspanning, dan kan de stuiting daar extra tijd toe creëren.

§2 Beperking van de stuitingsgronden

256. Het aantal stuitingsgronden is vandaag zeer omvangrijk. De rechtspraak kent vaak een stuitende werking toe aan handelingen die in feite niets kunnen bijdragen aan het onderzoek. Artikel 22 V.T.S.v. viseert echter enkel die daden van onderzoek en vervolging die noodzakelijk zijn voor de waarheidsvinding en niet deze die noodzakelijk zijn voor de juiste straftoemeting⁵⁵⁵ of ter voorkoming van een stilstand van het onderzoek⁵⁵⁶.⁵⁵⁷ MEESE merkt dan ook terecht op dat de stuiting in elk geval beperkt moet blijven tot die daden van onderzoek of vervolging met een noodzakelijk karakter voor de waarheidsvinding. Handelingen gesteld louter met het doel te stuiten, vallen daar niet onder.⁵⁵⁸

De aanbeveling voor de wetgever is dus te voorzien in een codificatie van de stuitingsgronden, zodat een einde komt aan situaties waarin handelingen louter nog *pro forma* worden gesteld

⁵⁵³ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 246, nr. 269.

⁵⁵⁴ Abstractie gemaakt van de correctie die het recht op berechting binnen de redelijke termijn in strafzaken hierop biedt.

⁵⁵⁵ Bijvoorbeeld het verzoek van de procureur des Konings om een uittreksel uit het strafregister (Cass. 23 december 1986, AR 9978, *Arr.Cass.* 1986-87, 552.

⁵⁵⁶ Bijvoorbeeld het verzoek aan de deskundige om zijn conclusies neer te leggen (Cass. 16 januari 1973, *Arr.Cass.* 1973, 483.

⁵⁵⁷ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, “De verjaring van de strafvordering in België: een onoverbrugbare hindernis voor de berechting van complexe zaken?”, *RW* 1997-98, 172.

⁵⁵⁸ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 246, nr. 270.

met de bedoeling de verjaringstermijn te verlengen. Hierbij zijn verschillende denkpistes het overwegen waard.

257. Enerzijds kan de wetgever een limitatieve lijst inlassen van de daden van onderzoek en vervolging die een stuitend effect hebben. Om de kenbaarheid van de stuitingsgronden en het doel van de stuiting te vrijwaren, is het wenselijk om enkel de doorsnee gestelde handelingen daarin op te nemen die bovendien nuttig zijn voor de waarheidsvinding.⁵⁵⁹ Daarbij springen dan het verhoor van een verdachte, een beschikking of beslissing van een (onderzoeks)rechter en dergelijke meer in het oog. Bij het opstellen van die lijst zal de wetgever de nodige zorgvuldigheid aan de dag moeten leggen, zodat de opsomming ook in de praktijk werkbaar is. Dergelijke limitatieve lijst bestaat bijvoorbeeld ook in Duitsland.⁵⁶⁰

258. Anderzijds kan de wetgever de stuitende werking ook loskoppelen van daden van onderzoek. Deze regeling is ook toepasselijk in Nederland, waar enkel daden van vervolging een stuitend effect hebben die aan de verdachte bekend of betekend zijn.^{561,562} Deze zienswijze is zeker in het voordeel van de verdachte, nu hij jaren na de feiten niet meer kan geconfronteerd worden met tegen hem ingebrachte bewijzen die verzameld werden tijdens een onderzoek waarvan hij niet op de hoogte was.⁵⁶³

Nochtans zijn de nadelen van dergelijk systeem duidelijk. Een zaak kan immers verjaren, zelfs als er lopende het onderzoek onderzoeksdaden werden gesteld. Indien het onderzoek loopt tegen onbekenden kan er bijvoorbeeld ook geen stuiting van de verjaring plaatsvinden. De kans is dan ook groot dat de praktijk opnieuw manieren zal bedenken om de verjaringstermijn alsnog te stuiten. Ook in Nederland is dit het geval. Enerzijds krijgt het begrip “daden van vervolging” een zeer ruime invulling en anderzijds stuit het Openbaar Ministerie de verjaring in lopende onderzoeken tegen onbekenden door stuitingsdaden te stellen tegen verdachten van wie geweten is dat zij onschuldig zijn.⁵⁶⁴ Een invoering hiervan in België zou met andere woorden geen oplossing bieden voor het huidige gebrek aan duidelijkheid en overzichtelijkheid, terwijl het opstellen van een limitatieve lijst met stuitingsgronden dat wel zou doen.

⁵⁵⁹ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 246, nr. 270.

⁵⁶⁰ §78c DStGB.

⁵⁶¹ Artikel 72 Sr.

⁵⁶² HR 26 maart 1934, *NJ* 1934, 921.

⁵⁶³ H.J. SMIDT (ed.), *Geschiedenis van het wetboek van strafrecht*, I, Haarlem, Tjeenk Willink, 1891, 515.

⁵⁶⁴ T.J. NOYON, G.E. LANGEMEIJER en J. REMMELINK (eds.), *Het wetboek van Strafrecht (voortgezet door J.W. FOKKENS en A.J. Machielse*, Deventer, Kluwer, 1982-2002, losbl., 512, nr. 4.

§3 Stuiting enkel binnen de oorspronkelijke verjaringstermijn of ook daarbuiten?

§3.A. Verantwoording

259. Omdat stuiting in het vigerende recht enkel mogelijk is binnen de oorspronkelijke verjaringstermijn, holde de rechtspraak de concepten daden van onderzoek en daden van vervolging volledig uit in die zin dat de meerderheid een stuitende werking kreeg. Dit laat de vervolgende instanties toe om net voor het verstrijken van de oorspronkelijke verjaringstermijn nog *pro forma* handelingen te stellen.

Door te voorzien in een wettelijke regeling van de stuitingsgronden, kan de wetgever gedeeltelijk aan dit euvel tegemoetkomen. In dat geval ontstaat echter mogelijks een probleem wanneer het onderzoek pas geruime tijd na de feiten wordt opgestart. In dat geval kan het namelijk moeilijk zijn de verjaring nog te stuiten, gelet op de (zeer) korte resterende oorspronkelijke verjaringstermijn. Het aantal gestelde daden van onderzoek en vervolging zal dan beperkt blijven.⁵⁶⁵ Om die reden zou het dan wenselijk kunnen zijn stuiting ook mogelijk te maken buiten de oorspronkelijke termijn. Dergelijk systeem is onder meer voorzien in het Nederlandse⁵⁶⁶, het Franse⁵⁶⁷ en het Luxemburgse⁵⁶⁸ strafrecht.

§3.B. Kritiek en tegemoetkomingen

260. Nochtans is de onbeperkte mogelijkheid tot stuiting ook vatbaar voor kritiek. MEESE wijst er bijvoorbeeld op dat de verjaring van de strafvordering dan een illusie wordt. Een onbeperkte mogelijkheid tot stuiting van de termijn kan *de facto* immers tot onverjaarbaarheid leiden.⁵⁶⁹ Bovendien is hij de mening toegedaan dat een te ruime stuiting strijdig is met de *ratio legis* van de verjaring. Hoewel deze stelling enigszins waar is, is ze toch wat kort door de bocht. Verschillende mechanismen kunnen er immers voor zorgen dat de stuiting geen al te ruime toepassing kent.

261. Ten eerste is het inderdaad zo dat de verjaring gestoeld is op de ideeën dat de maatschappelijke rust gevrijwaard moet worden, dat de kwaliteit van het bewijs gegarandeerd moet blijven en dat gerechtelijke dwalingen vermeden moeten worden. Deze bestaansgronden zijn echter niet absoluut. Het stellen van stuitingsdaden wijst er immers op dat de overheid zich daadwerkelijk over de zaak buigt en vooruitgang boekt. In die situatie is de kans op gerechtelijke dwalingen kleiner dan in de situatie waarin de overheid geruime tijd blijft stilzitten.

⁵⁶⁵ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, "De verjaring van de strafvordering in België: een onoverbrugbare hindernis voor de berechting van complexe zaken?", *RW* 1997-98, 173.

⁵⁶⁶ Artikel 72 Sr.

⁵⁶⁷ Artikel 9-2 C.Proc.Pén.

⁵⁶⁸ Artikel 637 CIC.

⁵⁶⁹ J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 180, nr. 194.

Bovendien getuigen ze ervan dat de gepleegde feiten nog steeds leven in de samenleving en dat er dus nog steeds een maatschappelijke nood aan bestraffing bestaat.

262. Ten tweede zal een codificatie van de stuitingsgronden er toe leiden dat de verjaringstermijn niet te pas en ten onpas wordt gestuit, maar enkel wanneer dit noodzakelijk is voor de waarheidsvinding in het onderzoek.

263. Ten derde zal de redelijke termijn dan dienst doen als een bijkomend controlemiddel. Het is immers niet omdat onbeperkte stuiting van de verjaring mogelijk is, dat de vervolgende instanties zich niet meer moeten inspannen om de zaak binnen een zo kort mogelijk tijdsbestek af te handelen. De rechter kan immers steeds ingrijpen indien hij van mening is dat de opsporingsinstanties zich kennelijk onvoldoende hebben ingezet om het bewijsmateriaal binnen een korte tijdspanne te verzamelen of om de zaak aanhangig te maken bij de vonnisrechter.⁵⁷⁰

VERMEEREN heeft echter haar twijfels bij de redelijke termijn als controlemechanisme, aangezien dit tot heel wat rechtsonzekerheid zou leiden. De feitenrechter zal op die manier een ruimere discretionaire bevoegdheid krijgen bij het beoordelen van het al dan niet bereikt zijn van de verjaringsdatum. Het is uiteindelijk hij die oordeelt of de redelijke termijn overschreden is of indien de enkel stuitingsdaden enkel tot doel hadden de verjaringstermijn te verlengen.⁵⁷¹ Deze kritiek is echter geen afdoende argument om de redelijke termijn als bijkomend controlemiddel te verwerpen. In het licht van het vigerende recht heeft de rechter immers ook een relatief ruime beoordelingsmarge, gelet op de vele leemten en onduidelijkheden. Daaraan zou in ruime mate tegemoet gekomen worden door bepaalde aspecten beter te regelen. Een rechtsstelsel dat een volledig waterdichte rechtszekerheid biedt, is immers een utopisch doel.

Toch is het inderdaad zo dat de redelijke termijn geen sluitende controle kan inhouden. De sanctionering voor het overschrijden ervan bestaat immers uit ofwel een strafvermindering of een eenvoudige schuldigverklaring, ofwel uit een financiële compensatie in het geval waarin de strafvordering onontvankelijk of vervallen wordt verklaard (*supra*). De strafvordering zal dus niet vervallen, in tegenstelling tot wat het geval is bij het intreden van de verjaring. Om die reden is het dan ook wenselijk te voorzien in een extra controlemechanismen of te voorzien in het verval van de strafvordering als bijkomende sanctiemogelijkheid.

264. Ten vierde kan de rechter de strafvordering altijd onontvankelijk verklaren op grond van het verbod op machtsafwending wanneer stuitingsdaden enkel plaatsvonden met als doel de verjaringstermijn te verlengen.⁵⁷² Tijdens de fase van de opsporing en de vervolging, tot en met de schriftelijke vordering, treedt het Openbaar Ministerie immers op als deel van de

⁵⁷⁰ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, "De verjaring van de strafvordering in België: een onoverbrugbare hindernis voor de berechting van complexe zaken?", *RW* 1997-98, 173.

⁵⁷¹ J. VERMEEREN, "De verjaring van de strafvordering", *Jura Falconis* 2005-06, 43.

⁵⁷² C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, "De verjaring van de strafvordering in België: een onoverbrugbare hindernis voor de berechting van complexe zaken?", *RW* 1997-98, 173.

uitvoerende macht.⁵⁷³ Bijgevolg zijn de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, waaronder het verbod op machtsafwending, toepasselijk.⁵⁷⁴

265. Tijdens de parlementaire voorbereidingen van de Kleine Franchimont werd een onbeperkte stuitingsmogelijkheid verworpen, omdat dit tot *quasi*-onverjaarbaarheid zou leiden.⁵⁷⁵ Die stelling houdt in zekere zin steek, maar nuancering ervan is toch gewenst in het licht van bovenstaande uiteenzetting.

§4 Maximale verjaringstermijn

266. Een volledig andere oplossing zou erin kunnen bestaan te voorzien in een maximale of absolute termijn voor de verjaring. Dit impliceert dat de verjaringstermijn wordt verlengd tot een welomschreven maximum. Te denken valt bijvoorbeeld aan het dubbele van de oorspronkelijke verjaringstermijn. Onder meer Duitsland past dergelijke regeling toe.⁵⁷⁶ Doorgetrokken naar België zou de invoering van deze regel weinig impact hebben. In de praktijk zoeken de vervolgende instanties immers steeds naar het ogenblik waarop zij de laatste nuttige stuitingsdaad kunnen stellen, waardoor de verjaringstermijn nagenoeg altijd wordt verlengd tot het dubbele. Een verankering ervan in de wetgeving zou evenwel het voordeel bieden dat de betrokken partijen niet meer zelf moeten zoeken naar de datum waarop de laatste nuttige stuitingsdaad kan plaatsvinden.⁵⁷⁷ De verlenging zou immers al plaatsvinden bij de eerste nuttige stuitingsdaad in plaats van bij de laatste.

§5 Conclusie

267. Het is duidelijk dat de stuiting als figuur op zich behouden moet blijven. Een *finetuning* ervan is echter aangewezen om tegemoet te komen aan de huidige maatschappelijke eisen en aan de problematiek van de *pro forma* stuiting. *Grosso modo* kan de wetgever daarbij twee denkpijlers volgen.

268. Een eerste oplossing is tweeledig van aard. De eerste stap bestaat uit de codificatie van de stuitingsgronden, aangezien de begrippen “daden van onderzoek” en “daden van vervolging” zodanig uitgerekt zijn zodat ook handelingen gesteld louter met de bedoeling te stuiten en niet in het kader van de waarheidsvinding een stuitend effect met zich mee kunnen brengen. Daarbij is het aangewezen om enkel de meest gestelde handelingen in die lijst op te nemen, zodat het doel van de stuiting gevrijwaard blijft.

⁵⁷³ R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Propos sur le Ministère Public”, *Rev.Dr.Pen.Crim.* 1936, 984.

⁵⁷⁴ T. VANDER BEKEN en A. BALCAEN, “Discretionaire bevoegdheid van het openbaar ministerie in strafzaken: tussen rechter en ambtenaar?”, <http://www.environmental-lawforce.be/uploads/documentenbank/00ea732377f4f9e0f527071340d5aa36.pdf>, 19-21.

⁵⁷⁵ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Jo VANDEURZEN, *Parl.St.* Kamer 1996-97, nr. 49-1387/6.

⁵⁷⁶ §78c (3) DStGB.

⁵⁷⁷ J. MEESE, “De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht” in J. MEESE (ed.), *Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 247, nr. 270.

De tweede stap bestaat uit het invoeren van de mogelijkheid tot stuiting buiten de oorspronkelijke verjaringstermijn. Dit systeem lijkt wenselijk om *pro forma* daden van onderzoek en vervolging te vermijden, maar is toch niet vrij van kritiek omdat zij *de facto* zou kunnen leiden tot onverjaarbaarheid. Deze mogelijkheid is mijns inziens toch het overwegen waard, aangezien verschillende mechanismen er voor kunnen zorgen dat de verjaring van de strafvordering toch geen dode letter wordt. Hierbij valt te denken aan de codificatie van de stuitingsgronden, de redelijke termijn en het verbod op machtsafwending.

269. Een tweede oplossing bestaat in het invoeren van een maximale verjaringstermijn. De stuitingsmogelijkheid blijft daarbij enkel behouden binnen de oorspronkelijke termijn, maar zal reeds vanaf de eerste stuitingsdaad een verlenging van de verjaringstermijn tot een welbepaald maximum tot gevolg hebben. Het grote voordeel hiervan is dat de partijen niet meer moeten zoeken naar de datum waarop de laatste nuttige stuitingsdaad kan plaatsvinden en dat zij dus op die datum ook niet moeten overgaan tot het stellen van nutteloze handelingen. Het nadeel hiervan kan evenwel zijn dat de vervolgende instanties vrij snel, meer bepaald na het stellen van de eerste daad van onderzoek of vervolging, op hun lauweren gaan rusten aangezien de verjaringsdatum reeds vroeg in het onderzoek vooruit is geschoven. Toch mag dit geen argument vormen voor het verwerpen van dit systeem, aangezien er voldoende mechanismen zijn om het onderzoek niet te laten slabakken. Daarbij valt dan opnieuw te denken aan de redelijke termijn in strafzaken.

Een codificatie van de stuitingsgronden is in dit systeem ook mogelijk, maar minder noodzakelijk. De praktijk zal zich immers niet langer in allerlei bochten moeten wringen om de verjaringstermijn te laten verlengen, waardoor het aantal stuitingsgronden vanzelf gereduceerd zal worden tot de doorsnee en nuttige daden van onderzoek en vervolging.

270. Het zal dus aan de wetgever toekomen om beide mogelijkheden te onderzoeken en na te gaan welk systeem het best binnen het huidige en toekomstige wettelijk kader past. Daarbij is het in elk geval zo dat het tweede systeem van de maximale verjaringstermijn het minst ingrijpend zal zijn, aangezien vandaag nagenoeg altijd gestuit wordt op de laatste nuttige dag, waardoor de verjaringstermijn *de facto* wordt verdubbeld.

Hoofdstuk 11 – Algemene conclusie: de drie paden van de herziening van de verjaring van de strafvordering

271. Het tweede deel van deze masterproef belichtte verschillende voorstellen die van de verjaring van de strafvordering een logischer en coherent geheel zouden kunnen maken, dat bijdraagt tot meer rechtszekerheid. Daarbij werden telkens de nood aan vereenvoudiging enerzijds en de nood aan verstrenging anderzijds in het achterhoofd gehouden. Op die manier liggen drie paden open die de wetgever kan bewandelen. Het zal aan hem toekomen een grondige denkoefening te doen over wat hij wil bereiken met de verjaring van en over welk systeem daar het best bij aansluit.

272. Het eerste pad is het meest radicale en omvat de eventuele afschaffing van de verjaring van de strafvordering. De bestaansgronden ervan lijken immers niet altijd even sluitend meer in het huidige maatschappelijk en juridisch kader. Zo boet “de wet van het vergeten” aan belang in door de toenemende aandacht voor het slachtoffer en de maatschappij, het mediatiseren van misdrijven en de toename van het aantal stuitings- en schorsingsgronden. Wel vormt zij een verklaring voor de getraptheid van het verjaringsstelsel en voor het openbare ordekarakter ervan. Ook het strafvervangend karakter van de verjaringstermijn is vandaag twijfelachtig. Omwille van capaciteitsproblemen wordt niet elk misdrijf vervolgd en worden niet alle straffen uitgevoerd. Mogelijks neemt de angst voor vervolging hierdoor af. Bovendien vormt ook deze grondslag geen verklaring voor de stuitings- en schorsingsgronden. Tot slot is het door evoluerende wetenschappelijke technieken ook niet altijd meer zo dat de betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal slinkt naarmate de tijd verstrijkt. Ook het EHRM erkent de verjaring van de strafvordering niet als een fundamenteel recht.

Net omdat de grondslagen in bepaalde mate in twijfel kunnen worden getrokken, rijst de vraag of de redelijke termijn in strafzaken de verjaring niet kan vervangen. Deze bestaat in het belang van de verdachte, omdat zij de onzekerheid waarin hij leeft naar aanleiding van de tegen hem ingestelde strafvervolging zoveel als mogelijk moet inperken. Een neveneffect van het feit dat de berechting binnen een zekere termijn moet gebeuren, is dat ook de doelstellingen van de verjaring op die manier enigszins worden bereikt. Toch zijn er belangrijke verschilpunten. Ten eerste kent de redelijke termijn geen vaste duurtijd, waardoor de partijen een vaste einddatum als ankerpunt zouden verliezen. Ten tweede verschillen ook het begin- en eindpunt van beide termijnen, aangezien de verjaring bestaat in het algemeen belang en de redelijke termijn de individuele belangen van de verdachte dient. Ten derde zijn ook de gevolgen van de verjaring en de overschrijding van de redelijke termijn volledig verschillend.

Het gaat met andere woorden niet om rechtsfiguren die onderling substitueerbaar zijn, maar wel om systemen die elkaar aanvullen. Waar de verjaring een waarborg vormt voor *laattijdige* strafvervolgingen, vormt de redelijke termijn een waarborg voor *langdurige* strafvervolgingen. Om die reden lijkt een afschaffing van de verjaring (met een vervanging ervan door de redelijke termijn) niet aangewezen. Wel lijkt het nuttig beide figuren meer op elkaar af te stemmen, vooral op vlak van sanctionering.

273. Het tweede pad dat de wetgever zou kunnen bewandelen omvat de omvorming van de huidige vervolgingsverjaring naar een instellingsverjaring. In dergelijk systeem volstaat het dat het Openbaar Ministerie of de burgerlijke partij de strafvordering hebben ingesteld binnen de verjaringstermijn. Dit brengt verschillende voordelen met zich mee. Vooreerst zouden stuitings- en schorsingsgronden overbodig zijn, wat de verjaring een stuk eenvoudiger zou maken. Verder zal de dader die lange tijd buiten het vizier van de vervolgingsinstanties weet te blijven daar niet langer voordeel uit halen. Zodra de strafvordering binnen de verjaringstermijn is ingesteld, kan de zaak niet meer verjaren. In het huidige systeem bestaat dergelijk risico wel nog, omdat de vervolgende instanties mogelijks het onderzoek niet tijdig kunnen afronden en er geen rechterlijke beslissing meer kan worden geveld binnen de kortere resterende verjaringstermijn indien de feiten pas laat worden ontdekt. Daarnaast zal de praktijk zich ook in minder (kunstmatige) bochten wringen om de verjaringsdatum zo ver als mogelijk uit te stellen. Daarbij valt te denken aan de huidige trend waarbij men het aanvangspunt van de verjaring in de tijd probeert op te schuiven door te sleutelen aan het moment waarop het misdrijf is voltrokken. Tot slot zal een instellingsverjaring mogelijk op meer maatschappelijke bijval kunnen rekenen, wat de geloofwaardigheid van Justitie kan opkrikken.

Concreet kunnen de huidige (of eventueel herziene, *infra*) verjaringstermijnen behouden blijven. Ook de aanvang van de verjaringstermijn mag in dit systeem gelijk blijven. Wel is het aan te raden het sanctiemechanisme aan te passen, aangezien het verval van de strafvordering enkel nog kan spelen wanneer de strafvordering niet of laattijdig is ingesteld. Zodra de vervolging is ingesteld, komt het individuele belang van de verdachte dus sterker op de voorgrond. Hoewel de verjaring bestaat in het algemeen belang, biedt zij indirect toch ook enige bescherming aan de verdachte. Die waarborg verdwijnt in het systeem van de instellingsverjaring. Enkel de redelijke termijn kan dan nog een waarborg bieden voor een afhandeling van de zaak binnen een bepaalde tijdspanne. Een strengere bestraffing van de overschrijding ervan is dan ook aangewezen. Daarbij zou de wetgever de huidige cassatierechtspraak kunnen volgen die het verval van de strafvordering aanvaardt bij de meest flagrante gevallen van overschrijding. Zowel het onderzoeksgerecht als het vonnisgerecht zouden dit verval moeten kunnen uitspreken. Daarnaast is het ook aangewezen de strafvermindering te schrappen als mogelijke sanctie. Als de redelijke termijn is overschreden, impliceert dit dat er teveel tijd verstreken is sinds de instelling van de strafvordering en dus *a fortiori* sinds het plegen van de feiten. In dat opzicht is de kans groot dat de opgelegde straf contraproductief zal werken.

274. Het derde en laatste pad voorziet in het behoud van de vervolgingsverjaring, mits deze grondig wordt herzien. Die ingrepen zijn voorgesteld vanuit de idee dat de verjaring eenvoudiger moet en dat zij niet te snel mag intreden. Daarbij is het raadzaam geen losse, ondoordachte wijzigingen door te voeren. Na de herziening moet de verjaringsregeling namelijk een coherent en logisch geheel zijn.

Een logische reflex daarbij zou een optrekking van de verjaringstermijnen kunnen zijn. Toch lijkt dit geen goede wijziging zijn om mee te starten. De verlenging van de termijnen was afgelopen decennia immers nagenoeg altijd ingegeven door de dreigende verjaring van

concrete dossiers. Het lijkt beter om eerst de gerechtelijke achterstand en het tekort aan middelen aan te pakken. Pas daarna kan na een grondige evaluatie een eventuele verlenging van de verjaringstermijnen volgen. Bovendien zou een te lange initiële verjaringstermijn *de facto* tot *quasi*-onverjaarbaarheid kunnen leiden door het toepassing van stuitings- en schorsingsgronden. Wel zou de wetgever een verruiming van de categorie van de onverjaarbare misdrijven kunnen overwegen. In die optiek zouden drie categorieën van misdaden dan onverjaarbaar zijn:

- De misdrijven omschreven in de artikelen 136*bis*, 136*ter* en 136*quater* Sw;
- De misdaden strafbaar met levenslange opsluiting;
- De misdaden omschreven in de artikelen 102, tweede lid, 122, derde punt, 138, § 1, eerste lid, 9°, 376, eerste lid, 393 of 417*ter*, derde lid, van het Strafwetboek, 30, § 2, van de wet van 27 juni 1937 houdende herziening van de wet van 16 november 1919, betreffende de regeling der Luchtvaart, 34, 35, 68, derde lid, 69, tweede en derde lid, van de wet van 5 juni 1928 houdende herziening van het Tucht- en Strafwetboek voor de koopvaardij en de zeevisscherij of 4, § 3, derde lid, van de wet van 30 december 2009 betreffende de strijd tegen piraterij op zee, ingeval het is gepleegd op een persoon van minder dan achttien jaar.

De verschuiving van het aanvangspunt van de verjaringstermijn naar het moment waarop de feiten ter kennis van de vervolgende instanties komen lijkt ook geen goed voorstel te zijn. Enerzijds botst een verschuiving met de grondslagen van de verjaring en anderzijds zou dit *de facto* aanleiding kunnen geven tot onverjaarbaarheid. Wel zou het nuttig zijn één en ander wettelijk te verankeren omtrent de collectieve misdrijven (eendaadse samenloop). Daarbij kan de huidige cassatierechtspraak als voorbeeld worden genomen. Het gevolg daarvan zou zijn dat de verjaringstermijn van een voortgezet misdrijf begint te lopen vanaf het laatste feit voor alle samenstellende misdrijven. Elk van die samenstellende misdrijven behoudt daarbij dan zijn eigen verjaringstermijn. Daartoe moet het laatste feit bewezen zijn en gepleegd zijn door de beklaagde. Bovendien mag tussen de verschillende feiten geen periode verstreken zijn die gelijk is aan de op het vorige feit toepasselijke verjaringstermijn.

Doordat de aard van het misdrijf *in concreto* bepalend is voor de toepasselijke verjaringstermijn, leven de betrokken partijen in onzekerheid omtrent de uiteindelijke verjaringsdatum. Om die reden werd geopperd de aard van het misdrijf *in abstracto* te nemen als uitgangspunt. Een herziening en herindeling van de misdrijven zou daarbij wel noodzakelijk zijn. Koen Geens lijkt daar alvast zijn tanden in vast te willen bijten door in zijn wetsvoorstel enkel nog te voorzien in wanbedrijven en misdaden. Ook de straffen zouden daarbij ingedeeld worden in acht niveaus. Deze zouden dan de aard *in abstracto* bepalen, die op haar beurt determinerend is voor de toepasselijke verjaringstermijn. Daarnaast heeft Koen Geens ook voorgesteld de regel af te schaffen dat een misdrijf van aard verandert na aanneming van verzachtende of verzwarende omstandigheden. Ook in dat licht valt de aard van het misdrijf *in concreto* nog moeilijk te verdedigen als uitgangspunt.

Voorts moet ook de schorsing van de verjaring worden aangepakt. Omdat veel schorsingsgronden in botsing komen met de bestaansredenen ervan, is een drastische inperking

van artikel 24 V.T.Sv. aangewezen. Enkel de schorsing wegens een wettelijk beletsel zou dan behouden blijven, samen met de schorsing wegens ongedaan of onontvankelijk verzet. Daarnaast moet de wetgever ook voorzien in een duidelijke wettelijke techniek om de schorsing te berekenen. Het is zinvol om één methode bij wet vast te leggen, waarbij de voorkeur uitgaat naar deze waarbij de oorspronkelijke verjaringsdatum wordt verlengd met de periode van de schorsing. Daarenboven zou de wetgever er goed aan doen de onderlinge verhouding tussen een jaar, maand en dag vast te leggen voor wat betreft de verjaring. Op die manier kan de verrekening in dagen probleemloos gebeuren. Een beperking van de schorsing in de tijd daarentegen lijkt overbodig, omdat dit zou botsen met de bestaansreden ervan.

Tot slot zou ook een aanpak van de stuiting van de verjaring zijn nut hebben. De wetgever kan daarbij kiezen tussen twee mogelijkheden. De eerste bestaat uit een beperking van het aantal stuitingsgronden en een eventuele mogelijkheid tot stuiting buiten de oorspronkelijke verjaringstermijn. Vandaag stuiten de bevoegde instanties de verjaring immers vaak *pro forma*, louter en alleen om de verjaring te voorkomen. Door te voorzien in een wettelijke, limitatieve lijst van stuitingsgronden, kan de stuiting worden herleid tot zijn oorspronkelijke functie. Een systeem zoals in Nederland, waarbij enkel daden van vervolging die bekend of betekend zijn aan de verdachte een stuitend effect hebben, lijkt minder aangewezen. Ook het mogelijk maken van stuiting buiten de oorspronkelijke verjaringstermijn lijkt een piste te zijn die het overwegen waard is. De tweede mogelijkheid bestaat in het invoeren van een maximale verjaringstermijn. Stuiting kan dan enkel doorgang vinden binnen de oorspronkelijke verjaringstermijn. De eerste stuitingsdaad zal dan echter een welbepaalde verlenging van de verjaringstermijn tot gevolg hebben.

275. Samengevat zijn twee van de drie paden dus bewandelbaar. Enerzijds gaat het om het voorstel van de instellingsverjaring, anderzijds om de wijziging van de vervolgingsverjaring. Beide systemen vertonen duidelijk voor- en nadelen, die de wetgever in acht zal moeten nemen bij de hervorming.

Eindbesluit

276. Uit deze masterproef is gebleken dat de verjaring van de strafvordering mettertijd een bedroevend schouwspel is geworden. De grondslagen ervan waren oorspronkelijk duidelijk en coherent, maar door een veranderende samenleving en evoluerende ideeën zijn de samenhang en duidelijkheid volledig zoek geraakt. Vaak lijkt het alsof de wetgever zelf niet goed meer weet wat hij met deze rechtsfiguur moet aanvangen, waardoor de laatste decennia zich kenmerken door losse ingrepen die vaak ingegeven waren door concrete zaken. Dat gebrek aan duidelijke visie weerspiegelt zich op legistiek vlak. Als gevolg daarvan wringt de praktijk zich in allerlei bochten, zodat de verjaring in zekere zin een kansspel is geworden. Van rechtszekerheid is geen sprake meer, waardoor het recht van verdediging en de geloofwaardigheid van Justitie in het gedrang komen. Om die reden is de tijd aangebroken voor de wetgever om zich over deze problematiek te buigen. Een volledige herziening is daarbij onontbeerlijk.

Het eerste deel van deze masterproef poogde een overzicht te geven van de huidige wetgeving, rechtspraak en rechtsleer. In het tweede deel werden enkele voorstellen gelanceerd die tegemoet zouden kunnen komen aan de bestaande knelpunten. Verschillende mogelijkheden liggen daarbij open, maar in elk geval zal de wetgever doordacht te werk moeten gaan. In eerste instantie zal hij zich moeten afvragen welke doelstellingen de verjaring vandaag nog moet dienen. Pas daarna kan hij beoordelen welk systeem daar het best bij aansluit. Hoe de hervorming er ook zal uitzien, duidelijk is dat deze ten eerste een stuk eenvoudiger en meer coherent zal moeten zijn en ten tweede niet al te lang meer op zich mag laten wachten. De verjaringsdatum van de verjaring lijkt door de complexiteit ervan immers bijna bereikt te zijn.

Bijlage A: de verjaring van de strafvordering – een stappenplan

277. Uit deze masterproef is gebleken dat de regelgeving omtrent de verjaring van de strafvordering zeer omvangrijk en verspreid is. Ondanks de wildgroei aan regels zijn er toch veel tekortkomingen en tegenstrijdigheden, waardoor het zoeken is naar de juiste manier om de verjaring te berekenen. Onderstaand stappenplan poogt daarbij een schematische leidraad te zijn.

Samengevat moeten volgende stappen chronologisch worden gevolgd:

1. Vaststelling van de toepasselijke verjaringstermijn aan de hand van de aard van het misdrijf.
2. Vaststelling van de uitvoeringswijze van het misdrijf.
3. Vaststelling van de schorsingsgronden gedurende de oorspronkelijke termijn.
4. Vaststelling van de laatste nuttige stuitingsdaad binnen de oorspronkelijke termijn, eventueel verlengd ingevolge schorsing (stap drie).
5. Vaststelling van de schorsingsgronden gedurende de gestuite termijn.

De toepasselijke verjaringstermijn wordt op deze manier berekend in hoofde van elke medeverdachte, medebeklaagde en medebeschuldigde afzonderlijk en dit in functie van de inbreuken die zij elk hebben begaan.

Stap 1 Vaststelling van de toepasselijke verjaringstermijn aan de hand van de aard van het misdrijf

278. De definitieve aard van het misdrijf is bepalend voor de toepasselijke verjaringstermijn. Het is dus de straf zoals opgelegd in het in kracht van gewijsde getreden vonnis of arrest die determinerend is. De toepasselijke straffen zoals opgenomen in de wetgeving bepalen slechts de voorlopige aard van het misdrijf.

MISDADEN	
ONVERJAARBARE MISDADEN	
artikel 136 <i>bis</i> , 136 <i>ter</i> en 136 <i>quater</i> Sw. (artikel 21 V.T.Sv.)	
VERJAARBARE MISDADEN	
niet-gecorrectionaliseerd	gecorrectionaliseerd
20 jaar: misdaden ex artikel 21, eerste lid, 1° V.T.Sv.	20 jaar: misdrijven ex artikel 21, tweede lid V.T.Sv.
15 jaar: misdaden ex artikel 21, eerste lid, 2° V.T.Sv.	15 jaar: misdrijven ex artikel 21, tweede lid V.T.Sv.
10 jaar: overige misdaden (artikel 21, eerste lid, 3° V.T.Sv.)	5 jaar: overige gecorrectionaliseerde misdaden
 <p style="text-align: center;"><i>De gecorrectionaliseerde misdaad wordt geacht ab initio een wanbedrijf te zijn.</i></p>	
WANBEDRIJVEN	
niet-gecontraventionaliseerd	gecontraventionaliseerd
5 jaar (artikel 21, eerste lid, 4° V.T.Sv.)	1 jaar (artikel 21, eerste lid, 5° V.T.Sv.)
 <p style="text-align: center;"><i>Het gecontraventionaliseerde wanbedrijf wordt geacht ab initio een overtreding te zijn.</i></p>	
OVERTREDINGEN	
6 maanden (artikel 21, eerste lid, 6° V.T.Sv.)	

Stap 2 Vaststelling van het aanvangspunt van de verjaringstermijn aan de hand van de uitvoeringswijze van het misdrijf

279. Om te bepalen vanaf welk moment de verjaringstermijn begint te lopen, is het op grond van artikel 21 V.T.Sv. nodig de dag vast te stellen waarop het misdrijf werd gepleegd of werd gepoogd te plegen. Die datum wordt bepaald in functie van de uitvoeringswijze van het misdrijf en is in de termijn inbegrepen.

AFLOPEND MISDRIJF

Het misdrijf is voltrokken zodra de bij wet strafbaar gestelde gedraging is voltrokken.

!! Gevolgmisdrijven:

- Onopzettelijke doodslag: het misdrijf is voltrokken zodra het slachtoffer is overleden.
- Onopzettelijke slagen en verwondingen/onopzettelijke doodslag in het kader van medische aansprakelijkheid: het misdrijf is voltrokken zodra de aantasting van de fysieke integriteit aan het licht komt.

VOORTDUREND MISDRIJF

Het misdrijf is voltrokken zodra de strafbare gedraging in een ononderbroken delictuele toestand die wordt gehandhaafd, wordt beëindigd door de wil van de dader, externe omstandigheden of door een in kracht van gewijsde getreden rechterlijke uitspraak.

- *Quasi*-onverjaarbaarheid (Opgelet: principe dat de saisine nooit meer kan omvatten dan de feiten die dateren van voor de datum van aanhangigmaking).

!! Valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken:

- Valsheid in geschriften: zie regels aflopend misdrijf.
- Gebruik van valse stukken: zie regels voortdurend misdrijf.
- Combinatie van valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken:
 - o Vervalser = gebruiker:
 - Strekking 1: voortdurend misdrijf dat voltrokken is zodra het door de dader beoogde doel is bereikt en zodra de beginhandeling voor hem nuttig gevolg heeft, zonder dat hij zich daartegen verzet.
 - Strekking 2: collectief misdrijf.
 - o Vervalser ≠ gebruiker: afzonderlijke toepassing van de regels van aflopende en voortdurende misdrijven.

GELEGENHEIDSMISDRIJF

Het misdrijf is voltrokken door een enkelvoudige, eenmalige wetsovertreding

- zie regels aflopende en voortdurende misdrijven.

GEWOONTEMISDRIJF

Het misdrijf is voltrokken op het moment waarop het laatste feit werd gepleegd. De verjaringstermijn begint dan te lopen, voor zover er tussen de verschillende feiten geen tijd verstreken is die gelijk is aan de verjaringstermijn, behoudens stuiting of schorsing.

ENKELVOUDIG MISDRIJF

Het misdrijf is voltrokken zodra de welbepaalde strafbare gedraging die het enkelvoudig misdrijf uitmaakt, is voltrokken.

→ zie regels aflopende en voortdurende misdrijven.

VOORTGEZET, COLLECTIEF OF SAMENGESTELD MISDRIJF (EENDAADSE SAMENLOOP)

De verjaringstermijn begint te lopen op de datum van het laatste feit en dit voor alle feiten die samen het voortgezet misdrijf uitmaken. Elk misdrijf verjaart daarbij volgens zijn eigen verjaringstermijn;

- Voor zover de reeks feiten op hetzelfde moment voorgelegd worden aan hetzelfde gerecht;
- Voor zover het laatste feit dat de verjaring doet ingaan bewezen wordt verklaard;
- Voor zover er tussen de verschillende feiten geen tijdspanne is verlopen die gelijk is aan de op het vorige feit toepasselijke verjaringstermijn, behoudens stuiting of schorsing.

UITGESTELD AANVANGSPUNT BIJ BEPAALDE MISDRIJVEN TEGEN MINDERJARIGEN

De verjaring van de misdrijven opgesomd in artikel 21, eerste lid, 2° V.T.Sv. begint ten vroegste te lopen op het moment van de meerderjarigheid van het jongste slachtoffer, indien zij worden gepleegd op minderjarigen en indien de misdrijven de opeenvolgende en voortgezette uitvoering van hetzelfde misdadig opzet uitmaken en dit voor zover er tussen de verschillende feiten geen tijdspanne is verlopen die gelijk is aan de op het vorige feit toepasselijke verjaringstermijn, al dan niet verlengd ingevolge stuiting of schorsing. (artikel 21bis V.T.Sv.).

- Het jongste slachtoffer is daarbij het slachtoffer met de meest recente geboortedatum.

Stap 3 Vaststelling van de schorsingsgronden gedurende de oorspronkelijke termijn

280. Omwille van de toepassing van schorsingsgronden, komt een lopende verjaringstermijn tijdelijk tot stilstand. De verjaringstermijn loopt dan verder de dag na deze waarop de schorsingsgrond is opgehouden te bestaan. Die schorsing werkt door ten aanzien van alle daders en medeplichtigen van hetzelfde misdrijf en voor samenhangende feiten, mits de schorsing een impact had op het verderzetten van de vervolging voor de andere beklaagden of voor andere feiten. De mogelijke schorsingsgronden zijn opgenomen in artikel 24 V.T.Sv.

MISDRIJVEN GEPLEEGD VOOR 1 SEPTEMBER 2003	MISDRIJVEN GEPLEEGD NA 1 SEPTEMBER 2003
Schorsing wegens wettelijk beletsel (artikel 24, eerste lid V.T.Sv.)	Schorsing wegens wettelijk beletsel (artikel 24, eerste lid V.T.Sv.)
Preliminare exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid (artikel 24, tweede lid V.T.Sv.)	Preliminare exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid (artikel 24, tweede lid V.T.Sv.)
Inleiding van de zaak	
	Schorsing wegens het verzoekschrift tot bijkomend onderzoek uitgaande van de inverdenkinggestelde in het kader van de regeling van de rechtspleging (artikel 24, derde lid V.T.Sv.)
	Onontvankelijk of ongedaan verzet door de beklaagde (artikel 24 <i>in fine</i> V.T.Sv.)
Schorsingsgronden opgenomen in bijzondere wetgeving	Schorsingsgronden opgenomen in bijzondere wetgeving

Bijlage C bevat een chronologische weergave van de verschillende schorsingsgronden. Bijlage D somt enkele voorbeelden op van handelingen die al dan niet onder artikel 24, eerste lid V.T.Sv. vallen.

281. Om de uiteindelijke verjaringsdatum na schorsing te bepalen, moet de verstreken tijd vóór de schorsing opgeteld worden met deze van erna aan de hand van twee verschillende methoden. Zoals aangegeven zouden beide methoden tot hetzelfde resultaat moeten leiden, maar is dit in de praktijk vaak niet het geval door het verschil in tijdseenheden. Naast deze twee hoofdmethodes bestaan er nog twee systemen op het niveau van de gebruikte tijdseenheden. De tweede methode lijkt de meest correcte en eenvoudigste om toe te passen, waarbij het hanteren van dagen als tijdseenheid het meest aangewezen is.

A Tijdseenheid: dagen

METHODE 1	METHODE 2
= de reeds verstreken periode optellen met de periode van na de schorsing en dit totdat de verjaring is bereikt.	= verlenging van de oorspronkelijke verjaringsdatum met de periode van schorsing.
STAP 1: omzetting van de oorspronkelijke verjaringstermijn in dagen <ul style="list-style-type: none"> - Berekening van het aantal verstreken dagen op het moment van de schorsing - Berekening van de schorsingsperiode in dagen 	
STAP 2: de reeds verstreken dagen aftrekken van de totale verjaringstermijn en vervolgens het restant optellen bij de datum waarop de schorsing een einde neemt.	STAP 2: de schorsingsperiode in dagen optellen bij de oorspronkelijke verjaringsdatum.

B Tijdseenheid: maanden of jaren

METHODE 1	METHODE 2
= de reeds verstreken periode optellen met de periode van na de schorsing en dit totdat de verjaring is bereikt.	= verlenging van de oorspronkelijke verjaringsdatum met de periode van schorsing.
STAP 1: bepaling van de oorspronkelijke verjaringstermijn in maanden of jaren <ul style="list-style-type: none"> - Berekening van de reeds verstreken tijd op het moment van de schorsing - Berekening van de schorsingsperiode in maanden <ul style="list-style-type: none"> o Het aantal volle maanden tellen vanaf het intreden van de schorsingsgronden tot geen volle maand meer in rekening kan worden gebracht. Vervolgens het saldo aan dagen tellen tot en met de laatste dag van de schorsingsperiode. 	
STAP 2: de reeds verstreken tijd aftrekken van de totale verjaringstermijn en vervolgens het restant optellen bij de datum waarop de schorsing een einde neemt. <ul style="list-style-type: none"> - Elke begonnen maand aanvullen tot het aantal dagen van de desbetreffende maand. 	STAP 2: de schorsingsperiode in dagen optellen bij de oorspronkelijke verjaringsdatum.

Stap 4 Vaststelling van de laatste nuttige stuitingsdaad binnen de oorspronkelijke termijn, eventueel verlengd ingevolge schorsing

282. Door het stellen van daden van onderzoek en daden van vervolging, kunnen de daartoe bevoegde instanties de verjaringstermijn stuiten. Dit betekent dat een nieuwe termijn begint te lopen vanaf de stuitingsdaad. Aangezien stuiting slechts mogelijk is binnen de oorspronkelijke verjaringstermijn, eventueel verlengd ingevolge schorsing, is het belangrijk om de datum vast te stellen waarop de laatste nuttige stuitingsdaad kan plaatsvinden. Verjaart het misdrijf echter door verloop van een termijn van minder dan zes maanden, dan kan stuiting plaatsvinden tijdens elke nieuwe termijn die voortvloeit uit een stuiting. De verjaringstermijn kan daarbij echter niet verlengd worden tot meer dan één jaar, te rekenen vanaf de dag waarop het misdrijf gepleegd is. De stuiting werkt net zoals de schorsing *in rem*.

Om de onderlinge verhouding tussen de schorsing en stuiting te bepalen, kan als vuistregel genomen worden dat het altijd om een verlenging van de oorspronkelijke verjaringstermijn gaat wanneer de schorsingsgrond aanvang neemt tijdens die oorspronkelijke termijn. Het is dus irrelevant dat zij eventueel een einde neemt tijdens de gestuite termijn. De laatste nuttige stuitingsdaad kan dan bijgevolg plaatsvinden binnen die verlengde termijn.

Vindt een stuitingsdaad plaats gedurende de periode van schorsing, dan kent de stuiting een uitgestelde werking. De nieuwe verjaringstermijn begint dan te lopen op de dag waarop aan de schorsing een einde is gekomen.

Manifesteert de schorsingsgrond zich op dezelfde dag als deze waarop de stuitingsdaad wordt gesteld, dan is er onmiddellijk stuitende werking.

Bijlage B omvat een exemplatieve weergave van handelingen met en zonder stuitend effect.

Stap 5 Vaststelling van de schorsingsgronden gedurende de gestuite termijn

283. Zie stap 3.

Bijlage B: exemplatieve lijst van daden van onderzoek en daden van vervolging met een stuitende werking

284. Hoger werd reeds vermeld dat de rechtspraak tot op heden een ruime invulling geeft aan de begrippen daden van onderzoek en daden van vervolging, om op die manier de verjaringsdatum zo ver als mogelijk uit te stellen. Deze bijlage poogt een ruim, maar geen exhaustief overzicht te geven van de talrijke stuitingsgronden die intussen in het leven geroepen zijn. Daarnaast worden ook enkele handelingen opgesomd die geen stuitende werking kennen.

Daden van onderzoek en vervolging met stuitende werking

285. Enkele daden van onderzoek en vervolging die de verjaring van de strafvordering stuiten en die gesteld worden tijdens het opsporingsonderzoek, het gerechtelijk onderzoek, de fase van de regeling der rechtspleging of de fase van de rechtspleging voor het vonnisgerecht zijn de volgende:

- Een proces-verbaal van vaststelling van een misdrijf door een officier van gerechtelijke politie die optreedt bij ontdekking op heterdaad of door een wettelijk tot vaststelling bevoegde agent;⁵⁷⁸
- De vorderingen van de procureur des Konings met als doel het verhoren van de verdachte en het nagaan van zijn verklaring. Er is ook een stuitend effect wanneer die vorderingen werden uitgelokt door de verdachte zelf;⁵⁷⁹
- Het hoger beroep van de burgerlijke partij tegen de beschikking tot buitenvervolginstelling van de raadkamer;⁵⁸⁰
- De beschikking van verwijzing door de raadkamer naar de correctionele rechtbank of naar de politierechtbank;⁵⁸¹
- Het aanstellen van een deskundige door de procureur des Konings, door de onderzoeksrechter of door het vonnisgerecht;⁵⁸²
- De verzending van een proces-verbaal waarin de uitvoering van een door de onderzoeksrechter bevolen opdracht wordt vastgesteld door de hoofdcommissaris voor gerechtelijke opdrachten aan de onderzoeksrechter;⁵⁸³

⁵⁷⁸ Cass. 29 juni 2011, AR P.11.472.F., *Arr.Cass.* 2011, 1.683; Cass. 28 maart 2006, AR P.05.1705.N., *Arr.Cass.* 2006, 718 en *T.Strafr.* 2006, 211, noot J. VAN GAEVER; Cass. 17 maart 1975, *Arr.Cass.* 1975, 799; Cass. 17 maart 1958, *Arr.Cass.* 1958, 524 en Cass. 14 juni 1949, *Arr.Cass.* 1949,377.

⁵⁷⁹ Cass. 5 juni 1950, *Arr.Cass.* 1950, 613; Cass. 8 september 1949, *Arr.Cass.* 1949, 508.

⁵⁸⁰ Cass. 27 november 2013, AR P.13.1078.F., *Arr.Cass.* 2013, 2.554, *Rev.dr..pén.entr.* 2014, 269, noot P. CATRICE en *T.Strafr.* 2014, 63, noot F. SCHUERMANS.

⁵⁸¹ Cass. 19 april 1989, AR 7382, *Arr.Cass.* 1988-89, 955.

⁵⁸² Cass. 17 november 1941, *Arr.Cass.* 1941, 233.

⁵⁸³ Cass. 27 juni 1989, AR 2276, *Arr.Cass.* 1988-89, 1.286 en *RW* 1989-90, 1.120, noot A. VANDEPLAS.

- De regelmatige en tijdig gewezen beslissing tot verdaging van een strafzaak. De reden van verdaging is daarbij irrelevant;⁵⁸⁴
- De veroordeling van één van de verdachten van een misdrijf, wanneer het gaat om hetzelfde feit of om feiten die onderling nauw verbonden zijn door intrinsieke samenhang;⁵⁸⁵
- Het kantschrift waarmee de politiecommissaris die de procureur des Konings bijstaat voor de politierechtbank, laat nagaan of de benadeelde reeds is vergoed;⁵⁸⁶
- De vraag van de onderzoeksrechter aan de speurders om een lijst op te maken van de in het dossier verzamelde gegevens. Daarbij is het irrelevant of aan dat verzoek al dan niet gevolg is gegeven;⁵⁸⁷
- Het kantschrift waarbij de procureur des Konings van een gerechtelijk arrondissement het exploit van de gerechtsdeurwaarder naar het parket van een ander gerechtelijk arrondissement toezendt;⁵⁸⁸
- Het opvragen van een inlichtingenbulletin door het Openbaar Ministerie om te controleren of de eerder ingewonnen inlichtingen nog steeds actueel zijn;⁵⁸⁹
- De betekening bij een ter post aangetekende brief van een dagvaarding om voor de politierechtbank te verschijnen;⁵⁹⁰
- De verzending van inlichtingen door de bevoegde commissaris van de politie aan het Openbaar Ministerie op diens verzoek;⁵⁹¹
- De akte ondertekend door de procureur des Konings met de vermelding dat een medebeklaagde niet is gekend in het bestand van het centraal strafregister;⁵⁹²
- De toezending van het strafdossier door het O.M. aan de hoofdgriffier van het hof van beroep;⁵⁹³
- Het kantschrift uitgaande van een politiecommissaris, die de procureur des Konings bij de politierechtbank bijstaat, waarin hij een politiecommissaris een brief van een verzekeringsmaatschappij zendt met de vraag hoever het met het onderzoek staat;⁵⁹⁴
- Het verzoek van het Openbaar Ministerie om een uittreksel uit het strafregister van de beklaagde te verkrijgen;⁵⁹⁵

⁵⁸⁴ Cass. 19 september 1989, AR 3259, *Arr.Cass.* 1989-90, 84; Cass. 4 januari 1989, AR 6942, *Arr.Cass.* 1988-89, 530 en *RW* 1989-90, 813, noot A. VANDEPLAS; Cass. 26 april 1985, AR 4032, *Arr.Cass.* 1984-85, 1.148.

⁵⁸⁵ Cass. 18 mei 1983, AR 2931, *Arr.Cass.* 1982, 1.048, *RW* 1983-84, 2.687, noot A. VANDEPLAS.

⁵⁸⁶ Cass. 30 juni 1981, AR 6646, *Arr.Cass.* 1980-81, 1.279 en *RW* 1981-82, 2.099, noot A. VANDEPLAS.

⁵⁸⁷ Cass. 6 november 2013, AR P.12.2089.F.

⁵⁸⁸ Cass. 10 december 2014, AR P.14.1203.F.

⁵⁸⁹ Cass. 19 januari 2011, AR P.10.1484.F., *Arr.Cass.* 2011, 249 en *Rev.dr.pén.* 2011, 428, noot X.

⁵⁹⁰ Cass. 15 maart 2000, AR P.99.1697.F., *Arr.Cass.* 2000, 579 en *JT* 2000, 557, noot A. JACOBS.

⁵⁹¹ Cass. 19 februari 1992, AR 9464, *Arr.Cass.* 1991-92, 577 en Cass. 8 mei 1990, AR 4419, *Arr.Cass.* 1989-90, 1.150.

⁵⁹² Cass. 28 november 2000, AR P.99.0150.N., *Arr.Cass.* 2000, 1.862.

⁵⁹³ Cass. 26 juni 1990, AR 3952, *Arr.Cass.* 1989-90, 1.390.

⁵⁹⁴ Cass. 10 juni 1981, AR 1624, *Arr.Cass.* 1980-81, 1.176 en *RW* 1981-82, 2.557.

⁵⁹⁵ Cass. 3 december 1985, AR 9919, *Arr.Cass.* 1985-86, 491.

- De vordering van het Openbaar Ministerie tot de gerechtsdeurwaarder om de beklagde voor de rechter in hoger beroep te dagvaarden;⁵⁹⁶
- De regelmatige uitvoering in Nederland van een rogatoire commissie van een Belgische onderzoeksrechter;⁵⁹⁷
- Een daad van onderzoek gesteld op het moment waarop de redelijke termijn reeds was verstreken;⁵⁹⁸
- Het verzoek van het Openbaar Ministerie aan een vertaler om bepaalde stukken van het strafdossier te vertalen;⁵⁹⁹
- De vordering van de procureur-generaal tot de kamer van inbeschuldigingstelling tot handhaving van de voorlopige hechtenis;⁶⁰⁰
- Het kantschrift waardoor de onderzoeksrechter de hoofdgriffier verzoek een beschrijving te geven van de in beslag genomen voorwerpen;⁶⁰¹
- Onderzoeksverrichtingen ter terechtzitting van het vonnisgerecht;⁶⁰²
- Het proces-verbaal van een verhoor van de verdachte dat werd uitgevoerd op verzoek van het Openbaar Ministerie;⁶⁰³
- De onderzoeksverrichtingen uitgaande van de onderzoeksrechter of uitgevoerd op diens bevel;⁶⁰⁴
- De betekening van een dagvaarding voor de politierechtbank door een bij de post aangetekende omslag;⁶⁰⁵
- Het verslag van het college van deskundigen;⁶⁰⁶
- Het verzoek van de onderzoeksrechter of de procureur des Konings aan de deskundige om zijn verslag zo snel mogelijk neer te leggen;⁶⁰⁷
- ...⁶⁰⁸

⁵⁹⁶ Cass. 17 januari 1984, AR 8354, *Arr.Cass.* 1983-84, 555.

⁵⁹⁷ Cass. 23 december 1986, AR 9672, *Arr.Cass.* 1986-87, 548.

⁵⁹⁸ Cass. 20 maart 1990, AR 3971, *Arr.Cass.* 1989-90, 935.

⁵⁹⁹ Pol. Hasselt 14 juni 1989, *T.Vred.* 1990, 93.

⁶⁰⁰ Cass. 30 januari 1967, *Arr.Cass.* 1967, 670.

⁶⁰¹ Cass. 4 december 1973, *Arr.Cass.* 1973, 385.

⁶⁰² Cass. 15 februari 1983, AR 7715, *Arr.Cass.* 1982-83, 764 en Cass. 21 maart 1949, *Arr.Cass.* 1948-49, 188.

⁶⁰³ Cass. 9 juni 1969, *Arr.Cass.* 1969, 983.

⁶⁰⁴ Cass. 21 februari 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 746 en Cass. 4 april 1955, *Pas.* 1955, 868.

⁶⁰⁵ Cass. 15 maart 2000, AR P.99.1697.F., *Arr.Cass.* 2000, 587 en *JT* 2000, 557, noot A. JACOBS.

⁶⁰⁶ Corr. Brussel 22 april 2008, *T.Verz.* 2009, 446.

⁶⁰⁷ Cass. 16 januari 1973, *Arr.Cass.* 1973, 483 en Cass. 1 december 1970, *Arr.Cass.* 1971, 320.

⁶⁰⁸ Voor meer voorbeelden, zie R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 129-137, nrs. 245-251 en J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafproces moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 190-200, nrs. 205-210.

Gevallen waarin geen stuiting van de verjaring plaatsvindt

286. Aan bepaalde handelingen gesteld tijdens de verschillende fasen van het onderzoek en de behandeling wordt geen stuitende werking verbonden:

- De toezending door de hoofdgriffier van de politierechtbank van een strafdossier aan de procureur des Konings met het oog op de behandeling in hoger beroep;⁶⁰⁹
- De opmaak van een uittreksel uit het strafregister van de beklaagde door het hoofd van het centraal strafregister op verzoek van de procureur des Konings;⁶¹⁰
- De beschikking waarmee de voorzitter de zaak aan een kamer van zijn rechtscollege toebedeelt en het kantschrift van het Openbaar Ministerie waarbij daarom wordt verzocht. Deze ordemaatregel beperkt zich namelijk tot het gerechtelijk apparaat en heeft geen invloed op het onderzoek van de zaak, de aanhangigmaking bij de rechter of de vonnisprocedure;⁶¹¹
- Een manifest niet-ontvankelijk cassatieberoep;⁶¹²
- De opmaak van een staat van inlichtingen door een gemeenteambtenaar op vordering van het Openbaar Ministerie;⁶¹³
- De controle van de staat van inlichtingen op basis van het gemeentelijk strafregister door een bijzonder agent van politie, voor zover daartoe geen opdracht is gegeven door een bevoegde onderzoekende of vervolgende overheid;⁶¹⁴
- De dagvaarding voor een rechtbank die *ratione materiae* onbevoegd is;⁶¹⁵
- Een nietige akte;⁶¹⁶
- Het voorstel tot minnelijke schikking gedaan door het Openbaar Ministerie aan de verdachte;⁶¹⁷
- ...⁶¹⁸

⁶⁰⁹ Cass. 7 februari 1990, AR 7792, *Arr.Cass.* 1989-90, 736 en *Verkeersrecht* 1990, 247.

⁶¹⁰ Cass. 14 februari 1984, AR 8324, *Arr.Cass.* 1983-84, 724 en Cass. 5 november 1980, AR 1185, *Arr.Cass.* 1980-81, 252.

⁶¹¹ Cass. 10 september 2014, AR P.14.0577.F.

⁶¹² Cass. 18 februari 2003, AR P.02.0891.N., *Arr.Cass.* 2003, 426 en *T.Strafr.* 2003, 121, noot J. MEESE.

⁶¹³ Cass. 15 oktober 1998, AR P.98.0879.F., *Arr.Cass.* 1998, 968.

⁶¹⁴ Cass. 5 januari 1988, AR 1505, *Arr.Cass.* 1987-88, 563.

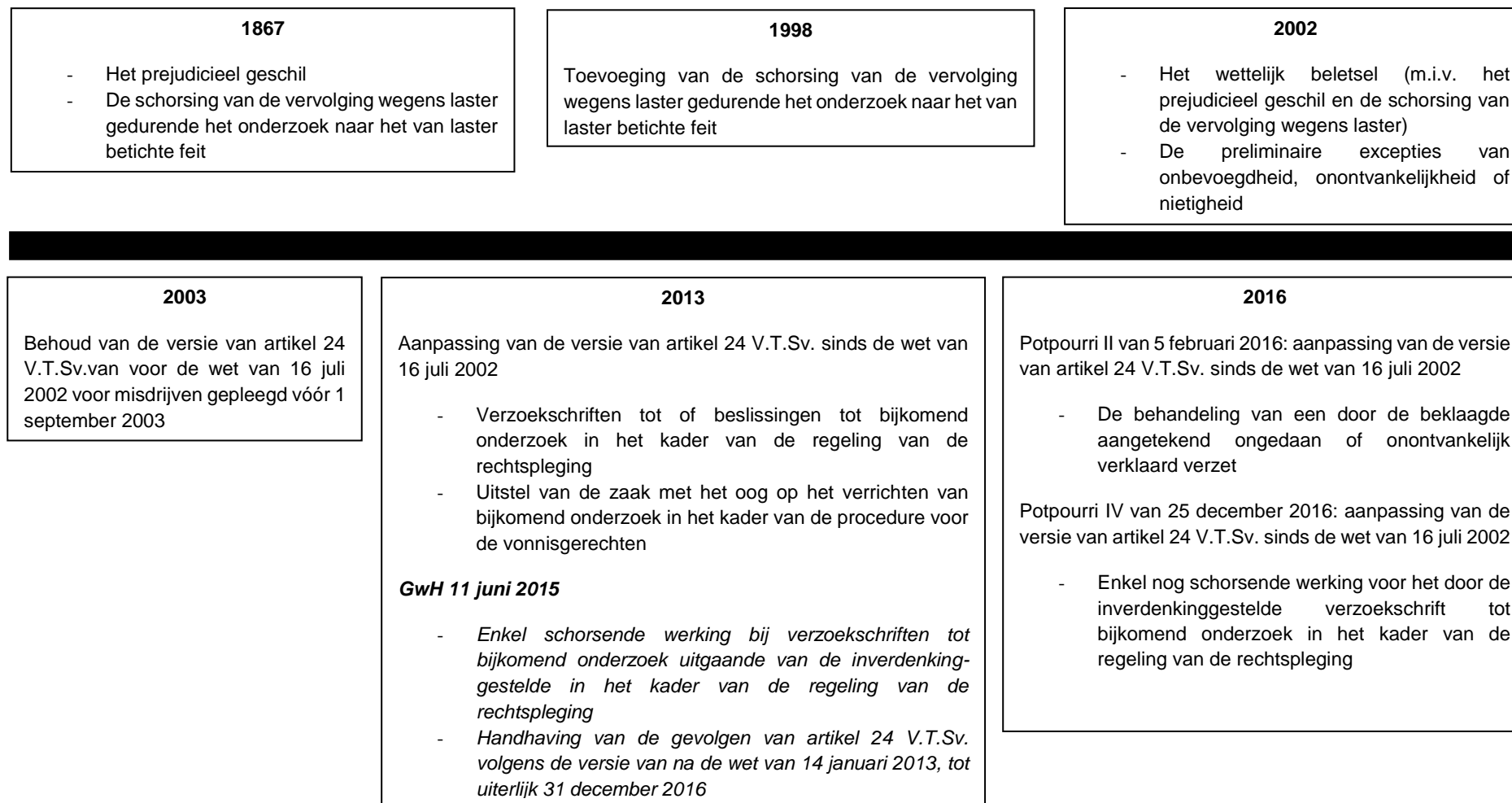
⁶¹⁵ Cass. 9 oktober 1905, *Pas.* 1906, 7.

⁶¹⁶ Cass. 30 januari 1985, AR 3943, *Arr.Cass.* 1985, 710; Cass. 25 januari 1977, *Arr.Cass.* 1977, 579; Cass. 13 oktober 1930, *Pas.* 1930, 319 en Brussel 27 april 1999, *T.Strafr.* 2000, 36.

⁶¹⁷ Cass. 19 februari 1992, AR 9464, *Arr.Cass.* 1991-92, 577; Cass. 20 november 1979, *Arr.Cass.* 1979-80, 359; Cass. 12 mei 1969, *Arr.Cass.* 1970, 907 en Corr. Leuven 30 maart 1995, *RW* 1996-97, 1.163.

⁶¹⁸ Voor meer voorbeelden, zie R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 129-137, nrs. 245-251 en J. MEESE, "De verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht" in J. MEESE (ed.), *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafproces moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 190-200, nrs. 205-210.

Bijlage C: tijdlijn van de schorsingsgronden

Bijlage D: exemplatieve weergave van de schorsingsgevallen ex artikel 24, eerste lid V.T.Sv.

287. Naast enkele expliciete schorsingsgronden, omschrijft artikel 24 V.T.Sv. in haar eerste lid ook de algemene regel dat de verjaring van de strafvordering geschorst is wanneer er een wettelijk beletsel bestaat dat de instelling of de uitoefening van de strafvordering verhindert. Het komt aan de rechtspraak toe om hieraan invulling te geven. Hierna volgt een exemplatieve weergave van enkele gevallen die tot schorsing aanleiding geven:

- Uitstel om het onderzoek wegens valse getuigenis mogelijk te maken, mits de tussen te komen beslissing een prejudicieel geschil uitmaakt ten aanzien van de opgeschorte beslissing;⁶¹⁹
- Een klacht wegens valse getuigenis onder eed, wanneer de rechter vaststelt dat hij omwille van die klacht geen uitspraak kan doen over de strafvordering. In dat geval is de verjaring geschorst vanaf de datum van het vonnis of arrest dat de behandeling van de zaak verdaagt teneinde een onderzoek wegens valse getuigenis mogelijk te maken. De schorsing duurt voort tot en met de datum van de in kracht van gewijsde getreden rechterlijke beslissing over die klacht;⁶²⁰
- Het geding tot regeling van het rechtsgebied in geval van een negatief conflict van jurisdictie dat aanleiding geeft tot regeling van rechtsgebied. De schorsing neemt dan aanvang op de dag waarop de beslissing, waaruit het jurisdictieconflict is ontstaan, in kracht van gewijsde is gegaan. De schorsing loopt tot op de dag waarop het arrest tot regeling van het rechtsgebied wordt uitgesproken;⁶²¹
- Prejudiciële vragen, bijvoorbeeld aan het Grondwettelijk Hof, het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, het Hof van Justitie...;
- Prejudiciële geschillen, bijvoorbeeld artikel 447, derde lid Sw. in verband met de vervolging wegens laster, wegens de betwisting over een onroerend zakelijk recht...;⁶²²
- Het prejudicieel geschil dat ontstaat naar aanleiding van de betwisting van de echtheid van een geschrift dat in verband staat met het misdrijf, wanneer het bewijs afhangt van dat geschrift. De strafrechter kan dan geen uitspraak doen over de strafvordering totdat de burgerlijke rechter uitspraak heeft gedaan over de echtheid van het geschrift. De strafvordering wordt dan ook geschorst tot aan die uitspraak indien de strafrechter oordeelt dat de uitslag van het onderzoek noodzakelijk is om zijn oordeel te vormen;⁶²³
- De vervolging van een parlementair overeenkomstig artikel 59 Gw.;

⁶¹⁹ Cass. 8 juni 1993, AR 6252, *Arr.Cass.* 1993, 570 ; Cass. 24 november 1975, *Arr.Cass.* 1975-76, 379 en Cass. 10 mei 1897, *Pas.* 1897, 183.

⁶²⁰ Cass. 8 juni 1993, AR 6252, *Arr.Cass.* 1993, 570.

⁶²¹ Cass. 6 mei 1975, *Arr.Cass.* 1975, 975 en Cass. 13 juli 1953, *Arr.Cass.* 1952-53, 805.

⁶²² Cass. 22 december 1981, *Arr.Cass.* 1981-82, 558.

⁶²³ Cass. 25 februari 2009, AR P.08.1594.F., *Arr.Cass.* 2009, 650 en Cass. 15 oktober 2003, AR P.03.931.F., *Arr.Cass.* 2003, 1.871.

- De cassatieprocedure, vanaf de dag van de bestreden beslissing tot op de dag van het cassatiearrest. Hierbij is wel vereist dat de voorziening in cassatie ontvankelijk is en leidt tot een cassatie verwijzing;⁶²⁴
- Een procedure wegens valse getuigenis⁶²⁵;
- De onmogelijkheid van de rechtbank om de zaak te behandelen of uitspraak te doen omwille van feitelijke omstandigheden die de beklagde verhinderen zich naar de terechtzitting te begeven;⁶²⁶
- ...

288. De rechtspraak heeft ook geoordeeld dat er in bepaalde gevallen geen sprake is van schorsing van de verjaring van de strafvordering:

- De verjaring van de strafvordering is niet geschorst tijdens de periode die nodig is voor de tenuitvoerlegging van een onderzoeksopdracht. De tijd die de deskundige spendeert aan het vervullen van zijn opdracht heeft dus geen schorsende werking, net zoals het afzonderlijk onderzoek ten laste van een deskundige. Dergelijke situaties vormen immers geen wettelijk beletsel voor de berechting van de zaak;⁶²⁷
- De voorziening in cassatie die niet-ontvankelijk is uit hoofde van de aard van de bestreden beslissing, schorst de verjaring van de strafvordering niet;⁶²⁸
- Het verzoek aan de rechter om de zaak te onttrekken wegens wettige verdenking schorst de verjaring van de strafvordering niet;⁶²⁹
- Er is geen schorsing van de verjaring van de strafvordering wanneer de verdaging van de zaak ingegeven is door een verklaring van de beklagde klacht te zullen indienen wegens valse getuigenis. De klacht wegens valse getuigenis heeft dan immers een louter hypothetisch karakter;⁶³⁰
- Het voorstel van het Openbaar Ministerie overeenkomstig artikel 216*bis* Sv. en de gemotiveerde weigering van dit voorstel door de beklagde schorsen de verjaring van de strafvordering niet;⁶³¹
- ...

⁶²⁴ Cass. 29 juni 1982, AR 7179, *Arr.Cass.* 1982, 1.387; Cass. 27 juni 1979, *Arr.Cass.* 1979-80, 1.302; Cass. 13 september 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 40; Cass. 6 december 1965, *Pas.* 1966, 458 en F. DERUYCK, "De strafvordering" in F. DERUYCK (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2017, 56.

⁶²⁵ Cass. 10 juni 2015, AR P.15.0200.F.

⁶²⁶ Cass. 13 april 1964, *Pas.* 1964, 859.

⁶²⁷ Cass. 27 februari 2002, AR P.01.1595.F., *Arr.Cass.* 2002, 612.

⁶²⁸ Cass. 25 september 1991, AR 9020, *Arr.Cass.* 1991-92, 89.

⁶²⁹ Cass. 25 september 1991, AR 9020, *Arr.Cass.* 1991-92, 89.

⁶³⁰ Cass. 19 december 1984, AR 3918, *Arr.Cass.* 1984-85, 566. Opmerking: de verdaging van de zaak omwille van een reeds bestaande klacht wegens valse getuigenis heeft wel schorsende werking.

⁶³¹ Cass. 19 februari 1992, AR 9464, *Arr.Cass.* 1991-92, 577. Opmerking: in dit geval is er ook geen sprake van stuiting van de verjaring van de strafvordering.

Bijlage E: Voorstellen tot herziening – schematische weergave

VERJARING VAN DE STRAFVORDERING

AFSCHAFFEN

BEHOUDEN

Vervanging door redelijke termijn

verval van de strafvordering toevoegen aan artikel 21ter V.T.Sv.

Aanpassing van de vervolgingsverjaring

Omvorming tot een instellingsverjaring

verval van de strafvordering toevoegen aan artikel 21ter V.T.Sv. en strafvermindering afschaffen als sanctiemogelijkheid.

Verjaringstermijn in functie van de aard van het misdrijf *in abstracto* (mits herziening van de misdrijven)

Verlenging van de verjaringstermijnen

Uitbreiding van het aantal onverjaarbare misdrijven

- artikelen 136bis, 136ter en 136quater Sw.
- misdrijven onderworpen aan de huidige verjaringstermijn van 20 jaar

Wijziging van het aanvangstijdstip

- ontdekking van het misdrijf door het O.M.
- collectieve misdrijven
 - o afschaffen
 - o codificatie: *“Wanneer eenzelfde feit verscheidene misdrijven oplevert of wanneer verschillende misdrijven die de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van eenzelfde misdadig opzet, gelijktijdig worden voorgelegd aan eenzelfde feitenrechter, vangt de verjaring van de strafvordering aan vanaf het laatste feit en dit voor alle feiten die samen het voortgezette misdrijf uitmaken. Elk van de samenstellende misdrijven behoudt daarbij de verjaringstermijn eigen aan zijn aard. Het eerste lid is enkel van toepassing voor zover het laatste feit dat de verjaring doet ingaan, bewezen wordt verklaard en gepleegd is door de beklaagde en voor zover er tussen de verschillende feiten geen periode is verstreken gelijk aan de op het vorige feit toepasselijke verjaringstermijn, al dan niet verlengd ingevolge stuiting of schorsing”*

Schorsing

- afschaffen
- aanpassen
 - o beperking van het aantal schorsingsgronden
 - inleiding van de zaak voor de vonnisrechter (schrappen)
 - ongegrondverklaring door het vonnisgerecht van een exceptie van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid bij tussenvonnis (schrappen)
 - bijkomend onderzoek (schrappen)
 - wettelijk beletsel (behouden)ongedaan of onontvankelijk verzet (behouden)
 - o berekening
 - regeling verhouding tijdseenheden
 - wettelijke methode (verlenging van de oorspronkelijke verjaringsdatum met de periode van schorsing)
 - o beperking van de schorsing in de tijd

Stuiting

- afschaffen
- aanpassen
 - o beperking van de stuitingsgronden (codificatie)
 - o ~~enkel stuitende werking voor daden van vervolging~~
 - o (ook stuiting buiten de oorspronkelijke verjaringstermijn)
- vervanging door de maximale verjaringstermijn met enkel stuiting binnen de oorspronkelijke termijn

Bibliografie

1. Wetgeving

Internationale en Europese normen

- Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten, gesloten te New York op 19 december 1966, goedgekeurd bij wet van 15 mei 1981, *BS* 6 juli 1983, 8.815. (IVBPR).
- Europees Verdrag van Straatsburg van 25 januari 1974 over de onverjaarbaarheid van oorlogsmisdaden en van misdaden tegen de mensheid.
- Verdrag van de Verenigde Naties van 26 november 1968 betreffende de onverjaarbaarheid van oorlogsmisdaden en van misdaden tegen de mensheid, *United Nations Treaty Series*, vol. 754, 73.
- Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, gesloten te Rome op 4 november 1950, goedgekeurd bij wet van 13 mei 1955 en geratificeerd op 14 juni 1955, *BS* 19 augustus 1955, 5.029. (EVRM).
- Resolutie 194 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (11 december 1948), *UN Doc. A/RES/194(III)* (1948).

Belgische normen

- Gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994, *BS* 17 februari 1994, 4.054.
- Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 30 december 2016, 91.963. (Potpourri IV).
- Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 13 mei 2016, 31.338. (Potpourri III).
- Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 19 februari 2016, 13.130. (Potpourri II).
- Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 22 oktober 2015, 65.084. (Potpourri I).
- Wet van 14 januari 2013 houdende fiscale en andere bepalingen betreffende Justitie, *BS* 31 januari 2013, 5.294.
- Wet tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *BS* 20 januari 2012, 4.386.
- Wet van 21 december 2009 tot hervorming van het hof van assisen, *BS* 11 januari 2010, 751.
- Wet van 10 augustus 2005 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de versterking van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel en tegen praktijken van huisjesmelkers, *BS* 2 september 2005, 38.454.
- Programmawet van 5 augustus 2003, *BS* 7 augustus 2003, 40.498.
- Wet van 5 augustus 2003 betreffende de ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, *BS* 7 augustus 2003, 40.506.

- Wet van 16 juli 2002 tot wijziging van verschillende bepalingen teneinde inzonderheid de verjaringstermijnen voor de niet-correctionaliseerbare misdaden te verlengen, *BS* 5 september 2002, 39.249.
- Wet van 4 juli 2001 tot aanvulling van artikel 447 van het Strafwetboek en tot wijziging van artikel 24, 3° van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, *BS* 10 augustus 2001, 27.252.
- Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *BS* 17 maart 2001, 8.495.
- Wet van 30 juni 2000 tot invoeging van een artikel 21 *ter* in de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, *BS* 2 december 2000, 40.488.
- Wet van 10 februari 1999 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, *BS* 23 maart 1999, 9.286.
- Wet van 11 december 1998 tot wijziging, wat de verjaring van de strafvordering betreft, van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, *BS* 16 december 1998, 39.945. (Securitaswet).
- Wet van 10 juni 1998 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de verjaring, *BS* 17 juli 1998, 23.544.
- Wet van 16 maart 1998 betreffende de politie over het wegverkeer, *BS* 27 maart 1968, 3.146.
- Wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998, 10.027. (Kleine Franchimont).
- Wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *BS* 25 april 1995, 10.827.
- Wet van 11 juli 1994 betreffende de politierechtbanken en houdende een aantal bepalingen betreffende de versnelling en de modernisering van de strafrechtspleging, *BS* 21 juli 1994, 19.117.
- Wet van 16 juni 1993 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, *BS* 5 augustus 1993, 40.506.
- Programmawet 24 december 1993, *BS* 31 december 1993, 29.257.
- Wet van 16 maart 1968 betreffende de politie over het wegverkeer, *BS* 27 maart 1968, 3.146.
- Wet van 30 mei 1961 tot wijziging van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en tot aanvulling van artikel 32 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen, *BS* 10 juni 1961, 1.265.
- Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, *BS* 6 maart 1921, 1.834.
- Wet van 17 april 1878 houdende de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, *BS* 25 april 1878, 1.265.
- Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, *BS* 5 oktober 1867, 5.505.
- Strafwetboek van 8 juni 1867, *BS* 9 juni 1867, 3.133.
- Wetboek van Strafvordering van 17 november 1808, *BS* 27 november 1808.

- KB nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidsberoepen, *BS* 14 november 1967, 11.881.

Vorbereidende documenten

- Verslag in eerste lezing namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Özlem ÖZEN en Kristien VAN VAERENBERGH, *Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 54-1418/005.
- Advies Raad van State wetsontwerp houdende wijzigingen van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-16, 54-1418/001, 290-291.
- Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp houdende wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 54-1418/001.
- Verslag van de eerste lezing namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Richard MILLER en mevrouw Sarah SMEYERS, *Parl.St.* Kamer, 2014-2015, nr. 54-1219/005.
- Wetsontwerp houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54-1219/001.
- Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Renaat LANDUYT en Christian BROTCORNE, *Parl.St.* Kamer 2012-2013, nr. 53-2430/005.
- Voorstel van resolutie betreffende de beperking van het aantal verjaringstermijnen ingediend door mevrouw Kristien VAN VAERENBERGH c.s., *Parl.St.* Kamer 2011-2012, nr. 53-2211/001.
- Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53-1639/001.
- Tekst aangenomen in plenaire vergadering en overgezonden aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers, *Parl.St.* Senaat 2005-06, nr. 450/25.
- Amendement nr. 147 van de heer CHEFFERT c.s., *Parl.St.* Senaat 2004-05, nr. 450/7.
- Hoge Raad voor de Justitie, *Advies over het Wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht (Commissie Franchimont)*, 2004.
- Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer ISTASSE, *Parl.St.* Senaat 2003, nr. 3-137/5.
- Advies Raad van State (nr. 36.741/2), *Parl.St.* Senaat 2003-04, nr. 450/4.
- Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht, *Parl.St.* Senaat 2003-04, nr. 450/1.
- Voorontwerp van Wetboek van Strafprocesrecht opgesteld door de Commissie Strafprocesrecht, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 50-2043/00. (Grote Franchimont).
- Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Hugo COVELIERS, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 50-1625/5.
- Amendementen bij wetsvoorstel tot verlenging van de verjaringstermijn voor de niet-correctionaliseerbare misdaden, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 50-1625/002.
- Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging, wat de verjaring van de strafvordering betreft, van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafproceduur, *Parl.St.* Kamer 1997-98, nr. 49-1387/2.

- Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Jo VANDEURZEN, *Parl.St. Kamer* 1996-97, nr.49-1387/6.
- Toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging, wat de verjaring van de strafvordering betreft, van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.Kamer* 1996-97, nr. 49-1387/1. (Securitaswet).
- Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevr. MERCK-VAN GOEY, *Parl.St.Kamer* 1994-95, nr. 1785/3.
- Ontwerp van programmawet, *Parl.St. Kamer* 1993-94, nr. 48-1211.
- Ontwerp van programmawet, *Parl.St. Senaat* 1993-94, nr. 909-2.

2. Rechtspraak

Supranationale rechtspraak

- EHRM 28 oktober 2014, nr. 18393/09, Panju/België, *Juristenkrant* 2014, afl. 298, 1, noot DECAIGNY, T. en DE HERT, P.
- EHRM 25 september 2007, nr. 34316/02, De Clerck/België.
- EHRM 7 november 2006, nr. 30649/05, Holomiov/Moldavië.
- EHRM 31 mei 2005, nr. 38581/97, T.K. en S.E./Finland.
- EHRM 29 juli 2004, nr. 49746/99, Cevizovic/Duitsland.
- EHRM 13 november 2001, nr. 55479/00, Slezevicius/Litouwen.
- EHRM 5 september 2001, nr. 34203/96, Ferrarin/Italië.
- EHRM 21 december 2000, nr. 33492/96, Jablonski/Polen.
- EHRM 22 juni 2000, nr. 32492/96, nr. 32547/96, nr. 32548/96, nr. 33209/96 en nr. 33210/96, Coëme e.a./België.
- EHRM 23 mei 2000, nr. 31070/96, Van Pelt/Frankrijk.
- EHRM 19 oktober 1999, nr. 37752/97, Gelli/Italië.
- EHRM 15 oktober 1999, nr. 26614/95, Humen/Polen.
- EHRM 31 maart 1998, nr. 22921-93 en nr. 23043/93, Reinhardt en Slimane-Kaïd/Frankrijk.
- EHRM 22 oktober 1996, nr. 22083/93 en 22095/93, Stubbings e.a./Verenigd Koninkrijk.
- EHRM 7 augustus 1996, nr. 19874/92, Ferrantelli en Santangelo/Italië.
- EHRM 10 februari 1995, nr. 15175/89, Allenet de Ribemont/Frankrijk.
- EHRM 26 april 1994, nr. 22121/93, Vallée/Frankrijk.
- EHRM 26 mei 1993, nr. 13645/88, Bunkate/Nederland.
- EHRM 25 februari 1993, nr. 13089/87, Dobbertin/Frankrijk.
- EHRM 12 oktober 1992, nr. 65/1991/317/389, Boddaert/België.
- EHRM 27 februari 1992, nr. 12088/86, Idrocalce/Italië.
- EHRM 19 februari 1991, nr. 12176/86, Ficara/Italië.
- EHRM 19 februari 1991, nr. 13324/87, Girolami/Italië.
- EHRM 19 februari 1991, nr. 13087/87, Maj/Italië.
- EHRM 19 februari 1991, nr. 19218/91, Manzoni/Italië.
- EHRM 25 juni 1987, nr. 10527/83, Milasi/Italië.
- EHRM 25 juni 1987, nr. 10256/83, Baggetta/Italië.
- EHRM 10 juli 1984, nr. 8990/80, Guincho/Portugal.
- EHRM 13 juni 1983, nr. 8737/79, Zimmerman en Steiner/Zwitserland.

- EHRM 10 december 1982, nr. 8304/78, Corigliano/Italië.
- EHRM 10 december 1982, nr. 7604/75, nr. 7781/77 en nr. 7913/77, Foti e.a./Italië.
- EHRM 15 juli 1982, nr. 8130/78, Eckle/Duitsland.
- EHRM 6 mei 1981, nr. 7759/77, Buchholz/Duitsland.
- EHRM 28 juli 1978, nr. 6232/73, König/Duitsland.
- EHRM 16 juli 1971, nr. 2614/65, Ringeisen/Oostenrijk.
- EHRM 27 juni 1968, nr. 2122/64, Wemhoff/Duitsland.
- EHRM 27 juni 1968, nr. 1936/63, Neumeister/Duitsland.

Belgische rechtspraak

Hogere rechtscolleges

- GwH 17 november 2016, nr. 145/2016, *BS* 10 januari 2017, 995.
- GwH 19 november 2015, nr. 165/2015, *BS* 5 februari 2016, 8.421 en *NjW* 2016, 380, noot HUYSMANS, J.
- GwH 17 september 2015, nr. 112/2015, *BS* 26 november 2015, 70.650, *NjW* 2016, 375, noot HUYSMANS, J. en *T.Strafr.* 2015, 211, noot HELSEN, P.
- GwH 11 juni 2015, nr. 83/2015, *BS* 11 augustus 2015, 50.960, *NjW* 2016, 18, noot HUYSMANS, J. en *T.Strafr.* 2015, 201, noot HELSEN, P.
- GwH 29 juli 2010, nr. 92/2010, *BS* 25 oktober 2010, 63.227, *Rev.dr.pén.* 2010, 179, noot VAN DER EECKEN, N. en *T.Strafr.* 2010, 237, noot MEGANCK, B.
- GwH 29 april 2010, nr. 51/2010, *BS* 12 juli 2010, 45.811.
- GwH 25 februari 2010, nr. 17/2010, *BS* 3 mei 2010, 24.884 en *RW* 2010-11, 995, noot LAMMENS, K.
- GwH 18 februari 2010, nr. 16/2010, *BS* 30 april 2010, 24.524 en *RABG* 2010, 852, noot DE PAUW, W.
- Arbitragehof 21 december 2005, nr. 199/2005, *BS* 13 februari 2006, 7.646.
- Arbitragehof 22 juni 2005, nr. 109/2005, *BS* 12 augustus 2005, 35.878 en *NC* 2006, noot VANDROMME, S.
- Arbitragehof 23 maart 2005, nr. 66/2005, *BS* 11 mei 2005, 22.211.
- Arbitragehof 19 januari 2005, nr. 12/2005, *BS* 11 maart 2005, 10.556 en *Juristenkrant* 2005, afl. 104, 8, noot VANDROMME, S.
- Arbitragehof 12 juli 1996, nr. 46/96, *BS* 14 augustus 1996, 21.547.
- Cass. 20 december 2016, AR P.16.0382.N.
- Cass. 30 november 2016, AR P.16.0199.F.
- Cass. 25 november 2016, AR P.15.0296.F., *JT* 2016, 664, noot ROSOUX, G.
- Cass. 18 oktober 2016, AR P.16.0124.N.
- Cass. 7 juni 2016, AR P.16.0182.N.
- Cass. 19 april 2016, P.14.1555.N.
- Cass. 1 maart 2016, AR P.15.1272.N.
- Cass. 25 november 2015, AR P.15.02.296.F., *JT* 2016, 664, noot ROSOUX, G.
- Cass. 24 november 2015, AR P.14.0722.N., *RABG* 2016, 504
- Cass. 24 juni 2015, AR P.15.0284.F.
- Cass. 10 juni 2015, AR P.15.0200.F.
- Cass. 14 april 2015, AR P.14.1146.N., *RABG* 2015, 973, noot DE PAUW, W.

- Cass. 11 maart 2015, AR P.14.1788.F.
- Cass.7 januari 2015, AR P.2013.1834.F.
- Cass. 16 december 2014, AR P.14.1101.N., *RABG* 2015, 490 en *T.Strafr.* 2015, 235, noot KERKHOF, J.
- Cass. 10 december 2014, AR P.14.1203.F.
- Cass. 14 oktober 2014, AR P.13.0986.N., *RABG* 2015, 507, noot DE PAUW, W.
- Cass. 7 oktober 2014, AR P.2014.0506.N.
- Cass. 10 september 2014, AR P.14.0577.F.
- Cass. 27 november 2013, AR P.13.1078.F., *Arr.Cass.* 2013, 2.554, *Rev.dr.pén.entr.* 2014, 269, noot CATRICE, P. en *T.Strafr.* 2014, 63, noot SCHUERMANS, F.
- Cass. 6 november 2013, AR P.12.2089.F.
- Cass. 17 september 2013, AR P.13.0419.N.
- Cass. 11 juni 2013, AR P.2012.0235.N.
- Cass. 18 maart 2013, AR S.12.0084.F.
- Cass. 6 maart 2013, AR P.12.1980.F.
- Cass. 19 februari 2013, AR P.12.0867.N.
- Cass. 29 januari 2013, AR P.12.832.N.
- Cass. 30 oktober 2012, AR P.12.0434.N.
- Cass. 30 oktober 2012, AR P.12.0423.N.
- Cass. 18 september 2012, P.12.0349.N.
- Cass. 29 november 2011, AR P.10.1766.N., *Arr.Cass.* 2011, 2.444.
- Cass. 27 september 2011, AR P.11.350.N., *Arr.Cass.* 2011, 1.939.
- Cass. 6 september 2011, AR P.11.0141.N., *Arr.Cass.* 2011, 1.742.
- Cass. 29 juni 2011, AR P.11.0472.F., *Arr.Cass.* 2011, 1.683.
- Cass. 19 januari 2011, AR P.10.1484.F., *Arr.Cass.* 2011, 249 en *Rev.dr.pén.* 2011, 428, noot X.
- Cass. 18 januari 2011, AR P.10.0930.N., *Arr.Cass.* 2011, 226 en *RW* 2011-12, 915, noot VAN OVERBEKE, S.
- Cass. 11 januari 2011, AR P.10.0966.N., *Arr.Cass.* 2011, 120.
- Cass. 24 november 2009, AR P.09.0930.N., *Arr.Cass.* 2009, 2.796, *Juristenkrant* 2009, afl. 1.992, 2 (weergave SCHUERMANS, F.) en *T.Strafr.* 2010, 34, noot.
- Cass. 18 november 2009, AR P.09.1023.F., *Arr.Cass.* 2009, 2.728.
- Cass. 17 november 2009, AR P.09.0915.N., *Arr.Cass.* 2009, 2.711.
- Cass. 27 oktober 2009, AR P.09.0901.N., *Arr.Cass.* 2009, 2.703.
- Cass. 23 september 2009, AR P.09.0669.F., *Arr.Cass.* 2009, 2.091.
- Cass. 25 februari 2009, AR P.08.1594.F., *Arr.Cass.* 2009, 650.
- Cass. 28 mei 2008, AR P.08.0246.F., *Arr.Cass.* 2008, 1.371 en *RW* 2009-10, 798, noot B. DE SMET.
- Cass. 23 april 2008, AR P.08.0163.F., *Arr.Cass.* 2008, 1.004.
- Cass. 22 april 2008, AR P.07.1866.N., *Arr.Cass.* 2008, 994, *NC* 2009, 47 en *RW* 2009-10, 873.
- Cass. 8 april 2008, AR P.07.1903.N., *Arr.Cass.* 2008, 864, *JT* 2009, 137, noot KUTY, F., *NC* 2008, 357, noot MEESE, J., *RABG* 2008, 795, noot DELBROUCK, L. en *T.Strafr.* 2008, 276, noot LIBOTTE, D.
- Cass. 7 april 2008, AR S.07.0058.F., *Arr.Cass.* 2008, 844.
- Cass. 4 december 2007, AR P.07.1135.N., *Arr.Cass.* 2007, 2.379.

- Cass. 13 november 2007, AR P.07.1092.N, *Arr.Cass.* 2007, 2.175.
- Cass. 13 november 2007, AR P.07.961.N., *Arr.Cass.* 2007, 2.174.
- Cass. 16 mei 2007, AR P.07.306.F., *Arr.Cass.* 2007, 1.039.
- Cass. 12 februari 2007, AR S.06.51.F., *Arr.Cass.* 2007, 356 en *RW* 2007-08, 1.410, noot RAUWS, W.
- Cass. 7 februari 2007, AR P.06.1491.F., *Arr.Cass.* 2007, 309.
- Cass. 5 december 2006, AR P.06.1143.N., *Arr.Cass.* 2006, 2.492.
- Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.0779.N., *Arr.Cass.* 2006, 2.188.
- Cass. 25 oktober 2006, AR P.06.0518.F., *Arr.Cass.* 2006, 2.111, *Rev.dr.pén.* 2007, 264, noot MICHIELS, O., en *Juristenkrant* 2007, afl. 141, 5, weergave VANDROMME, S.
- Cass. 13 september 2006, AR P.06.966.F., *Arr.Cass.* 2006, 1.715.
- Cass. 16 mei 2006, AR P.06.289.N., *Arr.Cass.* 2006, 1.113.
- Cass. 2 mei 2006, AR P.06.125.N., *Arr.Cass.* 2006, 1.016.
- Cass. 5 april 2006, AR P.06.0098.F., *Arr.Cass.* 2006, 817.
- Cass. 28 maart 2006, AR P.05.1705.N., *Arr.Cass.* 2006, 718 en *T.Strafr.* 2006, 211, noot VAN GAEVER, J.
- Cass. 21 maart 2006, AR P.05.1701.N., *Arr.Cass.* 2006, 668.
- Cass. 8 november 2005, AR P.05.1191.N., *Arr.Cass.* 2005, 2.180.
- Cass. 11 oktober 2005, AR P.04.0535.N., *Arr.Cass.* 2005, 1.881 en *NC* 2007, 361, noot MEESE, J.
- Cass. 9 maart 2005, AR P.04.1591.F, *Arr.Cass.* 2005, 561.
- Cass. 20 oktober 2004, AR P.04.742.F., *Arr.Cass.* 2004, 1.637.
- Cass. 14 september 2004, AR P.04.530.N., *Arr.Cass.* 2004, 1.378.
- Cass. 8 september 2004, AR P.04.0427.F., *Arr.Cass.* 2004, 1.326 en *JT* 2004, 763.
- Cass. 11 mei 2004, AR P.03.1705.N., *Arr.Cass.* 2004, 814.
- Cass. 3 maart 2004, AR P.03.1750.F., *Arr.Cass.* 2004, 376.
- Cass. 18 februari 2004, AR P.03.1689.F., *Arr.Cass.* 2004, 265.
- Cass. 2 februari 2004, AR S.03.0059.N., *Arr.Cass.* 2004, 165 en *RW* 2004-05, 1.463, noot DE WOLF, D.
- Cass. 15 oktober 2003, AR P.03.931.F., *Arr.Cass.* 2003, 1.871.
- Cass. 18 februari 2003, P.02.0891.N., *Arr.Cass.* 2003, 426 en *T.Strafr.* 2003, 121, noot MEESE, J.
- Cass. 27 februari 2002, AR P.01.1595.F., *Arr.Cass.* 2002, 612.
- Cass. 12 februari 2002, AR P.01.1448.N., *Arr.Cass.* 2002, 408.
- Cass. 17 oktober 2001, AR P.01.0807.F., *Arr.Cass.* 2001, 1.695.
- Cass. 18 september 2001, AR 99.1806.N., *Arr.Cass.* 2001, 1.462.
- Cass. 2 mei 2001, AR P.01.0121.F, *Arr.Cass.* 2001, 782.
- Cass. 6 maart 2001, AR P.001736.N., *Arr.Cass.* 2001, 388.
- Cass. 9 januari 2001, AR P.99.0333.N., *Arr.Cass.* 2001, 35.
- Cass. 28 november 2000, AR P.99.0150.N., *Arr.Cass.* 2000, 1.862.
- Cass. 23 mei 2000, AR P.00.0377.N., *Arr.Cass.* 2000, 968.
- Cass. 17 mei 2000, AR P.00.0275.F., *Arr.Cass.* 2000, 931.
- Cass. 12 april 2000, AR P.00.0136.F., *Arr.Cass.* 2000, 781, *RW* 2001-02, 306, noot DE SMEDT, B. en *R.Cass.* 2001, 192, noot TRAEST, PH. en VAN CAENEGEM, P.

- Cass. 11 april 2000, AR P.99.1117.N - P.00.0062.N, *Arr.Cass.* 2000, 772 en *T.Strafr.* 2000, 214, noot DECLERCQ, R.
- Cass. 15 maart 2000, AR P.99.1697.F., *Arr.Cass.* 2000, 587 en *JT* 2000, 557, noot JACOBS, A.
- Cass. 8 maart 2000, AR P.99.1583.F., *Arr.Cass.* 2000, 530.
- Cass. 4 januari 2000, AR .98.1384.N., *Arr.Cass.* 2000, 2.
- Cass. 23 december 1998, AR A940001.F., *Arr.Cass.* 1998, 1.166.
- Cass. 15 oktober 1998, AR P.98.0879.F., *Arr.Cass.* 1998, 968.
- Cass. 16 september 1998, *JT* 1998, 656, *AJT* 1998-99, 541, *JLMB* 1999, 61 en *RW* 1998-99, 1.309.
- Cass. 18 februari 1998, AR P.97.1402.F., *Arr.Cass.* 1998, 231.
- Cass. 28 mei 1997, AR P.97.0566.F., *Arr.Cass.* 1997, 581, *RW* 1999-2000, 218, noot GELDERS, M. en *Act.dr.* 1998, 581, noot KUTY, F.
- Cass. 12 november 1996, AR P.95.1171.N., *Arr.Cass.* 1996, 1.039.
- Cass. 21 november 1995, AR P.94.0619.N., *Arr.Cass.* 1995, 1.025 en *Jb.Mens.* 1995-96, noot DE GREEF, S.
- Cass. 20 september 1995, AR P.95.529.F., *Arr.Cass.* 1995, 803 en *R.Cass.* 1996, 184, noot VAN MUYLEM, E.
- Cass. 13 september 1995, AR P.95.171.F., *Arr.Cass.* 1995, 777.
- Cass. 31 mei 1995, AR P.95.345.F., *Arr.Cass.* 1995, 545 en *R.Cass.* 1996, 97, noot D'HONT, F.
- Cass. 8 juni 1994, AR P.94.0281.F., *Arr.Cass.* 1994, 592.
- Cass. 1 maart 1994, AR P.93.0253.N., *Arr.Cass.* 1994, 219.
- Cass. 22 februari 1994, AR 6721, *Arr.Cass.* 1994, 86.
- Cass. 13 januari 1994, AR 9627, *Arr.Cass.* 1994, 27.
- Cass. 8 juni 1993, AR 6252, *Arr.Cass.* 1993, 570.
- Cass. 25 november 1992, AR 9270, *Arr.Cass.* 1992, 1.347.
- Cass. 29 september 1992, AR 5718, *Arr.Cass.* 1991-92, 1.143.
- Cass. 19 februari 1992, AR 9464, *Arr.Cass.* 1991-92, 577.
- Cass. 4 maart 1992, AR 9500, *Arr.Cass.* 1991-92, 634.
- Cass. 29 oktober 1991, *RW* 1991-92, 712 (verkort).
- Cass. 25 september 1991, AR 9020, *Arr.Cass.* 1991-92, 89.
- Cass. 9 april 1991, AR 2941, *Arr.Cass.* 1990-91, 813.
- Cass. 27 juni 1990, AR 8302, *Arr.Cass.* 1989-90, 1.397.
- Cass. 26 juni 1990, AR 3952, *Arr.Cass.* 1989-90, 1.390.
- Cass. 8 mei 1990, AR 4419, *Arr.Cass.* 1989-90, 1.150.
- Cass. 20 maart 1990, AR 3971, *Arr.Cass.* 1989-90, 935.
- Cass. 7 februari 1990, AR 8044, *Arr.Cass.* 1989-90, 760.
- Cass. 7 februari 1990, AR 7792, *Arr.Cass.* 1989-90, 736 en *Verkeersrecht* 1990, 247.
- Cass. 22 november 1989, AR 7577, *Arr.Cass.* 1989-90, 407.
- Cass. 24 oktober 1989, AR 2842, *Arr.Cass.* 1989-90, 261
- Cass. 19 september 1989, AR 3259, *Arr.Cass.* 1989-90, 84.
- Cass. 19 september 1989, AR 1545, *Arr.Cass.* 1989-90, 80.
- Cass. 27 juni 1989, AR 2776, *Arr.Cass.* 1988-89, 1.286 en *RW* 1989-90, 1.220, noot VANDEPLAS, A.

- Cass. 31 mei 1989, AR 7513, *Arr.Cass.* 1988-89, 1.156.
- Cass. 24 mei 1989, AR 7243, *Arr.Cass.* 1988-89, 1.116.
- Cass. 19 april 1989, AR 7382, *Arr.Cass.* 1988-89, 955.
- Cass. 22 februari 1989, AR 7259, *Arr.Cass.* 1988-89, 706.
- Cass. 4 januari 1989, AR 6942, *Arr.Cass.* 1988-89, 530 en *RW* 1989-90, 813, noot VANDEPLAS, A.
- Cass. 22 november 1988, AR 2679, *Arr.Cass.* 1988-89, 363.
- Cass. 22 juli 1988, AR 6869, *Arr.Cass.* 1987-88, 1.448.
- Cass. 5 januari 1988, AR 1505, *Arr.Cass.* 1987-88, 563.
- Cass. 16 december 1987, AR 6337, *Arr.Cass.* 1987-88, 508.
- Cass. 9 juni 1987, AR 831, *Arr.Cass.* 1986-87, 1.359.
- Cass. 26 mei 1987, AR 737, *Arr.Cass.* 1986-87, 1.318.
- Cass. 4 maart 1987, AR 5691, *Arr.Cass.* 1986-87, 891.
- Cass. 23 december 1986, AR 9978, *Arr.Cass.* 1986-87, 551.
- Cass. 23 december 1986, AR 9672, *Arr.Cass.* 1986-87, 548.
- Cass. 19 december 1986, AR 5300, *Arr.Cass.* 1986-87, 534.
- Cass. 16 december 1986, AR 243, *Arr.Cass.* 1986-87, 512.
- Cass. 22 oktober 1986, AR 5114, *Arr.Cass.* 1986-87, 261 en *JL* 1986, noot DEFOURNY, P.
- Cass. 16 april 1986, AR 4995, *Arr.Cass.* 1985-86, 1.113.
- Cass. 4 maart 1986, AR 9496, *Arr.Cass.* 1985-1986, 917.
- Cass. 3 december 1985, AR 9919, *Arr.Cass.* 1985-86, 491.
- Cass. 13 november 1985, *Arr.Cass.* 1985, 336.
- Cass. 25 september 1985, AR 4621, *Arr.Cass.* 1985-86, 91.
- Cass. 27 juni 1985, AR 7086 en 7087, *Arr.Cass.* 1984-85, 1.502.
- Cass. 26 april 1985, AR 4032, *Arr.Cass.* 1984-85, 1.148.
- Cass. 30 januari 1985, AR 3943, *Arr.Cass.* 1984-85, 710.
- Cass. 8 januari 1985, AR 8615, *Arr.Cass.* 1984-85, 600.
- Cass. 19 december 1984, AR 3918, *Arr.Cass.* 1984-85, 566.
- Cass. 27 maart 1984, AR 7628, *Arr.Cass.* 1983-84, 981.
- Cass. 29 februari 1984, AR 3295, *Arr.Cass.* 1983-1984, 820 en *RW* 1984-1985, 1.922, noot VANDEPLAS, A.
- Cass. 15 februari 1983, AR 7715, *Arr.Cass.* 1982-83, 764.
- Cass. 14 februari 1984, AR 8324, *Arr.Cass.* 1983-84, 724.
- Cass. 17 januari 1984, AR 8354, *Arr.Cass.* 1983-84, 555.
- Cass. 15 juni 1983, AR 2900, *Arr.Cass.* 1982-83, 1.273.
- Cass. 15 juni 1983, AR 2844, *Arr.Cass.* 1982-83, 1.275.
- Cass. 18 mei 1983, AR 2931, *Arr.Cass.* 1982, 1.048 en *RW* 1983-84, 2.687, noot VANDEPLAS, A.
- Cass. 19 april 1983, AR 7666, *Arr.Cass.* 1982-83, 988.
- Cass. 15 maart 1983, AR 7660, *Arr.Cass.* 1982-83, 864.
- Cass. 15 februari 1983, AR 7715, *Arr.Cass.* 1982-83, 764.
- Cass. 5 oktober 1982, AR. 7264, *Arr.Cass.* 1982, 182.
- Cass. 29 juni 1982, AR 7179, *Arr.Cass.* 1982, 1.387
- Cass. 9 februari 1982, *Arr.Cass.* 1981-82, 751.

- Cass. 22 december 1981, *Arr.Cass.* 1981-82, 558.
- Cass. 25 november 1981, *Arr.Cass.* 1981-82, 421.
- Cass. 2 september 1981, *Arr.Cass.* 1981, 1.
- Cass. 30 juni 1981, AR 6646, *Arr.Cass.* 1980-81, 1.279 en *RW* 1981-82, 2.099, noot VANDEPLAS, A.
- Cass. 10 juni 1981, AR 1624, *Arr.Cass.* 1980-81, 1.176 en *RW* 1981-82, 2.557.
- Cass. 5 november 1980, AR 1185, *Arr.Cass.* 1980-81, 252.
- Cass. 29 oktober 1980, *Arr.Cass.* 1980-81, 226.
- Cass. 10 september 1980, *Arr.Cass.* 1980-81, 30.
- Cass. 11 juni 1980, *Arr.Cass.* 1979-1980, 1.254.
- Cass. 7 mei 1980, *Arr.Cass.* 1979-1980, 1.121.
- Cass. 20 november 1979, *Arr.Cass.* 1979-80, 359.
- Cass. 27 juni 1979, *Arr.Cass.* 1979-80, 1.302.
- Cass. 5 juni 1979, *Arr.Cass.* 1979-80, 1.159.
- Cass. 28 maart 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 892.
- Cass. 21 februari 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 746.
- Cass. 6 februari 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 638.
- Cass. 16 januari 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 552.
- Cass. 4 oktober 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 144.
- Cass. 13 september 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 40.
- Cass. 21 juni 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 1.200.
- Cass. 21 maart 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 851.
- Cass. 25 januari 1977, *Arr.Cass.* 1977.
- Cass. 24 november 1975, *Arr.Cass.* 1976, 379.
- Cass. 6 mei 1975, *Arr.Cass.* 1975, 975.
- Cass. 17 maart 1975, *Arr.Cass.* 1975, 799.
- Cass. 14 oktober 1974, *Arr.Cass.* 1974,-75, 209.
- Cass. 18 februari 1974, *Arr.Cass.* 1974, 683.
- Cass. 4 december 1973, *Arr.Cass.* 1973, 385.
- Cass. 16 januari 1973, *Arr.Cass.* 1973, 483.
- Cass. 11 december 1972, *Arr.Cass.* 1973, 356.
- Cass. 20 maart 1972, *Arr.Cass.* 1972, 687.
- Cass. 7 maart 1972, *Arr.Cass.* 1972, 634.
- Cass. 21 februari 1972, *Arr.Cass.* 1972, 578.
- Cass. 25 oktober 1971, *Arr.Cass.* 1972, 202.
- Cass. 1 december 1970, *Arr.Cass.* 1971, 320.
- Cass. 16 november 1970, *Arr.Cass.* 1970, 245.
- Cass. 2 februari 1970, *Arr.Cass.* 1970, 503.
- Cass. 9 juni 1969, *Arr.Cass.* 1969, 983.
- Cass. 12 mei 1969, *Arr.Cass.* 1970, 907.
- Cass. 22 april 1968, *Arr.Cass.* 1968, 1.059.
- Cass. 30 januari 1967, *Arr.Cass.* 1967, 670.
- Cass. 6 december 1965, *Pas.* 1966, 458.
- Cass. 13 april 1964, *Pas.* 1964, 859.
- Cass. 9 mei 1958, *Arr.Cass.* 1958, 715.

- Cass. 17 maart 1958, *Arr.Cass.* 1958, 524.
- Cass. 17 mei 1957, *Arr.Cass.* 1957, 780.
- Cass. 4 april 1955, *Pas.* 1955, 868.
- Cass. 13 juli 1953, *Arr.Cass.* 1953, 805.
- Cass. 5 juni 1950, *Arr.Cass.* 1950, 613.
- Cass. 8 september 1949, *Arr.Cass.* 1950, 508.
- Cass. 14 juni 1949, *Arr.Cass.* 1949, 377.
- Cass. 10 januari 1949, *Arr.Cass.* 1949, 15.
- Cass. 16 juni 1947, *Arr.Cass.* 1947, 210.
- Cass. 7 oktober 1942, *Arr.Cass.* 1942, 115.
- Cass. 17 november 1941, *Arr.Cass.* 1941, 233.
- Cass. 21 maart 1949, *Arr.Cass.* 1949, 188.
- Cass. 11 april 1938, *Arr.Cass.* 1938, 83.
- Cass. 13 april 1937, *Pas.* 1937, 111.
- Cass. 13 oktober 1936, *Pas.* 1936, 383.
- Cass. 7 januari 1935, *Pas.* 1935, 199.
- Cass. 21 november 1932, *Pas.* 1932, 13.
- Cass. 29 juni 1931, *Pas.* 1931, 712.
- Cass. 13 oktober 1930, *Pas.* 1930, 319.
- Cass. 19 november 1928, *Pas.* 1929, 26.
- Cass. 22 maart 1926, *Rev.dr.pén.* 1926, 579.
- Cass. 19 december 1921, *Pas.* 1922, 110.
- Cass. 24 december 1917, *Pas.* 1918, 166.
- Cass. 21 juni 1917, *Pas.* 1957, 254.
- Cass. 30 juni 1913, *Pas.* 1939, 358.
- Cass. 9 oktober 1905, *Pas.* 1906, 7.
- Cass. 4 juli 1904, *Pas.* 1904, 323.
- Cass. 2 juni 1902, *Pas.* 1902, 257.
- Cass. 10 mei 1897, *Pas.* 1897, 183.
- Cass. 22 juni 1891, *Pas.* 1891, 194.
- Cass. 2 maart 1868, *Pas.* 1868, 273.
- Cass. 7 januari 1867, *Pas.* 1867, 113.
- Cass. 14 mei 1860, *Pas.* 1861, 272.
- Gent 19 juni 2015, *TROS-Nieuwsbrief* 2016, (samenvatting VAN LOMMEL, J.).
- Bergen 26 november 2014, *Amén.* 2016, 166 (weergave DONNAY, L.).
- Gent 10 januari 2014, *TMR* 2015, 199.
- Gent 17 oktober 2013, *NjW* 2014, 704, noot GUILLIAMS, S.
- Gent 6 december 2012, *NjW* 2013, 899, noot CONINGS, C.
- Luik 15 juni 2011, *JLMB* 2012, 468.
- Luik 6 januari 2009, *JLMB* 2009, 650.
- Antwerpen 15 januari 2004, *T.Strafr.* 2004, 233, noot VANDROMME, S.
- Brussel 27 april 1999, *T.Strafr.* 2000, 36.
- Antwerpen 20 april 1999, *AJT* 1998-99, 1.074.
- Brussel 20 januari 1992, *JT* 1992, 329.
- Gent 9 juni 1980, *RW* 1980-81, 456, noot DEPUYDT, P.

- Brussel 28 april 1938, *Pas.* 1938, 91.
- K.I. Antwerpen 3 januari 2008, *T.Strafr.* 2008, 131, noot DECAIGNY, T.

Lagere rechtscolleges

- Rb. Kortrijk 28 juni 2011, *T.Strafr.* 2011, 273, noot SCHUERMANS, F.
- Corr. Gent 17 november 2010, *NC* 2012, 242.
- Corr. Luik 26 juni 2009, *JLMB* 2010, 787.
- Corr. Brussel 12 december 2008, *AM* 2009, 440.
- Corr. Brussel 22 april 2008, *T.Verz.* 2009, 446.
- Corr. Brussel 13 juni 2007, *T.Strafr.* 2008, 408, noot HELSEN, P.
- Corr. Leuven 30 maart 1995, *RW* 1996-97, 1.163.
- Corr. Namen 18 december 1991, *RRD* 1992, 279
- Corr. Brussel 15 december 1917, *JT* 1919, 472.
- Pol. Hasselt 14 juni 1989, *T.Vred.* 1990, 93.

3. Rechtsleer

Boeken, reeksen en verzamelwerken

- ARNOU, L., “Wijzigingen aan de verjaring van de strafvordering en de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen anno 2003” in MOEYKENS, F. (ed.), *De Praktijkjurist*, Gent, Academia Press, 2003, VII, ii + 156 p.
- BEIRNAERT, K., “Verjaring van de strafvordering” in DE MEESTER, T. (ed.), *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 308 p.
- BOSLY, H.-D. en VANDERMEERSCH, D. (eds.), *Droit de la procédure pénale, Brugge, die Keure*, 2000, xxii + 837 p.
- BRANTS, C., MEVIS, P. en PRAKKEN, E. (eds.), *Legitieme strafvordering. Rechten van de mens als inspiratie in de 21e eeuw*, Antwerpen, Intersentia, 2001, vii + 215 p.
- DE GREEF, S., “Het beginpunt van de redelijke termijn in strafzaken” in Interuniversitair Centrum voor Mensenrechten (ICM) (ed.), *Jaarboek Mensenrechten ICM*, Antwerpen, Maklu, 1994, 419-422.
- DECLERCQ, R. (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 1.956 p.
- DECLERCQ, R. (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1.968 p.
- DECERLCQ, R., “Oude recepten en nieuw recht. Drie jaar cassatierechtspraak over strafrechtspleging” in X. (ed.), *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 55-84.
- DECLERCQ, R. (ed.), “Enkele problemen in verband met de toepassing van de artikelen 418, 419 en 420 van het Strafwetboek” in DE PEUTER, J., ARNOU, P., VANDEPLAS, A. e.a. (eds.), *Bijzonder strafrecht voor rechtspractici*, Leuven, Acco, 1990, 240 p.
- DERUYCK, F. (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2017, xxvi + 289 p.
- DERUYCK, F. (ed.), *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2014, xxiv + 259 p.

- DISCEPOLI, F., “La prescription de l’action publique” in ACOLTY, J., DISCEPOLI, F., EYBEN C., KAISER, M., LENOIR C. en VLASSEMBROUCK, O. (eds.), *La prescription*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, 309-334.
- DUPONT, L. en VERSTRAETEN, R. (eds.), *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 913 p.
- DUPONT, L. “Wettelijke regelen inzake straffoemeting en hun onderlinge combinatie” in DECLERCQ, R., DE PEUTER, J. en DE NAUW, A. (eds.), *Strafrecht voor rechtspractici, I*, Leuven, Acco, 1985, 113-162.
- HAUS, J. (ed.), *Principes généraux du droit pénal belge, I*, Gent, lib.gen. AD Hoste, 1879, 819 p.
- JACOBS, A. en MASSET, A. (eds.), *Actualités de droit pénal et de procédure pénale, Brussel*, Larcier, 2014, 454 p.
- MEESE, J. (ed.), *Overschrijding van de redelijke termijn in CABG*, Gent, Larcier, 2008, I, 70 p.
- MEESE, J. (ed.), “De berekening van de verjaring van de strafvordering” in Centrum voor beroepsvervolmaking in de rechten (CBR) (ed.), *De verjaring: vierde Antwerps juristencongres*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 33-87.
- MEESE, J. (ed.), *De duur van het strafproces: onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, xix + 468 p.
- MONVILLE, P. en FALQUE, G., “La prescription de l’action publique: “On s’était dit rendez-vous dans 10 ans...” in JACOBS, A. en MASSET, A. (eds.), *Actualités de droit pénal et de procédure pénale in CUP*, Larcier, Brussel, 2014, p. 9-48.
- ROZIE, J., VANDERMEERSCH, D., DE HERDT J., DEBAUCHE, M. en TAEYMANS, M. (eds.), *Commissie voor de hervorming van het strafrecht. Voorstel van voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek*, Brugge, die Keure, 2017, viii + 179 p.
- SCHUIND, G. en GAILLY, R. (eds.), *Traité pratique de droit criminel*, Brussel, Bruylant, 1942, xv + 512 p.
- VAN DEN WYNGAERT, C. en DE SMET, B. (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Boek 2 Strafprocesrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2014, xxxii + 818 p.
- VAN DEN WYNGAERT, C. en VANDROMME, S. (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Deel 1 Strafrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011, xxx + 536 p.
- VAN DYCK, S., “Sint-Juttemis en de verjaring in het leerstuk van valsheid in geschriften” in VERBRUGGEN, F. en VERSTRAETEN, R. (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 69-102.
- VANDERMEERSCH, D., (ed.), *Eléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brussel, die Keure, 2015, xxv + 873 p.
- VANHALEWIJN, J. en DUPONT, L. (eds.), *Valsheid in geschriften in APR*, Gent, Story-Scientia, 1975, xvi + 252 p.
- VERBRUGGEN, F. en VERSTRAETEN, R. (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 226 p.
- VERSTRAETEN, R. (ed.), *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2005, 1.193 p.
- WAETERINCKX, P., “Securitas revisited? Morrelen aan de verjaring van de strafvordering als beleidsinstrument?” in DERUYCK, F., GOETHALS, E., HUYBRECHTS, L., LECLERCQ, J., ROZIE, J., ROZIE, M., TRAEST, P. en

VERSTRAETEN, R. (eds.), *Amicus curiae. Liber amicorum Marc De Swaef*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 575 p.

- WILMS, W. (ed.), *De verjaring van de burgerlijke vordering voortspuitend uit een misdrijf*, Antwerpen, Kluwer, 1987, 358 p.

Tijdschriften

- ARNOU, L., "Is er nog toekomst voor de onontvankelijkheid van de strafvordering als sanctie van het overschrijden van de redelijke termijn in strafzaken?" (noot onder Gent 20 december 1994), *AJT* 1995-96, 548-552.
- BAILLEUX, A., HUYSMANS, J. en VANDEUREN, J., "Overzicht van enkele recente wijzigingen in het straf- en strafprocesrecht", *Vigiles* 2016, 137-179.
- CATRICE, P., noot onder Cass. 27 november 2013, *Rev.dr.pén.entr.* 2014, 270-273.
- DE PAUW, W., "Over de beoordeling van de verjaring van het voortdurend misdrijf" (noot onder Cass. 14 oktober 2014), *RABG* 2015, 510-513.
- DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, 46-60.
- DE SMET, B., "Aanpassing van de schorsing van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2012-13, 1.396-1.399.
- DE SMET, B., "Controle op de redelijke termijn van het strafproces tijdens de regeling der rechtspleging" (noot onder Cass. 24 november 2009), *RW* 2009-10, 1.387-1.390.
- DECAIGNY, T., "Berekening van termijnen" (noot onder K.I. Antwerpen 3 januari 2008), *T.Strafr.* 2008, 131-133.
- DEDULLEN, X., MOSSERAY, W. en TILLEMANN, B., "Gevolgen van de overschrijding van de redelijke termijn voor de berechting in strafzaken" (noot onder Cass. 18 november 1986), *Jura Falc.* 1986-87, 111-117.
- DEFOURNY, P., "L'article 6 de la convention européenne des droits de l'homme et des libertés fondamentales et le délai raisonnable, un argument...déraisonnable?" (noot onder Cass. 22 oktober 1986), *JLMB* 1986, 7-12.
- DUPONT, L., "Bedrieglijk onvermogen – Definitieve afloop van een meningsverschil of voortdurende betwisting?" (noot onder Cass. 19 november 1985), *RW* 1985-86, 2.832-2.833.
- JACOBS, A., "La loi du 11 décembre 1987 relative à la prescription de l'action publique", *JT* 1999, 177-187.
- GEIREGAT, S., "Doelstellingen van de verjaring van de strafvordering", *RW* 2016-17, 155-159.
- GUILLIAMS, S. "Dwaling omtrent de toepasselijke verjaringstermijn leidt niet noodzakelijk tot aansprakelijkheid advocaat" (noot onder Gent 17 oktober 2013), *NjW* 2014, 708-709.
- HAYOIT DE TERMICOURT, R., "Propos sur le Ministère Public", *Rev.Dr.Pen.Crim.* 1936, 961-1.011.
- HELSEN, P., "Bijkomend onderzoek en de verjaring: wat schort er aan de schorsing?" (noot onder GwH 11 juni 2015), *T.Strafr.* 2015, 208-211.
- HUYSMANS, J., "Misbruik van bijkomend onderzoek" (noot onder GwH 11 juni 2015), *T.Strafr.* 2016, 22-23.
- KONING, F. "La loi du 14 janvier 2013: une nouvelle cause de suspension de la prescription en cas de devoirs d'enquête", *JT* 2013, 253-259.

- KUTY, F., “Une nouvelle sanction au dépassement du délai raisonnable: la déclaration de culpabilité sans prononciation de peine”, *JT* 1998, 793-796.
- LAMMENS, K., “Nogmaals over de verjaring van het fiscaal gebruik van valse stukken” (noot onder Cass. 5 juni 2013), *NC* 2014, 289-291.
- LEMMENS, P., “De invloed van het Europees Verdrag over de rechten van de mens op bepaalde aspecten van de strafprocedure in België”, *RW* 1998-89, 793-808.
- LUST, A., “Nog over de rechtsgevolgen van het overschrijden van de redelijke termijn” (noot onder Rk. Kortrijk 25 april 1997), *TWVR* 1997-98, 138-140.
- MEESE, J., “Potpourri II: een overzicht van de belangrijkste wijzigingen op vlak van strafprocesrecht”, *RW* 2015-16, 1.563-1.573.
- MEESE, J., “De aanvang van de redelijke termijn bij voortgezette misdrijven: het Hof van Cassatie op zoek naar nieuwe veroordelingen in Straatsburg?” (noot onder Cass. 21 maart 2006), *NC* 2006, 318-323.
- MEESE, J., “De overschrijding van de redelijke termijn: is de verrijzenis van de sanctie van verval of onontvankelijkheid in het verschiet?” (noot onder Cass. 8 april 2008), *NC* 2008, 359-362.
- MEESE, J., “De berekening van de schorsing van de verjaring van de strafvordering: sudoku voor gevorderden” (noot onder Cass. 11 oktober 2005), *NC* 2007, 360-365.
- MEESE, J., “De verjaring van de strafvordering: de wanhoop nabij”, *Rec.Cass.* 2001, 338.
- MEESE, J., “De verjaring van de strafvordering na de ‘Securitaswet’ van 11 december 1998”, *T.Strafr.* 2000, 2-11.
- MEGANCK, B., [Passend rechtsherstel bij overschrijding redelijke termijn in strafzaken] (noot onder Cass. 16 april 2013), *T.Strafr.* 2013, 196-197.
- MICHIELS, O., “Le point du départ du délai de prescription de l’action publique lorsque le délit collectif est constitué par une ou plusieurs infractions d’abus sexuels sur mineur” (noot onder Cass. 25 oktober 2006), *Rev.dr.pén.* 2007, 268-272.
- ROZIE, J., “Het nieuwe artikel 21ter van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering: de rechtsgevolgen bij overschrijding van de redelijke termijn”, *T.Strafr.* 2001, 3-7.
- ROZIE, J., “Schuldigverklaring bij overschrijding van de redelijke termijn”, *RW* 1998-99, 2-6.
- SCHUERMANS, F., “Cassatie verduidelijkt problematiek redelijke termijn” (noot onder Cass. 27 oktober 2009 en Cass. 24 november 2009), *Juristenkrant* 2009, afl. 199, 2.
- TOURNICOURT, R., “De verlenging van de verjaringstermijn voor wanbedrijven. Niets meer dan symptoombestrijding”, *VI. Jurist* 1994, 2-3.
- TOURNICOURT, R., “De rechtspraak van het Hof van Cassatie inzake valsheid in geschriften en gebruik ervan in fiscaal-strafrechtelijke zaken”, *AFT* 1996, 282-287.
- VAN DEN WYNGAERT, C. en DE SMET, B., “De verjaring van de strafvordering in België: een onoverbrugbare hindernis voor de berechting van complexe zaken?”, *RW* 1997-98, 169-174.
- VAN OVERBEKE, S., “Verzet en hoger beroep in strafzaken na de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie (“Potpourri II”)", *RW* 2015-16, 1.403-1.413 (eerste deel).
- VAN OVERBEKE, S., “Het aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering bij onopzettelijke slagen en verwondingen” (noot onder Cass. 18 januari 2011), *RW* 2011-12, 894-902.

- VANDROMME, S., “Collectief misdrijf met zedenfeiten geeft problemen bij de berekening verjaring” (noot onder Cass. 25 oktober 2006), *Juristenkrant* 2007, afl. 1, 5.
- VANDROMME, S., “De verjaring van de strafvordering bij collectieve misdrijven en bij valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken” (noot onder Arbitragehof 22 juni 2005), *NC* 2006, 116-122.
- VANDROMME, S., “Nog niet verlost van ingewikkelde berekeningen verjaring strafvordering” (noot onder Arbitragehof 19 januari 2005, nr. 12/2005), *Juristenkrant* 2005, afl. 104, 8.
- VANDROMME, S., “Het bepalen van de aard van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf en de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering” (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Strafr.* 2004, 234-236.
- VANDROMME, S., “Op zoek naar een effectief rechtsmiddel om reeds tijdens het vooronderzoek de overschrijding van de redelijke termijn te doen vaststellen”, *P&B* 2003, 189-200.
- VERMEEREN, J., “De verjaring van de strafvordering”, *Jura Falconis* 2005-06, 39-65.
- VERSCHUEREN, C., “Belangrijke wijzigingen in het strafrecht en de strafvordering (wetten van 27 december 2012 en 14 januari 2013, BS 31 januari 2013) in Petillion, F. (ed.), *Actualia*, RABG 2013, 381.
- VERSTRAETEN, R. en HELSEN, P., “De vaudeville van de verjaring”, *T.Strafr.* 2003, 163-165.
- VERSTRAETEN, R. en HELSEN, P., “De Wet van 16 juli 2002 betreffende de verjaring van de strafvordering: verjaring van talrijke misdrijven op 1 september 2003”, *T.Strafr.* 2003, 62-68.
- X., “Verjaring strafvordering geschorst”, *Juristenkrant* 2016, afl. 328, 2.
- X., “Start verjaringstermijn uitgesteld”, *Juristenkrant* 2016, afl. 328, 2.

Online bronnen

- GEENS, K., “De sprong naar het recht voor morgen. Hercodificatie van de basiswetgeving”, 6 december 2012, <https://cdn.nimbu.io/s/1jn2gqe/assets/1481026673705/De%20sprong%20naar%20het%20recht%20voor%20morgen.pdf>.
- VANDER BEKEN, T. en BALCAEN, A., “Discretionaire bevoegdheid van het openbaar ministerie in strafzaken: tussen rechter en ambtenaar?”, www.environmental-lawforce.be/uploads/documentenbank/00ea732377f4f9e0f527071340d5aa36.pdf.
- VOGELAERE, I., “Schorsing verjaring strafvordering bij bijkomende onderzoekshandelingen deels vernietigd”, www.jura.be/secure/documentview.aspx?id=kl1903488&state=changed.
- WOUTERS, J. en PANKEN, H., “Waar naartoe met de Genocidewet?”, www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/wp/WP30ned2.pdf.

4. Buitenlandse bronnen

Duitsland

- Strafgesetzbuch, <https://dejure.org/gesetze/StGB>.

Frankrijk

- Code de procédure pénale, <https://www.legifrance.gouv.fr>.
- COUSTURIER, J.-L. (ed.), *Traité de la prescription en matière criminelle*, Parijs, Auguste Durand, 1849, 414 p.

Luxemburg

- Code d'Instruction Criminelle, <http://legilux.public.lu>.

Nederland

- Wetboek van Strafrecht, <http://wetten.overheid.nl>.
- HR 26 maart 1934, *NJ* 1934, 921.
- NOYON, T.J., LANGEMEIJER, G.E. en REMMELINK, J. (eds.), *Het wetboek van Strafrecht (voortgezet door J.W. FOKKENS en A.J. Machielse)*, Deventer, Kluwer, 1982-2002, losbl.
- SMIDT, H.J. (ed.), *Geschiedenis van het wetboek van strafrecht*, I, Haarlem, Tjeenk Willink, 1891, 552 p.

